School of Theology at Claremont
1001 1326806

SÖKEN GUDS RIKE

Ungdomstal af D. Nyvall

The Library

SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT

WEST FOOTHILL AT COLLEGE AVENUE
CLAREMONT, CALIFORNIA

Leland H. Carlson
North Park College
February 7, 1936

BR
85
N9
1903

SÖKEN GUDS RIKE

Ungdomstal

AF

D. NYVALL

TREDJE UPPLAGAN

MINNEAPOLIS VECKOBLAD PUBLISHING COMPANY

Minneapolis 1903

Theology Library
SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT
California

Författarens förord.

Följande tal utgöra på visst sätt en fortsättning af "Minnesblad", som för några år sedan utgåfvos i Amerika och Sverge och af hvilka möjligen något hittat äfven till min benägne läsare. De utgöra liksom de just nämnda några variationer af det stora temat: Kristus och församlingen, eller med andra ord: lif och fullkomlighet! Hela detta stora program är i Guds råd tecknadt med de stora bokstäfverna, den stora framtidsverkligheten: Guds rike. Att "söka Guds rike" är därför summan af vårt lifs beting, är att förverkliga våra lifsintressen. Att försumma det är att förfela vårt lif helt och hållet. Intet annat är verkligt än Guds rike. Allt annat är sken. Och Guds rike är "invärtes i eder". Det är lif och karaktär. Vägen dit är "födelse ofvanefter" och uppfostran. Vägvisaren är "Kristus i eder, härlighetens hopp". Målet är fullkomlighet.

Författaren till dessa tal är en skolmästare. Det torde behöfva nämnas såsom en ursäkt för

det skoldamm, som möjligen vidlåder dem. De utgöra ett eko från den trånga världen i skolsalen, sådant detta eko tager sig ut i den stora världen därutanför, lifvets värld. Möjligen skall det befinnas vara anslaget i en för låg ton. Möjligen skall det för någon synas innehålla mer för hufvudet än för hjärtat och vara för mycket släkt med läxor. Min bön till dessa är: förkasta det icke utan goda skäl, om det bara innehåller något att tänka på! Det är sant, tanken sätter icke lif i hjärtat. Men sunda, rena tankar befordra och öka lifsverksamheten. Det är icke af mindre vikt, att förståndet är kristligt än att känslan är det. Tankarna äro breda landsvägar till själen. Och det är af den största vikt för själens lif och frid, att dessa landsvägar hållas rena från röfvare och skälmar i form af osunda, besmittande tankar. Och ingen annan kan åtaga sig den gränsbevakningen än förståndet. Sämre än hon vet lefver mången människa, men ingen bättre än hon vet. Det kristliga förståndet är en termometer på graden af lifsvärme i själen. Det afläser icke sådan värme, som gick upp i skorstenen, utan sådan som glöder på härden. Förståndet värmer icke. Men det sparar värme. Och det skaffar bränsle.

Dessa tal äro, såsom titeln angifver, tillegnade de unga. Det är af det skälet, att de äro

deras, gifna åt dem från födelsen. Om de passa de unga bättre än de gamla? Jag vet icke, om med ungdom menas få år och liten eftertanke. Men den ungdom jag har haft i tanken och för hvilken jag hoppas att de skola passa, är hvar och en, som ännu är stadd på tillväxt.

Till slut. Dessa tal äro utsända på försök. De äro ute såsom en fråga, ställd till allmänheten, om andra dylika, som nu ligga på prof i författarens skrifbord, kunna påräkna ett välkommen. Svaret gifves i det bemötande dessa erhålla på sin färd.

Först och sist, låtom oss söka Guds rike!

North Park College i november 1898.

D. Nyvall.

Förord

till amerikanska, tillökade upplagan.

De fem första talen i denna samling utgåfvos i Sverge tillsammans med ett tal om "Hemmet", som återfinnes i "Medsols", en samling fosterländska tal, publicerade i Amerika. Ehuru den närvarande samlingen är så betydligt tillökt, har jag dock gifvit den samma namn som den mindre svenska samlingen, emedan i mitt tycke ingen bättre titel kan sökas för ungdomstal än denna. Detta är den tredje samlingen af ungdomstal som undertecknad utsänder. Jag kan försäkra, att det sker i den innerligaste längtan att sant och varaktigt gagna mina läsare. Min erfarenhet i det förflutna har lärt mig att inse, att min läskrets är långt ifrån talrik. Och jag inser äfven, att det ligger i sakens natur, att det så skall förblifva. Goda vänner hafva gifvit mig många fina råd, huru jag skulle kunna genom att popularisera min stil och mina tankar vidga min läskrets. Jag får då ödmjukligen förklara, att jag icke kan följa dessa råd, och icke ville, äfven om jag

kunde. Må ingen anse det högmodigt och förmätet. Men jag väljer då hellre en mindre läskrets, inför hvilken jag kan vara fullt mig själf och fullt sann, än en större läskrets, inför hvilken jag måste blifva mer eller mindre en skådespelare och för bättre afgångs skull växla bort en del af sanningen, sådan jag kan se densamma och kan gifva densamma. Är detta högmod, så medgifver jag, att jag är högmodig och oförbätterligt högmodig. Men mitt hopp är, att jag i den delen skall bedömas mildare af dem, hvilkas omdöme naturligen för mig väger mest, nämligen deras, som i sannaste mening utgöra mina läsare. Och framför allt är min förhoppning, att jag i en mindre eller större läskrets må befinnas trogen min uppgift och Honom, som gifvit mig den.

North Park College i november 1902.

D. D.

I.

Söken Guds rike.

"Söken först Guds rike och hans rättfärdighet, så skall allt detta därjämte tillfalla eder." Matt. 6: 33.

Min **täxt** ställer till eder den maningen: söken. Det är en maning, som bör finna genklang hos de unga. Att söka är motsatsen till likgiltighet, och likgiltighet hos ungdomen är en självmotsägelse. Skall man af någon ålder vänta ifver och nit, så är det för visso af ungdomen.

Det är dock icke nog med att vara ifrig och söka, utan det gäller att i sitt sökande vara på den rätta stråten och således vänd åt det rätta hållet, med ett ord hafva ett *mål.* Ja, egentligen kan man icke kalla någon sträfvan, som icke har ett mål, för ett sökande. Paulus ironiserar på ett ställe med ett dylikt sökande utan mål, då han talar om ett löpande på vädjobanan, hvarvid den löpande springer hit och dit utan att veta, hvar han har sitt mål. Det är icke tänkbart, att en sådan har någon utsikt att segra i täflingen och komma först. Lika illa går det, säger Paulus, med en knytnäfskämpe, som "flår luften" i

stället för motståndaren. Huru kan en sådan tänka på att vinna?

Att söka innebär således att hafva sitt mål klart, så att man med Paulus kan säga: "Jag löper, såsom när det icke gäller något ovisst, jag fäktar såsom den där icke hugger i vädret". Eller för att citera ett annat ord af samme apostel: "Jag förgäter det, som är tillryggalagdt, och sträcker mig efter det, som är framför, och jagar mot målet efter den segerlön, som förehålles af Guds kallelse ofvanefter i Kristus Jesus".

Detta enda värdiga mål för vårt sökande är, säger Kristus i vår täxt, *Guds rike.* Och han framhåller, att den, som först söker Guds rike, icke behöfver plottra bort sin tid med att söka något annat, emedan med Guds rike följer allt annat, som kan vara värdt att äga. Detta dock på villkor, att vi söka Guds rike *först af allt.* Ordningen spelar här en afgörande viktig roll. Det är somliga goda ting, som man kan finna i morgon, om man försummar att söka dem i dag. Det är somliga goda ting, som äro goda nog, äfven om jag aktar andra bättre. Men så är det icke med Guds rike. Att uppskjuta sökandet af Guds rike blott en minut kan innebära förlusten af allt och innebär alltid förlusten af mycket. Ty äfven om jag verkligen i morgon finner Guds rike, ehuru jag bort finna det i dag, så må jag

icke inbilla mig, att hvad jag finner i morgon är *lika mycket*, som det jag kunnat finna i dag. Ju längre vi uppskjuta att söka Guds rike, desto mindre vinst göra vi, om vi finna det, och desto större blir faran att förlora det hela. Och vidare, att akta något annat större än Guds rike, så att vi söka detta andra i första hand, det är icke bara ringaktning för Guds rike utan förakt. Den föresatsen att söka Guds rike, sedan angelägnare ting äro funna, är aldrig uppriktig utan en ursäkt af ett sinne, som egentligen ej sett värdet af Guds rike alls. Det ligger i sakens natur, att Guds rike, en gång sedt, framstår för hvad det är, nämligen ojämförligt mer än allt annat, hvilket äfven frälsaren framhåller i liknelserna om skatten i åkern och den dyrbara pärlan, för hvilkas åtkomst den lycklige upptäckaren beredvilligt säljer allt han äger.

Att icke se Guds rikes ojämförligt höga värde är att icke se Guds rike alls. Man är då andligen blind. Och detta kan man vara, säger Petrus på sitt målande vis, just på det sättet att man är *närsynt*. En närsynt person ser riktigt bra de ting, som ligga inom hans synkrets, men han är i verkligheten *blind* för allt, som ligger därutanför. Och så kan en människa vara blind för Guds rike, medan hon hvad angår de närvarande tingen är så skarpsynt, att ej det minsta dammkorn af det förgängliga guldet och ej ett

tillfälle till förkofran undgår hennes uppmärksamhet.

Att söka Guds rike, hvad innebär då det? Ja, det skall måhända bäst illustreras, om vi fasthålla vid uttrycket Guds rike. Det är ett *rike*, som är föremål för vårt sökande. Och ehuru *Guds* rike, och således i många afseenden och alla afseenden af en högre beskaffenhet än andra riken, så är det dock ett rike, och vi kunna i vårt förhållande till det jordiska fäderneslandet finna många jämförelsepunkter, som kunna tjäna att illustrera svaret på den frågan: huru söka vi Guds rike?

Huru sökte vi, som nu äro medborgare af Förenta Staterna af Amerika, detta rike? Vi *emigrerade* hit, blir vårt svar. Vi lemnade vårt gamla hem, vårt gamla fosterlands kuster och styrde kosan hit. Det var icke en nöjesresa. Det var icke i afsikt att komma snart igen. Det var ett farväl på fullaste allvar till den kust, vi lemnade, i den föresatsen att aldrig mer se densamma, åtminstone ej såsom vårt fosterland. Det är en emigrants känslor. För en emigrant är resan öfver hafvet en lifsresa, en flyttning, en omplantering. Han tager med sig allt han har af värde. En emigrant kan igenkännas på flyttningslasset. Han har inga öfverdrifna anspråk på beqvämlighet. Det är ej för resans skull han reser, i sanning icke. Det är på första klassen

de resa för resans skull. De äro inga emigranter de. För dem är resan hufvudsaken. De hafva egentligen intet mål, eller de hafva så många mål och resa så många gånger. Emigranten har bara ett mål och reser en gång.

Nåväl, därmed är illustreradt, hvad det är att söka Guds rike. Det är också en emigration, ett farväl på fullaste allvar, en flyttning, en resa med ett enda mål. Och vi kalla denna emigration från världen, detta afsked af det gamla syndalifvet, denna flyttning in i Guds församling, denna resa med ett bestämdt mål, nämligen själens frälsning — vi kalla det alltsammans med ett enda ord: *omvändelse.*

Vi erinra därom, att vi, som emigrerat hit, ej kommo på besök. Vi kommo för att stanna. Och denna vår föresats uttryckte vi på det sättet, att vi genast togo ut vårt första papper och så fort som möjligt därefter vårt andra och blefvo på det viset "naturaliserade", såsom det heter, eller med andra ord medborgare. Vi kommo ej, lockade af detta lands öfverflöd, bara för att återvända, så snart vi ätit oss mätta. Det går icke an att så lättsinnigt byta om fosterland. Det är en allvarlig sak. En tänkande människa känner det steget högtidligt och bindande. Och om hon nödgas af giltiga omständigheter att söka ett nytt fosterland, så gör hon det dock aldrig i känslan, att det är likgiltigt, hvar hon är. Tyvärr ser det

dock ut, som om många emigranter icke tänka på det viset. De utgöra en grupp, som är känd under öknamnet: "*icke önskade*". Med andra ord, detta land vill icke hafva sådana emigranter, som komma lik en hop hungrande råttor, lockade af det goda oset af detta lands öfverflöd, bara för att t strax återvända, så fort de ätit sig väl mätta. För somliga dylika emigranter, t. ex. kineserna, äro våra hamnar utan krus stängda. Och för andra öppnas de med svårighet och under många protester och varningar. Vi skandinaver höra ej till dem. För oss stå alla hamnar öppna och vi mottagas med ett välkommen. Hvarför? Emedan vi i regeln komma för att stanna, för att bygga och bo här.

Nåväl, Gud gifve att våra landsmän vore lika väl beryktade i Guds rike för omvändelsens allvar, så att äfven i den delen det vore sant, att vi komma för att stanna, att vi genast efter landningen i fridens och syndaförlåtelsens hamn göra oss fullkomligt hemma där, taga ut vårt medborgarebref, identifiera oss med Kristus och hans folk och hans sak och af allt hjärta på alla undrande frågor äfven af far och mor, af vänner och kamrater svara med den tolfårige Jesus: "I det, som min fader tillhör, bör och vill jag vara".

Med ett sådant handlingssätt, just beskrifvet, följer *fosterlandskärlek*. Vi älska det foster-

land, som vi i sanning tillhöra. Den som aldrig tager ut sitt medborgarepapper, är alltför likgiltig och kall för att vara bekant med glöden at fosterlandskärlek. Fosterlandskärlek är nämligen ej bara värme utan en viss *hög grad* af värme. Fosterlandskärlek är ej bara kärlek utan en viss mängd, ett visst öfverflöd af kärlek. Värme liksom kärlek är nämligen, hvilket vi ofta förgäta, en qvantitativ och ej bara en qvalitativ storhet. Nu är det sant, att ingen bokstafligen kan gå sig varm, ifall han förut ingen värme hade alls. Det skulle betyda, att en död kunde gå sig lefvande. Och det sker aldrig. En död går sig icke till lif. Men en lefvande kan dock gå sig varm, och en varm kan gå sig riktigt het. Sammalunda är det med kärlek och fosterlandskärlek. Kärlek är lika litet som lifsvärmen någon produkt af själfverksamhet. Men den högre grad af lifsvärme, den fullare puls af lif, som vi kalla fosterlandskärlek, den vinnes genom själfverksamhet; *så* varma blifva vi genom att verka, lida och uppoffra oss. Att älska eller icke älska är en fråga om lif och död. Men att älska till den grad, i den mängd, som fosterlandskärlek innebär, det är en fråga om mer eller mindre energi, af mer eller mindre öfning och möda. Vi älska ingen alls och vi älska alla, dessa satser äro ingen kontradiktorisk motsats. Ett tredje gifves, och det är att älska en eller

två eller några eller många. Och huru många, det beror på huru många vi tjäna. Vi älska lika många som vi tjäna, och vi älska dem i proportion med besvären och uppoffringarna af vår tjänst.

I sökandet af Guds rike skall detta noga besinnas. Fosterlandskärleken på detta område är *sinnet för gemenskap, samfundssinnet.* Det finnes alltför många omvända, som falla bort efter en längre eller oftast en kortare tid. De omvändes till Kristus i en viss mening, men icke till hela *församlingens* Kristus utan till Kristus såsom deras "personlige" frälsare, för att citera ett ofta mycket missbrukadt uttryckssätt. Nu finnes det sannerligen ingen annan Kristus än församlingens Kristus, hvilken vi vänta från himmelen, där också vårt *samfund* är. Den sanna omvändelsen beskrifver Paulus såsom ett uttagande ur satans *välde* och ett insättande i Guds sons *rike,* alltså just hvad vi i borgerligt afseende kalla naturalisering af en medborgare, hvilken afsvärjer sig hvarje annan konung, furste och potentat för att i stället lofva trohet åt detta rike allena. Omvändelse är en samfundsangelägenhet, bokstafligen en hela samfundets angelägenhet, där omvändelsen är hvad den bör vara. Det finnes dock omvändelser i mängd af en fullkomligt samfundsfri beskaffenhet. Dessa omvända gingo verkligen synbarligen från död till

lif. Men det var ock deras enda steg, tills de togo detta steg tillbaka igen. Och tusenden af dem hålla på att taga detta enda steg åter och fram, när hälst en väckelse eggar dem i den ena riktningen och en därefter följande likgiltighet släpper dem tillbaka i deras ursprungliga läge. De gå med ångan af de goda föresatserna från deras omvändelse. Och den räcker vanligen till nästa uppförsbacke. De köra förbi vattningsställena och kolplatserna. Hvilka vattningsställen och kolplatser? Jo, värmen och glädjen och vinsten, som tillflöda ett hjärta, som gifver sig ut i villig, lydig tjänst, där omvändelsen betyder verksamt medlemskap i en kristen församling. Det finnes personer, som ständigt frysa, emedan de för mycket placera sina fötter på kaminen i stället för att springa dem varma, och begrafva sig lefvande i pälsverk i stället för att röra på sig. Men det finnes ingen värme att få från kaminen och ingen värme att få från pälsen, om elden slocknat i hjärtats härd. Och både kamin och päls blifva umbärliga, då bara temperaturen därinne hålles hög och jämn, tack vare mycken ved på härden, friskt drag och friska tag.

Det träd, som ej är planteradt, vissnar. Och det träd, som är planteradt, är planteradt *någonstädes*, ej allestädes. Så är också hvarje sundt kristendomslif samfundssinne. Alldeles som

hvarje sann mänsklighetens vän är en människovän. Man kan icke älska mänskligheten af det skäl att mänskligheten är bara ett namn. Det vackra talet om världsmedborgarskap är, om vi undersöka dokumentet närmare, ett fullkomligt blankt och oskrifvet betyg. Den, som berömmer sig af det, är sannolikt en flykting undan rättvisan, en biltog man. Lägg märke till, att anarkister och dynamitarder alla utan undantag äro världsmedborgare. Och så äro också förrymda fästningsfångar. När en människa är olycklig nog att mista medborgerligt förtroende, då blir hon en världsmedborgare.

Med medborgarskap följer *medborgerlig värdighet* och medborgerliga rättigheter. Det är en känsla som Gud själf lagt ned i oss, att vi vilja blifva i medborgerligt afseende *myndiga*. Det är en rättighet, så dyrbar, att de ädlaste folken i historien hafva räknat den värd uppoffringarna i de blodigaste krig. Det var det det gälde, då Engelbrekt, Gustaf Vasa och Sturarne samlade dalkarlarne till strid mot danskarne. Det var det det gällde, då Washington höjde stjärnbaneret mot Englands gamla fana. Det var det det gälde nyss på Kuba. En stats politiska självständighet bland andra stater är eftersökt för den borgen den utgör för dess medborgares rätt till politisk medborgerlig myndighet och värdighet. En självständig stat med idel omyndiga medbor-

gare är ingen stat utan ett system af våld. En envåldsstat är en självmotsägelse. Men så är ock fåvälde och mångvälde, bara i mindre grad. Den enda styrelseform, som är förnuftig, är självstyrelse, hvarmed dock icke är sagdt, att denna styrelseform under alla omständigheter är möjlig eller praktisk. Envälde kan under vissa omständigheter vara fördelaktigare och bättre för alla än självstyrelse. Det är den enda riktiga styrelseformen, till exempel då det gäller barn och vanvettingar. Men det kan icke tålas, då det gäller personer, som i alla afseenden kommit till myndig ålder. Politisk frihet är lika mycket ett oafvisligt behof som tankefrihet och yttrandefrihet och religionsfrihet och har just samma begränsningar och villkor. Ingen sådan frihet är absolut och kan icke vara det. De äro borgerliga arter af frihet och lyda såsom sådana under tyngdlagarna. Absolut frihet är en andlig frihet. Absolut eller i sanning fri är endast den andliga människan, som Kristus gjort fri, och det är en frihet, som trotsar alla bojor, allt förtryck och är lika absolut i Ryssland som i Amerika, lika absolut i fängelset som på tronen.

Nåväl, jag påstår, att med omvändelsen, då denna är sann och afgörande, följer känslan af ett nytt värde, som tillkommer mig såsom Guds rikes medborgare. Jag börjar fatta hemligheten af att *mina böner äro hörda i himmelen.* Och i

den mån jag fattar denna hemlighet, blir jag en verksam bedjare. Jag blir medveten om min makt i Kristus, min rösträtt vid valurnan, mitt majestät såsom en medborgare. Jag får kristligt politiska intressen, jag har fått religiös öfvertygelse och är ej längre neutral i de många kristliga frågorna, som jag förut med dum eller kall likgiltighet stod utanför. Jag bekänner min politiska färg och tillhör något politiskt parti rörande dessa många spörsmål om hvad som är bra, bättre, bäst. Men högt öfver alla dessa småfrågor reser sig jätteintresset: *Kristus till konung.* Det är vårt nationella val. Där är kristenheten ett enda parti. Där finnes ej mer än en valsedel, en valsedel med ett enda namn.

Till de medborgerliga rättigheter, som vi söka, då vi söka Guds rike, hör äfven den att *bära vapen* för Guds rikes heliga sak. Det är en ära, som tillhör den frie medborgaren, som kommit till myndig ålder. I Guds rike är allmän värneplikt och inga kronvrak. Bland våra förfäder liksom bland greker och romare under deras bättre dagar var det endast den *frie* mannen, som fick bära vapen och gå ut i kriget. Slafvarne fingo stanna hemma, lika mycket då budkafveln samlade till strids som då han samlade till tings. Den tiden betraktade man ej kampen för fosterlandet såsom en tunga utan såsom en ära och knotade ej på de stora krigsutskylderna.

Det är sant, dessa voro då ej synnerligen stora, om vi skola räkna med silfver och guld. De betalades med det röda guldet af hjältars hjärteblod och betalades kontant på stridens dag. Några krigslån upptogos aldrig.

Skriften är full af talesätt, som framställa de högsta kristliga dygder, plikter och förmåner från krigarlifvets synpunkt. Och dessa talesätt äro visserligen bilder, men bilder, som troget återgifva den sak, som de skola framställa. Soldaten, som med glädje ilar till fanorna, då fosterlandet kallar, ger ett härligt föredöme af självuppoffring. Man kan intet dyrbarare offer gifva än offret of sitt lif. Därför hedras också minnet af den simplaste soldat, som spilde sitt blod för fosterlandet, med en ovissneligare och tacksammare krans än millionären, som bara gjorde landet till arftagare af några millioner af guld och silfver. Och det är på samma sätt i Guds rike.

Vi bära vapen för Guds rikes eröfring, försvar och utbredning. Icke såsom skulle Guds rike in abstracto vara i någon fara eller öfverhufvud kunna vare sig bekämpas eller utvidgas. Guds rike in abstracto är alltid och allestädes, ungefär som fallet är med den sanningen, att två gånger två är fyra, och alla andra sanningar. Sanningen är öfver allt. Och dock, hvad intyga de millioner skolhusen i världen, om ej att sanningen, ehuru evig och allestädes närvarande,

måste *kämpa* för sitt välde tum för tum. Till och med den sanningen, att två gånger två är fyra, måste pluggas in från släkte till släkte, ofta under sorg och tårar. Så är icke heller Guds rike i världen en självklar sak, utan har emot sig icke bara hela natten af vår medfödda okunnighet, såsom skolsanningarna hafva, utan därtill det samlade motståndet af vår medfödda onda vilja. Det kostar tårar att lära lexor. Det kostar blod att vinna Guds rike. Det kostade Kristi blod, och det kostar vårt eget enligt de orden af frälsaren: "Den som mister sitt lif, skall vinna det."

Något större offer, sade jag, kan ingen göra än offret af sitt lif. Men i Guds rike gäller äfven satsen, att ingen kan göra ett mindre. Guld köper ej medborgarerätt. Guld köper ej segrar. Guld köper ej namn. Det kostar alltsammans lif och blod. Ända från majestätet, hvars tron är korset och kronan af törnen och sceptern ett rö och de kungliga perlorna blodsvetten i Getsemane och kronjuvelerna blodet, som frikostigt utgifves till världens frälsning, ända ned till den simplaste korsbäraren i hans led gäller den satsen: icke med silfver och guld utan med sitt blod och sitt lif. Till vapen alltså, I unga! Och vapnen äro den kärlek, som gifver sitt lif för bröderna, ja, den kärlek som går i döden för fienderna. Så befordras, så sökes Guds rike.

Blott en punkt till i detta sammanhang. Vi tala ofta i politiken om segrarens rätt och byte. Alltsedan vårt lands politik kom under kontroll af med hvarandra kämpande politiska partier har det varit en oskrifven lag, att "bytet tillhör segraren", en lag som enforceras efter hvarje nytt presidentval med en lång rad af afsked och nya utnämningar till förmån för det segrande partiet inom sådana ämbeten, som ej äro direkt skyddade genom en undantagslagstiftning från denna röfvarerätt. Det är omöjligt att beräkna, i hvilken grad denna nesliga sed är skulden att hafva förvildat vårt folks politiska instinkt och förvandlat den från en ambition om fosterlandet till en simpel ambition att dela bytet. Skulle den seden länge få förblifva vid välde, blir det snart omöjligt att finna en statsman och fosterlandsvän i Amerika, utan all politik blir trångbröstad partilydnad och närsynt egennytta.

Och ändå säger jag, att i och för sig ambitionen om befordran och ämbeten är en oumbärlig och derför god känsla. Förmågan är mestadels medveten om sig själf. Med örnens vingar gifves också lusten att flyga. Ambitionen är för samhällets utveckling hvad de svallande lifssafterna i ungdomen äro för växten. Men en sådan ambition är just den klaraste protest mot den satsen, att "bytet tillhör segraren". Den sist-

nämnda satsen innehåller den afskyvärda proklamationen, att politiska ämbeten skola utgöra en belöning för själfviska intressen, ej för dugligheten, och att det är segrarens plikt att i första hand betala handtlangarne för hans personliga befordran, oberoende af om dessa i något afseende äga qvalifikationen att sköta sådana ämbeten. Också har den seden och lagen att "bytet tillhör segraren" gifvit vårt land en större procent odugliga ämbetsmän än något annat civiliseradt land, Turkiet endast undantaget. Och vårt företräde framför Turkiet är bara det, att tack vare ett regeringssystem, som är permanenta val, våra ämbetsmäns regeringstid är kort och ovaraktig, ifall verkligen detta är ett företräde. Det enda botemedlet mot en sådan korruption är mer ambition af *rätta slaget* i vår politik och mer respekt för förtjänsten vid tillsättandet af politiska ämbeten.

Jag behöfver knappt tillämpa detta på vårt ämne: sökandet af Guds rike. Äfven där finnes en sats, ofta utgifven för ortodoxi, en sats, som påminner om den oskrifna lagen i vårt politiska system: bytet tillhör segraren. Den satsen uttala vi hvarje gång vi missbruka talet om Guds nåd såsom grund till vår frälsning på det sättet, att vi därmed underförstå, att vi ingå i Guds rike och befordras där oberoende af hvad vi äro, hvad vi genom Guds nåd blifvit, uteslutande för

en annans skull, som är rättfärdig och helig och from i vårt ställe. Det talet, huru kristligt det än klingar, är ett falskt mynt icke desto mindre. Det bär icke, om vi närmare se efter, sanningens kungliga bild och är sanktioneradt hvarken af frälsaren eller hans apostlar, allra minst af Paulus, ehuru det oftast framställes såsom hans teologi, liksom skulle hans lära om Guds nåd såsom den enda grunden och makten i frälsningen vara en ren motsägelse till hans tacksägelse öfver att Gud gjort oss *dugliga* till arfslott i ljuset med de heliga. Detta *dugliga för Guds rike* är i själfva verket grundtonen igenom hela skriftens alla rika ackord af frälsningens hopp. "Växen i nåden", manar Petrus. "Varden fullkomliga", äggar frälsaren. "Fullkomliga och hela" är Jakobs sätt att uttrycka samma sak. Och hvad är Johannes bref annat än en variation i många tonarter af den ena och samma melodien: "fullkomnens i kärlek och varden så frimodiga på domens dag!" Men det är i synnerhet hos Paulus, som den spelas i de högsta tonskalorna och blir en sång i högre koren. Han allra minst besjunger frälsningen såsom bara privilegiet att släppas in i en himmel, full af fröjder och njutningar. En sådan salighetslära är hedendom och till och med en lägre art af hedendom, d. v. s. såvida vi icke skola förstå talet såsom ett vackert bildspråk för barn, i hvil-

ket fall det kan vara både vackert och sant. Paulus, i likhet med frälsaren och öfriga skriftens män, besjunger frälsningen såsom *vårt fullkomnande*, först och främst i sedligt afseende men för öfrigt i alla afseenden, äfven i *intellektuelt* afseende, och detta sistnämda är någonting riktigt paulinskt. Det genomgår hans bref såsom en röd tråd, denna längtan att fullkomligt *inse*, fullkomligt *känna*. Han är det, som lyckönskar Timoteus öfver hans kunskap i skriften, genom hvilken han kan blifva "vis till frälsning". Han är det, som med längtan bidar den dag, då han "skall känna såsom han blifvit känd", den dag, då den närvarande kunskapen, som ingenting annat är än spegelbilder och dunkla gåtor, skall försvinna för att gifva rum åt den kunskap, som är lifsåskådning, ansikte mot ansikte. Han är det, som talar om Kristus såsom den tillslutna skattkammaren af "alla visdomens skatter" och om evangelium såsom "Guds vishet", så upphöjd öfver det mänskliga skarpsinnet, att "intet öga sett den", öfver folkreligionernas uppenbarelser, som dittills predikats i världen, att "intet öra hört den", ja så oåtkomlig äfven för skaldernas och profeternas högsta flykt af inspiration, att den "i ingen människas hjärta uppstigit" ens såsom en aning och dröm; men å andra sidan en vishet, tillgänglig för hvar och en, som

lefver kärlekens lif, ja, identiskt med det lif i Gud, hvars pulsslag är kärleken.

Att ingen oberoende af hvad han är intager någon äreplats i Guds rike antyder frälsaren själf, då han varnar sina egna apostlar att för myket lita på sin ställning såsom apostlar, liksom låge däri en *självskrifven* rätt till företräde i Guds rike. Nej, de skulle veta, hvad vi alla göra väl att påminna oss hvar stund, att på den dagen "många de sista skola vara de främsta och många främsta de sista". Och ambitionen hos Zebedei söner att vinna främsta platsen i Jesu rike afvisar frälsaren icke utan snarare renar med sin fråga, om de då "kunde dricka hans kalk och döpas med hans dop", d. v. s. stå sin konung närmast i lidandena. På detta svara de visserligen ett gladt ja, hvilket svar frälsaren lemnar åt sitt värde. I stället bortvisar han en gång för alla tanken på godtycke och favör uti besättandet af äreplatserna i Guds rike med den försäkran, att makten att besätta dessa platser tillkommer icke ens honom utan är Gud själf förbehållen och att dessa hedersplatser skola gifvas "åt dem, som därtill äro bestämda" nämligen genom sin ojämförliga dugglighet, sin eminens i alla afseenden, så att all afund är helt enkelt omöjlig.

Huru allvarligt å andra sidan skriften talar till de kristna om möjligheten af efterräkningar

i det tillkommande lifvet för ett förfeladt lif eller själfviskt lif här, därpå skall jag anföra bara ett par exempel, nämligen det ordet af Paulus, att vi alla måste uppenbaras för Kristi domstol för att rent af förvärfva eller få igen våra handlingar i kroppen, ehvad de voro onda eller goda, samt den gripande varningen of Johannes, bland alla apostlarne den som stod frälsaren närmast, och därför en varning om möjligt så mycket allvarligare, nämligen den, att vi kristna må uppföra oss så i detta lifvet, att vi hafva anledning att glädjas och "icke bortblygas från Kristi ansikte", då han kommer.

Till att söka Guds rike hör alltså, vill jag säga, äfven och icke minst den heliga ambitionen att vilja ingå i Guds rike *fullvuxen, hel och fullkomlig.* Om det redan inom församlingen är en ädel ambition att "sträfva efter de högsta gåfvorna" och ämbetena, så är det visserligen också en ädel ambition att vilja vinna i Guds rike den högsta befordran, som står till buds. Den som ej hör den ambitionen brusa genom och mellan raderna i särskildt Pauli bref, han har icke lagt sitt öra särdeles nära.

Frälsaren vidfogar till maningen att söka Guds rike det löftet, att i så fall allt det öfriga skall därjämte tillfalla. Af sammanhanget synes, att han med "allt det öfriga" menar det dagliga brödet. Ungdomens tid är ej bara glädjens och

lefnadslustens utan äfven de nyvaknade lefnadsbekymrens tid. Och just ovanan vid sådana bekymmer gör dem särskildt fruktansvärda och stora i den åldern. Liksom ju i allmänhet en bördas tyngd icke beror bara på bördans egen absoluta vikt utan också väsentligen på huru stark och van skuldran är, som skall bära henne. För de unga, som trampat ut barnskorna och lemnat bakom sig leken med såpbubblorna och féslotten, framträder plötsligt den betingelsen att reda sig själfva och kämpa sig fram i en verklig värld. Och Gud vet, att i den första häpenheten inför detta nya ansvar världen synes mycket trång och armbågsrummet mycket litet och alla goda platser upptagna. Med åren vänjer man sig vid trängseln och kommer under fund med, att en människa icke nödvändigt behöfver taga så stort rum och att det för öfrigt alltid finnes platser oupptagna litet närmare dörren. Men i första häpenheten såg man det icke så. Vid den åldern är man nämligen genom själfva arten af ens ambition placerad just i den värsta trängseln mot de så kallade goda platserna här i världen. När tio tusen på en gång rusa till en plats, som på sin höjd kan ackommodera en enda, då blir det helt naturligt trångt, och i den trängseln är det svårt att se, att man rusar ifrån tiotusen lediga platser, just så goda. Detta kommer man under fund med längre fram, kanske på det

sättet att man i trängseln *föll* öfver den stol, som, då första missräkningen lagt sig, befanns vara just den man sökte. Kort sagdt, med åren blir man af erfarenhet och vana lugnare med hänsyn till utsikterna att slå sig fram i världen, dels därför att i själfva verket världen är större och utsikterna att reda sig flere än man visste, dels därför att man med åren, klämd och torkad, minskat i volym och sålunda finner en rätt beqväm plats, där man icke skulle trott, att det var möjligt att stå med en af sina fötter.

I ungdomen är det, som framtidsbekymren pressa tyngst. Besynnerligt att säga ger oss dock icke frälsaren det rådet mot dessa bekymmer att *sänka* våra anspråk utan tvärt om manar oss, såsom vi hört, att *höja* dem. Han äggar oss visserligen icke in i hopen af dem, som med blind ifver rusa mot de få goda platserna här i världen. Men han äggar oss att rusa dem *förbi* i äflan att finna *de* platser, som äro ännu större och stå alla till buds, nämligen äreplatserna i Guds rike. Ett engelskt ordspråk säger så sant: "Det är alltid godt rum i fronten". Att söka Guds rike först och främst är att finna ej bara Guds rike utan det dagliga brödet. Det vore dåraktigt af mig att vilja försöka argumentera denna sak. Detta är en *revers*, icke en rad ur logiken. Och en revers skall man icke argumentera med utan gå och lyfta på banken. Hvarje

landtman vet, att det i hans yrke är bokstafligen sant, att all välsignelse, hela hans skörd kommer ofvanifrån. Och hvarje troende vet af erfarenhet, att *njutandet* af det dagliga brödet och det dagliga brödet självt är en Guds välsignelse, som vårt arbete och vår möda gör ingenting från eller till.

Att söka Guds rike för oss in på sådana vägar — jag talar af erfarenhet — där det dagliga brödet af Guds hand lägges i vår hand såsom en ren och oförskyld Guds gåfva. Att söka Guds rike meddelar åt vår blick en sådan skärpa och långsynthet, att vi se *förbi bekymren* för det dagliga brödet, och se, bakom dessa dimmor och moln ligger det dagliga brödet och väntar på oss. I de flesta fall är det just bekymren och deras tårars dimmor, som skymma vår utkomst. Och än mer, sökandet af Guds rike meddelar vårt sinne en sådan hälsa och mottaglighet, att vi göra oss mycket större och bättre måltider af vårt dagliga bröd. Det är i sanning någonting för både kropp och själ välgörande att njuta det dagliga brödet under tacksägelse, såsom en direkt skänk ur Guds hand. På det sättet blir hvarje måltid ett sakrament, en helig måltid, som uppbygger, hvem vågar säga bara kroppen. I det ljuset är det sant och det i en öfvermåttan hög mening, att den som söker Guds rike, honom tillfaller allt det öfriga. Den, som äger Guds rike, är en kapitalist, en mångmillionär. Det

händer visserligen någon gång äfven en mångmillionär, att han kan komma i förlägenhet för småmynt, för ett mål mat eller en spårvagnsafgift. Jag läste en gång, att Rothschild blef körd af en spårvagn, emedan han ej kunde betala sin spårvagnsafgift. Men en sådan liten förtret bör kunna bäras med jämnmod af en millionär. Vid närmaste telegrafstation eller bank kan han identifiera sig, och om han skulle nödgas gå till fots ett litet stycke, så bekommer det honom bara väl. På samma sätt är det emellertid med alla de svårigheter, som möta Guds rikes medborgare här i lifvet. De äro bara ett ögonblicks förlägenhet om växelmynt. Och det är dess bättre aldrig långt till nästa telegrafstation, till bönevrån, från hvilken vi kunna omedelbart telegrafera till Guds rikes riksbank, där vår kredit är obegränsad.

II.

Godt är saltet.

Bland de många träffande bilder, som frälsaren använde i sina tal, är en af de vanligaste och en af de rikaste i fråga om tillämpning bilden af saltet. Vi välja såsom exempel på huru frälsaren använder denna bild Matt. 5: 13, Mark. 9: 50 och Luk. 14: 34 och vilja med anledning af det olika sammanhanget, hvari bilden förekommer i dessa exempel, framhålla tre olika egenskaper hos saltet, hvardera betecknande en motsvarande egenskap hos det kristliga lifvets karaktär.

1. *Saltet har först och främst den egenskapen att vara salt.* Det finnes mycket, som är hvitare än saltet, mycket, som är tyngre, mycket, som är dyrbarare i marknadsvärde. Men det finnes intet annat som är salt. Det är vidare salt alltid och otvifvelaktigt. Det är salt, då det passar och då det icke passar. Skulle någon händelsevis slå det i sitt kaffe, så blir det icke sött för att rätta sig efter omständigheterna och vara till lags. Det kan blott ett språk och frestas ej att tala ett annat.

Denna egenskap hos saltet skulle jag vilja benämna *saltets* ***ja.*** Dess ja *är* ett ja. Och i det afseendet är det en härlig bild af det kristliga lifvets *bekännelse.* Att vara en kristen innebär också det först och främst ett ja, ett ja till frälsaren, ett ja, som är icke blott ett munnens ja utan ett hjärtats amen. De sanna lifsfärgerna äro hjärteblodets färger. Den uniformen nötes ej tills man blir oviss om hvad färg den egentligen har. Det ja, som är födt i hjärtat, har en ren och tydlig klang. Det kan ej missförstås, hvarken i himmelen, på jorden eller i afgrunden. Ett sådant ja är allsmäktigt.

Detta lifvets och sanningens ja innebär, att jag hör Herren till, honom och honom allena, honom för tid och evighet. Det är en täxt, som aldrig revideras. Den innebär, att den kristliga uniformen jag bär ingen afvigsida har utan är likadan på båda sidor, så att, för att låna ett bevingadt ord från en bekant radikal, yttradt vid ett tillfälle till hans konung: "*jag är röd invärtes*".

Men det innebär i sanning äfven, att om jag är röd invärtes, jag också är det utvärtes. Det innebär, att tungan klart och tydligt talar hjärtats språk. Såsom den gamle skalden säger: jag tror, därför *talar* jag! Och såsom aposteln säger: med hjärtat tror man till rättfärdighet, och med munnen bekänner man till frälsning. Det

berättas, att då kejsar Napoleon helt plötsligt återvände från sitt lilla rike på ön Elba för att åter pröfva sin lycka såsom Frankrikes kejsare, mot honom utsändes en armé, som han mötte vid Fontainebleau. Han hade i sitt sällskap endast ett ringa antal vänner. Och det hade varit vanvett att med en så liten truppstyrka tänka på att eröfra ett kejsarrike. Men Napoleon litade på sin popularitet hos de trupper, som utsändes mot honom. Ensam går han dem till mötes och med utsträckta armar öfverlemnar han sig åt dem. Då inträffade något, som väl är enastående i historien. Soldater och officerare, som voro utsända att tillfångataga eller döda honom, springa i hans famn, falla till hans fötter och begära högljudt att af sin gamle ledare föras till nya segrar. Många af dem rifva af sina mössor uniformstecknet och visa den rörde kejsaren, *att de gömt under de nya färgerna hans gamla!* Detta ögonblick, säger Napoleon själf i sina minnen, var det stoltaste och härligaste i hans lif. Men Kristus är icke nöjd med en så beskaffad trohet, att vi under andra färger gömma hans.

Likavisst som saltet ej kan under någon omständighet vara annat än salt, lika omöjligt är det ock för det kristliga lifvet att dölja sin natur och art. Det kan ej mer än ett språk, och kan hvarken lockas eller pockas att tala ett annat. Jag har ofta sett, huru i New Yorks hamn våra

nyss anlända svenskar befunnit sig i den största förlägenhet med sitt enda språk omgifna som de varit på alla sidor af skrikande och hojtande amerikaner, som gjutit deras öron fulla af det främmande språket i det starkaste fortissimo, liksom om skriket kunnat göra språket begripligare. Men jag har aldrig sett och aldrig hört berättas om ett enda fall, då förskräckelsen gjorde någon af dessa emigranter engelsktalande. Den, som ej *kan* mer än ett språk, är fullkomligt trygg för att han aldrig skall komma af sig och tala ett annat. Och så är det äfven med den, hvars ja till Herren är ett ja, födt i hjärtat, ett ja, som är ett ja. Han står icke beständigt i fara att glömma sin rol och komma af sig. Hans kristendom är sannerligen icke ett skådespel utan ett nytt lif

Däri ligger den sanna *enfalden* uti det kristliga lifvets bekännelse. Det är ingen konst att vara den man är. Hjärtats språk är den enfaldiges tungomål. Det är barnets språk. Man behöfver ej synnerligen anstränga sig för att säga hvad man har på hjärtat. Det vill långt mer ansträngning och konst till att skrymta och ljuga.

Detta ja i hjärtat är för den kristliga karaktären hvad konungens bild och namn är för myntet. Det är majestätets bild på myntet som ger myntet *dess* majestät. Det är denna bild som gör alla mynt lika majestätiska och gör det

till ett lika stort brott att förfalska ett öre som en tusenkrona. Ett öre är lika kungligt som en krona. Det har samma majestät, om än ej samma handelsvärde. Och en kristen kan ej inför Gud vara mer än ett Guds barn. Hans handelsvärde är visserligen mycket olika. Det beror på hans anlag och gåfvor och flit. Eller för att tala i bild, det beror på metallen han är gjord af och är betecknadt i siffror och tal på myntets baksida.

Att föra en högre bekännelse på läpparne än den som lefver i hjärtat är att andligen lefva öfver sina tillgångar, ja, det är svindleri af sämsta slag och falskmyntning. En bank får icke utgifva mer penningar i papper än han har att inlösa vid anfordran i guld och silfver. Vore det ej så, funnes knappt en tiggare så fattig att han ej hade råd att vara bankör. Då vore sannerligen bankaffären en affär för den rådlöse. Och med en sådan frihet att utgifva pappersmynt obegränsadt vore det att vänta, att tillgången på mynt skulle blifva ymnig, d. v. s. tillgången på *stora* mynt. Ty hvem skulle göra sig besvär att trycka små mynt, då det ej kostade mer att trycka stora. Och vi iakttaga verkligen, att där en kristlig bekännelse göres till en sådan där fri och obegränsad pappersmyntning, där är bekännelsen utan undantag en mycket hög bekännelse. Det är i regeln de stora mynten som

förfalskas. Att förfalska de små är för mycken risk i förhållande till den möjliga vinsten.

Detta ja i hjärtat är själfva varpen i det kristliga lifvets väf. Det är det som håller det hela tillsammans. Den ena kristliga karaktären må vara väfd i mångfaldigt olika mönster i jämförelse med en annan, liksom man ju genom olika väft kan väfva tusentals olika mönster i samma varp. De olika slagen af kristlig karaktär äro bara olika väft. Varpen är densamma. Och varpen är detta ja till Kristus, som är det nya lifvets enkla barnaspråk. Det är denna kärlek, som är fullkomlighetens band, en bild som må jämföras med den ofvan anförda. Den vackraste tafla är ingen tafla utan en duk att fästa dess färger på. Det härligaste natursceneri upplöses och skingras i meningslösa detaljer utan en bakgrund, som förlänar åt det hela fasthet och perspektiv. Den vackraste konstskrift är idel rara kråkfötter utan en mening, som ligger där under och håller alla dess linjer tillsammans. Likasom själfva blomsterrabatten blir en ödeläggelse af brustna kalkar och bleknande färger utan de rötter som utgöra *den* skriftens mening och sammanhang.

2. Men saltet har också en annan egenskap, lika utmärkande för dess natur som den nu nämnda. Saltet har ej blott ett ja, *utan ock ett nej*. Och ett nej, som är lika omisskännligt och

otvetydligt som dess ja. Saltet har egenskapen att förorsaka sveda i sår. Denna sveda är saltets protest mot förruttnelse, sådan denna protest förnimmes i en lefvande organism. Det verkar på samma sätt i döda väfnader, men dess verkan förnimmes ej där.

I likhet med saltet har också den kristliga karaktären ett nej. Och detta nej är, när allt kommer omkring, oåtskiljeligt från det ja, som vi talat om. Detta nej förhåller sig till detta ja såsom äggen af sabeln förhåller sig till fästet. Utan ägg är fästet värdelöst. Utan fäste är äggen värre än värdelös. Detta nej förhåller sig till detta ja såsom hatet till fienderna på slaktningens dag förhåller sig till fosterlandskärleken. Man kan icke ställa till ett ordentligt krig utan hat. Om man hade aldrig än så godt om soldater och vapen och krut och penningar i banken! Utan hat blefve det hela endast en parad, en fältmanöver. Och så kan man icke heller få till stånd ett verkligt blodigt krig på lif och död med lustar och begärelser utan hat. Men detta hat brinner grymmast, där kärleken till Kristus flammar renast.

Detta lif är både hjärtats och tungans nej. Det finnes många olika sätt att säga nej. Men det finnes blott ett nej som blir respekteradt af djäfvulen. Det är hjärtats nej. Det är ett nej, som man icke bara säger utan ock menar och

icke blott menar utan ock säger. Ty ett nej liksom ett ja *vinner i mening* genom att uttalas med accent och eftertryck. Ingen brudgum är nöjd med ett menadt ja. Och ingen frestelse flyr för ett menadt nej, som aldrig råkade blifva sagdt. Men ett nej, som är ett nej, det är tillsammans med ett ja, som är ett ja, allsmäktigt. Luther skref till Spalatin från riksdagen i Worms: "*Här är det icke frågan om annat än ett litet ja eller ett litet nej!*" Och då det är frågan om någonting rätt stort, är det aldrig frågan om mer. Den som kan säga ja och nej, han kan allt. Kan man icke ett ord mer, så reder man sig med både Gud och djäfvulen. Ja, ofta för att icke säga alltid är det det enda, som är trygt att veta och säga. Ett ja till Kristus, ett ja, som icke vet af något eko af nej; och ett nej till djäfvulen, som icke vet af något eko af ja! Det är hvad man kunde kalla rent språk!

Detta nej är lefvernets nej. Saltet orsakar sveda *genom hvad det är.* Det är dess natur. Det är icke dess hvassa kanter, som skära och sarga. Det exploderar icke. Det bara *är* där, och det är nog. Huru släta alla dess sidor äro, ja, vore det än pulveriseradt till det finaste damm, så svider det i såret af dess närvaro. För att icke säga, att ju finare det är, desto saltare och hvassare blir det. Så är det också med den kristliga karaktären. Han är ett nej i

sig själf. Han behöfver ej måla ordet salt på sin påse. Det är salt i den. Han är ett nej, en protest mot synd och lättsinne genom sitt exempel, genom renheten af sitt uppförande. Lättsinnet trifves ej i hans sällskap. Icke därför att han exploderar i vrede, icke därför att han är kantig och skarp. Han är tvärtom munter och vänlig. Han är mild och foglig, öfverseende och full af urskulder. Han dömer icke, men han *är* en dom. Han är en dom, där en dom är förtjänt. Han förstår ett skämt. Han orsakar ingen sveda, där inga sår äro. Han är långt ifrån att vara en knif, som skär, ett törne, som sticker, en brännässla, som förgiftar. I ett rent lag är han den gladaste bland de glada. Men saltet är där i glädjen. Det är där i leken, i samtalet. Det är uppbyggligt att så le, att så skämta. Salt ger smak. Det uppfriskar och renar.

Detta nej är ett nej först och framför allt mot *egna* synder och onda böjelser. Saltet verkar där det är. Det förer sina strider på armslängd. Dess nej är ett nej i ansiktet. Det går icke omkring med revolvrar och långskjutande gevär för bataljer på afstånd. Och den som äger den kristliga karaktärens salt bräs i den delen på saltet. Han blir en korsfarare mot begärelserna och lustarne i egen barm, innan han drager ut såsom korsriddare mot turkarne. Han öfvar självtukt. Han är icke en gymnastik-

lärare innan han blifvit en gymnast. Han har förmågan af självkritik. Han har icke den underliga synförmågan, som ser synder och brister på långt håll större än på nära håll, ja, som ser klart ett grand i brodrens öga men icke bjälken i det egna ögat.

Detta salt i karaktären gör en sträng mot sig själf. Men denna stränghet är icke lefnadströtthet och hat till lifvet. Självtukt är icke självmarter. Det är i lifvets och icke i dödens intresse jag svänger gisslet. Det är ett *hoppfullt* ord, det där af aposteln till Timoteus: "den lekamliga öfningen är till föga nytta, den andliga är nyttig till allt". Af sådan gymnastik blir det en muskulös kristendom. Det kristliga lifvet är icke blott impulser och ingifvelser och höga föresatser, lika litet som det naturliga lifvet är bara anlag och gåfvor. Det kristliga lifvet måste liksom det naturliga utvecklas och genom trägen öfning realisera sina anlag och förmögenheter. Gymnastik är icke nödvändigare för utvecklandet af en stark och skön kropp än för utvecklandet af en stark och skön karaktär. På båda områdena är det sant, att öfning ger färdighet. På båda områdena är det sant, att uppfostran väsentligen har till mål att bibringa goda vanor. Man kan aldrig lära sig att gå på teoretisk väg utan att också praktisera. Och öfver

hufvud kan man intet lära på annat sätt än att också göra.

3. Saltet har emellertid en tredje egenskap, som jag vill angifva genom att betona det väl kända förhållandet, *att det verkar i löst form.* Det är salt, endast försåvidt det smälter och upplöses. Det vill säga, det är ju salt äfven förut, men det är, ville jag säga, salt blott i teorien. I praktiken blir det salt först då det smälter. Och salt är synnerligen lättsmält. Det tarfvar ej några skarpa syror. En droppe vatten är nog.

Den kristliga karaktären undgår ej den pröfning, som ligger i en jämförelse med denna saltets egenskap. Frälsaren har uttalat denna fordran på det kristliga lifvet, då han säger: "den som mister sitt lif, *han* skall finna det." Det kristliga lifvet kan ej låna sig fram. Det är dyrt. Och priset är självuppoffring. Det är med det kristliga lifvets uniform som det är med blommans färg och doft: den är en härlighet, som är vuxen från samma rot som lifvet självt, ja, den är en härlighet, som kostat de allra dyraste lifssafterna.

Det är dyrt att lefva. Och där gäller ingen kredit. Hvarje den minsta lifsyttring kostar just så mycket kontant. Det kan låta underligt men är dock bokstafligen sant, att det kostar en bit af ögat att se och en bit af örat att höra och att

med hvarje hjärtats slag en bit följde med af hjärtat själft. Den som är rädd för utgifterna, skall icke tänka på att lefva. Han gör bäst uti att lägga sig att dö. *Det* kostar ingenting. Men det inbringar ingenting heller. Jag vill nämligen redan här inskjuta hvad vi göra väl uti att behålla i minnet: att lifvet också har inkomster, som naturligtvis döden icke vet af. Det är dyrt att lefva och billigt att dö. Men den billigheten betalar sig icke. Det är tiggarens usla ekonomi. Lifvet har inkomster, som stå i härlig motsvarighet till dess utgifter. Ett kungligt lif har kungliga inkomster. Och härligt att säga, på det andliga lifvets område kan man skaffa sig kungliga inkomster på den enkla vägen att skaffa sig kungliga utgifter. En stor lunga fylles lika lätt till brädden som en liten.

Det var dock här egentligen tal om det kristliga lifvets utgifter och icke dess inkomster, ehuru det var nödvändigt att nämna de senare för att icke gifva affären ett alltför hopplöst utseende. Det är lika sant, att det är den enda stora sanna hushållningen med lifvet att utgifva det. Det vore en missförstådd ekonomi af ljuset att rädda sin talg undan lågan. Det är endast den talgen, som kommer i lågan, som lyser. Och ljusets sanna ekonomi är att förvandla en så stor procent af sin talg som möjligt i ljus. Det vore en missförstådd sparsamhet, som gläder sig åt de

kol, som kommit med i asklådan. De kolen hafva ej gifvit värme. Den rätta och sanna ekonomien i våra kaminer är att så elda, att vi hafva bara aska i askpannan. Och det är också vårt lifs sanna och enda ekonomi att *uppoffras* utan förbehåll och undantag.

III.

Växen.

"Växen i nåden och vår Herre Jesu Kristi kunskap." 2 Petr. 3. 18.

Min täxt innehåller ett enda kort kommandoord: *växen!* Detta är först och främst ett kommandoord, som icke kan åtlydas af alla. Det tjänar till intet att så kommendera en stock och en sten. Endast den lefvande kan höra och lyda en sådan befallning. Endast det lefvande växer. Men å andra sidan, allt lefvande växer. Det är lifvets förmånsrätt och adelsmärke, att det växer.

1.

Den första tanke, som möter oss i sammanhang med detta kommandoord, är den: hvad är det att växa? Ja, vi kunde besvara den frågan genom att först säga, hvad det icke är. Att växa är för det första icke bara att öka i mål och vikt. Det är icke *bara* det, ehuru sant nog ibland det tillhör växandets kännemärken. Plantera ett majskorn i jorden. Det är icke större

än toppen af ditt lillfinger och väger icke mer än ett sandkorn. Men innan kort har dock detta lilla, svaga, lätta korn blifvit till ett väldigt majsstånd, en riktig Goliat, som behängt sina öron med hundratals likadana korn som det utsådda. Att växa är således åtminstone ibland att öka i mål och vikt. Det veta vi alla, och därom påminnas vi dagligen af våra gossar och flickor, som växa ur sina kläder och växa ur våra armar.

Men vore växandet bara det, då kunde man säga, att äfven bergen och jordhögarne och stenrösena växa. Ja, ibland uttrycka vi oss också litet oegentligt i den delen, såsom då vi säga, att en byggnad växer i höjden, eller att någons sorger och bekymmer växa. Alla veta vi dock, att sådana talesätt äro oegentliga. Stenrösen växa icke, hus växa icke, icke heller växa sorger och bekymmer. De växa icke mer än siffertalen växa, då man adderar dem tillsammans till en stor summa. Ett stort additionstal har icke vuxit fram. Det har rätt och slätt adderats ihop. Och så är det med det additionstal af tjugufyra timmar, som vi kalla en dag, och icke annorlunda med det större additionstal af 365 dagar, som vi kalla ett år. En dag är icke en fullvuxen timme, lika litet är ett år en fullvuxen dag. Hvarken tid eller ting växa. *Det* är utmärkande för lifvet allena.

Att växa är således något annat än att bara öka i mål och vikt. Hvad då? Jo, kort sagdt *att förnyas*. Eller med andra ord, det är att oaflåtligt och beständigt *blifva*. Detta att blifva eller varda kan sägas endast om det lefvande. En sten är, en planta icke blott är utan varder eller med ett annat uttryck förnyas. Och detta vardande eller förnyande fortfar äfven sedan det yttre, för ögat synliga växandet upphört. Äfven sedan eken blifvit fullvuxen och ingen längre iakttager att hon växer på höjd och bredd, så växer hon dock i den meningen att hon förnyas. Så är det också med våra gossar och flickor. Under några år växa de så, att det både syns och känns. Men äfven sedan de upphört att växa i den meningen, så hafva de icke därmed upphört att växa. De äta fortfarande och slita kläder fortfarande, och det är icke för ingenting. Det kunde visserligen låta litet underligt att säga, att man växer äfven sedan man blifvit fullvuxen, men det är dock så.

Detta "osynliga" växande, om vi så få kalla det, är en förnyelse, som består däri, att man alltjämt blifver hvad man är och enligt lifvets lagar icke kunde vara utan att alltjämt blifva. Ty på lifvets område, såsom Luther säger, finnes intet varande utan allt är ett vardande. Detta osynliga växande är i själfva verket icke till arten ett annat än det synliga. Och det kan

illustreras på följande sätt. Allt växande är en förnyelse. Men denna förnyelse är hos våra gossar och flickor en så lönande affär, att den dagligen lemnar ett öfverskott öfver alla utgifter. Och resultatet blir, såsom man kan tänka, en behållning i kassan af lif, och det ger sig till känna i en ökning uti mål och vikt. Därefter kommer en tid, då det går jämt upp med inkomster och utgifter. Förnyelsen förnyar nog för de dagliga utgifterna. Det är lifvets medelålder. Och slutligen kommer, vemodigt att säga, en tid, då affärerna gå sämre, då förnyelsen ej fullt räcker till de dagliga behofven. Då måste man sätta sig i skuld. Och den obeveklige fordringsägaren är döden.

Jag har anfört detta exempel från det naturliga lifvets område endast såsom en illustration. På det andliga lifvets område behöfver det icke gå utför med affärerna till ruin och bankrutt. Det skall strax visa sig. Men hvad jag vill illustrera är den sanningen, att det finnes ett växande, som icke märkes därpå, att man samtidigt ökar i mål och vikt, och att följaktligen icke detta, att öka i mål och vikt, kan vara hela hemligheten med växandet. Att växa är att förnyas, och i den meningen kan man säga, att man växer, så länge man lefver, och allt som lefver växer.

Att lifvet förnyas betyder, att lif är beständigt någonting ungt och nytt. Det vore mycket oegentligt att tala om gammalt lif. Det är med lifslågan som med lamplågan: hon är aldrig två sekunder samma låga, och dock samma låga. Lampan är densamma. Lågan är alltjämt en ny låga och dock alltid samma låga. Så är det ock med oss. Så länge vi lefva, så lefva vi stundligen ett nytt lif. *Vi* blifva gamla såsom lampan åldras, men lifvet är ungt såsom lamplågan är, ända tills hon slocknar. Gamla gubbar kan man tala om. Men gubbens lif är hvarje sekund lika färskt och ungt som det späda barnets.

Ja, redan hvad vår lekamen angår, försäkras vi af de lärde, att en människa med full lifskraft bokstafligen förnyas hvart sjunde år eller, såsom senare forskningar lära gifva vid handen, hvart tredje år. Hvart tredje år är således vår kropp en splitter ny kropp. Och att dö af ålderdomssvaghet, hvilket är det enda naturenliga sätt att dö, om vi skola kalla något dödssätt naturenligt, betyder intet annat än att lifsverksamheten blifvit så trög och långsam, att, såsom jag redan sagt, kroppens utgifter dagligen öfverstiga hans inkomster på ett sätt som förr eller senare måste bringa honom i konkurs. Eller, för att låna en annan bild, det betyder, att lifslågan brinner allt svagare och svagare af brist

på olja, tills hon slocknar. Men äfven hennes sista flämtande var ett ungt och nytt andedrag.

Än bättre passar detta in på det andliga området. Med den stora och viktiga skillnaden, att där icke behöfver komma i fråga att lågan skall slockna i brist på olja, ehuru det kan hända och händer. Det andliga lifvet är till sin natur ett evigt lif. Det innebär en förnyelse, som icke är begränsad till sina resurser. Det innebär ett växande, som icke är begränsadt till sina möjligheter. Lefva vi det nya lifvet alls, så lefva vi det ungt och färskt hvarje minut. Att tala om gamla kristna är riktigt, men det är viktigt att därvid ihågkomma, att gamla kristna icke lefva någon gammal kristendom. Det andliga lifvet är sanningens lif och har del i sanningens natur, som är att vara "ett gammalt bud, alltjämt nytt", för att låna en skenbar paradox från aposteln Johannes. Alldeles såsom solen är gammal men dess ljus alltid nytt för dagen. Gårdagens solsken få vi aldrig mer se. Och så långt på vår blick ankommer, se vi en ny sol hvarje morgon. Vi se nämligen icke solen själf utan bara hennes ljus. Och rätt förstådt är det allt vi se. Att lefva, det vill säga att alltjämt blifva lefvande.

Och här låter vår täxt självmant tillämpa sig. *Växen!* Det är sagdt såsom en varning till dem, som mena sig kunna lefva på gamla

minnen. Det är sagdt såsom ett framåt marsch till soldaten som har försjunkit i drömmar öfver vunna segrar i stället för att tränga fram till nya. Minnen äro blomsterprydda grafvar för den, som *dröjer* där. De äro pålitliga vägmärken för den, som ilar dem förbi. Segrarens plats är icke på slagfältet för i går utan på slagfältet för i dag. Glömmen icke det, unga kristna, att det att lefva är att växa, och att växa detsamma som att förnyas.

Det lif, som dagligen förnyas, kan icke blifva gammalt. Det är skönt att se detta i erfarenheten. Det visar sig hos de troende åldringarna. Jag talar här närmast *till* de unga, och då må det ej synas opassande att tala *om* de gamla. Betrakten åldringarna, I unga! Men betrakten då icke bara deras grå hår och deras lutande gestalt och deras rynkor och andra kroppsliga svagheter. Veten, att det är ett ungdomligt lif, som knoppas och sväller under det skrofliga yttre såsom vårbrodden under den mörka mullen. Äro deras lifsblomster vissnade? Hafva dessa förlorat sin färg? Ack nej, kommen dem nära, och I skolen uppfriskas af deras andliga doft, liksom af resedor och rosor, plockade i dag. Det är angenämt att vara i unga kristnas sällskap, men det är icke mindre angenämt att vara i gamla kristnas sällskap. Det kristliga lifvet doftar lika skönt från gamla som

unga blomsterstånd. Alldeles som törnrosorna dofta lika skönt från den gamla rosenbusken som från den unga. Ja, i verkligheten är ju törnrosen på den gamla busken lika ung som törnrosen på den unga. I hafven lagt märke till att höstens blommor äro de färgrikaste af alla. Ack, huru ofta har jag ej beundrat denna friska, andliga lifsfärg hos gamla hjärtekristna. Det andliga lifvet åldras ej med åren, det vissnar ej med hälsa och krafter, det kyles ej af vinterns snö, som kommer lemmarna att stelna. Tvärt om är det ofta fallet, att ju äldre en kristen blifver, desto ungdomligare blir han till sitt sinne. Bokstafligen såsom Paulus erfor det: "Om också den utvärtes människan förgås, så förnyas dock den invärtes dag för dag". Det är som om dessa gamla kristna glömt bort lifvets sorger och bara komma ihåg lifvets fröjder. Det är som om de redan klädt sig i söndagskläder. Och liksom höet aldrig doftar friskare än då det är nyslaget, så ofta är nog en kristens dödsbädd hans lifs allra rikaste blomsterbädd.

Att växa är att förnyas. Men icke bara i meningen att varda hvad man är. Det må vara en definition, som understundom räcker till för ordet i dess tillämpning på det naturliga lifvet. Men i det andliga lifvets lifshistoria menas det att växa alltid att varda något annat och mer än

man är, kort sagdt, att *utvecklas.* Se på hvetekornet som utsås i jorden. Det växer till en brodd, brodden till ett stånd, ståndet utvecklar en blomma, blomman mognar till ett ax, fullt af hvetekorn. Detta är den allmänna gången, lifvets skolgång: från frö till brodd, från brodd till stam, från stam till blomma, från blomma till frukt. Frukten är målet. Allt som växer är på väg till ladan. Och det är fallet äfven med oss. Men så är det också sant, att vägen till ladan är växandets. Det finnes intet annat sätt att utveckla frukter än detta: låt dem växa fram! Den som stannar i växten stannar på vägen till ladan. Skörd är mognad. Om han än vore mycket nära, ja, om han vore just färdig att gå i ax, så gagnar det icke, om han icke *blir* ett ax.

Jämför ett ekållon med en ek. Hvem kan tro, att detta lilla ekållon, som jag plockat upp från marken, är en ek, nej, en ekskog? Intet mänskligt öga kan se en ek i ett ekållon. Tron allena ser det, och tro är erfarenhet. Det kan ådagaläggas. Plantera ekållonet i jorden, låt det växa! Det är en djup, oförklarlig gåta med detta växande. Men gåtan uppenbarar sig för allas ögon i eken, såsom en hemlighet, som blifvit en åskådlighet.

Och samma gåta förklaras i vårt andliga lif. Vi veta icke hvad vi skola varda. Vårt lif är

förborgadt med Kristus i Gud. Men tron, som får läsa i Guds stora facitbok, vet svaret redan på förhand. "Vi skola varda Gud lika, och se honom såsom han är". Och "då Kristus, vårt lif, uppenbaras, skola vi uppenbaras med honom i härlighet". *Huru* löses denna gåta? På det sättet att vi äro införlifvade eller samplanterade med Kristus och växa i honom.

2.

Vi hafva sökt besvara frågan hvad växande är. Men allt växande har vidare *sina villkor*. Det är den andra stora tanken, som möter oss i denna text. Ekållonet växer icke i byrålådan, äfven om man bäddar åt det med siden och sammet. Det måste planteras i jorden och dö där. Det är det första villkoret. Det som icke kan dö kan icke växa. Det gäller allt lif, och det gäller det andliga lifvet. Såsom det heter: införlifvade med Kristus genom en lika död, införlifvade med honom i en lika uppståndelse. Det förra är villkoret för det senare.

Men att dö är icke hela villkoret. Villkoren för växandet äro icke uteslutande i fröet eller i jordmånen. De äro i luften och i solskenet. Utan sol och regn komme det planterade kornet aldrig upp ur jorden. Sådd vore då liktydigt med jordfästning i ordets bokstafliga, hopplösa

mening. Dessa villkor för växandet har min täxt uttalat i orden: växen i *nåden och vår Herre Jesu Kristi kunskap!* Hvad sol och regn och luft äro för det lekamliga lifvet, det är Guds nåd för det andliga lifvet. Låtom oss litet närmare se på denna jämförelse! Hemligheten med allt växande är att vara i solskenet, det veta vi alla. Men ingen kan förklara den hemligheten, ingen kan omtala, *huru* solskenet meddelar sitt rika, hemlighetsfulla lif i tusende gestalter åt det lefvande. Hvad äro egentligen de böljande sädesfälten? Ingenting annat än förvandladt solsken. Hvad är egentligen blommans doft? Ingenting annat än förvandladt solsken. Hvad är fågelns qvitter? Förvandladt solsken. Tag undan solskenet, och inga hveteskördar vaja mer, ingen blomma doftar, och ingen fågel qvittrar.

Allt detta är Guds nåd för oss. Guds nåd omskapade och omskapar oss till nya människor. Alla kristliga dygder äro bara förvandladt solsken af Guds nåd. Hvad är kristligt hjältemod? Det är Guds nåd, vuxen i styrka, liksom den väldiga ekens knotiga ved är solsken förvandladt i styrka. Hvad är kristlig ödmjukhet? Det är Guds nåd i blomsterdoft. Hvad är kristlig fröjd? Det är Guds nåd i det andliga lifvets fågelqvitter. Med detta för ögonen får det en särskildt skön mening, då Judas manar oss att

alltid hålla oss i solskenet af Guds kärlek, och en särskildt allvarlig ton den varningen af Paulus, att ingen må försumma Guds nåd.

Liksom Guds nåd är för det andliga lifvet allt hvad luft och solsken äro för det lekamliga, så är vidare Kristi kunskap för det andliga lifvet allt hvad näringsmedlen äro för det lekamliga. Ett sant ordspråk säger: "Vi blifva hvad vi äta". Vi äro nära släkt med den spis vi förtära. Eller rättare, vi blifva det genom att äta. Den som icke vill blifva släkt med det som är orent och osundt, han må låta bli att äta det. Och å andra sidan kan man icke blifva verkligen ett med det som är rent och godt, med mindre än att man äter det. Såsom Kristus också har uppmanat oss att äta honom och förklarat, att det är villkoret för att lefva i honom. Om vi icke äta hans kött och dricka hans blod, hafva vi icke evigt lif. Det eviga lifvet är nämligen, säger frälsaren, att känna Gud och den han har sändt, Jesus Kristus. Och då förstå vi, att detta lif icke kan näras af någon annan spis än Kristus själf. Att äta är den process, genom hvilken man mottager, smälter och med sin egen organism assimilerar föda, det må nu vara på det andliga eller lekamliga lifvets område. Man äter icke bara med tänderna. Man äter med ögonen och öronen och alla själens osynliga organ. Och detta själens ätande är det, som kallas *tro*. Det

är därför allt andligt lif förutsätter tro och å andra sidan tro är raka motsatsen till overksamhet. Tro är det mest aktiva af allt som är aktivt, såsom själf en verksamhet och villkoret för all verksamhet.

Själfva ätandet är, såsom hvar människa vet, ett oomtvisteligt bevis på lif. Äter man, så lefver man. Och särskildt har man, såsom bekant, en strykande aptit under uppväxten. Den tiden säger man i allmänhet aldrig nej till matbuden, huru tätt de än komma. Det är ett dåligt tecken att förlora matlusten. Det må vara för tillfället ekonomiskt, och det må vara ansedt förnämt och fint att äta litet. Men i längden är det ruinerande, och förnämheten betackar jag mig för. Äfven i andligt afseende må det finnas de, som mena det vara ett bevis på andlig öfverlägsenhet att kunna undvara regelbundna bastanta måltider af den spis, som är Kristi kunskap och meddelas i nådemedlen. Men äfven den förnämheten är blek och mager och sqvallrar på sig själf. Hellre en enfaldig ätare, frisk och salig, än att magra och dö på förnämhet.

3.

I största korthet en tredje tanke. Växandet har äfven ett *mål*. Och detta mål är kort sagdt fullkomlighet. Allt, som växer, växer till full-

komlighet, fullkomlighet för hvarje lif inom dess egen art. Allt lefvande har med lifvets gåfva fått denna längtan att fullkomnas. Om ekållonet kunde ropa ut sin lifsträngtan, så skulle den lyda så här: låt mig blifva en ek, en ek! Alldeles som våra gossar och flickor längta efter att blifva stora. Se, huru de sträcka på sig! Sträcka på sig! Det är just det rätta ordet. Det gör aldrig den döde. Men det gör allt lefvande, från den lilla linnean, som knappt räcker med sin kalk öfver mossan, till tallen, som lyfter sin krona högt mot skyn.

På det lekamliga området är man snart fullvuxen, såsom man säger. Och i det hela är den synliga tillväxtens tid mycket kort. Och det är ej heller stor skillnad i storlek mellan de största och de minsta. Det är knappt en aln, som skiljer jätten från dvärgen. Ingen räcker upp till molnen, och ingen aspirerar så högt. Men i andligt afseende har man ett högre rum att växa uti. Där är det oändligt mycket högre till taket. Och äfven till det andliga lifvets första instinkt hör "att sträcka sig efter det som ofvantill är", efter ett mål ofvan molnen, det himmelska och eviga. Det är underligt, hvilka stora tankar och förhoppningar äfven det allra minsta Guds barn fått i sitt hufvud om evig ära och storhet och glans. Till det andliga lifvets företeelser hör icke minst detta, att vi sträcka oss efter det som

ofvantill är, sträcka oss, så att det stundom knakar i lederna. Det gör ingenting, om det knakar. Det är en signal, att vi växa. Denna längtan och trånad förstås ej af världen. Liksom musikhataren icke kan förstå, hvarför musikälskaren gör sig allt detta besvär för konsten. Eller liksom den tama gåsen i fabeln, med näbbet djupt i degtråget, med förnämt förakt hånar de vilda gässens trängtan att fara till fjärran land.

Det andliga lifvets mål angifver vår täxt i alldeles samma ord som dess villkor. Och villkor och mål äro i grunden en och samma sak, sedd från två synpunkter. Målet är således: Guds nåd och Jesu Kristi kunskap.

Guds nåd såsom mål för vårt växande är hvad vi redan angifvit såsom fullkomlighet, allenast från Guds synpunkt. Vi växa *i* Guds nåd, i Guds ynnest och välbehag, *till* Guds nåd, det är till Guds ynnest och välbehag. Med andra ord, Guds ynnest och välbehag växa oaflåtligen öfver dem, som växa i nåden. Att växa i nåden betyder att alltmer växa in i Guds ynnest, att med hvarje dag blifva en mer oumbärlig gunstling vid det himmelska hofvet. Och hvilka utsikter till befordran, till rikedom och ära detta innebär, kunna vi bara ana. Verkligheten skall dock öfverstiga våra djärfvaste förhoppningar. Såsom Paulus säger: "Hoppet

skall icke bringa på skam, ty Guds kärlek är utgjuten i våra hjärtan". Angående själfva talesättet om Guds nåd såsom frälsningens mål, må medgifvas, att det är mer sällsynt i skriften än talesättet om Guds nåd såsom frälsningens villkor och grund. Men utom vår text, där denna mening åtminstone *kan* förstås, förekommer det i denna mening på ett ställe hos Paulus, nämligen det oförlikneligt sköna Ef. 2: 7: "På det att han i de kommande tiderna skulle visa sin nåds öfversvinneliga rikedom genom sin godhet mot oss i Kristus Jesus".

Jesu Kristi kunskap såsom mål för vårt växande innebär allt det lockande och härliga, som ligger uti att genom en fullkomlig bekantskap med honom blifva honom lik. Att känna Kristus är evigt lif, att känna honom fullkomligt är evigt lif i sin fulländning. Efter den bekantskapen hungrar och törstar hvar och en, som lefver det andliga lifvet. Det är det andliga lifvets kunskapstörst. Öfverallt i skriften höra vi de heliga ropa ut denna sin kunskapstörst. Job säger: "Fri från min hud, som är så förstörd, och från mitt kött skall jag skåda Gud! Honom skall jag skåda och se med egna, ej en annans ögon. Därefter längta mina njurar i mitt lif". Paulus säger: "Jag räknar det allt såsom förlust mot det öfverträffande i min Herre Jesu Kristi kunskap, för hvilkens skull jag blif-

vit förlustig alltsamman och räknar det såsom afskräde, på det att jag må vinna Kristus''. Och åter: ''Nu känner jag endels, men då skall jag känna fullkomligt, såsom jag ock blifvit känd''. Och huru det tillgår att ''*vinna Kristus*'', det har han skildrat i de orden: ''Men vi alla, som med aftäckt ansikte skåda Herrens härlighet i en spegel, varda förvandlade till samma bild, från härlighet till härlighet, såsom från Herrens Ande''.

Ingen normalt utrustad människa saknar kunskapstörst. Redan nyfikenheten är ett barnsligt uttryck för den mänskliga hungern och törsten efter att veta. Att icke äga någon sådan hunger och törst alls betyder, att man saknar det lif, som äger detta lifsmärke. Man är då en idiot, i saknad af det intellektuella lifvet. Lika säkert är det för det kristliga lifvet ett ofelbart kännemärke, att det hungrar och törstar efter att lära känna eller, som Paulus med ett utomordentligt rikt uttryck säger, ''*vinna*'' Kristus. Kristus själf är föremålet för de troendes kunskapstörst. I honom är redan kunskapens alfabet, såsom det heter, att han är alfa och omega. I honom äro vidare *alla* kunskapens skatter förborgade. Han är sanningens källa.

Man har någon gång fotograferat det inre af ett menniskoöga på en nyss afliden och funnit där en tydlig bild af det sista föremål, som ögat

betraktade, innan det brast i döden. Om man sålunda kunde fotografera den bild, som Guds barn, alla Guds barn, gömma i det inre af sin själs ögon, så skulle den bilden alltid och utan undantag blifva Kristus. På honom hvilade deras öga i lifvet, på honom i döden. "Om man kunde", sade jag. Uppståndelsens under *skall* göra det. Uppståndelsens under skall aftäcka kristusbilden hos hvarje troende, såsom Paulus sagt om den nya människans lifsutveckling, att hon "förnyas till kunskap efter dens bild, som skapat henne, där icke är grek och jude, barbar, skyt, träl, fri, utan Kristus är allt och i alla".

IV.

Törstig igen.

Att törsta är både en brist och en förnämhet, en fattigdom och en ära. Det är lifvets adelssköld. Allt lefvande törstar.

Törst är för det första ett qvantitativt behof, alldeles såsom lifvet själft är icke blott en qvalitet utan en qvantitet. Man kan visserligen ej subtrahera något från lif, men man kan oändligt addera därtill. Och ju mer lif, desto mer törst. Den späda linnean dricker sig otörstig från daggen, som faller på henes kalk. Eken behöfver hällregn. Elefanten kan ej släcka sin törst med den droppe, som tillfredsställer myggan. Ju mer lif, desto mer törst.

Men törst är också ett qvalitativt behof, och man kan tala om en högre och lägre törst, alldeles som man kan tala om ett högre och lägre lif. Lif finnes af många arter. Och hvarje ny art af lif har sin nya art af törst.

1.

Den lägre arten af törst, törsten efter lekamligt vatten, är gemensam för allt lefvande här

i världen. De som så törsta äro i den ojämförligt stora majoriteten af de törstandes församling. Men ju högre upp i skalan vi komma, desto färre följa med. Leden af de törstande glesna.

Redan den fysiska törsten, som är gemensam för de törstandes hela släkte, är af det intresse, att vi böra egna densamma några ord. Och vi märka då, att all fysisk törst är en törst efter vatten och vatten allena. Det vill säga, det är det enda naturliga att så törsta, af det skälet att i hela naturens rike intet annat finnes som släcker törsten. Man kan inbilla sig, att man törstar efter annat och gifva sin törst många och främmande namn. Men det hindrar ej, att det dock egentligen är vatten man törstar efter. Naturen bedrages ej med en falsk etikett på flaskan. Man må kalla det en läskedryck huru mycket som helst. Det finnes ingen läskedryck utan vatten, och det egentligen läskande i hvarje läskedryck är vatten, och drycken är läskande i proportion till den procent den innehåller af rent vatten. Tag vattnet ur brännvinet, och det återstår bokstafligen "eldvatten". Tag vattnet ur ölet, och det återstår en nypa socker och salt. Ja, tag vattnet ur mjölken, och det som återstår, ost, fett, socker och salt, har ingen egenskap att släcka törsten. All fysisk törst,

kallad vid sitt rätta namn, är alltså en törst efter vatten.

Men äfven det friskaste och renaste vatten släcker törsten endast för tillfället. Och vid den porlande källan, som lockar den törstande med sitt friska svall, sitter liksom en gång vid Jakobs brunn den höge främlingen, den allvarlige profeten, den sympatiske frälsaren, och säger, om han kan göra sig hörd af de törstande: "Hvar och en som dricker af detta vatten varder törstig igen". Och den, som då låter sig så pass distraheras från sin naturliga törst, att han lyssnar till de orden, skall i dem finna en täxt af långt vidare tillämpning än orden strax synas innebära.

2.

Det finnes nämligen i världen, såsom vi sagt, törst af många slag och därför också brunnar af många slag, till hvilka de törstande samla sig. Först låt oss nämna *hälsobrunnarne* och de många tusen, som där äro samlade för att dricka hälsa. Förr i världen hade man en annan uppfattning om hälsa och sjukdom än nu. Då gick läkemetoden ut på att förgifta, strypa, qväfva eller på annat sätt mörda och förgöra sjukdomen. Och i raseriet, hvarmed man förföljde sjukdomen, hände det, att man satte till både hälsa och lif. Nu glömmer man sjukdomen och

uppbygger hälsan. Det må fortfarande finnas en och annan medicinsk vetenskapsman, som är intresserad uti att torka, gömma och studera sjukdomarne. Men för folk i allmänhet hafva de intet intresse. De dricka hälsa och fråga sist efter hvart deras sjukdomar taga vägen, bara de blifva af med dem. Om denna omvändelse från apotekens och receptens trollvälde vittna de tusen hälsobrunnarne och själfva talesättet att "dricka hälsa och krafter". Nu vet man, att den enda medicin, som biter på sjukdom, är lifskrafter.

Att törsta efter hälsa är utan tvifvel en mycket ädel törst. Och en törst, som lockar den store läkaren att sätta sig vid hälsokällans rand för att komma till tals med brunnsdrickarne. Och hans ord är den rena sanningens: "Hvar och en som dricker af detta vatten varder törstig igen". All hälsa, vunnen vid hälsobrunnarne i världen, är tillfällig, är hvad man kunde kalla bara *akut* hälsa. Man kan nämligen med lika stora skäl tala om akut och kronisk hälsa som om akut och kronisk sjukdom. Det anses värre att lida af en kronisk än af en blott akut åkomma. En kronisk sjukdom trotsar i regeln all läkareskicklighet, då däremot akuta sjukdomar någon gång kunna botas, ehuru det som sagdt äfven i det fallet blir bara en akut hälsa man erhöll i utbyte för den akuta sjukdomen.

Och akut hälsa är en sådan som varar blott en dag eller så. Den akuta hälsan är liksom ett litet lustspel mellan akterna af ett längre sorgespel, dödens sorgespel.

Frälsarens varning är dock på samma gång en uppmuntran. Han tillägger: "Den som dricker af det vatten, som jag ger, skall icke törsta till evig tid". Och därmed ger han ett recept till en kronisk eller rättare evig hälsa. En sådan hälsa kan aldrig vara uteslutande kroppens. Den, som vill vinna evig hälsa, måste börja med en brunnsdrickning för själens vederfående. Och med en frisk själ är det bara en tidsfråga att äfven vinna kroppslig hälsa. Det vet hvarje läkare, att äfven ett tillfälligt kurerande af kroppslig opasslighet är beroende af själens och sinnets stämningar. Att afund är en röta i benen, att vrede i själen alstrar ett öfverlopp af galla i lefvern var ej mer bekant för den vise Salomo än för all erfarenhet i vår tid. Bland alla recept för långt lif och goda dagar, försökta af medeltidens alkemister och nutidens medici, är intet att jämföra med ett, ursprungligen skrifvet för mer än tretusen år sedan af en hebreisk skald och rekommenderadt tusen år senare af en apostel. Det lyder fullständigt som följer: "Den som vill älska lifvet och se goda dagar, han afhålle sin tunga från det som är ondt och sina läppar från att tala svek, han vände

sig bort från det som är ondt och göre det som är godt, han söke frid och trakte därefter".

Lyckligtvis är också i Sion öppnad en brunn emot synd och all orenhet. Denna brunn är vid korset. Dess helbrägdagörande våg är blodet, som renar från alla synder dem, som vandra i sanningens solsken och bada sin själs lungor i nådens höga, rena atmosfär. Och, som sagdt, för dessa brunnsgäster är det endast en tidsfråga att vinna äfven kroppens hälsa. Det sker i uppståndelsen från de döda, då vi från Herrens egna läppar i en salig morgonkyss dricka evig hälsa och ungdom och lycksalighet.

3.

Men det finnes andra brunnar och brunnsdrickare. Där äro de *sinnliga fröjdernas* brunnar. Eller rättare, de äro inga brunnar utan dypölar, usla brunnar, som intet vatten hålla. Och dock äro de sökta af en törst, i grunden noblare än törsten efter vatten och hälsa. Det är törsten efter lycksalighet. I denna törst höjer sig människan öfver djuren. I förvillelserna af denna törst sänker hon sig djupt under dem. Människans begär äro för tunga att styras af ett så lätt roder som instinkten. Och hennes tyngd är hennes vilja, hennes självbestämmelserätt. Hennes törst efter njutning är omätlig, omättlig,

och alltså icke en kroppens törst, utan andens. De sinnliga passionernas brand är visserligen en vådeld i kroppen, men en vådeld *från* själen. Kroppens kraf i denna törst kan tillfredsställas, om än bara för tillfället. Själens kraf icke för en minut.

Äfven vid dessa brunnar sitter frälsaren, upprepande med oändligt allvar och oändlig sympati den sanningen: "Den, som dricker af detta vatten, varder törstig igen". I varningen ligger som vanligt en uppmuntran. Erkännande det berättigade och oafvisliga i denna törst visar han de törstande från dypölarne till de friska källorna, till de springkällor, som välla *i* dem, hvilka ställt sig under det renande, saliga inflytandet af Guds ande och af Guds ande lärt att lefva bönelifvet, nådelifvet, sällhetslifvet i Gud. Där är en ren, sann lifsglädje, ett nytt, evigt lifs fulla puls, en hälsa och en kraft, hvars diagnos är "rättfärdighet, frid och fröjd i den helige ande" och hvars ovissneliga ungdomspoesi är: "min kropp och min själ jubla emot lefvande Gud".

4.

Men vi hasta till andra brunnar. Där är *girighetens*, ack, ännu torrare än den förra. Han innehåller i stället för vatten ett gult stoft kalladt guld. Huru het och förvänd är icke denna

törst! Och dock i grunden en nobel törst äfven den. Törsten att äga är en andens törst, nedlagd af Gud själf hos oss. Vi äro millionärer af skapelsen och kunna aldrig vänja oss vid fattigdom. Hvem kan beskrifva alla de umbäranden och försakelser, som den girige underkastar sig för att öka sina skatter, för att lägga en handfull mer af det gula stoftet till högen, för att, kunde vi sanningsenligt säga, ytterligare *fylla igen* sin brunn! Lustspelsförfattare må finna i dessa försakelser, denna självförgätenhet, en outtömlig källa för satir och gyckel. Det är dock snarare ett sorgespel, värdt våra tårar, än ett lustspel, som gör anspråk på applåder och ett tanklöst grin. Denna passion för guldet är dock också den ett vittne om människans storhet och höghet, liksom en bleknad adelssköld på tiggarens mantel, angifvande en förnämhet, som saknar medel att hålla sig uppe. En tiggare, en grefve! Och storheten förråder sig däri, att den girige aldrig blir nöjd, aldrig får sin törst tillfredsställd, alltjämt bara törstar och åter törstar, så att hans törst på samma gång är en protest, ett *nej* till det, som han så passioneradt älskar. Alldeles som den greflige tiggarens förnäma hållning och skick protestera mot de trasor, i hvilka han är insvept. Och sanningen att säga är denna förnäma hållning *lika mycket hans* som trasorna han bär.

Det oförsonliga, det på samma gång stora och usla, det tragiska och hopplösa i girigheten är just det att hon är en *evig* lystnad, vänd in på *förgängliga* ting. Men han, som blef fattig för vår skull, på det att vi genom hans fattigdom skulle varda rike, han upptäcker till och med i den utsvultne svinaherdens mantel en flik af dräkten från fadershemmet, en flik från hvilken sonens namn och titlar icke kunnat fullständigt utplånas. Och i varningen för de usla brunnar, som intet vatten gifva, inlägger han den kärleksfulla eggelsen att söka och finna lifvets källa som har vatten till fylles. Girigheten är själens lungsot. Och ingen sjukdom trotsar så all läkekonst och all medicin som lungsot. Skall en sådan patient räddas, så beror det på om han kan äta och öka sin vikt. Honom tillråda doktorerna att bo högt och torrt och hafva sina rum mot solsidan. Och så är äfven den giriges enda räddning att få syn på ännu större skatter, lifvets skatter, för hvilka han förgäter de ringare.

Lif är mer än guld. Och det strängaste straff, som någonsin kan upptäckas för den girige, vore att gifva honom hela hans vanvettiga lystnad. Det är lärdomen i den grekiska sagan om kung Midas, som Apollo straffade för hans girighet på det sätt att han gaf honom makten att till guld förvandla allt, som hans andedräkt be-

rörde. Öfverlycklig skyndade girigbuken, så fort solen gick upp, ut i trädgården, där han innan kort förvandlat hvarje planta och hvarje träd till den metall han så älskade. Han fann dock snart, att han utrustats med en farlig makt. Icke blott blef all hans spis, som han ville njuta, i hans mun förvandlad till onjutbart guld, utan då han satt i sina sorgliga betraktelser öfver att nödgas svälta ihjäl, tack vare Apollos gåfva, och hans lilla dotter oförmodadt kom springande i hans famn för att trösta honom, så vardt äfven hon till hans fasa genast förvandlad till en guldbyst. Lyckligtvis återgjorde högre makter hvad han så illa gjort. Apollo gaf honom på hans enträgna bön makten att med sin andedräkt återställa guldet till lif igen. Och sådan var den afsmak för den gula metallen han under tiden fått, att han icke blott omedelbart återställde till lif den guldbyst, som bar hans egen dotters drag, utan han skyndade ut i trädgården och andades lif och doft igen i de stela raderna af guldstänglar, i hvilka han förvandlat sin trädgårds alla rosor och plantor. Han var frälst från sin girighet genom den upptäckten, att lif är mer än guld.

Det ligger mycken sanning i den sagan. Och lycklig den som i *kristendomens* ljus finner hennes tolkning. Med det nya lif Kristus ger, öppnar han också för våra ögon en ny värld att

upptäcka, för vårt hjärta en ny värld att eröfra. En andlig, en lefvande värld, hvars skatter äro våra, så fort de upptäckas. Allt vi se där är vårt. Saligt och omätligt stor och lockande är denna värld, hvars skatter kort sagdt äro fullkomlighet och evigt lif.

5.

Brunnsskaran glesnar betydligt, då vi nu närma oss en ny brunn: *ärelystnadens*. De äro tusende, som jaga efter guld, mot en, som öfver guldet sätter värdet af ett äradt namn. Det är en så nobel törst, att den är besjungen af skalder och firad i både lustspel och sorgespel såsom en af de passioner, som omisskänligt angifva en stor man. Det är sant om denna törst som om hvarje annan, att den är en gradmätare på den törstandes egen storhet. En liten person är mäktig en ringa ärelystnad, en stor person en stor ärelystnad. Med de stora vingarna har örnen äfven fått *lusten* att flyga högt, medan hönan är belåten att flaxa utmed jorden och nå sin pinne för natten. Hos de ärelystne *växer* ärelystnaden. Örnungen flyger ej så högt som den vuxna örnen. Napoleon var alltid ärelysten. Men hans ärelystnad växte med åren och genomgick alla graderna från gossens ambition att blifva soldat till ynglingens ambition att blifva

general och mannens ambition att blifva kejsare. Och den växte ytterligare, tills ingen krona i Europa satt för högt för hans giriga örnblick.

Det är utan tvifvel någonting ädelt och stort uti denna törst efter ära. Den törsten förråder kungligt blod i de unga ådrorna. Och det är långt ifrån att ärans konung vid brunnen afvisar dessa törstande med en varning alldeles utan en uppmuntran. Både varningen och uppmuntran kunna uttryckas i detta enda: *Excelsior! Högre!* Bara nog högt! Felet med Napoleons ärelystnad liksom med all ärelystnad är, att den ej syftar nog högt. Hvad är äfven ett kejsarnamn på jorden emot det nya namn, som *de* få skrifvet på sin panna, hvilka segrande ingå i Guds rike! Hvilken förnämhet i världen kan jämföras med att vara Guds barn! Hvilken kröningshögtidlighet i världen skall ens minnas inför ståten och prakten, då de som här varit Guds barn skola så *kallas* inför Gud och hans änglar och alla världar! Aldrig har en konung på jorden motsett sin kröning med en vissare och gladare segerkänsla än den, med hvilken Paulus i fängelsehålan i Rom, under afvaktan på att föras upp på schavotten, sjunger sin svanesång och jublar öfver den rättfärdighetens krans, som allaredan är aflagd för hans räkning och med hvilken inom kort hans tinningar skola siras i en välkomstfest, till hvilken alla frälsta och alla änglar äro in-

bjudna. Det var allaredan en gifven sak i himmelen, att Paulus skulle hinna fram som en segervinnare! Hvem kan mäta de känslor, med hvilka en sådan visshet skall fylla den kämpande!

6.

Vi voro i förnämt sällskap vid ärelystnadens brunnar. Vi sågo, att där samlas mänskligheteus aristokrater. Och jag vågar påstå, att vi äro i icke mindre förnämt sällskap, då vi nu närma oss *vetandets* brunnar. Där finna vi samlade ett fåtal af mänskligheteus ädlaste, lockade af det stilla porlandet af kunskapens skogskälla och af sin törst efter dess friska vatten. Det är en förnäm törst och såsom allt förnämt ganska sällsynt. Bland de gamla åsarna var det bara Odin, som någonsin drack en klunk ur Mimers brunn. Men han aktade denna enda dryck så mycket värd, att han villigt pantsatte sitt ena öga för densamma. Han gick hellre från brunnen enögd än han afstod från en dryck därur. Det finnes ett antal, få i jämförelse med den stora mängden, ehuru rätt många i och för sig, ett antal af törstande, hvilkas törst gälla hvarken nöjet och njutningen eller guldet eller ett stort namn eller något annat, som flertalet af människor söka, utan i stället kunskap och vetande. Redan vetandets många *gåtor* hafva för dem en

större tjusning än alla världens kontanter, liksom äfven det aflägsna, svaga sorlet af källan i skogen har för den törstande en ljufvare klang än guldets. De söka. Men icke det uppenbara utan det förborgade, icke nära utan i fjärran. De söka alltjämt nya världar, nya världar i det oändligt lilla uti mikroskopets uppenbarelser, eller nya världar uti den oändliga rymden igenom kikaren.

Det är en nobel törst, som visserligen icke Kristus, den himmelska visheten, afvisar och fördömer. Den törstande sanningssökaren skall, om han lyfter sin blick nog högt, finna vid kunskapskällans rand en hög främling, i hvilken han skall upptäcka sanningens konung och af hvilkens läppar han skall höra sanningens språk: "Hvar och en, som dricker af detta vatten, han varder törstig igen".

Hvarje kunskapstörstande vet, att så är. Han vet, att hvarje ny klunk ur vetandets källa bara ökar hans törst, såsom under högsommarens hetta och id ju mer man dricker, desto mer vill man, måste man dricka, tills man känner det som om intet mindre än ett haf vore nog att släcka den brand, som upptändts i ens inre. Och sannerligen, det är just felet med vetandet, att det gifves i alltför små klunkar för en törst så brännande. Det må vara sant, att vetandet in abstracto är ett helt haf. Men *det* vetande,

som verkligen fuktar de brännande läpparne af de kunskapstörstande, är en droppe bara, en droppe i sänder, en liten läxa i dag, en ny i morgon. Det mänskliga vetandet innehåller så litet vatten. Det består af 99 procent frågor och gåtor och andra torra ämnen. Och de droppar af vatten det innehåller äro ej rent, än mindre friskt vatten. Dessa sanningssökare, som begärligt läppja efter en dryck ur rännilen, som borttorkar i sanden, hänvisar frälsaren till själfva källan. Och källan är Gud själf och Guds ande och uppenbarelsens friska, djupa flöden. Att gå allt detta förbi är den största olycka och det största sanningsbrott tillika. Allt djupare ana vetenskapsmännen, att alla gåtor och alla frågor i naturen en gång skola lyda ett enda svar, att världen icke är en samling af många skilda räknetal utan ett enda sammanhängande problem, som måste studeras i sitt sammanhang och i sin enhet och lösas allt på en gång eller ej lösas alls. Om något är märkvärdigt i vetandets värld, så är det denna upptäckt, att alla naturfenomen, alla naturlagar för sin förklaring peka åt ett gemensamt håll, att ljud, ljus, värme och electricitet egentligen äro bara olika former af rörelse, att tyngdlagen, som låter ett stoftgrand falla till jorden, och attraktionen, som håller solar och världar samman, äro en enda lag i, kunde man säga, en liten och en stor upplaga. De linjer,

utefter hvilka svaret på dessa gåtor i naturen måste sökas och finnas, mötas i Gud själf. Det är med naturens hemlighet som med alla lifvets hemligheter: de äro fördolda med Kristus i Gud och skola uppenbaras, då Kristus själf varder uppenbar. Det är ingen prydlig retorisk figur bara, då Paulus säger, att i Kristus alla vishetens skatter ligga förborgade. Då Kristus uppenbaras, skola äfven vi uppenbaras, säger aposteln. Och på ett annat ställe säger han, att äfven själfva naturen längtar efter Guds barns härliga uppenbarelse såsom stunden för *hennes* egen frigörelse. *Då* skall således äfven naturen gifva ifrån sig sina hemligheter och sina mörka gåtor.

Man blir visserligen icke en vetenskapsman, därför att man funnit Kristus och i honom Gud. Men den vetenskapsman, som finner Kristus och i honom Gud, har i sanning gjort en vetenskaplig upptäckt, i jämförelse med hvilken alla andra äro små och obetydliga. Han har upptäckt, att den vetenskap af *bokstäfver*, som han sysslat med, egentligen är en vetenskap af *mening*. Och han har upptäckt denna mening. Hans vetenskap *var* ett herbarium och *blir* en trädgård. Hans vetenskap *var* en mönstersamling af alfabet, alla *a* i en rad, alla *b* i en annan och så vidare, allt så prydligt och ordentligt, men fullständigt meningslöst. Hans vetenskap *blir* ett lefvande bref, ett kärleksbref, ett testamente, en följe-

tong, där han med glad förvåning ser sin egen lifshistoria, kapitel efter kapitel, i Guds egen handstil. Det skall sannerligen icke minska hans intresse att vid själfva ingången finna i glada och ljusa bokstäfver den hälsningen: "Allt är det edert!"

Utan Gud, hvad är vetandet? Det är konsten att stafva utan förmågan att lägga ihop. Hvad är historien? Afgrunder och klyftor utan broar, en ofarbar väg, fragmentet af en följetong utan början och slut. Hvad är matematiken? Kringströdda mått och verktyg i en verkstad, öfvergifven af verkmästaren. Och språken? En babylonisk förbistring utan orsak och utan ändamål, ett falskt ackord, utan den mästarehand, som kan upplösa det i välljud, en konsert med många stämgafflar och taktpinnar.

7.

En än noblare törst, ja, noblare än hvarje annan, är törsten efter *mästerskap*. Hon är mer än törsten efter att njuta, att äga, att veta, ehuru hon är allt detta i en enda trängtan: att *blifva*. Den törsten innesluter i sig all annan törst och därför också hettan och branden af all annan törst. En gång tänd är denna eld svårare att släcka än hvarje annan, som kan antända en människas själ. Och som hvarje annan kan

denna taga fel om sin rätta källa och söka tillfredsställelse i en brunnsdrickning, som bara tjänar att gjuta olja på elden. Alla misstag i den delen äro egentligen blott detta enda: att med mästerskap mena något mindre än fullkomlighet. Att blifva fullkomlig, det är icke bara handens eller fotens eller ögats eller örats eller tankens mästerskap. Att blifva fullkomlig omfattar hela väsendet. Detta är Guds mått på en människas uppfostran och utveckling. Att blifva fullkomlig är att blifva hvad Gud vill, hvilket ej säkert är detsamma som hvad människor vilja eller hvad vi själfva vilja. Gud är den store uppfostraren, och i hans uppfostran har ensidighet intet rum. Att blifva en sångare som Jenny Lind, en violinist som Ole Bull, en pianist som Paderewsky må räknas från mänsklig synpunkt vara värdt ett helt lifs möda och föresats. Men det är icke nog i Guds ögon. Och icke ens i våra ögon är det nog för att förtjäna namnet af *uppfostran*. Små pedagoger som vi äro veta vi dock, att man kan framdrifva en mänsklig förmögenhet på bekostnad af andra, på bekostnad af alla andra, på bekostnad af alla. Det är bekant, att man kan utveckla muskelstyrkan t. ex. i armarne, så att däraf följer lungsot. Så kallade snillen äro ofta oformliga skapelser, jättar i en riktning, krymp-

lingar i en annan. Och en och annan, som kallas "mästare", har intet annat anspråk på den titeln än sin oförmåga att vara lärjunge, enligt den falska satsen, att den är en mästare, som intet mer kan lära.

Det sanna mästerskapet beskrifver Paulus såsom "duglighet till arfslott med de heliga i ljuset". Och vägen dit har Petrus anvisat i de orden: "Växen i nåden och i Jesu Kristi kunskap!" Att *växa*, det beskrifver hela historien, det är den enda möjliga och riktiga utvecklingen, då det gäller lifvets mästerskap, fullkomlighet. Att blifva i sannaste mening fullvuxen, det är vår andes trånad, längtan och törst, en törst så mycket hetare, som det andliga lifvets kraf hos oss får bättre komma till sin rätt. Ju andligare en människa är, desto djupare trår hon efter fullkomlighet. En sådan människa känner alla skiljetecken i sitt lifstema med undantag af punkt. Den, som skrifver punkt och slut, han har upphört att växa och upphört att sträcka sig efter det som ännu är ofvanefter. Den, som kommer öfver den bekännelsen: "Icke att jag redan fattat det eller ännu är fullkomlig, men far därefter", han hör icke i sann mening till de fullkomliga, som aposteln i samma andedrag talar om. Till den sanna fullkomligheten hör att växa i *Guds* och ej i *egna* mått. Att mäta sig med sig själf kallar aposteln

med rätta för vanvett. Det är visserligen en genväg till självbelåtenhet, men självbelåtenhet är icke fullkomlighet. Förvillad i sitt omdöme måste den vara, som kan inbilla sig vara färdig och fullvuxen, då han ställer sig inför de mått, i hvilka Paulus tecknar konturerna af vårt fullkomlighetslif, sådana som dessa: "att känna, såsom jag är känd", "att se ansikte mot ansikte", att "växa upp ända till Kristi egen fullkomliga storhets mått".

Denna törst efter fullkomlighet är icke en törst, som frälsaren afvisar utan saligprisar. "Saliga äro de, som hungra och törsta efter rättfärdigheten, ty de skola blifva mättade." Att icke sålunda törsta vore att icke lefva, åtminstone icke lefva ett fullt och friskt lif. Och dock är denna törst äfven i djupare mening än all törst en brist, en fattigdom, ett lidande. Och saliga äro de, som så törsta, icke emedan de törsta utan *emedan de skola blifva mättade.*

V.

En äresak.

"Blygs icke för vår Herres vittnesbörd, ej heller för mig, hans fånge, utan lid äfven du för evangelium efter Guds kraft." 2 Tim. 1: 8.

I denna täxt talar en gammal man till en ung man. Och vi finna, att denne gamle man är angelägen att äga den unge mannens aktning. Han vill icke för något pris, att den unge mannen skall tänka lågt om honom. Det är i regeln fallet med de gamla, att de äro angelägna att stå högt i de ungas opinion. De gamle äro i regeln djupt intresserade för de unga, ja, mer så än de unga vanligen tro, och mer så än de gamla vanligen medgifva. Saken är den, att de gamla sällan eller aldrig taga sin blick från de unga. Medan man är ung, vandrar man rätt fram, med blicken vänd mot framtiden, den förhoppningsrika, löftesrika framtiden. Men dessa, som redan hunnit lifvets middagshöjd och sett det mesta och bästa detta lifvet har att erbjuda, hafva helt naturligt mer intresse i det som ligger till-

baka än i det som ligger framför. Halfva vår lefnadstid lefva vi i förhoppningarna, den andra hälften i minnena. Halfva vår lefnadsväg vandra vi baklänges. De gamla vandra sin väg med blicken på de unga. Dem skänka de sitt hufvudsakliga intresse, dem gäller den sista blicken från deras brustna ögon.

Det är därför ett stort misstag somliga unga begå, då de anse sig förbisedda af de gamla. Och det är icke bara ett misstag utan såsom många misstag en stor orättvisa och såsom hvarje orättvisa en stor olycka. Inga lyssna de gamla så gerna till som de unga, om de tala med vett och ödmjukhet. Ingens ledning underkasta sig de gamla så gerna som de ungas, om de styra med sans och måtta. De gamla äro visserligen i föga fara att blygas för de unga. Och de hafva intet behof af en varning i den delen. De äro i större fara att tänka för högt och stort om dem. Men de unga stå i fara att blygas för de gamla. Och i ljuset af det redan nämda är det allt annat än vackert och hedrande för de unga att så göra.

Att blygas är en känsla, som är född af stolthet. Blygsel är en hederskänsla. Och ungdomen är framför hvarje annan tid i människans lif hederskänslans tid. Då man är ung, är allt en äresak. Man frågar den tiden mindre efter silfver och guld, åkrar och ägor än efter heder

och ära. När därför i farans stund landets ungdom kallas till vapen, så vädjas det uteslutande till deras ärekänsla. Solden omtalas icke alls och är för öfrigt af ingen hänsyn för de unga hjältarne. Tusen af dem lemna stora förtjänster för att på den magra soldatlönen tjäna fosterlandet och våga sitt lif med glädje för det ändamålet. Hvarför? Det är en äresak! Skulle regeringen i stället i en sådan stund vädja till de gamla, så skulle nog helt andra argument användas. Och därmed har jag icke sagt, att de gamla inga fosterlandsvänner äro. Men de äro fosterlandsvänner på ett annat sätt. Ambitionen hos de gamla är icke såsom hos ungdomen en vimpel i masttoppen utan snarare en mycket praktisk hänsyn till det som är i lastrummet. Den unge mannen kämpar för den flagg, som vajar öfver hans skepp. Den gamle kämpar för det skepp, som plöjer sin väg under hans flagg. Men i grunden kämpa de således för samma sak. Och de gamlas ambition och ideal äro, när allt kommer omkring, just desamma som ungdomens, bara litet urblekta och barslitna!

Hederskänsla, sade jag, förråder stolthet. Och stolthet är egenskapen hos ett stort sinne, ett sinne, som tager mycket rum. Man kan kroppsligen råka vara storrummad men taga litet rum andligen, och tvärtom. Men ungdomen är den tid, då man i regeln både fysiskt och and-

ligt fordrar mycket rum. Det sammanhänger visserligen därmed, att man då ännu är i växttiden. Men det sammanhänger också därmed, att under denna växttid man är större i volym än i vikt. Det blir annorlunda med åren. Klämd mellan sköldarna i lifvets bataljer, torkad och blött i många väder minskar man märkbart i volym och blir samtidigt både mindre storrummad och mindre ömtålig. I synnerhet blir man mindre ömtålig för hvad man brukar kalla ärekränkning. Ungdomen tål i regeln intet så litet som ärekränkning. Hellre förlusten af alla inkomster och alla synliga utsikter till inkomster än en ärekränkning! Det händer, att man med åren får så mycket af den varan som heter lefnadsvett, att man behåller sin lön och sina inkomster äfven på bekostnad af aldrig så mycken förödmjukelse.

Jag kallade detta lefnadsvett, af det skäl att jag icke är färdig att göra det påståendet, att det är nödvändigt en större ödmjukhet. Jag tror nämligen, att ödmjukhet innebär någonting mycket högre än att tåla och fördraga hvad som icke kan hjälpas. Men ehuru ödmjukhet är en oändligt mycket högre dygd att fara efter, så är dock äfven lefnadsvett och praktisk klokhet egenskaper värda att vinna, till och med på bekostnad af åtskilligt af det, som för ungdomen är så stort och högt, nämligen hederskänslan.

Att ungdomen är stolt är ett så allmänt medgifvande, att det blifvit nästan till ett ordspråk att tala om den "stolta ungdomen". Och i en mening skulle jag vilja säga, att det är högligen angeläget, att ungdomen är stolt. Det finnes en ädel och god stolthet, och följaktligen också en ädel och god skam och blygsel. Och ehuru min täxt egentligen tillropar ungdomen ett: "blygs icke", så skulle jag vilja förutskicka den hälsningen ett: "blygs!" Blygs, o, ungdom, för synden! Blygs för det, som är skamligt! Och synden är verkligen icke bara en skada och ett fördärf, utan en skam. Därför uppmanas syndaren att ångra sin synd. Och ånger är ingenting annat än en sann, ädel och god blygsel. Rättfärdighet å andra sidan är icke bara hvad ordet i närmaste hand innebär: "det som är rätt", utan också verkligen en äresak. Därmed sammanhänger, att skriften så ofta framhåller skönhetssidan af ett rättfärdigt lif och uppmanar oss att icke nöja oss med hvad som är nätt och jämt rätt utan höja oss till det som är andligt och sedligt skönt. Det är meningen med allt tal om fullkomlighet! Det är meningen i apostelns skildring af en kristens umgängelse såsom en oafbruten konsert: ett tal i sång, ett lif i sång. Det är meningen i uppmaningen att vandra värdigt vår kallelse och tänka på allt, som är

icke bara rent och rätt utan värdigt och välljudande.

Blygs, o, ungdom, att hysa skamliga gäster i tankar och fantasier! Väpna dig med ett så stolt och förnämt sinne, att du utan krus slår dörren igen för dessa smutsiga, oborstade, okammade gäster, dessa illaluktande, spetälska tiggare och nattplundrare, som heta lustar och begärelser! Blygs att öppna dörren för dem! Blygs att skrifva ofvan dörren ett välkommen! Blygs att öppna ögonens portar för orena bilder, blygs att genom öronportarne släppa in i själens hem orena ljud! Blygs för sällskapandet med dåliga böcker! Blygs att läsa det, som icke kan läsas i dagsljuset vid fars och mors knän! Blygs att läsa och se det, som anständigheten kommer dig att rodna för! Om det är så väl att du ännu rodnar! "Han rodnar, ännu kan han räddas", ropade en fader gråtande, då han hörde sin gosses dåliga bragder berättas inför denne. Och i sanning hopplöst är det med den ungdom, som icke längre kan känna blygsel och skam öfver det som är skamligt.

Blygs, o, ungdom, för slafveri! Blygs att tala stora ord om frihet, medan bojorna skramla om hand och fot! Huru ironiskt att sjunga frihetssånger till ackompanjementet af bojor och det dofva ekot från fängelsehvalfven. Och det är icke mindre Guds ord än den bittra erfarenheten,

som intygar sanningen af skaldens ord: "Hvar slaf af sitt begär har en tyrann till herre."

Men blygs framför allt för lögn! För andlig falskmyntning! För all falsk annonsering! Hufvudsaken är ej, att ungdomen ser bra ut och kan tala vackert för sig. Det är tyvärr fallet, att mycken ungdom talar mer än han vet och lofvar mer än han håller. Mycken härlig ungdom liksom många lysande affärer hafva gått ned under tyngden af en falsk annonsering, liksom lustbåtar, som sjunkit i vågorna under flygande fanor och klingande spel. Var säker på, min vän, att lifvet finner reda på ditt verkliga värde. Det kommer i dagen vid växlingen. Stora banknotor på tusentals kronor hafva upptäckts vara fullkomligt värdelösa, då de skolat utväxlas. Då har man icke med dem kunnat köpa ens för ett öres värde. Kom ihåg, att på samma vis är det just i de små plikterna som äktheten af en människas storhet pröfvas. Stora uppdrag äro intet annat än summan af många små uppdrag, troget verkställda. Det är många, som vänta efter tillfällen att göra stora ting och mena sig vara skapade uteslutande för något stort uppdrag. Men det vill aldrig komma! Och icke underligt, eftersom det icke finnes några stora beting, som icke äro sammansatta af många små. Endast den, som har förmågan att se det lilla,

kan därför se det stora. Och den förmågan har endast den, som har ett troget sinne.

Men å andra sidan, och då tala vi icke allenast sanningens utan vår täxts språk: "*Blygs icke!*" Blygs icke för det, som ingen skam är, för det, som tvärtom är stort och ärofullt! Framför allt, och må det sägas och upprepas tusenfaldt: Blygs ej, o, ungdom, för Kristus! Blygs ej för din frälsare! En sådan blygsel är ej bara en falsk utan en neslig ambition! En ambition, grundad antingen på ett märkvärdigt rått och otacksamt sinne eller också på den värsta okunnighet. För den, som lärt i någon mån känna Kristus, är det rent af oförklarligt, huru någon kan blygas för honom. Ingen är stor och beundransvärd vid sidan af honom. Han är i de stores värld hvad solen är i ljusens värld. Han är icke blott stor. Han är all storhets enda giltiga måttstock, standar och mönster. Just så kristlig någon är, just så stor är han.

Bara dröj vid Kristi personlighet! Förnekare och fritänkare hafva gjort det, tills de helt ofrivilligt tvungits att sjunga hans lof, liksom Saul i Samuels närhet "också blef en af profeterna." Det skall i sanning vara ett sinne, beröfvadt all förmåga att hänföras af det, som är makalöst stort, och röras af det, som är makalöst rent, det skall, säger jag, visserligen vara ett sinne, fullkomligt utan all skönhetsinstinkt, som

kan stå inför evangelisternas bild af Kristus utan en djup och varaktig rörelse af åtminstone beundran och vördnad. Och jag kan icke förstå, huru någon kan se Kristi skönhet utan att älska och tillbedja. Augustinus försäkrar oss, att äfven då han lefde i liderlighetens skamligaste dypölar, så kunde han aldrig helt och hållet utplåna ur sitt minne bilden af Kristus, ej heller ur sitt hjärta kärleken till honom. Kristus, en gång bekant för honom, stod allena, ojämförligt stor och skön, med hvilka grekiska och latinska hjältar han än försökte jämföra honom. Jag kan icke tro, att det är annorlunda med den ungdom, som läser detta, den svenska ungdomen, som ända från sin späda barndom burit Kristi bild i minnets och hjärtats album!

Och hvad skall jag då säga om Kristi inflytande på världshistorien? Han är historiens medelpunkt och mening. Han är gångjärnet, på hvilket tidens dörr svänger. Han har andats på alla de vetenskaper, som vi berömma oss af. Och det är hans andedräkt, som gifvit dem ingenting mindre än lif från de döda, om vi jämföra dem med hvad som förr kallades vetenskap. Hans är den afgörande rösten i alla rikens konsilier. Han har stiftat våra lagar och utbreder dem med segrarens rätt allt vidare öfver länder och folk. Och dock äro hans segrar icke svärdets utan evangeliets. Han kifvas icke, han ro-

par icke. Därtill är han för stark och för majestätisk. Hans segrar likna solens, då hon tyst men oemotståndligt skingrar nattens mörker!

Men framför allt stor blir han såsom din frälsare! Ja, egentligen då först blir hans storhet förstådd. Korsfäst, uppstånden, lefvande! En både dödens och lifvets makt i oss! Och hvad är starkare än döden, om det icke är lifvet. Men i Kristus äro dessa de starkaste af alla makter allierade. Att blygas för Kristus, för korset, för att vara en kristen? Att blygas för att vara rättfärdig, ren, salig? Huru är det möjligt? Nåväl, halten i kristendomen är Kristus. En kristendom utan Kristus är lika lätt att realisera som ett guldmynt utan guld. Själfva materialet i kristendomen är Kristus. Att blygas för Kristus! Det vore visserligen att blygas för allt som är ärofullt och majestätiskt i himmelen och på jorden.

Men för det andra varnar vår täxt: "*Blygs icke för Kristi vittnesbörd!*" Det är bara konseqvensen af det föregående. Blygs icke för en öppen och hel bekännelse af Kristus, en bekännelse med tunga, hand och fot. Ty så omfattande är en hel bekännelse. Den stämplar allt, allt med kristuskaraktären. Den är majestätet på myntet, det minsta såväl som det största. Paulus säger, att vi bekänna till frälsning hvad vi tro till rättfärdighet. Och de orden äro värda all

begrundan. Det är sant, att i första hand munnens bekännelse är beroende af hjärtats tro, såsom psalmisten säger: "Jag tror, därför talar jag". Alldeles såsom trädets krona beror af trädets rot. Men det är också sant, att hjärtats tro i sin ordning beror af munnens bekännelse, såsom äfven roten är beroende af kronan. En maskstungen krona kan förtorka den djupaste rot. Och om roten äter och dricker för kronan, så är det ock omvändt sant, att kronan äter och dricker för roten. En tveksam bekännelse kan bringa tvifvel in i hjärtat. Tungan, säger Jakob, antänder själfva lifshjulet. Å andra sidan är en tydlig och klar bekännelse af Kristus icke bara af betydelse för dem som höra, utan i främsta rummet för mig själf. Ett högt och klart ja på läpparna tjänar att göra mitt eget hjärta visst. Liksom soldaterna vid stormningen af ett fiendtligt fäste rusa fram under höga rop, icke så mycket för att med dessa skrämma fienden som för att lifva det egna modet. En brudgum är icke nöjd med brudens tysta ja i hjärtat, äfven om han anar det. Han önskar höra det. Och kanske först då, när det en gång uttalades, skrefs detta ja in med outplånlig skrift i hennes eget hjärta såsom ett ja för lifvet. All den ovisshet, som förut plågat henne, är borta för alltid. Sådan är betydelsen af ett ja, af munnens bekännelse. Och af lika stor betydelse är handens

och fotens och hela lefvernets. Vi måste hålla vår sköld blank och skurad, om vårt adelsmärke skall synas. Det är icke likgiltigt, hvilken flagg som vajar öfver våra led. Hvilken skam att blygas för sin flagg! Hvilken skam att blygas för sin uniform! Men tusenfaldt större skam vore det att blygas för en öppen bekännelse af Kristus.

För det tredje innehåller vår täxt: "*Blygs ej för de kristna!*" Det är sant, att anstöten här ligger närmare till hands. De kristna äro i regeln ett ganska vanligt folk, riktiga hvardagsmänniskor. Åtminstone i en mening. De hafva alla flere eller färre hvardagssidor. Och dessa sidor är det, som först och närmast komma inom synhåll. I en annan mening äro de visserligen ett högtidsfolk, men det tager en djupare bekantskap att se den sidan.

Paulus var en hvardagsmänniska, och han visste det. Han hade många skröpligheter, och han uppräknar själf många af dem, och andra ana vi från hans skrifter och hans lefnadshistoria. Oss besvära nu förstås icke dessa skröpligheter. Men de kunde hafva besvärat hans samtida, de kunde hafva besvärat en Timoteus. Och jag tror de gjorde det. Paulus hade ett lynne, som äfven sedan det helgats från inqvisitorns orena glöd, hade en temperatur, som icke alltid var angenäm för hans omgifning. Han var af en stark ledarenatur, och huru än hans ödmjukhet lade

kuddar emellan, så måste emellanåt hans starka, oböjliga herskarevilja hafva tillfogat hans vänner blånader och sår. Han var, vare det sagdt med all respekt, en entusiast, ja, jag hade så när sagt, en fanatiker för Herrens sak. För honom var det att lefva Kristus på ett sätt, som gjorde själfva döden till en vinst. Och vi må vara vissa om, att för naturer, äfven fromma och kristusälskande naturer af mindre sjudande nit än hans egen, en missionsresa tillsammans med Paulus icke var en leksak. Hvad betydde för honom naturens skönhet? Hvad betydde hinder, faror, mödor? Mindre än intet. En vek, poetisk natur, sådan som Markus, hade icke anledning att rosa marknaden, då han kom i sällskap med Paulus! Och anstöten var ömsesidig. Men att Pauli omdöme den gången om Markus var litet förhastadt, det har Paulus själf medgifvit, då han senare utbyter det mot ett så mycket amplare beröm. Vi må gerna antaga, att det omdömet, som Paulus i ifvern fäller om Petrus, att han "skrymtade" i Antiokia, utan förfång för sanningen kunnat vara mildare och att trätan mellan två så präktiga män som Paulus och Barnabas icke kunnat vara uteslutande den enes fel. Vi må icke heller inbilla oss, att dessa "alla i mindre Asien", som öfvergåfvo Paulus under hans fångenskap i Rom, icke ens hade några ursäkter att frambära för en sådan tro-

löshet. Hade de fått tillfälle att tala, så skulle de utan tvifvel hafva gifvit många "goda skäl" för sin trolöshet, minst lika goda som vi hafva att anföra för vår trolöshet mot hvarandra. Och af hvad vi nu för tiden se och lära i dylika fall, skulle vi vara färdiga att säga, att hvarje ursäkt haft formen af ett fel, som dessa trolöse sågo hos Paulus.

Det är klart, att jag icke säger, att de voro ursäktliga. Tvärtom. Jag vill med detta exempel ådagalägga, att icke blott de utan vi själfva äro utan ursäkt, närhelst vi blygas för Herrens vänner och tjänare och skylla denna blygsel på deras fel och skröpligheter. Vilja vi blygas för hvarandra, så nog kunna vi hitta anledningar därtill. Men saken är den, att, alla fel och skröpligheter till trots, vi hafva tusen gånger större skäl att vara stolta öfver hvarandra än att blygas för hvarandra. Det är icke svårt för oss nu att tro, att detta var fallet i Timotei förhållande till Paulus. Hvilken vanära, om Timoteus skulle hafva blygts för en sådan man som Paulus! Men på något sätt skall Gud ställa, att all den falska skam vi hysa för Jesu skröpliga vänner skall bytas i minst lika stor vanära öfver oss. Hvad skola vi säga en gång, då vi se våra skröpliga bröder *utan* alla fel och synder! Tänk att fästa sig så mycket vid deras synder och skröplig-

heter, som skola förgås, att vi icke se den härlighet, som skall vara evinnerligen! Jag tror, att vi i himmelen skola känna igen hvarandra. Men det skall då icke ske på felen och lytena, så mycket är säkert. Hvad lönar det då att fästa sig så mycket vid veck och skrynklor, som skola jämnas ut.

Vi böra icke blygas för de kristna, emedan de äro våra landsmän, i en mycket högre mening än om vi bara bo under en och samma jordiska flagg. Vi veta, att äfven i ett jordiskt rike hvarje förnärmelse och våld mot den ringaste af rikets ärbara medlemmar är en förnärmelse och ett våld mot rikets flagg. Af huru mycket större värde är icke då hvarje äfven den ringaste medborgare i Guds rike! Vi böra icke blygas för de kristna, emedan de för det andra äro våra fäder, mödrar, systrar, bröder i en släktskap långt innerligare och verkligare än motsvarande förbindelser af jordiskt slag. Är det icke en skam att blygas för sin far och mor, sin syster och bror? Jo, och att blygas för dem på grund af egna större förmåner är en dubbel skam. Om en rik son blyges för sin fattiga moder, hvad skulle vi säga därom? Är det icke redan en skam, att en rik son har en fattig moder? Och så måste jag säga, att skola vi blygas för något gent emot våra medkristna, så låtom oss blygas öfver våra fördelar! Men aldrig för dem.

Än mindre böra vi blygas för sådana kristna, som därtill äro våra lärare och ledare. Att blygas för dessa gamla banbrytare i evangelium, våra andliga fäder, på hvilkas skuldror vi burits dit där vi nu äro, det är liksom att peta undan våra fötter den stege, som vi själfva stå på. Och det kan visserligen icke ske, utan att straffet omedelbart följer. Allra minst skola vi blygas för dem, som slitit ondt för Kristus och bära ärr och märken från hundra bataljer, dessa grånade veteraner från forna strider? Huru behandlar denna nation sina hjältar från kriget? Jo, vi taga dem och deras barn såsom ett nationens arf och betala ännu i dag, ehuru det är trettio år sedan kriget slutade, en årlig summa af 40,000,000 dollars i pensioner för öfver nio hundra tusen pensionärer. Och det är tio millioner dollars mer om året än Frankrike och tjugo millioner dollars mer om året än Tyskland betalar för sina stående arméer! De gamla kristna, i synnerhet de, som kämpat och lidit för evangelium, äro våra, det vill säga ungdomens pensionärer! Det vore en skam att icke vidkännas denna ärofulla förpliktelse. Det bringar mycken ära öfver Paulus, att han så frimodigt led såsom en martyr i Rom. Men det bringar ingen ära öfver dessa kristna af hans samtid, hvilka önskade bringa ökade lidanden öfver hans bojor. Pauli vandring till scha-

votten var ett triumftåg för honom, men det var det icke för den kristna församling i Rom, som kunde låta honom under den sista fängelsetiden lida både hunger och köld utan att komma till hans bistånd, såsom den lilla församlingen i det fjärran Filippi till slut gjorde. Om några bland våra veteraner i Herrens tjänst skola blifva martyrer för Jesu sak, så förbjude Gud, att de blifva det genom oss. Det finnes en för oss mycket ärofullare väg ut ur detta lifvet för dessa Herrens tjänare än stupstocken. Och ändå är det ett fruktansvärdt faktum, att en stor del af de trognaste och ädlaste af folkens välgörare fått martyrkransen till lön för sin möda. Jesus blef korsfäst af sitt eget folk. Paulus blef brakt på stupstocken väsentligen genom intrigerna af hans landsmän, och svåra misstankar peka åt det hållet att göra vissa *kristna* medbrottsliga i denna förföljelse mot aposteln. Savonarola blef bränd af det folk han frigjorde. Med sådana illustrationer af skamlig trolöshet för ögonen får vår täxt en så mycket rikare mening. Blygs icke, o kristna ungdom, för ditt eget folk, allra minst för dina ledare och lärare!

Men täxten innehåller slutligen ett: "*Blygs icke för Jesu mission och evangelium!*" Det kan under somliga tider blifva frestande nog att taga anstöt vid Jesu mission! Det var så på Pauli

tid. Och det är i det ljuset vi skola förstå de maningsrop, han så ofta ställer till den unge Timoteus: lid för evangelium! Sådana tider äro kroniska företeelser i missionens historia. Det ser ut, som om Guds sak icke kunde gå framåt i världen utan detta motstånd. Ur skenbara nederlag hafva missionens alla segrar gått fram. Då frälsaren dog på korset, fanns ingen enda som trodde på honom. Han vardt hängd på korset af sitt eget folk, såld i deras händer af en af sina lärjungar, förnekad af en annan, öfvergifven af alla. Han måste upp ur sin graf för att åter samla sina lärjungar och återplanta tron i deras hjärtan. Hvilken seger var ej påsken! Men påskens och pingstens och alla följande pingsters segrar grodde dock alla på korset. Då Paulus lät sitt lif i Rom, så syntes hans speciella mission med honom tillintetgjord. Och dock var det sannolikt just förföljelsen i Rom, som gaf den väsentliga impulsen till den universella och eniga karaktär af kristenheten, för hvilken Paulus kämpat och hvilken synes hafva fullständigt triumferat i församlingen under Johannes. Till Johannes Döparens lifskallelse hörde äfven hans död. Så bokstafligt sann visade sig hans bekännelse: "Jag måste aftaga, han måste tillväxa". Och på samma sätt hörde äfven till Pauli lifsmission att dö för evangelium. Han kunde icke

fullborda i sitt lif hvad han kunde i sin död. Och missionens historia är full af sådana exempel. Genom nederlag och förluster och förödmjukelser har missionen vunnit sina segrar. Beständigt! Sådana erfarenheter få således icke tagas såsom ett tecken, att en sak ej skulle vara Herrens sak. Må vi taga oss tillvara under tider af förödmjukelser för missionen, så att vi icke ovetande genom att blygas för missionen blygas för missionens herre! Må ungdomen, den kristna ungdomen, taga sig till vara för olyckan och skammen att blygas för Jesu mission! Är det verkligen Jesu sak? Det är nog för mig att veta. Då är det äfven min och skall så förblifva i klar och mulen tid, i godt rykte och ondt rykte.

Paulus fogar till sitt varningsrop och maningsrop ett betydelsefullt tillägg: "*i Guds kraft!*" Det tager en gudomlig kraft att rätt blygas för synden och ångra den. Det går icke utan Guds kraft att undvika att taga anstöt vid Kristus, hans vittnesbörd, hans vänner och hans evangelium. Men denna kraft är, märk det, icke en yttre, fysisk kraft, utan en inre, en karaktärsbyggare, en lifsinflytelse. Det vill kraft till att lefva. Hvarje lifsyttring är också en kraftyttring. Och där äro vi just inne på området för Guds kraft. Guds kraft är framför allt lif, lifsinflytelser. Men lifsinflytelser äro

välgörande krafter endast på lif. Det finnes ingenting farligare för döda färger än solsken och regn. Och dock är hela naturens rika, lefvande färgprakt ingenting annat än en väfnad, hvars varp är solsken och väft regn. Törnrosen har sin färg och linnean sin doft från solljus och regn. Men konstgjorda färger och parfymer försvinna i detta samma solljus, huru äkta de än kallas.

Alla lifskrafter äro under. Det är det andra, vi skola märka. Och det emedan lif är under. Gud gör bara under. När skriften talar om Guds kraft, så är därmed icke bara och icke hufvudsakligen betecknadt hvad vi skulle kunna kalla gränserna för kraften eller hvad vi nämna möjligt och omöjligt, utan framför allt den karaktären, att Guds kraft är lif och lefvandegörande. I själfva verket är allt hvad Gud gör i vårt lexikon betecknadt såsom omöjligheter och orimligheter. Gud gör bara under. Och därför gör han icke det, som människor kunna göra. Ty människor göra aldrig under. Människor kunna göra mycket, som är underbart och rent af trolskt. Men människor göra inga under. Trollkonster och andra konster äro inga under. Sedan Gud gjort undret att förse oss med en hand, hvars fingrar kunna röras, så kan trollkarlen öfva sig uti att göra konster med den

handen. Att dansa på lina må synas för den oinvigde någonting sällsamt och underbart. Men undret i den bragden är förmågan att röra sin fot. Resten är en konst, intet under.

I frälsningens och lifvets angelägenhet är af det skälet den egna kraften så långt ifrån en bundsförvant till Guds kraft, att han tvärt om är bara ett hinder. Och det är bara oegentligt att tala om det såsom "kraft", som bara är till hinder. Det vore liksom om man kallade det skön konst att förstöra en tafla. Hvilken klåpare som helst kan på en sekund förstöra en tafla, som det kostat konstnären tio år att fullkomna. Så väl i vårt enskilda lif som i missionens sak är den enda drifvande och verkande impulsen Guds kraft. Och alltså lif, och alltså under! Gränserna för vår frälsning, gränserna för missionens möjligheter sammanfalla med gränserna för Guds kraft, det vill säga de sammanfalla med lifvets gränser. Och vi äro odugliga lika mycket till frälsning som för missionen, om vi upphöra att tro på under. I det ljuset är det ingen paradox alls, hvad Tertullianus brukade säga: "Det är omöjligt, därför kan det ske; det är orimligt, därför tror jag det." *Våra* insatser i frälsningen och i missionen är visserligen icke under, huru underbara de än må vara. Och ingen skall neka till, att människor kunna in-

lägga underbara insatser i sin frälsning och i missionens heliga sak. Men dessa insatser nå aldrig värdigheten af under. Men Guds insats är ett enda oafbrutet under. Att tänka på att blifva frälst och tänka på att missionera utan tro på under är liksom att så med den föresatsen att själf fabricera skörden!

VI.

På vädjobanan.

Ebr. 12: 1–3.

Bilden af vädjobanan eller täflingskampen, som förekommer i vår täxt, utgör ett af de många släkttyckena mellan ebreerbrefvet och de paulinska brefven, förrådande, att om än ebreerbrefvet ej är faktiskt skrifvet af Paulus, det dock icke desto mindre är i en sann och verklig mening författadt af honom. Tankarna äro Pauli tankar, äfven om orden och stilen äro en annans. Denna bild, som framställer en kristens fullkomlighetssträfvan såsom ett löpande på vädjobanan eller en täflingskamp med andra kämpande, som vilja beröfva honom hans segerkrans, är mycket vanlig i de paulinska brefven. Jämför t. ex. 1 Kor. 9: 24–27, där Paulus framhåller särskildt kämpandet och dess villkor. Bilden är dock i alla afseenden fullständigare här i vår täxt, mer dramatisk, om jag må så säga. I de anförda verserna i första korintierbrefvet inför oss aposteln uti en grekisk atlets träningskola och ger oss en inblick uti de allvarliga för-

beredelserna för striden. Här för han oss ut på själfva arenan, midt i striden eller rättare löpandet, och skildrar i alla detaljer täflingen från början och till slut. I det afseendet är vår täxt, äfven jämförd med de härligaste ställena i Pauli bref, där han inlåter sig på denna präktiga bild, lika mycket till formen dessa ställen öfverlägsen som till innehållet lika. Tydligen har här en mästares penna stälts till tjänst åt en mästares tankar.

Skildringen börjar med det afgörande, viktiga ögonblicket, då *den löpandes tur är kommen*, då han kallas till täflingen. "Också vi", säger täxten. Hvilket ögonblick af omätlig betydelse, då lifvet, det aktuella lifvet börjar, då en människa hör den himmelska kallelsen och sätter af i löpandet mot målet. Detta är i sanning det rikaste och betydelsefullaste ögonblicket i en människas lif. Först då börjar hon i sanning lefva. Först då får hennes gåfvor och anlag, hennes önskningar och föresatser en mening. Först då får hon en historia. Ty en människas historia måste göras, innan hon kan beskrifvas. Lifvet är en ren verklighet, en vandring, såsom skriften så ofta säger, eller ännu bättre, såsom här, ett löpande, ett kämpande.

Hören I, unga vänner, denna signal till uppbrott? Hafven I rätt fattat, att eder, också eder tur är kommen? Huru länge viljen I drö-

ja, innan I sätten åstad, också I, med fullaste allvar emot det himmelska målet? Veten I icke, att det allra första villkoret för att komma i tid till målet är att börja löpandet i tid? O, det finnes icke två ord så meningsrika som dessa två "på tid". Att vara på tid, däri ligger en klang af vinst och seger och framgång. I hafven hört historien om mannen, som kom springande, andfådd, ned till järnvägsstationen just som tåget lemnade. Hans vänner, som sågo hans missräkning, tröstade honom med, att om han hade sprungit litet fortare så hade han nog kommit med, hvarpå han svarade: "jag sprang fort nog, men jag började icke tidigt nog". Det svaret har under sin skämtsamma yta ett förfärligt allvar. Frälsaren talar också om sådana, som i sista minuten skola kämpa om att inkomma i saligheten. Men de blifva utanför, emedan de icke började i tid. En människas nådetid är, säger Paulus, detta nu. En människas nådetid är betecknad af signalen, som kallar den löpande till täflingen. Den ljuder icke länge. Den måste åtlydas genast, eller farväl med alla förhoppningar att blifva den lycklige segervinnaren.

Men att vår tur är kommen innebär icke bara, att vi äro på vår plats och äro på tid utan att vi äro där i godt skick, friska och sunda och väl förberedda. Det är icke nog att ynglingen infinner sig till examen. Det gäller också att han

kan sina läxor. Om förberedelsen skola vi strax tala mer. Här må blott sägas, att för täflaren på arenan, för löparen på vädjobanan den afgörande stunden, då hans tur är kommen, pröfvar icke bara metoderna uti hans förberedelse utan framför allt honom själf. De, som träna atleter för kampen, må hafva olika metoder, som de själfva göra mycken affär af. Men den bästa metoden gör ingen kämpe, om han ingen kämpe är. Och äfven en sämre metod i förberedelsen kan utfalla med seger för den rätte mannen. Vi taga mycket och fruktansvärdt fel, om vi, när det gäller löpandet på lifvets vädjobana, tro att det kommer an på metoder och sätt och fasoner. Att vara på sin plats i godt skick innebär icke att vara där med föresatsen att börja med vänstra foten och icke den högra, innebär icke att paradera inför mängden med några nya och vackra hopp och krumbukter. Ty när det kommer till den rena verkligheten, är det på längden och icke i höjden det skall springas. En löpare, som menar att komma fort till målet, lyfter foten visserligen, men icke onödigtvis högt. Han håller sig så nära marken som möjligt. Skickliga och vackra stötar och slag äro icke säkert hårda slag. Skicklighet för en knytnäfskämpe är icke mer än hans halfva utrustning. Med denna siktar han och träffar. Men huru pass eftertryckligt han träffar, det beror på hvad kraft och hälsa

han besitter. Det är sant, att den starkaste jätte kan öfvervinnas i en tvekamp af en motståndare, som är smidig nog att undvika hans slag. Han kan uttröttas. Men han kan icke fällas. Men där styrka och smidighet äro förenade, där äro villkoren närvarande för seger.

Att vara på vår plats i godt skick innebär också att vara där med ett godt mod, med visshet om segern. Ett godt mod bidrager till armens styrka och till fotens snabbhet. Där modet vacklar, vacklar allt. Således än en gång, I unge, eder tur är kommen. Till eder plats i ledet. Börjen i god tid och i godt skick.

Vår tur är kommen. Det innebär, att andra före oss hafva haft sin tur. Vi äro ej de första på vädjobanan. *Vi hafva förelöpare.* Vi hafva föredömen. Det är en stor förmån. Vi hafva nytta af deras erfarenheter. Vi kunna taga oss till vara för de misstag de hafva begått. Deras fel äro varningar. Vi erhålla förvissning genom deras framgång. De, som hafva ilat före oss till himmelen och på vägen dit genomvandrat urskogar, värre obanade än de nu äro, hafva märkt träden för vår räkning. Den tid de hafva förlorat är tid vunnen åt oss. Vi hafva icke blott samma reskarta som de. Men vi hafva en reskarta, märkt och förklarad allestädes. Vi skulle begagna oss af dessa företräden så långt som de kunna begagnas. Vi skulle icke experimentera

med sådant, som för längesedan är afgjordt. Det lönar icke att upptäcka på nytt igen det som är upptäckt och kändt. Det lönar icke att slösa sin dyrbara tid på att göra uppfinningar, som i stället borde brukas. Vi behöfva icke mäta om landsvägar, som varit af kongliga landtmätare mätta i hundra år och sedan icke det minsta vare sig förlängts eller förkortats, ej heller behöfva vi stanna och verifiera inskriptionerna på milstolpar, som äro kungligt sanktionerade i hundra år och icke flyttat sig en tum sedan dess. Vi behöfva ännu mindre skrifva om vår bibel och genom aktuella experiment och personliga försök verifiera dess utsagor. Det har skett minst tusen år sedan. Vår väg är trampad. Vi äro för sent ute att kunna kallas vägrödjare. All vägrödjning är undangjord för längesedan. Vår sak, vårt privilegium är att löpa. Också väntar Herren af oss, att vi skola hinna på kortare tid längre än dessa, som måste känna sig för och trefva sig fram. Af en kristen ungdom kan man begära fart och framgång i himlalöpandet. Att i sannaste mening mogna tidigt hör en bråd årstid till, och vår tid är framför allt en bråd årstid. Det är ovärdigt, att en kristen ungdom diskuterar frågor som för längesedan äro besvarade eller borde vara det. Det vore ovärdigt t. ex. om det tjugonde århundradets kristna ungdom stode i fråga om sedlig känsla

och sedlig uppfattning på samma ståndpunkt som de just från hedendomen vunna första kristna. Ja, det vore ovärdigt, om en kristen ungdom, uppvuxen i kristna hem, skulle behöfva på nytt igen framkasta och besvara de många frågor om hvad som är kristligt skönt och passande, frågor, som för våra fäder voro oundvikliga, emedan de lefvat sin ungdom under grofva förvillelser, som gjort många bruk och missbruk till en andra natur hos dem. Dit hör t. ex. bruket af tobak. Dit hör också mycket ovårdadt i tal och sed för öfrigt. Det är visserligen icke för mycket att begära, att vi skulle såsom en kristen ungdom draga fördel af våra fäders erfarenheter och höja men icke sänka vårt standar och mått för ett kristligt skönt lif i alla detaljer.

Men vidare. *Våra förelöpare äro också vittnen.* De äro ej bara exempel och föredömen, som vi böra betrakta, utan de äro vittnen, som betrakta oss. Det är ett verkligt och lefvande samband mellan oss och dem, mellan vår tid och deras. Vi bekänna detta, då vi i trons artiklar säga: "vi tro på de heligas samfund". Protestantismen är en smula skygg för denna lära, af en mycket berömvärd förskräckelse för helgondyrkan. Men läran är icke desto mindre sann. De heliga, som redan fullbordat sitt lopp, äro på ett lefvande sätt intresserade i vårt löpande. Och de äro åsyna vittnen till vårt löpande. De

äro, säger oss ebreerbrefvet, en sky af vittnen. Författaren framkallar med detta uttryck den praktfulla taflan af en grekisk eller romersk arena, på hvilken de kämpande eller löpande täfla inför tusenden och åter tusenden, som sitta rundt omkring på läktarna såsom högligen intresserade åskådare. I stora och afgörande ögonblick, sådana som då martyren med sitt lif beseglar sin bekännelse på bålet eller på schavotten, framträder denna gemenskap med den lefvande frälsta helgonskaran såsom en omedelbar verklighet. Martyrerna tala från sina bål icke blott om den uppmuntran, som de erfara af en närvarande frälsare, utan också om den uppmuntran de erfara från vissheten om att deras bekännelse och trofasthet, om jag så må säga, applåderas af de bekännare, som gått före dem på samma blodiga och ärofulla stig. Lyssna till martyrernas tal. Hör huru de åberopa sig af denna gemenskap med en för längesedan gången tid. Detta är visst icke bara talesätt. Att vi under hvardagliga förhållanden icke känna lika varmt som vi i trons artiklar bekänna de heligas samfund, det kommer sig af vår naturliga likgiltighet och den känsloslöhet, som är en följd däraf. Det är på samma vis med vår erfarenhet af en lefvande frälsare. I hvardagslag hafva vi den såsom en mer eller mindre damhöljd kun-

skap. Men då vi väckas ur vår likgiltighet, genom någon stor nöd, genom någon hög hänförelse, känna vi frälsarens gemenskap och närhet såsom en öfvervältigande verklighet. Men vi må se dessa vittnen eller ej. De se oss. De intressera sig i våra segrar såsom sina egna. Ty "de kunna icke utan oss fullkomnas". Detta besvarar ganska fullständigt frågan, om de afsomnade i allmänhet kunna följa med och se de lefvande. Svaret är, att de kunna det, om de vilja, eller med andra ord, om det intresserar dem. Att de i allmänhet icke göra det, det kommer sig däraf att detta lifvet icke intresserar dem. Men de afsomnade heliga hafva åtminstone ett lefvande intresse i världen. De intressera sig uti vårt löpande på vädjobanan. Och det är detta intresse som gör dem till vittnen.

Vår skildrare gör här liksom en paus i sin beskrifning för att tala om de löpandes eller kämpandes *förberedelse*. Och det är intressant att jämföra denna beskrifning däraf med den, som återfinnes i de förut anförda verserna i första korintierbrefvets nionde kapitel. Där skrifver Paulus till greker och hemtar sina bilder från den grekiska gymnastiken, från atleternas öfningar och hårda disciplin, genom hvilka de bereda sig för det hårda envig, som stundar. Här skrifver författaren till ebreer och undviker så så mycket som möjligt bilder, hemtade från en

föraktad och afskydd grekisk fäktskola. Här framträder bilden af löpandet snarare än af kämpandet, och förberedelsen består uti att aflägga bördor och alla hindrande klädesplagg. Den, som skall löpa snabt, måste vara ledig och fri i alla sina rörelser. Det duger icke att han bär bördor eller är iklädd fladdrande kläder, som under löpandet snärja sig kring hans ben och fastna i alla närgränsande föremål och därigenom hindra honom i loppet. Det är ett mycket betecknande ord författaren använder, då han skall nämna dessa bördor. Han begagnar ett ord, som ger oss rättighet att därvid tänka icke så mycket på till exempel fattigdomens börda, sjukdomens börda, pliktkänslans börda och andra sådana bördor, hvilka det icke står i vår makt att aflägga eller ens vore rätt att aflägga, utan leder i stället vår tanke på sådana bördor som vi icke blott själfva pålägga oss utan därtill själfva skapa åt oss. Ordet betyder vikt i den bibetydelse, som vi inlägga i detta ord, då vi tala om någons allt för stora vikt och betydelse, eller ännu bättre, då vi säga, att någon är dryg och viktig. De bördor, som det framför allt är angeläget att vi afkasta oss, om vi skola kunna löpa på vår vädjobana, äro således vår inbilskhet, vår stora tanke om oss själfva, allt det där, som gör oss viktiga och tunga och oviga. De bördor, som Herren lägger på oss, förvandlar han till vingar, med

hvilka vi flyga så mycket snabbare till vårt mål och öfver alla hinder. Eller med en annan bild uttryckt, de bördorna utgöra en tyngd, som ökar farten och nedrifver hindren.

De där fladdrande kläderna, som vi varnas för, äro, säger författaren, synden. Och det är högligen lärorikt, att synd här på detta ställe framställes icke såsom någonting i och för sig otillåtet utan såsom något otjänligt. Det är en finare uppfattning om synd. Mantlar, fladdrande omkring kroppen, äro ju någonting, som kunde kallas tillåtet och äfven ståtligt. Men för kapplöparen äro de synd, emedan de hindra. Det är på samma sätt öfver allt, där ett ändamål framträder och en brinnande hänförelse för ett ändamål. Där framträder också en högre synpunkt med afseende på hvad som är synd. Utan sitt sammanhang med ett ändamål är synd rätt och slätt brott, något i lagen förbjudet. I sammanhang med ett ändamål blir försummelsen också synd. Och där hänförelsen brinner som klarast för ett stort ändamål, där blifva till och med dygder synd, om de nämligen hindra. Där heter det rent af: *af med rocken!* Och denna sanning önskade jag ställa i klart flammande ljus för eder själs blick, denna sanning, att synd är allt, som hindrar. Hvad är en falsk ton? Helt visst också en ton och i sitt rätta sammanhang en skön ton, men här en ton ur sitt sammanhang. O, I

unga löpare på vädjobanan, låt mig tillropa eder med detta ord: af med rocken! Bort med allt, som hindrar. Läsen i det sammanhanget frälsarens ord om att utrifva ögat och afhugga hand och fot och hellre komma in i Guds rike lytt och ofärdig än att med två ögon och med alla lemmar fara till eldens gehenna.

Sedan författaren således dröjt vid kämparnes förberedelse, ger han sina *instruktioner* för själfva täflingen, för löpandet. Dessa instruktioner äro lika innehållsrika som enkla. De kunna uttryckas i denna enda maning: "*Se på Jesus*". Och det uttryck, som här användes innebär att se bort från allting annat och vända sin blick uteslutande på detta enda föremål. Det är således en varning på samma gång som en maning. Och det ligger i sakens natur att det bör så vara. Intet är farligare för den löpande än att distraheras från det enda nödvändiga. Huru hänförande det är att veta sig vara föremål för oräkneliga åskådares blickar och applåder, så kan det vara farligt tillika, om nämligen den löpande låter förleda sig att taga ögonen från sitt mål. Äfven vänliga applåder och blomsterkastning kunde locka löparen från hans mål. Och hvem vet, kanske ibland de många vänliga åskådarne också finnas de, som med flit och i elak afsikt strö sina blomster och gifva sina applåder. Måhända de finnas där, hvilka skulle önska hans nederlag. Ja, vi

behöfva ej sätta detta i fråga. Vi veta, att hvarje löpare på vädjobanan har sådana fiender, fiender, tusenfaldt farligare, emedan de synas gynna och berömma och erkänna. Därför, I löpare, sen åt ett enda håll. Och detta enda håll är Jesus.

Då vi instrueras att se på Jesus, innebär det att honom hafva vi alltid inom synhåll. Han är oss alltid nära. Målet, det himmelska målet, kan skymmas för vår syn. Det synes ofta fjärran, ja, så fjärran att en blick däråt icke tjänar till att uppmuntra vårt mod utan till att nedslå det. Det synes för löparen emellanåt alldeles omöjligt att nå ett mål, som ligger så högt och så långt i fjärran. Men en blick på Jesus ger mod. Det bringar målet i sikte, då det har försvunnit. Och det bringar det nära, då det synes fjärran. Och detta är heller ingen synvilla, som uppmuntrar oss genom att bedraga oss, utan det är verkligen så. Med Jesus inom synhåll för trons blick är målet vunnet, lika säkert som om vi allaredan vore där.

Det uppmuntrande i en blick på Jesus framställer författaren till vår täxt i två uttryck, som uttömma detta ämne och fullständiga hvarandra. Jesus kallas trons begynnare eller ledare och trons fullkomnare. Är han trons, det vill säga de troendes, ledare eller kapten, så innebär en blick på honom att se hans befallningar och lyda

dem. Och det är en outsägligt viktig instruktion. Må vårt öga vara stadigt riktadt på vår frälsningskapten, så att vi uppfatta hans minsta vink och följa den. I den hetaste striden ropas ej befallningarna ut. De signaleras. I löpandets viktigaste ögonblick kanske allt beror på ett enda steg väl beräknadt och valdt. Ju närmare de täflande komma målet, desto betydelsefullare blir det minsta afstånd. Och där, af huru omätlig betydelse blir det ej att förstå sin ledares minsta vink. Att lyda Kristus i lifvets viktigaste och mest afgörande stunder beror på förtroligheten af vår bekantskap med honom. Och denna vinnes genom att se på honom.

Men han är också trons fullkomnare. En blick på honom ger det skumma ögat nytt ljus och den domnande foten ny kraft och den vacklande viljan ny energi. Att se på Jesus och lyda honom är en kraftkälla och en kraftsamlare dessutom. Långt ifrån att slappas och förtröttas erhåller den löpande ny kraft och ökad kraft. "Vi gå från kraft till kraft; så träda de fram på Sion".

Efter att sålunda hafva gifvit de täflande deras instruktioner, återvänder författaren till själfva täflingen. *Hvad gäller det alltså?* Hvad är täflingens mål? Och hvad är täflandet själft? Jo, säger oss täxten, det kan ses i stort i Jesu erfarenheter. Han är själf den store löparen på

vädjobanan. Han är i ännu sannare mening än de saliga helgonen vårt exempel och föredöme. De äro det uti de minnen de lemnat efter sig och de märken, som de här och där satt på vår stig. Men han är det såsom alltid närvarande och lefvande. Hans exempel är såsom solljuset som repeterar sig själft i ny härlighet hvar morgon. I Jesu erfarenhet kunna vi läsa en ideel historia om våra egna. Hans historia är vår och vår historia är hans. Och hvad gäller det då, om vi skåda vår historia uti hans? Jo, det gäller att vinna en glädje, en himmelsk glädje, en himmelsk ära och en himmelsk makt, men detta allt för priset af kors, smälek och gensägelse af syndare. Sådant är målet. Sådan är vägen. Det är hans mål och hans väg. Därför är det vårt mål och vår väg. Och vägen leder till målet. Just den vägen leder till just det målet. Då veta vi klart och tydligt hvad vi hafva att rätta oss efter.

Målet nämnes först, emedan det förutan vägen ingen mening har. Målet är också det första. Målet kommer före vägen i den löpandes hänsyn. Han måste först veta hvart, innan han frågar hvar. Kristus, vår store förelöpare, började med att vara i Guds skepelse. Och i denna äreställning brände honom ambitionen om en ännu större storhet, den att blifva vår frälsare. Han såg framför sig ett mål af frälsarens glädje, som är outsägligt större än all annan glädje.

Han såg framför sig en frälsares ära, som är alla konungars ära och ändå därtill en krona aldrig anad, aldrig buren. Han såg framför sig en frälsares makt, som är alla herskares makt med ett oändligt plus till. En salighet, af hvilken alla de frälstas salighet är endast ett eko, en återglans; ett namn, som är öfver alla namn; en makt i himmelen och på jorden, det vill säga en makt i hvilken Gud lagt sitt envälde utan reservation. Detta lockade honom, detta bestämde honom för hans väg, som blef korsets väg, smälekens och gensägelsens. Och hans lopp är beskrifvet i dessa majestätiska ord: han led korset, han föraktade smäleken, han led gensägelse. Märk det djupa sammanhanget mellan vägen och målet. Vägen till glädje är korsets smärta. Vägen till ära är smäleken. Och vägen till makt är gensägelse af syndare. Han vann glädjen genom att lida sorgen. Han vann äran genom att låta den fara. Och han vann makten genom att motsägas, genom att utröstas, genom att få den allmänna meningen emot sig, genom att blifva rättslös och maktlös. Är det möjligt, att en sådan väg leder till ett sådant mål? Det är ej bara möjligt. I Kristi exempel är det ett faktum. Han har gått den vägen och kommit till det målet. I sanning, på intet annat vis kunde den kungsvägen till glädje och ära och makt hafva blifvit upptäckt.

Detta var hans väg, och det är vår. Korset alltså. Och det är självuppoffringen, det är heloffret af vår vilja. Det finnes intet halft, intet delbart i korsets smärta. Därför är det af all sorg den största. Små sorger splittra, förgifta. Denna stora sorg enar, saliggör. Och jämte korset smäleken. Det är afsättning. Det är tjänareackordet. Förbi med den egna inbillningens härlighet. Förbi med later och ordnar och anseende. Allt bara sken. Fram med verkligheten och sanningen. Den som skall iklädas kronan af guld, måste afklädas den förgylda. Alla grannlåter på sophögen. Trasorna bort. Och afklädarna af dessa trasor tillåtas människor att blifva. Vår omgifning. Våra närmaste. Våra käraste. Och det är smälek. Och därtill kommer gensägelse. Vi utröstas med frälsaren. Frälsningen är icke populär. Sanningen är icke den allmänna opinionen. Ett ja till frälsaren väcker till lif ett nej i världen. Det är otillåtet att blifva salig, hvad på världen beror. Den, som skall fråga syndare till råds i sina eviga angelägenheter, får dåliga råd. Att luften sveper med makt emot oss, bevisar att vi äro i rörelse. Det fartyg, som går fortast, upprör hafvet djupast.

Men så är också hans mål vårt mål. Vi äro på väg att dela hans glädje. De frälstas glädje är en andel i frälsarens. Vi äro på väg att dela

hans ära. Vi bära hans namn, med den glans som därvid är fäst. Vi äro på väg att dela hans makt, som är konungavälde i lif.

Såsom en afslutning ger täxten oss en varning för vår verkliga och stora fara, som är *att tröttna och uppgifvas*. Han varnar oss icke för vägens längd och svårigheter, icke för hindrens mängd och storhet, icke för fiendernas antal och makt, icke ens för vår egen oförmåga och skröplighet. Han förbjuder oss ej att löpa oss trötta. Han ber oss ej sköta vår helsa och spara på vår andedräkt. Men han varnar oss för att tröttna och uppgifvas. Han varnar oss för otro, för likgiltighet, för missmod, för förtviflan, liksom han nyss varnat oss för självförtröstan och förtröstan på andra och manat oss att förtrösta på Herren allena.

VII.

Kallade till frihet.

"Ty I ären kallade till frihet, mina bröder; låten allenast icke friheten gifva köttet tillfälle, utan genom kärleken tjänen den ene den andre." Gal. 5: 13.

Vi äro kallade till frihet, säger aposteln. Och därmed ger han först och främst tillkänna, att friheten icke är någonsin en gifven sak, ett "status qvo", så att säga, utan någonting, som alltjämt är ifrågasatt. Ty att kallas till frihet är i sanning alldeles detsamma som att kallas till vapen för friheten. Friheten måste allt jämt köpas med blod och förvärfvas med svett och möda. Och det fastän den i skönaste och sannaste mening är en gång för alla köpt åt oss med Kristi dyra blod och förvärfvad åt oss med hans svett och möda. Vi skulle heller ingen kallelse till frihet höra af, vore det icke för denna frihetens härliga möjlighet och verklighet. Ty i hvarje kallelse till frihet, som har den äkta och rätta frihetsklangen, höra vi Kristi röst,

hans, som är den store himmelske frihetshjälten och befriaren. Att kallas till frihet är alltså en vädjan till oss, en vädjan till den frihet, som vi bära af skapelsen i vårt bröst, nämligen friheten att hata våra bojor och vantrifvas i vårt fängelse och längta därur och därför med glädje lyssna till frihetens maning. Och en sådan maning är alltid ställd till en och en. Kallelsen till frihet utgår ej i öppna konvolut, adresserade till "hvem det vederbör", utan är alltid och utan undantag ett frankeradt bref, väl och tydligt adresseradt till dig och mig. Och det af det skälet, att det hör till frihetens natur att vara en personlig egendom. Och jag skulle vilja påstå att ingenting i vår ägo måste hafva så tydliga egendomspapper som just friheten. Allmän frihet är egentligen bara ett talesätt, hvarmed vi vilja uttrycka det lyckliga tillståndet i samhället, att hvar och en är fri. Allmän frihet är ingen allmänning, där alla gå i bete. Men där hvar och en sitter i ro under sitt fikonträd och sitt vinträd, där råder allmän frihet.

Då Paulus i vår täxt talar om att vi äro kallade till frihet, menar han utan tvifvel frihet i Kristus, kristlig frihet. Kristendomen var för honom och är i verkligheten väsentligen frihet. Kristendom och frihet äro i själfva verket fullkomligt identiska begrepp. Den, som icke är fri, är ingen kristen. Den, som är fullkomligt

och i ordets högsta mening fri, är en fullkomlig kristen. Och hvarje brist och inskränkning i vår frihet är en brist och inskränkning i vår kristendom. Det finnes nämligen inom båda begreppen många grader. Vi tala om arter af frihet och vi tala om grader af kristendom. Men jag tror, att vi rätt förstådt borde hafva lika liten anledning att tala om frihetens arter som om kristendomens. Skola vi tala om arter af friheten, så måste vi inskränka oss till dessa två: sann och falsk frihet, af hvilka den sistnämda ju ingen frihet är utan tvärtom frihetens motsats. Och på samma grund kunna vi visserligen tala om två arter af kristendom. All sann kristendom är emellertid af en art, men med oändligt många möjligheter af gradering. Detsamma är sant om friheten. Och det ända därhän, att frihetens grader sammanfalla med kristendomens. Det kristliga lifvet växer till frihet.

När alltså Paulus i detta sammanhang talar om frihet, månne han kan syfta på *kroppslig frihet?* Äro vi i Kristus kallade till personlig frihet? Ja, visserligen. Ingenting kan vara säkrare bevittnadt af erfarenheten och historien än det att kristendomen erbjuder en alltjämt vidgad frihet för hand och fot, för öga och öra, för lunga och hjärta. Kristendomen är en gränsflyttare. Kristendomen har mångdubblat vår

värld, har ökat och ökar alltjämt vår synkrets, lägger alltjämt nya ägor till våra gamla lotter, tillbygger våra hem i alla dimensioner, skapar af alla hemintressen världsintressen och af alla världsintressen hemintressen, utsträcker afstånden till jordens yttersta gränser och flyttar dessa yttersta gränser inom synhåll och hörhåll. Kristendomen har gifvit åt hvarje arm längden af tusen armar, åt hvarje fot hastigheten af tusen fötter, åt hvarje blick klarheten af tusen ögon. Kristendomen har förverkligat segrar öfver rum och tid, hvilka de gamla icke ens drömde om. Och allt detta är ett ojäfaktigt vittnesbörd om, att kristendomen erbjuder kroppslig frihet.

Likväl är det sant, att denna frihet är begränsad. Jordens gränser må flyttas huru långt undan som hälst, så skola de dock finnas. Det finnes icke flere världsdelar att upptäcka. Här näst gäller det att upptäcka nya världar. Och verkligen kastar människobarnet allaredan sina ögon på Mars och andra planeter. Men någon omedelbar emigration dit höres ännu ej af och lär väl låta vänta på sig. Vi fara hastigt med tillhjälp af ånga och elektricitet och vi hafva ännu icke på länge nått möjlighetens yttersta gräns med hänsyn till fart. Men denna gräns finnes dock. Välmågan kan stiga underbart och skall så göra, men äfven rikedomen har sina gränser och sin vanmakt. Yrkesskickligheten

må fördubbla och mångfaldiga vår användning af de materiella resurserna, men den kan ej skapa dem. Beqvämligheten, som följer i rikedomens och yrkesskicklighetens spår, må ännu äga okända möjligheter, och dock ligger det i sakens natur att den sista möjligheten uppnås, då beqvämligheten, för att så säga, blir allt för beqväm att finna några nya beqvämligheter. Men den kroppsliga friheten är icke bara begränsad, utan den kan äfven missbrukas och därigenom upphöra att vara en välsignelse, eller en frihet i sanning. Kroppslig frihet kan missbrukas i köttets tjänst. Och i sanning, hvarom vittnar erfarenheten om ej därom att så sker? Rikedom, välmåga, beqvämlighet och alla sådana fördelar, hvilka tjäna till att utvidga vår värld och öka, om jag så må säga, området för vår personliga tillvaro, när tjäna de ej till att uppväcka lustarna och passionerna och därmed förvandla vår vidgade existens uti ett fängelse trängre än fångens, och förvandla vårt herradöme uti en träldom sämre än trälens. Att med tusen medel herska öfver naturkrafterna utom oss är bara tusen nya bojor, ifall vi beherskas af de lössläppta naturkrafterna där inom. Det finnes personer, som utan tvifvel äro tryggare inom fängelsets murar än utom, personer, för hvilka personlig frihet är bara en fribiljätt till rännstenen och sophögen.

Det finnes en frihet, som människan sätter större värde på än kroppslig frihet, en frihet, för hvilken tusenden gerna och med glädje uppoffra sin personliga och kroppsliga frihet och göra sig till trälar. Jag vet icke hvad namn jag skall gifva denna frihet, men jag syftar på den frihet, som blir allt mer högljudd i alla samhällen från de djupa leden, *friheten att äta sitt eget bröd*, om än i sitt anletes svett. Det är en högre art af frihet, emedan det är en frihet dyrare förvärfvad. I den allmänna välmågan har hvar och en sin del, med eller utan förtjänst. Goda tider äro goda tider äfven för vagabonden. Och i sanning, det är knappt någon, som så omedelbart njuter af landets goda som landsvägsriddaren, ingen heller, som så högt skattar den personliga friheten som han. Jämför med honom dagakarlen, den där sotiga arbetaren, som efter dagens möda återvänder hem med en ringa daglön förvärfvad. Hvem af dem är fri? Fri, säger jag, icke såsom fågeln i skogen, fri icke bara till hand och fot utan till sinne och vilja? Jo, det är den trötte arbetaren. Månne han afundas tiggaren hans sorgfria lott? Nej, han ömkar honom. Det må väl vara sant, att ömkandet är ömsesidigt. Men vi kunna icke för ett ögonblick tveka i valet mellan hvem som är verkligen den ömkansvärda, det vill säga ifall vi icke själfva till håg och natur

äro tiggarens like, med sinne bara för vilddjurets frihet, friheten att göra ingenting. Högre är dock friheten att sträfva och förvärfva. Det är en högre frihet, emedan det adlar och höjer personlighetslifvet. Alla tiggare äro lika. Latmaskar förtjäna att nämnas efter den lägre djurskapelsen, som de likna i sin stora och ömkansvärda brist på individualitet. I arbetet slites djuret af människan, och hennes personlighet framträder. "Du skall äta ditt bröd i ditt anletes svett", ljöd såsom en förbannelse öfver människan, då hon utvisades ur sitt paradis. Men kristendomen förvandlar den förbannelsen i välsignelse. Vilja vi se kristendomen i dess skönaste yttre välsignelser, så skola vi följa dess inflytelse på den arbetande klassen. Kristendomen har adlat arbetet. Kristendomen har förvandlat arbetet från att vara en slafsyssla till fria mäns privilegium. Palatsen hafva i alla tider varit ungefär de samma. Till lyxen och ståten där hafva icke ens de sista århundradenas alla uppfinningar något märkbart bidragit. De gamla österländska despoterna omgåfvo sig med om möjligt en större lyx och beqvämlighet än nutidens kejsare, och de bygde palats och grafmonument, och det utan maskinerier, så kolossala, att ingen nu för tiden skulle tänka på att reproducera deras verk. Men vill man se hvari den kristna tiden och kulturen mest välgörande

afsticka emot den hedniska, då må man betrakta den förvandling, som arbetarens bostäder undergått. Och hvad som bygt dessa tusen och åter tusen hem, hem i ordets hela egentliga betydelse, det är arbetets frigörelse och ära.

Och dock är det sant, att äfven denna frihet är begränsad. Och dess begränsning framträder uti dess växande och allt jämt växande anspråk. Dessa anspråk hafva i den moderna tiden rent af organiserat sig uti sociala och politiska rörelser under namn af kommunism och socialism, hvilka båda, ehuru djupt olika till anda och karaktär, dock hafva det gemensamt att de i hela sin vidd göra gällande samhällets ansvarighet för individen och i synnerhet samhällets ansvarighet att skaffa hvar och en tillfälle att njuta sitt lekamliga uppehälle. I dessa anspråk uppgifver individen sin frihet och ställer sig under samhällets förmyndarskap för priset af det dagliga brödet. Samma anspråk, ledande till samma resultat, göra sig gällande i arbetets kamp med kapitalet, hvarvid individen uppgifver sin frihet och ställer sig under det så kallade organiserade arbetets förmyndarskap. Arbetets frihet har sin naturliga begränsning. Utan förnöjsamhet med sin lott kan ingen känna sig sant fri i sina omständigheter, de må vara hurudana som helst. Erfarenheten visar, att höga dagspenningar och goda tider i intet afseende hindra strejker utan snarare

framkalla dem. Med ett kroniskt missnöje följer oförmåga att se och begagna det goda man verkligen åtnjuter, i fikandet efter det goda man saknar. Intet är vanligare än att finna arbetare med små daglöner i goda omständigheter, lyckliga ägare af hem och gård, medan arbetare med höga förtjänster bara öka sina skulder.

Men det finnes en frihet ännu ädlare och högre än den nyss beskrifna. Jag menar *ordets*. Det är medborgarens frihet. Ty ordets frihet är viljans. Man begär rättighet att tala och blifva hörd, emedan man vill något, vill göra sig gällande. Därur utvecklar sig rösträtten och alla andra medborgerliga rättigheter. Det är en frihet, till hvilken kristendomen sakta men säkert lyfter hvart enda folk under sin inflytelse. Det är en frihet för människan så kär, att hon villigt därför har offrat lif och blod. De väldigaste och blodigaste folkkrig hafva utkämpats för detta pris. Och nu mer kan knappt ett krig förklaras eller föras utan åtminstone förevändningen af friheten såsom ändamål. Men i denna förevändning, i detta spel under frihetens mask är dock friheten själf närmare än ibland är kändt för skådespelarne själfva. Napoleon förde alla sina krig i frihetens namn. Hvad kunde väl vara en bittrare självmotsägelse till hans despotiska afsikter? Men han tjänade friheten bättre än han visste och ville. Frihetens program är Guds program,

kristendomens program. Till frihet äro folken kallade. Och då betyder det föga, hvilka program Alexandrar eller Napoleoner uppsätta. Till frihet, till medborgarskap kallar evangelium folken. Och de lyssna till kallelsen och antaga den.

Visst icke såsom om denna frihet skulle vara obegränsad. I sakens egen natur är denna frihet begränsad. Där alla äga politisk och medborgerlig frihet, där är hvars och ens suveränitet visserligen kringskuren. Där alla regera, där är ingen enväldig. Där hvarje medborgare är en "okrönt monark", där bo helt naturligt deras majestäter nära grannar och det är icke långt öfver gränsen. Det är också sant, att denna frihet kan missbrukas. Den kan missbrukas i skräckvälde. Och ingen tyrann är en rysligare tyrann än folket, då det blir tyranniskt. Folktyranni är hvars mans hand mot hvar man. Det är en despotism, som det är omöjligt att undfly, emedan den är allestädes närvarande.

Men vi vända oss till en ännu högre frihet: *tankens*. Huru sant är det icke, att kristendomen har proklamerat tankefriheten i världen. Huru sant är det icke, att denna frihet i ännu högre grad än ordets och rösträttens är en frihet att kämpa för, en frihet, som icke kan gifvas utan att den tillika tages, en frihet, som kan erbjudas åt alla men måste förvärfvas af hvar och en.

Om kristendomen i något är mänsklighetens välgörare, så är det i tankens frigörelse. Och äfven här gäller tillämpningen af hvad vi nyss sade om palatsen och arbetarens hem. Universitet hafva alltid funnits. Egyptens lärdom var lika omfattande som dess lärde voro få. Greklands vishet glänser ännu såsom oöfverträffad, där den öfvade tanken jämför sina resultat. Men folkskolor äro allesamman kristna. Allmän bildning skulle ej hafva kunnat ljuda såsom en större motsägelse till tendensen af hednisk kultur än allmän rösträtt till tendensen af österländsk despotism. Förr skulle Farao hafva tänkt på att gifva alla egyptier del med i regeringen än hans prester tänkt på att öppna universiteten för allt folket. Men just detta är det som kristendomen gjort, och det icke knapphändigt och tveksamt utan i högsta grad liberalt och beslutsamt. Om intet är man i kristenheten så ense som om folkskolan.

Icke såsom om ens denna frihet vore obegränsad eller ofarlig. Gränserna för tankens frihet äro så mycket trängre som tanken själf är så obegränsad. Det begränsade där är ett obegränsadt innehåll i en begränsad form. Tankens rätta innehåll är sanning, all sanning, hela sanningen. Men huru trång är ej sanningens port och huru smal sanningens väg. Den oändliga sanningen lyser in i själen såsom en ljusstrimma

från dagen lyser in i ögat. Kan någon räkna ut, hvilken del af solljuset en enda solstråle utgör? Med hvilket bråk skall denna del betecknas? Hvad blir nämnaren i detta bråk? Hvad miste solen i glans i denna enda stråle? Intet, absolut intet. Alla solstrålar tillsammans, alla som nu lysa och alla som hafva lyst och alla som skola komma att lysa, bundna tillsammans i ett knippe, skilda från sin källa, äro intet ljus alls, äro idel mörker. Hvad är vår tankes rikedom? Hvad är kunskapen? Hvad är lärdomen? Hvad är det mänskliga vetandet? I och för sig intet, alls intet, idel okunnighet. I Gud däremot allt. Förödmjukande men sant förstådd upphöjande på samma gång är erkänslan af att tankens frihet är begränsad. Den är begränsad såsom ögats förmåga att se är begränsad till en stråle i sänder. Men i denna begränsning gömmer sig den odelade äganderätten till solen. Och i vår tankes begränsning gömmer sig vårt förnufts odelade eganderätt till Gud. Vi kunna äga hela sanningen och intet mindre, vi kunna icke röfva Gud på en enda sanning.

Men tankens frihet kan också missbrukas. Lärdom och kunskap kunna ställas i brottets tjänst. Folkskolorna kunna, om vi ej akta oss, blifva uppfostringsanstalter för brott och skam. Och det är tusen gånger värre än om universiteten vore det. Kunskap är ett vapen med hvass

ägg. Det är farligt i handen på ondskan. En uppfostran, som upplyser förståndet och lemnar hjärtat kallt, är en uppfostran, för hvilken vi hafva anledning att rysa och förfäras. Det finnes en frihet, som är frihet i ondskan, en frihet från all fruktan för att göra det onda. Uppfostra denna frihet till skicklighet, skärp denna frihets alla förmögenheter, och det är som att visa röfvaren vägen till hans nattliga bedrifter, det är som att lemna i hans händer nycklarna till alla lås och facklan, med hvilken han kan lysa sig. Ve vårt land, ve kristenheten, om folkskolorna skola fortgå uti en allt stigande fulländning i konsten att meddela kunskaper och skärpa förståndet utan en motsvarande makt att tilltala hjärtat och samvetet. Ve vårt land och ve kristenheten, om med stigande upplysning ej följer en motsvarande djupare sedlighet. En sådan upplysning må stiga mot höjden i titaniskt öfvermod. Den skall återvända såsom en fallen stjärna, såsom en ljungeld, förkastad, förförande. Huru ofta har ej denna hemska tvekamp utkämpats? Där tankens frihet missbrukas, där om någonstädes blir valplatsen för det Ragnarök, där ljus och mörker kämpa sina ödesdigra strider, visserligen alltid och utan undantag med ljuset såsom segervinnare, men alltid och utan undantag slutande med Surts eld kastad öfver världen, med ödeläggelse af mänsklig-

hetens vunna kultur, med hemska och breda pauser i den mänskliga utvecklingens historia, pauser af barbari, ur hvilken en ny kultur med möda och kostnad skall växa.

Men det finnes en frihet, om möjligt ännu förnämare än tankens. Jag menar mästerskapets, *konstens*. Hvad mena vi med konst? Allt, som är mästerskap. Handens, ögats, örats, tankens, känslans mästerskap, allt är konst, skön konst. Det yttre föremålet är tillfälligt, bara ett exempel. Om en konstnär formar sitt ideal i lera eller i guld har ingen betydelse för dess konstvärde. Om jag är en mästare uti att bygga palatser eller i att borsta skor må väl i marknaden hafva stor betydelse. Men det rör icke själfva mästerskapet. En klåpare uti att bygga palatser är rätt och slätt en klåpare, medan en mästare uti att borsta skor är i alla fall en mästare. Konstens värld är stor och vid, bland annat därför att den är föga befolkad. De äro få, som hafva ambitionen att blifva mästare. Klåparne äro flere. Om till den hop, som begär kroppslig frihet, räknas alla utan undantag; om arbetets ära och frihet uppskattas af en väldig majoritet, alla med ett ord utom landsvägsriddarne; om ordets och medborgarskapets frihet eftersökes af en alltjämt växande skara, ovisst dock om af flertalet; om tankens frihet redan finner leden betydligt glesna hos sina sökare: så

blir det ändtligen godt rum, då vi komma ibland mänskligheteus mästare och deras lärjungar.

Att vi i evangelium äro kallade till konstens frihet, att vi i evangelium äro kallade till mästerskap, är visst. Fullkomlighet, fullkomlighet är anskriet till de löpande och kämpande på lifvets vädjobana. Och för öfrigt, hvar framställer ej evangelium det kristliga lifvet snarare såsom en fri skön konst än såsom en lagbunden rätt? Visserligen uppmanas vi att imitera och efterlikna, att kopiera och efterfölja. Men allt mekaniskt och maskinmässigt är därifrån uteslutet. Och det är detta mekaniska och maskinmässiga som skiljer handtverket från konsten. Handtverkets mönster är ett yttre, handgripligt. Konstens mönster är ett inre, ett ideal, ett tvång och ett "måste" i själen. Dock, jag har gått mitt ämne i förväg. Hvad jag nu närmast ville säga, är att kristendomen, som till sitt djupaste väsen är mästerskap, omöjligen kan vara en naturlig fiende till skön konst och sköna konster. Synes det så och så har det många gånger synts, så har fiendskapen varit riktad, ej mot den sköna konsten och de sköna konsterna såsom sådana utan mot deras missbruk och deras begränsning. Men därom sedan. Alla sköna konster hafva en naturlig beskyddare och en hög försvarare i kristendomen. Kristendomen har inspirerat målare, bildhuggare, skalder, arkitekter, komposi-

törer, och resultatet af denna inspiration är en kristlig konst, som vida öfverträffar allt dittills kändt i världen. Och den skulle hafva stigit ännu högre, oändligt mycket högre, hade det icke varit för att hedendomen alltid mer eller mindre lådit vid densamma. På ingenting har nämligen hedendomen så djupt satt sitt insegel som på konsten. I intet har dess anda så hängt vid. I intet har det så oupprynckligt sänkt sina klor. Att blifva hedendomens börda och nattmara fullkomligt fri, därhän har den kristna konsten ej ännu på länge kommit. Men därom önskar jag tala i ett annat sammanhang fullständigare. Ämnet är för stort här. Med alla brister, allesammans okristliga, är dock en kristlig konst en härlig verklighet i världen. Och till denna frihet äro vi kallade. Kristendomen har förskönat det mänskliga lifvet, ej bara förbättrat det. Och här som öfverallt är kristendomens välgerningar adresserade till allt folket. Icke lyxen i palatsen, men trefnaden och den enkla skönheten i de fattigas hem är det, som talar högst till kristendomens ära.

Vi kunde vänta, att denna frihet om någon skulle hafva sina begränsningar och sitt missbruk. Jag har också allaredan antydt hvari dessa begränsningar och missbruk hafva sin rot, nämligen i hedendomen. Den mänskliga sammanlefnaden, alla mänskliga lefnadsvillkor hafva

af kristendomen förljufvats och förskönats. Våra hem, vår klädsel, vårt tal, vår umgängelse, allt har af kristendomen åtminstone lånat prydnader, som fordom hörde bara ett ringa fåtal till. Och vi röra oss, tack vare denna takt och smak och hänsyn, med mycket större frihet. Sammanlefnaden måste, om den skall vara fri, vara en skön konst. Riktigt fritt umgås med hvarandra bara mästare. Klåpare äro klåpare äfven där. Men olyckan är, begränsningen framträder, om denna sköna konst är bara ett lån. Då framträder ur den fria konsten, som är hjärtats och sympatiens, en ny lag, en ny förtryckare, omänskligare kanske än någon annan, etikettens. Men detta rår ej kristendomen för. Kristendomen är en öppen bank, där alla hafva aktier och alla kredit. Den, som vill taga dess skatter och äga dem, han får det. Den, som är blygsam nog att bara låna, han gör så. Och olyckan är, att låntagarne i den banken äro många.

Men den sköna konsten kan också missbrukas, missbrukas i köttets tjänst. Därom behöfver ej mycket talas. Det talar för sig självt. Osedliga målningar, osedlig musik, osedlig literatur är tidens stora förfärande syndaflod. Och hela människosläktet hotas af dess vågor med undergång. Just därför att konsten hittat vägen till alla, just därför äro också dess missbruk nu adresserade till alla. Med hvarje fri-

hetens välsignelse följer också detta ansvar. Alla skola kallas till frihetens välsignelser, äfven med risken att i denna frihet tjusas och falla för dess missbruk.

Äro vi då kallade till frihet för att i denna frihet förgås? Är det kristendomens röst vi höra i denna nya upplaga af frestelsen i paradiset: "Ät däraf och du skall blifva lik Gud och veta hvad godt och ondt är?" Är friheten en pandoraask, som gömmer under sitt gyllene lock och sitt förföriska lås okända och oundvikliga lidanden och sorg och död? Nej, och tusen gånger nej. Det vill säga, ifall vi ej för frihetens sköna och förföriska former förgäta dess innehåll. Vi hafva talat om frihetens grader. Därvid hafva vi icke ännu kommit till friheten själf, dess egentliga väsen och innehåll. Det är såsom när man i grammatiken komparerar ett adjektiv och säger till exempel: "en fluga är *större* än en mygga, men humlan är *störst*". Hvad hafva vi egentligen sagt? Att humlan är stor? Visst icke. Ingen skulle vilja säga, att humlan är stor, därför att hon är större än flugan och myggan. Så, mina åhörare, måste vi nu göra det medgifvandet, att vi hittills bara komparerat friheten. Och det återstår nu att säga, hvad friheten då ändtligen är. Och här är det stora och enkla svaret: *ett godt samvete*. Samvetets frihet är villkoret för all frihet. Samvetets

frihet är vårdaren af all frihet. Denna frihet leder till all annan frihet långsamt men säkert. Till denna frihet återigen kan man icke komma genom några frihetens grader. Huru fri vår fot än må vara, man kan ej fly undan ett ondt samvete, ej hinna ett godt. Huru självständig och oberoende jag än må äta mitt eget bröd, det smakar ej med ett ondt samvete. Huru fritt jag må tala och rösta, jag kan ej rösta bort ett ondt samvete. Ett ondt samvete bekämpas ej medels allmän rösträtt. Ett godt samvete inväljes ej af den allmänna meningen. Lika litet kan jag tänka bort ett ondt samvete. En riktig slutsats i logiken lemnar allt lika vrångt och outredt i det onda samvetet. Och alla eröfringar i tankens värld kunna alls icke muta det onda samvetet eller köpa det goda samvetet. Jag kan ej måla bort det onda samvetet. Måla friden aldrig än så mästerligt på duken. Det lindrar ej ofriden i själen. Och Davids harpa kan väl för stunden dämpa dysterheten i Sauls själ men ej fördrifva de onda andarna därur. Ett ondt samvete, huru skall det förjagas? Ack, mina åhörare, bara på ett vis, ett enda: genom syndernas förlåtelse, som är människosonens stora gudomliga maktspråk i världen. Kan något annat än ljus förjaga mörkret? Lika litet kan något annat än herskarerösten af frälsaren förjaga det onda samvetet ur själen.

Med denna frihet vunnen följer all annan. Med samvetets frihet följer den personliga friheten. Ingen har så höga begrepp om personlig frihet, ingen har så stora intressen i personlig frihet som den, hvilken med Guds frid i själen vaktar på alla tillfällen att lefva till Guds ära. Ingen är så angelägen att i frigörelsen och i fulländningen af alla krafter och i användningen af alla tillfällen göra sin personliga tyngd, sitt personliga inflytande gällande. Med samvetet fritt blir denna personliga frihet väsentlig, ej bara formell. Det blir en personlig frihet, som inga omständigheter i lifvet, inga växlingar i erfarenheten kunna befalla öfver eller i minsta mån minska och inskränka. Det är en frihet, som förblir frihet i fängelset. Det är en frihet, som förblir makt i vanmakten. Att vandra på Herrens vägar och göra hans vilja och helga sin kroppsliga tillvaro åt Guds ära är en personlig frihet, absolut och oinskränkt, en frihet himmelshög öfver alla despoter och öfver alla öden och öfver alla händelser.

På samvetets frihet följer ett verkligt uppvaknande öfver de mänskliga rättigheterna och en fordran på den frihet, som är individualitetens adelsmärke, arbetets frihet och ära. Men äfven denna frihet har genom samvetets frihet blifvit väsentlig. Den låter ej bedåra sig af några blotta uniformer. Den vet, att hvarje sann mänsklig

rättighet innesluter i sig rättigheten att afstå från alla rättigheter. För det väsentliga uppoffrar den det oväsentliga. Denna frihet behöfver aldrig uppgifva sin myndighet vare sig åt staten eller hopen, af det skälet att den för sitt bestånd har behof af ingenderas gunst. De mänskliga rättigheternas namn och titlar kunna fråntagas oss, men aldrig rättigheterna själfva. Omyndig blir den, för hvilken dessa titlar och namn blifva en väsentlighet, för hvilkas försvar han måste se sig om efter bundsförvandter. Men den, hvilkens alla fri- och rättigheter äro en afgjord sak, den, hvilkens alla fri- och rättigheter äro garanterade af den stormakt, som heter Guds rike, han fruktar intet väsentligt förfång, skulle hans äretitlar och hans frihetsbref tillfälligtvis fråntagas honom. Ingen är nogare med sina betyg och titlar såsom lärd än den, som ingen lärdom kan prestera. Ingen är angelägnare om att visa sina ordnar än den, som vore det icke för dessa ordnar skulle personligen råka i glömska. Uniformen för grefvens betjänt är en mycket väsentligare sak än uniformen för grefven själf. Och den, som sant och djupt vet af sitt människovärde, han har råd att blifva missförstådd och misskänd. Det är i alla händelser en vansklig frihet att för sina fri- och rättigheter vara beroende af namn och titlar som kunna så lätt förloras och röfvas. Sitt sanna

människovärde känner den, som i syndernas förlåtelse och Guds frid lärt känna sitt himmelska värde.

Med samvetets frihet följer också medvetande om medborgerliga rättigheter och medborgerligt ansvar. Att känna Gud i sanning innebär att känna sin nästa. Lifvet i Gud är ett samfundslif, ett lif i staten. Och staten är väsentligen Guds rike. "Den sonen har gjort fri är rättsligen fri", det är lagligen fri och innehar medborgarrätt i Guds rike. Denna frihet är i Guds rike medfödd och innebär rösträtt, det vill säga rätten att bekänna sanningen. I grunden är denna medborgarrätt i Guds rike det väsentliga villkoret för all medborgarrätt. Den, som saknar sinne och håg, auktoritet och vilja att bekänna sanningen, hvilken ursäkt skulle han kunna anföra för anspråk på rösträtt? Den, som har mod att bekänna sanningen, har alltid och öfverallt rösträtt. Hans medborgarpapper, tillerkännande honom rösträtt i det eller det samhället, vid den eller den valurnan, är bara en ren formalitet, som han kan både hafva och vara utan. All rätt i staten är till sin natur symbolisk af en högre rätt. Saken, som därmed symboliseras, är en rätt i Guds rike. Den, som är röstberättigad i Guds rike, bör vara det i staten. Och i själfva verket är han det, med eller utan ett dokument,

som erkänner denna hans rätt. Huss röstade för sanningen från konsiliet i Constans, som dömde honom till döden, och från bålet, på hvilket han brändes. Den, som är villig att dö för sanningen, kan ingen beröfva hans medborgerliga frihet. Medborgarpapper göra ingen till medborgare utan äro bara ett intyg på hans medborgarskap. Kort sagdt, än en gång: "Den som sonen gör fri, är rättsligen fri", det vill säga lagligen och väsentligen fri.

Med samvetets frihet följer också tankens. Egentligen kan icke tanken frigöras utan att hela väsendet frigöres. Det är just det djupa och ödesdigra misstaget i all hednisk bildning och upplysning, att den proklamerar tankens frihet såsom en möjlighet utan hela väsendets frigörelse. Resultatet blir ej fria tankar utan lösa tankar. Att tänka fritt är något, som visserligen i ännu högre grad än politisk frihet är ett den fries privilegium. Det är omöjligt för en slaf att utöfva en fri medborgares privilegier, äfven om han därtill tillåtes. Att rösta fritt, därtill behöfves visserligen mer än att statens lagar tillåta det. I en fri stat, där hvar och en teoretiskt har rösträtt, kan det röstas mycket trälaktigt. Och man skall aldrig vänta, att annat än fria män skola rösta fritt. Men därom ha vi redan talat. Nu tillämpa vi detta på tankens frihet, med det tillägget, att det gäller där

i ännu högre grad att endast den, som är fri, kan tänka fritt. En fri tanke förutsätter en fri vilja. Örnen flyger icke så högt bara därför att han ser långt, utan därför att han har ambition och vingar, som bära honom dit upp. Kunskap är endast ett formelt villkor för tankefrihet. Den tjänar tankefriheten såsom rälsen tjänar tåget eller såsom kompassen tjänar seglaren. Att jag vet, hvad jag skall tänka, är ännu icke nog för att tänka så. Detta har emellertid skriften sagt bättre än jag kan säga det, då den såsom villkor för att följa sanningen nämner kärleken till sanningen och såsom villkor för att se, att Kristi lära är af Gud, nämner det att vilja göra Guds vilja. Med samvetets frihet följer tankens frihet. Ty det fordras i sanning ett godt samvete att tänka fritt. Att tänka fritt är en handling, som kräfver, om jag så må säga, ett djupare mod än att rösta fritt. Det kräfver ett verkligare mod. Att rösta fritt, såsom martyrerna gjort med äfventyr af tortyr och död, kräfver mod, det är sant, mod att uthärda svåra kroppsliga lidanden. Men att tänka fritt bringar oss inför högre dignitärer än kejsare och påfvar och en rasande pöbelhop, och inför fruktansvärdare konseqvenser än tillfälliga om än förfärliga lekamliga qval. Modet att offentligt bekänna sanningen är i själfva lidandet uppburet icke blott af det goda samvetets tysta vittnes-

börd utan af de naturliga resurser af mänsklig energi, som alltid och utan undantag tillströmma en djärf människa på slaktningens dag, i stridens afgörande ögonblick. Jag vet icke riktigt hvilket namn jag skall gifva åt denna förunderliga makt eller huru jag skall beskrifva dess ursprung. Människan är naturligen modig, då hon befinner sig i öppen strid. Kampen innehåller i sig själf något uppmuntrande och hänförande. Mestadels har hon i denna strid många eller åtminstone några, som applådera henne. Men i värsta fall kan hon den konsten att applådera sig själf. I sitt goda samvete har den kämpande applåder, äfven om hon skulle sakna alla andra. Men alldeles ensam kan hon aldrig vara, ty hon känner i striden för sanningen omedelbart och friskt sitt lefvande sammanhang med alla, som äro af sanningen. Martyrerna applåderas af en sky af vittnen, de heligas samfund, och dessa applåder äro för dem ingalunda bara boknyheter och boklärdom utan en verklighet. På samma sätt känna sig martyrer för sin fosterlandskärlek i stridens hetta förbundna icke bara med de stora namnen af fosterlandshjältar före dem utan med dem själfva. Dessa applåder äro till icke ringa del en källa till mod. Ensam, alldeles ensam, hvem skulle hafva en martyrs mod? Men just dessa dramatiska äggelser till mod äro frånvarande, där det gäller bara att

tänka fritt. Där lifvas vårt mod af intet annat än kärleken till sanningen. Där segrar man eller dukar under utan applåder. Där frestas man i öknen. Att tänka fritt gör därför ingen utom på villkoret att hans vilja är fri. Men fri till samvete och vilja, är han inregistrerad vid ett universitet, där den enfaldigaste är visare än alla visa i världen. Den visheten består i att känna Gud och den han har sändt, Jesus Kristus. Och, säger skriften, den kännedomen är lif.

Med samvetets frihet följer också slutligen och framför allt mästerskapets, den sköna konstens frihet, friheten nämligen att lefva ett skönt lif, hvilket är en oändligt mycket högre konst än att måla och musicera. Äfven där är samvetets frihet väsendet, af hvilket alla de så kallade sköna konsterna äro bara formerna, de växlande formerna. Det fullkomliga, det vill säga det himmelska mästerskapet är lif.

VIII.

Ärans väg.

Fil. 2: 5—11.

Hvarje ålder har sin särskilda ambition. Ungdomens särskilda ambition är äran. Att skaffa sig ett stort namn är en tidigare angelägenhet än att skaffa sig skatter och privilegier. Kronans glans skimrar härligare för de unga än hennes vikt i guld inbringar på torget. Solens guld, strödd i morgongryningen på molnens kant i härliga löften, är mer för den unga hänförelsen än solens guld, vuxen i rika skördar på landtmannens fält. Epåletter och hjälmbuskar och ordnar och äretecken kunna köpa de ungas tjänster lättare än solden. Törnrosbusken växer för rosens doft och parfym, ej för nyponens skull i soppan. Att upptäcka polen synes ungdomen en större vinst än att upptäcka en guldgrufva. För de unga är Karlavagnen en vagn, och att "spänna en stjärna för sin vagn" ingen paradox. Ungdomen eröfrar hellre än behåller. Och just därför och just så länge behåller han hvad han eröfrar. Äran är nämligen en egendom, som

vantrifves, då han omsorgsfullt vårdas, och trifves, om han vanskötes. Det är icke så med guldet. Typen för en ungdomlig ärelystnad är Karl den tolfte. "Han kunde icke vika, Blott falla kunde han". Han kunde icke förlora ett slag, emedan det enda han sökte alltid stod att vinna: äran. Napoleon är hans motsats. En åldrad, beräknande ärelystnad, för hvilken äran vek, emedan hon söktes och icke äfventyrades.

Men en sann ambition för äran omfattar både målet och vägen. Vill du målet, så gå vägen, må det i sanning heta, isynnerhet på vägmärkena till äran. Det finnes ingen ära att vinna på en ärelös stig. Intet mål är en så klar konseqvens af vägen som äran. En guldgrufva kan man möjligen råka hitta, då man är ute på villostigar. Men äran hittar ingen. Hon sökes och finnes. Till och med i liknelserna om Guds rikes art angifver frälsaren denna skillnad mellan en Guds rikes skatt, som en man fann, dold i en åker, således ett hittefynd, och Guds rikes skatt såsom en dyrbar pärla, som en köpman fann under sökandet efter kostbara pärlor. Det är icke samma liknelse utan två. Det är icke samma skatt, ehuru bådadera Guds rike. Omvänd och saliggjord kan en människa någon gång råka blifva liksom genom en underlig slump och ledning. Många gå till kyrkan i helt andra syften än att omvändas och gå därifrån salig-

gjorda. Men därmed är Guds rikes skatt icke uttömd. Det är något i Guds rike, som ingen hittar utan att söka det. Och det är äran, det är befordran, det är förtroendeplatserna. Därför inlägger också den heliga skrift i namnet Guds barn en tvåfaldig betydelse. "Alla", heter det, "som honom annammade, gaf han makt att blifva Guds barn". Men det heter också: "Saliga äro de fridsstiftande, ty *de* (de framför alla andra) skola kallas Guds barn".

Omfattar den sanna ärelystnaden vägen lika mycket som målet, så följer däraf, att sökandet efter äran ligger i sinnelaget. Vägen är sinnets val. Vägen är sinnet. Liksom teorien går före praktiken, så går sinnelaget före handlingssättet. Vi välja rätt på villkor att vi tänka och vilja rätt. Och tanken och viljan tillsammans är sinnelaget. Tanken och viljan äro de två årorna, som drifva båten framåt. Båda äro oumbärliga. Och bådas samverkan är oumbärlig.

I Fil. 2: 5—11 har Paulus framstält för ungdomen ärans väg illustrerad i Kristi exempel. Och om någonstädes vi behöfva exempel för att vägledas, så är det på ärans väg. Inga vägmärken göra där tillfylles, emedan det icke är bara undervisning vi behöfva, utan framför allt intresse. På ärans väg föras vi ej utan vi hänföras. Henrik IV af Frankrike brukade säga till sina soldater: "Om i stridens hetta I skullen

råkat förlora edert banér, så följen min hvita hjälmbuske. Han skall visa eder ärans väg". I sanning, något sådant är det Paulus tillropar oss i denna täxt med hänsyn till Kristus såsom vårt föredöme och exempel. I Kristi fotspår är en kunglig väg. Inga andra säkra märken finnas, som angifva vägen till varaktig ära och upphöjelse. Låtom oss därför i Kristi exempel se hvad som är ärans väg.

Och först då den frågan: hvar började den vägen? Hvar började den vägen för Kristus, vårt stora exempel? Vår täxt säger oss, att den började "i Guds skepelse". Kristus "började" sin vandring, om ett sådant ord kan användas på honom, med att vara i Guds skepelse. Detta kan nu visserligen icke tillämpas på oss i samma mening. Och dock kan det i djupaste mening sägas, att också vår början, vårt ursprung är högt, är gudomligt. Och det kan vidare sägas, att denna ursprungliga höghet, denna medskapade och medfödda gudomslikhet är en höghet, som icke kan bevaras utan att uppoffras. Ja, ju högre denna ursprungliga höghet var, desto större blir offret. Vi räkna därför icke såsom Paulus räknade, ifall vi redan vid denna punkt i vår betraktelse skulle tillbakavisa all möjlighet till en jämförelse mellan oss och Kristus och säga: "ja, tacka för det att hans väg var ärans väg, han började ju på ärans tinnar och höjder".

Vi misstaga oss, om vi skulle resonera så här: "hvilken konst är det att vinna ärans mål för honom, som allaredan från begynnelsen var i Guds skepelse och hade intet högre att söka, om icke det skulle vara att vara Gud jämlik?" Vi förstå icke Paulus, om vi så resonera. Ty sanningen var den, att den ärans väg, som frälsaren beträdde, var så mycket svårare för honom att beträda, emedan han började så högt. Den härlighet han ägde är *måttet på hans uppoffring*, är priset det kostade honom att beträda ärans väg. Och tillämpadt på oss blir sanningen denna: så mycket hafva vi visserligen icke att uppoffra för att beträda ärans väg; för oss blir det oändligt mycket billigare. Tänka vi så, då tänka vi rätt. Och vi kommo öfverens om, att det att tänka rätt är villkoret för att vandra rätt. Allt nog, så högt började frälsaren. Från en så svindlande höjd utgick hans väg.

Men åter en fråga. Om frälsaren började så högt, att intet högre kunde sökas, om icke det att vara Gud jämlik, huru kunde han då fattas och gripas af någon ambition? Hvad var detta, som kunde locka och tjusa honom mer än till och med det att vara jämlik med Gud? Ja, hvad, mina unga vänner, hvad *om icke ärelystnaden att blifva din och min och hela mänskligheten frälsare.* Hvad kunde det vara för en krona som vinkade honom, om ick törnekronan?

Hvilken tron, om icke korsets? Icke förnedringen därvid. Nej, upphöjelsen däri. Det fanns verkligen en befordran möjlig för Guds son. Det fanns ett äresteg för honom att taga. Det fanns en brinnande ambition i hans själ att nå en ära, som icke redan var hans. Och denna ambition omfattade icke bara målet utan vägen. Vi nästan ofrivilligt tvingas att härvid jämföra denne himlafurste, himmelens kronprins, med en annan, som säges hafva gripit efter sceptern i Guds hand. Han nedslungades till afgrunden. Hans ambition omfattade icke vägen och ledde till evigt fördärf. Så viktigt är det rätta valet af vägen. Och Sonen väljer den rätta vägen. Sonen väljer. Hvilken gripande tanke: Guds son vid skiljevägen! Guds son gör ett val för lifvet! Guds son beträder ärans väg!

Huru går det till? Täxten svarar: "Han uttömde sig själf". Det vill säga: han uppoffrade sig, han gaf sig till spillo. Därmed var den ärofulla färden börjad. Därmed började, icke det ärofulla återtåget, utan det ärofulla segertåget. Skola vi säga, att därmed började hans förnedring? Ja, och nej. Ja, ifall vi vilja betrakta denna frälsarens självuppoffring utan sitt sammanhang med vinsten, som därur framgick. Ja, om vi tillåta oss att betrakta Jesu kors såsom ett faktum för sig, såsom ett mål. Om vi så göra, kunna vi tala om frälsarens förnedring,

och äfven om hans fattigdom och hans vanmakt. Och det kunna vi göra, emedan skriften gör det. Men skriften talar också om alla dessa erfarenheter såsom rikedom, ära och makt. "Därför att han blifvit frestad i allt, *kan* han hjälpa alla dem, som frestas". Det står icke, att han genom dessa erfarenheter blef villigare att hjälpa. Men det står, att han genom dessa erfarenheter erhöll makt att hjälpa. "Han bar våra synder i sin lekamen upp på trät". Där målas för oss i sitt djupa sammanhang med lidandet och döden frälsarens jättemakt. Och denna makt, frälsaremakten, tog sin upprinnelse i den självuppoffring, som är beskrifven i orden: "Han uttömde sig själf". Hvilka gudomliga egenskaper afstod han då ifrån? Huru många behöll han qvar i sin förnedring? Ack, dessa frågor höra alls icke till detta ämne. Här handlar det icke om en sådan delning, utan om ett heloffer, som bestod däri att han utgaf sig själf helt och hållet, sig själf med alla sina gudomliga egenskaper. Alla hans gudomliga egenskaper blefvo genom denna självuppoffring förvandlade i frälsareegenskaper. *Hans gudom bestämmer måttet af hans frälsareduglighet.* Och det vill säga, att hans frälsareduglighet är absolut och obegränsad. Det stora första steget på ärans väg innesluter i sig alla andra. Det var oåterkalleligt. Alla offer, som sedan framburos af vår frälsare i vår fräls-

nings intresse, voro redan offrade, då han "uttömde sig själf". Alla utgifter för vår frälsning voro i förskott betalda i denna rika revers. Alla resurser behöfliga voro där garanterade.

Men den väg vår frälsare sålunda beträdde, vandrade han ock. Hans första steg var ett oåterkalleligt steg, och han ångrade det ej heller. Om det icke vore så outsägligt saligt, så kunde man säga att det är rent af någonting förfärande att betrakta den beslutsamhet, med hvilken frälsaren vandrar sin väg till korset. Och i detta beslut förenar sig frälsarens vilja med fadrens. Ut i öknen att frestas af djäfvulen drefs han af Guds ande. Mot Jerusalem för att dö där vände han stadigt sitt anlete, ja, gick dit, ehuru så full af mänsklig ångest och förfäran, att det stod att läsa i hans uppsyn på ett sätt, som kom hans lärjungar att med bäfvan och bara på afstånd följa honom. I Getsemane badar han i blodssvett uti sin stora outsägliga ångest, men tigger och beder icke desto mindre, att Guds vilja måtte ske. Jag säger ännu en gång, att om denna betraktelse icke vore så salig i sin rika frälsningsbetydelse för oss, så skulle den vara rent af färfärlig.

Vår täxt beskrifver vandringen på denna ärans väg, om jag så må säga, uti tre stora steg. Det första är: "han blef träl". Ärans väg var lydnadens väg, den ovillkorliga, ja, om uttrycket

rätt förstås, den blinda lydnadens väg. Detta är trälens lydnad. Han lyder icke bara för att till punkt och pricka lefva upp till ett kontrakt, som han undertecknat och betingat sig vissa fördelar uti såsom ersättning för lydnadens besvär och möda, utan han lyder, emedan han tillhör sin herre och intet annat val har än att lyda. Han lyder, emedan han måste. Men det var kärleken, som gjort honom till träl. Och det var kärlekens glada och saliga måste. Icke desto mindre heter det, att frälsaren verkligen blef träl, vår träl. Det var ett stort steg, det första, på ärans väg. Han var en rik träl; och dessa rikedomar tillhöra oss med herskarens rätt. Han var en duglig träl; och all hans duglighet står naturligtvis till vår tjänst, eftersom vi äro hans herrar. I Rom under kejsaretiden funnos, säges det, lika många trälar som fria, åtminstone en million trälar. Somliga af dem voro så billiga, att det berättas, att ingen romare, äfven om han ej hade råd att äta mer än en gång om dagen och måste tigga detta mål, likväl aldrig var för fattig att hålla sig med en träl, som kunde bära hem hans almosa och bära upp utgjutelserna af hans herskarelynne. Men så funnos också trälar så dyra, att Seneka i förtroende skrifver till en vän, att han köpt en slaf, för hvilken han betalt en summa så stor att han skäms att nämna densamma. I Rom funnos slafvar, som voro skalder

och lärare och läkare. Och endast de rike hade råd att köpa sådana slafvar. Välan. Kristus har blifvit vår träl. Han är en slaf, som icke kunde köpas med allt världens guld, om han skulle köpas. Han är icke blott skald, lärare och läkare utan frälsare. Han äger allt och förmår allt, som tillhör en frälsare. Och med allt detta står han till deras tjänst och förfogande som han tillhör. Den fattigaste har råd att på sådana villkor äga en sådan träl. Ja, det är de fattigaste som bäst behöfva honom. För att icke säga, att det är omöjligt att vara fattig längre, då man äger en träl, som är så rik.

Det nästa stora steget på ärans väg är, säger täxten, detta: "han blef människa". I detta sammanhang betyder det ringhet, och det tillägges: "i åthäfvor funnen såsom en människa". Han vandrade lydnadens väg såsom en människa. Han var vår träl och på samma gång vår like, vår träl och vår broder. Han kom icke såsom en främling med sina tjänster. Han kom såsom vår blodsförvandt. Han tjänade därför med den djupaste sympati. Han var bunden vid mänskligheten med djupa och oslitliga rötter af samhörighet. Han bar våra krankheter. Han genomborrades af våra synder och lidanden. Han kände våra behof. Han förstod sig på vår hjälplöshet. Han hungrade, törstade, grät, bad, ropade af ångest, vred sina händer. Han log,

han fröjdade sig, han ropade af fröjd, han lyfte sina händer välsignande öfver de kranka och behöfvande och lyfte sina ögon mot höjden tackande och lofvande. Han rördes och bevektes. Han stålsatte sig. Han hänfördes. Han lade band på sina känslor. Allt, allt, som tillhör mänsklig begränsning, utmärkte honom. Hans mänsklighet var ingen roll, som han spelade mer eller mindre skickligt. Hans tårar voro verkliga tårar. Och hans leende var ett verkligt leende. Han hade ett mänskligt hjärta. Och af detta mänskliga hjärta voro hans åthäfvor ett sant och enkelt uttryck. Underbart att säga: i denna sanna och verkliga mandom tog han ett stort steg på ärans väg. Guds son blef människans frälsare genom att blifva människa. En kyrkofader säger därom så sant, att han har helgat vår barndom genom att blifva barn och vår ungdom genom att blifva yngling och vår mannaålder genom att blifva man. Och därmed skall förstås ej bara det, att han åt alla dessa åldrar har gifvit ett obeskrifligt skönt föredöme och exempel, utan han har genom att själf genomvandra dessa åldrar aflagt i alla detaljer en praktisk examen såsom icke blott allas frälsare utan hvarje enskild människas frälsare. Om han kom oss nära såsom den himmelske tjänaren, såsom den mäktige trälen, så kom han oss ännu närmare däri att han blef en människa och i åt-

häfvor funnen såsom en människa. Våra anspråk på frälsaren äro planterade och vuxna i varm jordmån. Kunna vi icke vara honom förutan, så kan han ännu mindre vara oss förutan.

Men hans väg var ej bara ringhetens väg, utan därtill lidandets. Det nästa stora steget på ärans väg beskrifves så här: "han vardt lydig intill döden, ja, intill korsets död". Han ödmjukade sig själf, heter det. Han tålde, att människorna, hans likar, blefvo hans bödlar. Han sänkte sig ned till deras ståndpunkt och blef deras like, deras broder. Det var ett djupt steg. Men han stannade ej där. Han steg djupare ned och mottog dödshugget från deras hand, hvilka han älskade med en kärlek, för hvilken det var en ringa försakelse att för deras skull uppgifva himmelens härlighet och glädje. Han vardt lydig intill döden. Och döden var korsets vanärande död. Han hade valt att blifva människornas slaf, och det bestods honom slafvens skymfligaste dödssätt. Han sparade intet i sin kärlek. Och dessa, som han älskade, sparade intet, som hat och otacksamhet kunde uppfinna för att illa löna hans kärlek. Han sparade icke sig själf. Och han blef icke sparad. Men i sanning viktigt är det att behålla i minnet, att allt detta var hans frivilliga val: han ödmjukade sig själf. Han led, emedan han älskade. Hans

död på korset var endast kulminationen af ett helt lif af självuppoffring, af självförgätenhet. Hvem kan mäta storheten af denna självuppoffring, hvem kan nämna gränserna för denna självförgätenhet? Vi se det gränslösa däri bäst, om vi med frälsarens exempel jämföra oss själfva. Vi taga vara på oss. Vi akta oss för stötar och för annan misshandel. Vi komma genom lifvet ganska oskadade i kanterna, tack vare det omsorgsfulla sätt, hvarpå vi äro packade i många omslag af självviskhet och åter självviskhet. Det var vår frälsning, att frälsaren icke kunde den konsten att skona sig själf. Han gaf sig ut. Han lät sig brukas och missbrukas. Han lät sig trampas. Han var rättslös. Han var en allmänning.

Men i denna självuppoffring gömde sig en stor, en himmelsk och evig vinst. Han var medveten om, att hans död var en lifvets vinst. "Om hvetekornet icke faller i jorden och dör, blir det allena, men dör det, så bär det mycken frukt". Så triumferar han öfver sin egen dödsfruktan. Och på uppståndelsedagens morgon blef det klart, att korsets väg var lifvets väg, att korsets väg var ärans väg. Han kom till sitt mål på den vägen. "Därför" säger vår täxt, "därför har Gud upphöjt honom öfver alla ting och gifvit honom namnet, som är öfver alla namn". Hans upphöjelse var icke ett återtåg. Hans

uppståndelse var icke en protest emot korset utan var korsets triumf, alldeles som skörden icke är en protest emot groendet utan groendets triumf. I tron hade frälsaren sett att vandra den rätta vägen igenom hela den långa natten af lidande och sorg och död. Han vägleddes af inga vänliga bloss af vänners applåder och uppmuntran. Hans väg var spårlös. Igenom sitt kött, säger ebreerbrefvet, lade han en ny och lefvande väg in i Guds allra heligaste. Han gjorde väg och är vägen.

Och till hvilket mål kom han på denna ärans väg? Paulus har i vår täxt beskrifvit det på ett sätt, som kommer hvarje försök att i en sådan skildring bruka andra ord än hans att rodna och blygas öfver sin egen tarflighet. Han säger: "På det att för honom skola böja sig allas knän, deras, som äro i himmelen, på jorden och under jorden och alla tungor bekänna, att Kristus är herre, Gud fader till ära". "Vi se honom allaredan, säger ebreerbrefvet, krönt med ära och härlighet". Men, tillägger samma täxt, "ännu är icke allt honom underlagdt". Men det lider till den stora dagen, då han skall hyllas af allt skapadt, hyllas med ödmjukt knäfall och enstämmigt lof. Hvem kan fullt ana härligheten af den stora dagen?

Och så denna täxts tillämpning på oss. "Varen så till sinnes, som Kristus Jesus var".

Hans lefnadshistoria framställes såsom ett mönster för vår. Vilja vi blifva stora? Det är en skön och helig ambition. Se där är då vägen. I Jesu efterföljelse. Korsets väg. Lydnadens väg. Kärlekens väg. Lidandets väg. Trons väg. På den vägen och på den vägen allena lyser hoppet, som icke bedrager. Vi äro af naturen vilsna på själfva väderstrecken. Vi taga öster för att vara väster och upp för att vara ned och tvärtom. Vi bära villfarelsen djupt i våra begrepp. Vi bära den i våra känslor och i vår vilja. Lemnade åt oss själfva vandra vi vilse. Vi inbilla oss att ärans väg är den, på hvilken vi utan motstånd kunna lyda vår naturs tyngdlagar. Och då vi tumla utför dessa branter, inbilla vi oss att det bär uppåt emedan vi svindla i farten. Sådan är vår naturliga ärelystnad. Den behöfver renas och luttras. Och därtill tjänar frälsarens exempel, då det verkligen får göra sig gällande såsom en makt öfver oss.

IX.

Ljusets barn.

"Vandren såsom ljusets barn".
Ef. 5: 8.

Nyckeln till naturen är ljuset. Med den nyckeln i vår ägo öppnas alla naturens lås och komma i dagen alla naturens skatter. Mörkret har ingen färg, ingen gestalt. Ja, mörkret icke bara tillsluter allt för vår blick, gömmer allt undan för vår syn, för vår betraktelse; mörkret skymmer själen genom att ligga i vägen för alla våra sinnen. "Toner i natten" ljuda hemlighetsfulla och mystiska. De må utöfva ett fruktansvärdt stort välde öfver våra känslor, men de leda icke, de vägleda icke, de sakna väsentligen mening och innehåll. De äro samtliga "Lieder ohne Wörter". Mörkret söfver. Och sömnen lägger sig öfver alla våra sinnen. Ljuset väcker. Och ljuset skapar.

Vår täxt lägger, om jag så må säga, i våra händer ett bref, adresseradt till "ljusets barn", och det skall blifva vårt uppdrag att söka reda på adressen. Låtom oss såsom brefbärare be-

gifva oss ut i naturens stora rike och söka efter adressaten för detta korta men meningsrika bref. Vi skola då börja vårt sökande i hvad man brukar kalla den döda naturen. Om uttrycket kan försvaras, skola vi nu för ögonblicket icke inlåta oss på. Vi mena med den döda naturen hela naturens rike, sedan växtvärlden och djurvärlden och den förnuftiga skapelsen blifvit frånräknade. Vi hafva då qvar luften och vattnet och bergen och jordlagren och i bergen och jordlagren alla mineralerna. Det är en stor värld. Och vi säga alls icke för mycket, om vi säga, att vi befinna oss redan här i ljusets rike. Af huru omätlig betydelse är icke ljuset för denna så kallade döda natur. För oss skulle dess prakt och härlighet alls icke existera, vore det icke för ljuset. Själfva skapelsen af naturen sker i två stora akter. Den första är beskrifven i första Mosebok i de orden: "Gud skapade himmel och jord". Det var en akt, af intet öga bevittnadt. In i Guds verkstad har ingen nyfiken någonsin fått kasta en blick. Ensamt om Sonen heter det, att "han sett Fadren verka". Han är det enda undantaget. Det är så än i dag. I det groende fröet beredes och utvecklas ett lif, som snart skall spira upp i ljus. Men intet öga ser det gro. Skapelsens första akt är och förblir en hemlighet. Men den andra akten i skapelsen följer, beskrifven af Moses i dessa majestätiska

ord: "Och Gud sade: varde ljus, och det vardt ljus". Då aftäcktes det stora monumentet. Då framträdde mästerverket. Då blef det lif i taflan. Utan ljus vore naturen, hvad oss angår, oskapad.

Skola vi alltså säga, att stenarna, att vattendropparna, att luftpartiklarna äro ljusets barn? Nej, det vore visserligen för mycket sagdt. Men de tillhöra ljusets rike. Natten vet af intet rike. Där råder mörkrets anarki och nihilism. Där finnas inga uniformer, ingen rangskillnad, ingen förnämhet. Där råder fullständig jämlikhet, det vill säga sådan jämlikhet, som öfverenstämmer med anarkiens art och natur, som fordrar att alla äro lika låga, alla lika obetydliga. Där äro alla klädda i svart. De bära grafvens eviga sorgeskrud. Där i mörkret är gråstenen lika vacker och lika dyrbar som ädelstenen. All aristokrati är utesluten. Tag bort ljuset, och äfven "Kohinoor" blir helt simpelt en gråsten eller rättare ett stycke kol. Det finnes ingen färg i mörkret. Ja, till och med gråsten skulle vara en allt för förnäm titel. Ty grått är dock äfven det en om än svag bekännelse om ljus. Mörkret breder ett sorgedok öfver sin värld. Och under detta dok är all åtskillnad försvunnen. Mässing är lika mycket värd som guld. Metallerna hafva ingen konung. Mineralerna kämpa ej med hvarandra om rang och värdighet. Den underbara omväxlingen af färger, utbredda

öfver blommornas kalkar, öfver fälten, öfver skogarna, i morgongryningen och solnedgången, är med ett enda fruktansvärdt penseldrag bortsopad. Azurn är ej blå. Stjärnehimmelen är ej mer. Vår värld har försvunnit i ett enda bottenlöst djup, spårlöst försvunnit. Ingen vår erfarenhet kan hjälpa oss till ens en fantasi om denna ödeläggelse. Solen går ned i natt visserligen, men hon slocknar icke. Och den svartaste natt har sin stjärna. Åtminstone ännu så länge är vår värld ljusets rike. Naturen regeras af ljuset, såsom skapelsehistorien så poetiskt skönt nämner ett stort ljus, som regerar dagen, och andra mindre ljus, som regera natten. Om vi således än icke i den så kallade döda naturen äro framkomna till själfva adressen, till gatan och husnumret, om jag så må säga, så hafva vi dock med vårt bref kommit till ljusets rike. Här i detta rike, i naturens stora värld, skall vår adressat finnas.

Stenarna och vattnet och luften äro i ljuset men ej af ljuset. Annorlunda blir förhållandet med den lefvande naturen. Närmare släkt med ljuset är växten. Dessa höga tallar, som sträcka sina kronor mot skyn och sänka sina rötter djupt i jordens sköte, de äro väl ändock ljusets barn. Skördarna, som vaja öfver fälten sina mognande ax, blommorna, som sprida med vinden sina dofter, de äro väl helt visst ljusets barn. De

lefva i ljuset, de lefva af ljuset. De andas ljus. De växa af ljus. De bära en uniform, men icke bara för syns skull. Deras färger äro lifvets. De framträda i sköna och omväxlande gestalter, men dessa äro mer än konturer, de äro en fullhet, de äro en lifsbekännelse, och det är en bekännelse, som alltjämt och oaflåtligen revideras. Kristallens former äro också en bekännelse, en ljusets skrift, men en sådan som en gång skrifven icke vidare underkastas någon revision. Lifvets former byta oupphörligt gestalt, äro ombytliga och föränderliga. Förnämheten i den döda naturen är helt och hållet uniformen. Lifvets förnämhet är förnämare och sliter ut sin uniform.

Skola vi då kanske anse, att vi kunna framlemna vårt bref till den adress vi nu funnit? Denna täxt: "vandren såsom ljusets barn", är den månne ställd till tallarna i skogen, till liljorna på marken, till hveteaxen och majsaxen, till linnean i mossan, till resedan i trädgårdens skugga? Nej, denna maning angår icke dessa vackra ljusets barn. Detta bref innehåller en växel, som de icke kunna draga. Ack, deras lif är rotadt vid jorden. De kunna ej vandra, ty de hafva rötter, icke fötter. Dessa jättetallar lyfta en krona mot skyn, men intet hufvud under kronan. De växa i ljus, men de se icke. De lefva, och deras lif är beroende af en lifslång träldom. De lefva på frihetens bekostnad. Att

lyfta dem från deras rot skulle vara att mörda dem. Låtom oss vakta oss för att mana dem att vandra i ljuset. Den enda maning af det slaget, som de skulle förstå, är orkanens, då han omildt sliter dem från deras rotfäste och låter dem vissna i sin osökta frihet. Nej, ehuru vi hafva funnit några af ljusets barn, hafva vi ännu icke funnit dessa, till hvilka vårt bref är adresseradt. Vi hafva emellertid kommit vårt mål närmare. Vi äro i det rätta qvarteret, och vi kunna med framgång fortsätta vårt sökande.

Inom växtvärlden lefver djurvärlden. Det är en förnämare skapelse. Och förnämheten ligger däri, att djuren i en sannare och rikare mening kunna kallas ljusets barn. Boström säger, att djuret är en planta, som har sina rötter inom sig. Plantans rötter äro bojor. Djurets rötter äro icke blott villkor för lif utan för frihet, åtminstone till en viss grad. Djuret har fötter eller vingar. Djuret har ögon. Djuret icke bara lefver i ljuset och af ljuset utan i en viss mening för ljuset. Ljuset i djurets ekonomi är icke bara för lifvets vård utan för frihetens. Djuret har ögon att se med. Det innebär jämte äran och högheten, som ligger däri, en ny fara. Djuret kan gå vilse. Djuret behöfver vägledas. Detta är något, som plantan icke behöfver. Hvarje ny förnämhet innebär ett nytt behof. Och hvarje behof förutsätter en brist, en svaghet. En ek är

ofantligt mycket större och starkare än en mygga. Men en mygga är förnämare. Storleken är på ekens sida. Storheten på myggans. Myggan har flere fiender än eken. Och myggan har flere vänner. Alla intressen äro flere och rikare omkring en mygga än omkring en ek. En ek förlorad betyder i naturens stora ekonomi betydligt mycket mindre än en mygga förlorad. Till begrafningen af en ek, om jag får så säga, samlas en mindre skara af sörjande och en mindre betydelsefull skara af sörjande än till begrafningen af en mygga. Och hvad skall jag då säga, om jag i stället för en mygga skulle nämna de många tusenden af myggans förnämare och rikare likar i djurvärlden?

Låt oss då noga läsa vårt bref och se, om det angår djuret. "Vandren", heter det. Ja, visserligen synes det vid första ögonkastet passa in. Djuret är en vandrare. Se på biet, som samlar sin honung, se på myran, som bygger sin stack, och se på de många flyttfåglarna, som fara öfver land och vatten för att söka sig bo. Visst äro de vandrare. Men vi få icke låta oss förvillas af en viss likhet uti adressen. Det är lika angeläget, att vårt bref icke faller i orätt ägares hand som att det finner sin rätte ägare. "Vandren", hvad betyder det? Är all rörelse vandring? Är allt sökande en "vandring såsom ljusets barn". Kan en varelse vara ett ljusets

barn i en ringare och högre mening? Och i hvilken mening är djuret såväl som plantan ett ljusets barn? Det rätta svaret på dessa frågor skall uppenbara för oss, att vi icke ännu anländt till själfva palatset där den konungslige adressaten bor, äfven om vi hafva kommit innanför murarna af hans hufvudstad. Vi hafva gått in på att kalla djuret ljusets barn. Vi hafva medgifvit, att det lefver till en viss grad ett fritt lif. Vi hafva medgifvit, att djuret såsom en följd af sin frihet kan gå vilse och behöfver vägledning. Det ser. Därför kan det gå vilse. Men vi måste nu tillägga, att allt detta är att taga i en mycket begränsad mening. Friheten är begränsad, och så är möjligheten att gå vilse. Djurets frihet är instinktens. Djurets vandring är till "krubban". Det kan gå vilse och mista sin måltid. Detta är ungefär hela äfventyret. Och det kan svårligen gå vilse. Instinkten leder med en frihet, som är nära nog tvång. Och det är en djup skillnad mellan en frihet, som är tvång, och ett tvång, som är frihet. Det förra är instinkt. Det senare är kärlek. Djurets frihet är en frihet, som aldrig kommer ur sin omyndighetsålder, en frihet, som aldrig trampar ut barnskorna. Gud, heter det, föder korpungarna som ropa. Gud vägleder flyttfåglarna på ett sätt, som gör hvarje förberedelse och hvarje reskarta onödig. De fina strimmorna, som vi finna målade ned till honungs-

gömmena i vissa blommor, äro, säges det, vägmärken till honungen för insekter, som äro så närsynta och lätt vilseledda, att de utan sådana vägar att följa aldrig skulle hitta sin honung. Det sätt, hvarpå dessa små kryp vägledas till honungsgömmena, är typiskt för den omvårdnad, som Gud egnar hela djurvärlden.

Till dessa kan ingalunda sägas: "vandren såsom ljusets barn". För dem är vandringen ingen frihet, emedan målet icke är något ändamål. Hvarje väg har ett mål. Men ett ändamål är endast där en vilja är. Målet är vid slutet af vägen. Ändamålet är vid början, ja ändamålet är hela vägen. Att vandra är att vilja.

Efter denna färd genom ljusets rike och denna påhälsning i förbifarten hos ljusets barn i en lägre mening befinna vi oss ändtligen vid målet. Låtom oss sålunda frimodigt klappa på porten till själfva palatset, där den konungslige adressaten bor. Vi se oss omkring och anmärka, att i somliga fall detta palats är trängre och mindre imponerande än de qvarter vi gått förbi. Det är naturligt. Till och med det väldigaste palats skall synas trångt och begränsadt efter ett besök i urskogarna eller på den vilda stora slätten eller på det vida hafvet eller på topparna af de stora fjällen. Naturen såsom sådan är oförlikneligt stor. Och ju vildare hon är, desto ofantligare. Ofantlig och ofattlig äro i grund samma begrepp.

Ju klarare något blir, desto tydligare gränser får det. Och tydligare för oss blifva gränserna genom att dragas närmare. All upphöjelse innebär på samma vis en minskning i volym. Toppen af pyramiden är en punkt. Där är plats blott för en enda. Men det finnes också en viss vild och barbarisk prakt, som försvinner och dömes bort inför den sanna skönheten. Och vi finna verkligen, då vi från naturens vida världar inträda i människans rike, en viss missräkning, som äger sin grund uti vår egen släktskap med naturen, vår inrotade kärlek till det vilda, det barbariska. Huru tarflig förefaller icke människan. Ja, det är en genomgående känsla i hvarje mänskligt hjärta hvad den hebreiske skalden ger ett uttryck åt, då han utbrister: "När jag ser din himmel, dina fingrars verk, månen och stjärnorna, som du har beredt, hvad är då en människa, att du tänker på henne, eller en människas son, att du låter dig vårda om honom".

Men denna människa, som blir så försvinnande liten i de vida stjärnevärldarna, denna människa, som är vanmäktig och hjälplös inför naturkrafterna, denna människa, som öfverträffas så vida i storlek af tallen och elefanten, i styrka af lejonet, i snabbhet af gazellen och svalan, i skarpsynthet af örnen och falken, för att icke säga af ett sådant kryp som flugan med hennes mångra hundra ögon, denna människa är

dock icke desto mindre hela skapelsens krona och hela skapelsens herre. Hon är ljusets barn i ordets rika och fulla mening, ett barn af ljuset. Hon är icke bara belyst af ljuset, såsom kristallen, som återkastar i tusenfald hvarje ljusstråle. Hon icke bara lefver af ljus såsom plantan och hon icke bara ser i ljuset, såsom djuret, utan hon vandrar i ljuset, hon ser "ljus i Guds ljus". Hennes ljus är icke ett lån. Hennes ljus är icke bara en återglans. Hennes ljus är en utstrålning. Människans blick är en sol. Det lyser innifrån människans väsen. Hvem har icke med en känsla af djup vördnad blickat in redan i ett barnaöga, af vördnad, säger jag, för denna rika, jag hade så när sagt, oförklarligt meningsrika glans, som där möter vår blick. Det är glansen af människans sanna eviga konungslighet såsom förnuft. Den glansen saknas icke helt och hållet i något mänskligt öga. Den må brinna såsom en vanvettets eld ur dårens blick, den må stråla såsom en mild sol ur helgonets, den finnes där. Förståndets ljus kan släckas, förnuftets aldrig. Dårens blick blir aldrig djurets. Människans förnuftighet kan vandra vilse, fruktansvärdt vilse, men den kan icke förloras. Sitt förstånd kan människan komma ifrån, aldrig sitt förnuft. Där brinner den eld, som aldrig slocknar. Där fräter den mask, som aldrig dör. Men där strålar också den glans, som gör allt annat ljus onödigt. Där gästa

de fröjder, som äro evig salighet. Evig död, evigt lif, det angår förnuftigheten.

Till människan alltså är maningen adresserad: "vandren såsom ljusets barn". Det är en maning till hennes intelligens, men framför allt till hennes vilja. Hvarje hennes privilegium är ett privilegium som kan förloras. Att äga förstånd innebär ansvaret att taga vara på sitt förstånd. Att vara fri är ett farligt privilegium. Att äga en vilja är ett större ansvar än något annat. Har myggan flere fiender än eken, hvad skall jag då säga om människan? Där skatterna äro, där svärma också röfvarna. Men så är det också sant, att ingen har så många och mäktiga vänner och försvarare som människan. Ingen har så stora behof, ingen har så stora tillgångar, ingen är så hjälplös, ingen har så rika hjälpmedel, ingen är så beroende, ingen är så furstligt betjänad. Att vandra såsom ljusets barn innebär en maning att djupare och djupare känna dessa behof, denna hjälplöshet, detta beroende och i allt högre mening göra bruk af dessa tillgångar, dessa hjälpmedel och dessa tjänare, ställda till hennes förfogande. Och därvid skall det ske, att i samma mån som hon tillväxer, skola hennes behof och hennes beroende tillväxa. Och i samma mån som dessa växa, skall hon tillväxa.

Detta i allmänhet. Men människan är ljusets barn i en alldeles särskild mening. Hon är

ljusets barn genom sin förnuftighet, sådan denna framträder i hennes förstånd och hennes vilja. Men hon är ljusets barn särskildt i den mening, att hon är hoppets barn, det himmelska hoppets. Icke blott så, att hon hoppas, utan så *att hon utgör det stora evigt förhoppningsfulla* i skapelsen. Ja, i sannaste mening har hennes hopp sin egentliga förklaring och sin egentliga grund däri, att Gud hoppas något af henne. Och, min läsare, människan är i hela skapelsen det enda, som Gud hoppas något af. Allt annat har sitt kontanta värde. Människan ensam är ett löfte. Ack, människan, det stoftet, människan, det grandet, och ändå föremålet för Guds rika och stora förhoppningar! Detta Guds hopp om människan är personligblifvet i Kristus. Och det realiseras i honom. Därför säger Paulus: "Kristus i eder, härlighetens hopp". Att vara i ordets hela och fullständiga mening ett ljusets barn är därför oåtskiljeligt ifrån det att vara i Kristus, att vara en kristen. Och där befinna vi oss i egentligaste mening inom vår täxt. Till dessa är det, som Paulus adresserar maningen: "vandren såsom ljusets barn". Och meningen i denna rika maning skall bäst framstå, om vi tolka densamma ur sammanhanget.

Vi skola alltså, sedan vi framburit vår post, se den brytas och läsas. Att vandra såsom lju-

sets barn, säger täxten, innebär att bära frukt. Och det ligger i sakens natur. Lifvets vandring är, såsom vi annorstädes uttryckt oss, alltid en vandring till ladan. Men detta fruktbärande, påminner oss här täxten, är graderad. Frukten sättes, innan han mognar. Och vi kunde säga, att i detta fruktbärande framträda särskildt följande tre grader.

Först alltså i *godhet*. Det är vårt individualitetslif, vårt personlighetslif. Godhet är aldrig en gemensam egendom. Det är alltid en personlig sak. Dit hör allt, som utmärker det kristliga lifvet såsom ditt och mitt. Ett rent, skönt, friskt lif! Det kristliga lifvets första frukt är detta personligt nya och personligt egendomliga. Ingenting är så originelt som det kristliga. Just på personligheten kan det så sant tillämpas hvad Kristus säger: "Människosonen har kommit för att uppsöka och frälsa det *förtappade*". Obeskrifligt rikt har Paulus tillämpat denna erfarenhet på sig, då han utropar: "Jag är *funnen* i Kristus". Hvarje kristen kan underskrifva därpå. Och detta är ljusets mission. Såsom vi redan hafva visat i jämförelsen med mörkret, där allt eqvaliseras, där all skillnad och allt individuelt upphör. Ju mer ljus, i desto skarpare konturer framträder det personliga. Och hvar och en skall medgifva, att kristendomen i intet gjort sig mer gällande än just däri. Men det individuella i kristuslifvet

är godhet. Det är dess halt och substans. Intet är godt, huru kristligt det än må vara, om det icke är mitt. Det finnes inga generella dygder. Och, från kristlig synpunkt, intet är mitt i sann och varaktig mening, om icke det är godt.

Men denna frukt i godhet mognar i *rättfärdighet*. Det är vårt medborgarlif, det är vårt kristendomslif såsom samfundsvarelser. Det är vår tjänst och nytta. Det är myntets prägel och gångbarhet. Och detta lif är en utveckling af personlighetslifvet, liksom myntets präglande innebär en förädling af metallen. Det är sannerligen ingen skam för guldet att blifva myntadt eller på annat sätt gjordt användbart och gångbart. Att förvandla ett råmaterial uti industriartiklar kalla vi med rätta en förädling. Och att ställa det kristliga lifvets alla personliga resurser till församlingens tjänst är en upphöjelse. Att förblifva ett kristligt råmaterial återigen är en vanära och en motsägelse. Det är fara värdt, att det mest kristliga på den vägen råkar blifva okristligt.

Och slutligen, denna frukt i godhet och i rättfärdighet mognar i *sanning*. Det är vårt gudslif. Det är vårt samfundslif i en högre, i en himmelsk mening. En kristen är ett gångbart mynt i handel och vandel, emedan han är rättfärdig. Han är ett kungligt mynt och bär majestätets bild, emedan, eller, skall jag

säga, för så vidt han lefver sanningens lif. Jag har hört anföras efter en professor, som brukade säga, att hvarje kristen måste omvändas minst två gånger: en gång från synd till rättfärdighet, en annan gång från lögn till sanning. Och det ligger någonting ganska närgående uti den anmärkningen. Sanning är bara det som är äkta. Sanning är aldrig bara ytan. Sanning är ingen förgyllning. Sanning är icke bara en prägel. Sanning är därför aldrig ett nödmynt. Sanning är en prägel, som genomtränger hela halten, hela väsendet. Förstå vi det, då förstå vi ock, hvilken himmelskt hög fordran det är på det kristliga lifvet att bära frukt i all sanning.

X.

"Akten eder för afgudarne".

Med denna varning afslutar den gamle aposteln Johannes sitt bref till de kristna församlingarna under hans vård. Det är en varning i högsta grad diger på innehåll, en afslutning högligen dramatisk. Och det ena som det andra framträder i sitt egendomligt klara ljus, då vi af sammanhanget finna, att aposteln med afgudarna, för hvilka han varnar, menar, visst icke hedningarnes grofva beläten, för hvilka de nederfalla, visst icke krokodiler och tjurar, drakar och ormar, eller bilder af mänsklig gestalt, i hvilka de råa och okunniga igenkänna sina gudar, utan afgudar, sådana som påträffas inom kristenhetens och bildningens råmärken, afgudar, så mycket mer förledande, som de äro sköna och tjusande, afgudar, som fromheten kan misstaga sig på och den skarpaste intelligens hylla, afgudar som bo i verkliga tempel, andaktens och snillets, afgudar, för hvilka rökelsen tändes ej under djäfvulsdyrkan utan under gudsdyrkan.

För aposteln är allt afguderi, som icke är i eminentaste mening *kristligt*. Kristus kallar han "*den sanne*". Och hvad som icke bär hans karaktär, hans bomärke, hans vapensköld är lögn. Och all lögn en afgud. Märk, just så mycket en afgud som en lögn. Och därför just så mycket en afgud, som bedräglig och förledande. Men en lögn är en bedräglig lögn i samma mån den innehåller en stor procent sanning. En lögn, som är hundra procent lögn, är praktiskt ingen lögn, emedan den ingen bedrager. En förfalskning är en förfalskning i samma mån den är skickligt gjord. Och det är de skickliga förfalskarne, som framför allt efterlysas såsom samhällets fiender. Det är de sköna farorna för hvilka man behöfver varna. Lasterna skrämma. Lustarna tjusa. Ringa är förledelsen i de usla krogarna. Det är de "gyllene krogarna", som äro farliga. Vägen till lastens nästen går genom de oskyldiga nöjena. Det är de anständiga, som förleda. Det är sällskapslifvet i de ljusa salongerna, som afgör riktningen i den lefnadsbana, som slutar på sophögen.

Det skall blifva min uppgift att särskildt till ungdomen i dessa apostelns varningsord utpeka några af de afgudar, som han i sitt bref beskrifver och som det högre lifvet är så rikt på.

1. För det första vill jag då varna ungdomen för alla de glänsande afgudar, som komma

under rubriken: "*ögonens begärelse, köttets begärelse och lefvernets högfärd*". Såsom fallet är med alla afgudar, behöfva de blott noga beskådas för att förlora sin härlighet och sin lifsfärg. Afgudar äro förgylda, och förgyllningen är målad dit. De äro som dessa guldskedar, som somliga nyfikna blifva lurade på, hvilka köpas för billigt pris och upplösas i diskvattnet. Ögonens begärelse är ett konto, som skenbarligen omfattar hela världen, med all dess rikedom och prakt, men i verkligheten är endast hunger efter det allt. Är det en rikedom i hungern, så är det det ock i begärelsen. Och det är en rikedom i hungern. Men det är en flyende rikedom. Köttets begärelse är en fordran, som går löst på allt eller intet. Men inkasseringen blir i hvarje fall intet. Det är också en hunger, hungern att njuta. Och "njutningens fullhet är njutningens död". I sällskap med dessa konkursmässiga passar i en ironisk mening så väl lefvernets högfärd. "Fattig men stolt", som ordspråket har det. Jag varnar ungdomen för dessa afgudar. De framträda visst icke som snöda laster. De komma som ambition att äga och njuta och som ambition om sin värdighet, sitt människovärde, kan tänka. Men de behöfva ej länge dyrkas, förr än förgyllningen faller af, och qvar står det rasslande järnet af bojor, i hvilka de smidde hand och fot och sinne

och hjärta. O, I unge, akten eder för dessa afgudar.

2. Men jag vill varna eder för en afgud, oändligt mycket mer förförisk än de nyss nämda. Jag menar den afgud eller rättare de afgudar, ty afgudar äro mestadels många i sällskap, de afgudar, som jag skulle vilja nämna *gudstjänstformer och gudstjänstöfningar utan ande och sanning, utan mening och lif.* Hvad kan vara mer upplyftande än den sköna Herrens gudstjänst? Hvad kan vara mer inspirerande än händer och ögon upplyfta mot höjden, dit endräktiga läppar sända lofvet i heliga sånger? Hvad kan vara i djupaste mening mer sublimt än andakten, som med knäpta händer och tårfyld blick och böjda knän eröfrar barmhärtigheten där ofvan? Ock dock, om detta är endast ett skådespel? Då är det det afskyvärdaste af alla skådespel. Då är det mänskligheten största förbrytelse, icke blott emot sanningen utan emot skönheten. Det upplyftande, det inspirerande, det sublima blir en hädelse, för hvilken till och med de osaliga i afgrunden skulle rysa; ty "de tro och bäfva". Intet är skönt, som är en lögn. Och det är just om en så beskaffad skön och fulländad Herrens gudstjänst utan ande och sanning, som Herren själf säger: "Hafven bort edra visors buller; jag orkar icke höra dem". Tagen eder till vara för dessa afgudar, I unge. Och då varnar jag eder

icke bara för de gudstjänstformer, som utföras under de höga hvalfven af katedralerna. Gud vet, huru lätt det är att i sitt gudstjänstlif förlora anden. Gud vet, huru svårt det är att behålla en gudstjänst vid lif. Och det värsta är, att det är just sedan lifvet är flytt som gudstjänstens former skenbarligen blifva så lätta att bevara. Lifvet är i själfva sin art en källa af bekymmer för formen, i synnerhet ett ungt och öfverflödande lif. Det är såsom alltid det nya vinet i gamla läglar. För dem, som hafva sinne särskildt för att bevara formerna oförändrade, är det ett stort bekymmer aflyftadt, då lifvet flytt. En lefvande planta fordrar mycken ans, och är ändå underkastad växlingar. Pressad för herbariet gör hon oss ej flere bekymmer.

3. Nära släkt med dessa afgudar äro dessa andra, för hvilka jag där näst vill varna ungdomen. Jag menar alla dessa, som kunde komma under rubriken: *bekännelse utan praktik*. Det är ett släkte af afgudar, som gerna trifvas i sällskap med de förra. Och de äro lockande, emedan de äro så billiga och så vackra på en och samma gång. De äro såsom en bankrörelse, i hvilken endast papperspenningar förekomma. Och hvem kan ej på sådana villkor blifva bankör? Behöfver man ej hafva guld och silfver i banken såsom säkerhet, så kan gerna den sämsta tiggare ha råd att bli bankör. Och hvarför skulle han vara så

dum att han trycker en-dollars sedlar, då det är lika billigt att trycka tusendollars sedlar. Så dum är han icke. Det vill säga, där bekännelse utan praktik förekommer, där är bekännelsen alltid hög. Ett sådant lif må taga sig bra ut, men det är en skrift utan mening. Ett sådant lif må taga sig ovanligt rikt ut. Men det är en penning utan cirkulation. Och en penning utan cirkulation, säger Geijer, är ingen penning. En penning, som icke cirkulerar, är icke längre ett mynt utan en kuriositet, och hans värld är icke marknaden utan museet. Frestelsen att dyrka och tillbedja denna afgud är den att vilja hastigt blifva rik. Det leder till svindleri och till ruin ofelbart. Och under tiden, så länge det lyckas, så länge svindlaren har kredit, är han såsom ett fördoldt kräftsår i församlingens organism. På ingenting gör Herren så stora förluster i världen som på dessa, som tillbedja afgudarna: bekännelse utan praktik. Och dessa svindlare i likhet med andra gå vanligtvis under i stora annonser. Det är skenbarligen hallelujatider, då dessa banker inställa sina betalningar och plötslig ruin inträder och Guds sak för långliga tider förlorar sin kredit i världen och måste börja liksom på nytt igen.

4. Nära släkt med de nyssnämda äro afgudar, som jag ville beteckna med namnet: *tro utan kärlek.* De äro om möjligt mer förledande

än de förra. De tilltala stora och förnäma sinnen och utlofva monopol på det himmelska, kort sagdt, en teologi utan nästan. Hvad kan vara mer egnadt att tjusa ett himlafarande sinne än utsikten af en privat audiens med Gud, utan besväret att armbågas med pöbel och pack? Att få läsa sina böner i fred för förböner. Att få njuta en himmelsk andakt ostörd af världen. Att få dricka de himmelska fröjderna utan lidandets och medlidandets kalk. Är icke det himmel? Jo, och just därför är det en lögn här och nu. Och det torde sättas ifråga, om det finnes någon större lögn än en himmel njuten olofligen och i förtid. Det störande elementet i denna salighet är nästan. Men, rätt förstådt, den, som nästan kan göra osalig, honom kan icke vår Herre göra salig. Jag vet ingenting, för hvilken den heliga skrift har så tunga och svåra domar som just för falskheten, som innebäres i en tro, ren, fullkomlig, viss, utan kärlek. Djäflarna, heter det, tro och bäfva. Att vara renlärig är ingen garanti för salighet. Det finnes ett solsken, som är lika kallt som klart. Vid polen, där solen ej går ned på halfva året, är is och snö det enda som "växer" i solskenet. Tro utan kärlek är liksom ett rekommenderadt bref, som saknar adress. Det är rikedom visserligen, men en rikedom, som saknar en ägare. Och en rikedom blir dock egentligen då först en rikedom, då den finner

en ägare. Sammaledes blir vår tro då först en verklig tro, då den blir verksam i kärlek. Och, I unga, som hafven så lätt för att tro, I, som hafven så lätt för att se högt och lefva i idealens värld, högt ofvan molnen, i dessa höga regioner hafva afgudar sitt tempel. Pröfven edra ideal på verkligheten. Själfva solens ljus vore endast en upp och nedvänd fackla öfver en graf, om det ej vore för värmet i solstrålarna. Ljuset är adresseradt till ögat. Det målar. Det pryder. Det adlar. Men värmet skapar. Det är adresseradt till roten, till hjärtat, till lifvets härd. Ve världen, då hon regeras af afgudarna: tro utan kärlek.

5. Men återigen varnar jag eder för afgudar, hvilka också stå i nära frändskap med de förra; ty all lögn liksom all sanning är inbördes släkt. Jag menar de afgudar, som jag skulle vilja beteckna under namnet: *sanning utan Sanningen.* Det är ett släkte af afgudar, som är särdeles högröstad i vår tid, som berömmer sig så mycket af kunskap och vetande. Och det är just i det myckna, som afguderiet såsom alltid framträder. Det är ock så med lögnen. Lögnen är alltid mångfaldig. Sanningen är enfaldig. Växel skramlar mer i fickorna än tusendollarsedlarna göra. De, som skräfla gerna med en stor kassa, äro vanligtvis väl försedda med växel. Men pröfva dem på stora belopp. Och de skola blifva

förlägna. Det finnes också en sanningsstolthet, som intet annat är än skrammel med växelmynt. Vi kalla de små slantarna skiljemynt. Hvarför? Jo, tydligen emedan vi med deras tillhjälp kunna i handel och vandel skiljas åt. Sanningar kunna också vara skiljemynt, i hvilka vi tyvärr hafva växlat bort vårt stora kapital. Den yngre sonen växlade bort sitt fädernearf, då han begärde den del af arfvet som honom tillkom. Att äga sanning utan Sanningen är likasom att berömma sig af solskenet utan solen. Sanning är ej ett bråk utan ett helt tal. De så kallade sanningarna, som kunna ägas och samlas och bära sitt eget värde, oberoende af Sanningen, äro idel lögner. Kanske äro de reverser, en gång fullt inlösta och därför kancellerade. Många hafva bröstfickorna packade med sådana rikedomar, erfarenheter, minnen, hvilka någon gång voro verkliga skatter men för längesedan hafva upphört att hafva något värde. Men Sanningen är Kristus. Sanningen är personlig. Sanningen har lifvets färg och puls. Sanningens majestät är det som ger giltighet åt sanningarna. Och är det fåfängt att försöka äga en teologi utan nästan, så är det än mer fåfängt att göra gällande en teologi utan Kristus.

6. Där näst låt mig varna eder för en annan släkt af afgudar, som alltid och utan undantag göra sina anspråk gällande, där sanning utan

Sanningen är på modet. Jag menar det glänsande släktet af afgudar, som komma under rubriken: *nyheter utan rötter i historien.* Vår tid är upptäckternas tid eller rättare uppfinningarnas. Det är nämligen en djup skillnad mellan dessa. Och i denna skillnad ligger gränsen mellan sanning och lögn. En uppfinning, som icke tillika är en upptäckt, är ingenting annat än en lögn och således en afgud. Man upptäcker en verklighet, dittills icke eller föga känd eller måhända känd och förgäten. Och i sanning, äfven uppfinningen, om den skall vara af sant värde, måste vara en upptäckt af en verklighet. Eljes kan man förstås också göra uppfinningar, som, när allt kommer omkring, intet annat äro än en fläck i ögat. Nya sanningar äro ofta intet annat än gamla lögner. Ty det är med lögnen som med myggen och flugorna. De uppstå eller synas uppstå vid vackert väder. Må man därför taga sig till vara i synnerhet för de ovanligt vackra och milda höstarna i andens värld. De producera myriader af flygfän, hvilka gifva sig ut för att vara nya skapelser, medan de i själfva verket äro en ny upplaga af en gångeu säsongs blodsugare. Vår tid är en sådan vacker och mild höst, rik på underbar lifaktighet, en skenbar uppståndelse i tankens värld. Första vinterdag skall pröfva, huruvida i denna uppståndelse verkligen gömmer sig lif från de döda. Jag varnar eder, I unga,

för dessa afgudar, för dessa lysmaskar och eldflugor i natten, hvilka misstagas för stjärnor. Själfva nattens mörker är icke så vilseledande som irrblossens tjusande sken. Och nyheterna för dagen, det vill säga nyheter, som lefva en dag blott, äro nyheter, som ingen ålderdom veta af och ingen förvissning, helt simpelt emedan de förgås i blomman af sin skönhet. De äro födda i sin svepning. Däraf deras härlighet, deras enda härlighet. Det finnes nyheter af oändligt värde. Det är nyheter med rötter i historien. Aposteln talar om ett gammalt bud, som är också, rätt förstådt, det nya budet. Det finnes sanningar, förglömda. De skola upptäckas. All sanning har dessutom sina härligaste kapitel oskrifna. De skola skrifvas. Men denna skrift är ingen dikt, ingen uppfinning, utan en upptäckt.

7. Låt mig varna eder för en annan släkt af afgudar. Det finnes ett afguderi, ett slemt afguderi, som bedrifves uti *själfskrifna betyg på fullkomlighet.* Att vara sin egen examinator och betygsättare är lika vanligt som ogiltigt. I skolorna hemma i Sverge var det ej nog med att skolans rektor underskrifvit studentens betyg. En af regeringen tillsatt eforus skulle också på betyget skrifva sitt namn under detta intyg: "vidi", det vill säga: "jag har sett detta betyg och godkänner det". Att äga förtroende och anseende såsom en kristen i församlingen och

i samhället är ett betyg, undertecknadt af "skolans rektor". Det är förstås af oändligt mer värde än alla självskrifna betyg. Men icke ens det är nog eller giltigt utan påskriften af honom, som är vår skolas högste eforus, honom, som rannsakar hjärtan och pröfvar njurar. Har han också erkänt betyget? Det är den stora frågan. Det finnes knappt någon afgud svekfullare och på samma gång mer lockande än denna att blifva fullkomlig i förtid. Det finnes knappt något afguderi, på samma gång så skenbarligen fromt och så verkligt förmätet som detta att skrifva själf åt sig sitt betyg af fullkomlighet. Och det finnes intet bedrägeri, som är så omöjligt att hålla oupptäckt. Brister och skröpligheter och lyten hafva alltid en beundransvärd benägenhet att göra sig påminda och uppmärksammade, men aldrig mer så än då de skola döljas, och i all synnerhet då de döljas under en mantel af fullkomlighetsanspråk. Litet hvar går illa. Men värst går den, som lyser med sin snedhet och sin vindhet såsom mönster och föredömen. Om en stackare går snedt i all anspråkslöshet, är det måhända ingen som märker det. Men en annan sak blir det, om man samlar i sina fotspår hela staden. Då blir det fotspår, hvilkas villor göras outplånligt djupa. Men det värsta är, att fullkomlighetsanspråk utgöra det enda oöfvervinneliga hindret för fullkomlighet.

Brister äro indirekt och verkligt ett villkor för fullkomlighet. Hvarje fullkomlighetssträfvan anknyter sig till en brist. Där ingen brist är, där är intet mer att hoppas. Brister äro växtpunkter. Jag säger ingalunda, att de äro växtkrafter. Långt ifrån. Fullkomlighet ligger ej i bristen, men utgår från bristen. Liksom hungern är villkoret för njutningen af måltiden men icke måltiden själf. Ve den, som faller ett offer för tjusningen att kalla sig fullkomlig i förtid. Han har, om någon, fallit i röfvarehänder och plundrats på allting värdt att äga och lemnats vid vägkanten halfdöd. Han är lik en ruinerad affärsman, som lemnats ensam med sina qvitton, allt som han räddat ur sin konkurs. Ingen fordrar honom. Och han sitter där stolt och utmanande bakom sina förskansningar af qvitton, färdig att tillbakavisa hvarje fordringsägare. Stackars man! Att de ej komma, har en annan grund än förskräckelsen för hans qvitton. De veta, att han fullkomligt saknar kontanter. De veta, att han med sina qvitton tillhör en gången tid, är död och begrafven. Och man kräfver ej de döda. Det finnes ingen fattigdom så vemodig som rikedomen på qvitton, då de äro allt man har. Akten eder alltså, I unga, som borden höra lifvet och framtiden och den vinkande fullkomligheten till, akten eder för

afgudarne, jag menar inbilskheten att I ären fullkomliga allaredan.

8. Men jag vill komma eder ännu närmare in på lifvet med en ny varning. Det finnes ett bedårande släkte af afgudar, som igenkännas på detta: de ingifva *förhoppningar utan visshet*. Förhoppningar! Hvad kan vara oumbärligare, i all synnerhet i ungdomen, de stora hela löftenas tid! Hellre en tiggare med hopp, än en millionär utan hopp! Hvilka är det, som känna leda vid lifvet? Hvilka är det, som fylla den svarta listan af själfspillingar? Är det tiggare? Är det dessa fattiga, som kämpa hårdt för sin tillvaro? Är det dessa, som alltid måste gå sökande för sitt nästa mål? Långt ifrån. Det är de rika, som hafva intet vidare att sträfva för, intet mer att önska, intet mer att hoppas. Jag vore färdig att säga, att äfven ett falskt hopp kan tillfälligtvis vara i lifvets intresse. Dock endast tillfälligtvis. Och det är just det falska hoppet, som jag nu med apostelns ord vill varna mina unga åhörare för. I byggen gerna luftslott, och jag vill uppmuntra eder i det bygget. Det är en ädel och inkomstbringande konst. Det är, då allt kommer omkring, lifvets solidaste arkitekturer. På ett villkor: att de icke äro slott af bara luft. Byggen eljes gerna luftslott, byggen dem gerna högt öfver alla moln och dimmor, byggen dem gerna ända till stjärnorna, ja, oändligt högt öfver alla

stjärnevärldar. Det enda verkliga felet med våra förhoppningar är, om de skulle byggas för lågt, det vill säga, sedan vi förvissat oss om att de äro bygda på en säker grund. Och en säker grund äro Guds löften. Inga hälleberg hålla en sådan byggnad, som skall nå upp till stjärnorna och ofvan dem. Endast Guds löften hålla. Nåväl, mina åhörare, det finnes tyvärr väldiga tempel af förhoppningar, hvilkas stolta spira peka mot skyn, ännu i sitt ödesdigra ras. Den stolta arkitekturen saknade grund. Att "hoppas det bästa" är trons legitimerade tungomål. I otrons mun är det ett gyckel med snaran om halsen. Ingen har rättighet att hoppas det bästa, så länge han sväfvar i ovisshet om lifvets eviga närvarande verkligheter. Man har ingen sann utsikt och ingen mätbar synvidd, förr än man själf kommit på en fast punkt. Den, som är i vinden, kan ej mäta farten. Tron, säger ebreerbrefvets författare, är förvissning först och främst och *så* äfven förhoppning. Denna visshet beskrifver Paulus i de orden: "anden själf vittnar med vår ande, att vi äro Guds barn". Och den motsvarande ovissheten beskrifver han så: "de, som icke drifvas af Jesu ande, höra honom icke till". Detta, huruvida vi äro Guds barn och höra Kristus till, äro frågor som ej kunna besvaras tillfredställande med några förhoppningar. Då brudgummen frågar bruden: "älskar du mig?",

väntar han ingalunda det svaret: "jag hoppas så". En brud, som så svarar, talar icke hoppets utan förtviflans tungomål. Och brudgummen skulle aldrig vara nöjd med ett sådant svar. Lika litet är Kristus. Vår salighet är i hoppet. Men detta hopp är intet hopp utom vissheten, den otvifvelaktiga och af Herren själf intygade vissheten, att vi höra honom till. Akten eder, I unga, som lefven i förhoppningarnas sköna värld, akten eder, att ej denna värld må befinnas vara en förtrollad värld, en värld, hvars hela härlighet till slut befinnes vara en synvilla och edert jagande genom tidernas öken ett jagande efter förvillande hägringar. Hoppens gerna, hoppens oändligt, men minnens villkoret, som så sant och väl är angifvet i sångens ord: "Det kommer allt för den, som funnit vägen", och ännu bättre i detta ord af aposteln: "Allt tjänar till det bästa för dem, som hafva Gud kär".

9. Till slut en varning för ett afguderi, som väl i det föregående är antydt men väl förtjänar sin särskilda uppmärksamhet, emedan det påträffas i så höga och förnäma kretsar att utan ett särskildt utpekande vi svårligen skulle misstänka det. Jag menar: *lof utan salighet.* Jag har redan antydt det uti gudstjänstöfningar utan ande och bekännelse utan praktik. Men detta, som jag nu åsyftar, är vida förnämare än någotdera af dessa. Det finnes ett afguderi, som

består uti att deltaga med uti Guds lof utan att dock vara salig. Och då menar jag icke bara det lof, hvari allt och alla måste instämma. Ty det är sant, att det finnes en kör, till hvilken äfven den ovilligaste hemtas, en kör som skall utgöras af allt skapadt, intet undantaget, den kören, hvilken Paulus beskrifver, då han säger, att "alla knän i himmelen, på jorden och under jorden skola böja sig och alla tungor bekänna, att Kristus är herre, Gud fader till ära". Nej, jag menar framför allt den kör, som redan här i tiden och midt i församlingen frivilligt sjunger Guds lof och menar det, men ändock icke är salig däri. Och, mina åhörare, salig i dessa lofsånger är ingen, som icke också är salig i sin gerning. Det är fåfängt att vara salig uti Guds lof utan att vara salig i Guds tjänst. Den salighet, som sjunger Guds namn till ära om söndagarna, lider och fördrager och förlåter och tjänar till Guds namns ära om hvardagarna. Och dessa två akter i saligheten kunna icke skiljas åt. Det finnes någonting uti Guds lof, så imponerande och hänförande, så väldigt och kraftigt, att till och med det mest jordfasta i våra sinnen understundom ryckes med däri. Annorlunda är det med tacksägelsen och tacksamheten. Geijer varnar i en af sina föreläsningar för att "betala komplimanger åt vår Herre". Och det är den varning, som jag här vill understryka uti varnin-

gen för ett lof, som icke är tacksägelse. Tacksägelse är i och för sig visserligen något ringare än lof. Tacksägelse är erkänslan af något särskildt godt. Lof är erkänslan af allt godt, erkänslan af det oföränderligt goda. Lof är det högsta uttrycket för den tacksamhet, för hvilken Gud själf är den stora gåfvan, den alltillräckliga. Men detta är lofvet endast där tacksägelsen finnes. Lof med tacksägelse är ingenting mindre än ett ackord från den himmelska musiken. Men lof utan tacksägelse är rent demoniskt. Det är en hyllning, värdig endast ett fallet majestät. Det är skönt, men det är rysligt skönt. Och det är just därför en frestelse för de djupaste andarna, för de verkligt religiöst rika sinnena, för poeterna och mästersångarna i kören af de utvalda i templets kor. O, I, som sjungen så fulländadt eder hymn till Guds ära, aflyssnen icke allenast effekten af eder sång mot tempelhvalfven, aflyssnen ej bara åhörarnes applåder, utan sänken örat ned under skummet af dessa ljudvågor och aflyssnen hjärtat dess puls. Sångare, ären I saliga uti edert lof?

XI.

Det rätta lifvet.

1 Tim. 6: 17—19.

"Fatta det rätta lifvet", ljuder den meningsrika maningen i vår täxt. Och denna maning är uttryckligen ställd till de rika. Hvarför just till dem? Jo, ty för dem är lifvet så lätt ett sken och ett bedrägeri. Fattigdomen är ärligare. Han har ingen förgyllning, som förvillar och kan tagas för solidt guld. Fattigdomen går för det mesta på djupet. Ser jag ett groft träbord, så har jag all anledning att tro, att det är trä allt igenom. Men ser jag en gyllene, en fint polerad yta, så har jag den största anledning att sätta i fråga, huru djupt förgyllningen och glansen gå. Och det är mestadels icke så djupt. Rikedomen är ofta ytlig. Fattigdomen är för det mesta grundlig. Därför ligger i fattigdomen den fördelen, att den icke så lätt bedrager. Den fattige rör sig i en värld, trång visserligen, men verklig. I den rikes värld är det vida gränser, men ofta nog synes det bara så. Det är synvillan af många speglar, som skenbarligen fördubbla och mång-

dubbla allt. Där väggarna äro speglar, försvinna väggarna uti en obegränsad synkrets. Men de äro där dock. Och man får vara dubbelt aktsam att ej komma dem för nära. Det går lättare att stöta emot en osynlig vägg än en synlig. Och stöten blir hårdare. Af denna anledning behöfva de rika särskildt denna maning: fatten det rätta lifvet. Och då bära vi ej brefvet till orätt ägare, ifall vi bära det till vår tids ungdom och till den svenska ungdomen. Ungdomen i vår tid och den svenska ungdomen icke minst är rik. Han lefver i öfverflöd. Och han behöfver taga sig till vara att ej bedragas af sina rikedomar och sitt öfverflöd. Och bedragen blir hvar och en af sina rikedomar och sitt öfverflöd, om han däraf hindras att rätt lefva.

Låtom oss därför med ledning af vår täxt särskildt till ungdomen hemställa hvad det är att rätt lefva. Det rätta lifvet, säger täxten, bär först och främst ödmjukhetens prägel och insegel. Endast det lif, som bär detta bomärke är äkta. Allt högmod är en förfalskning eller rättare ett vittnesbörd om förfalskning. Allt högmod är bedrägeri, och det värsta af allt bedrägeri, självbedrägeri. Högmod är mod i ruiner. Högmod är mod, som går upp i rök. Högmod förhåller sig till det sanna modet som skorstenselden förhåller sig till brasan. Högmodet är det fåfänga försöket att bedrifva andningen ensamt

med utandning. Det är det fåfänga försöket att sätta lokomotivet i gång med den ånga som går ut i hvisselpipan. Det rätta lifvet är icke ett sådant bedrägeri. Lif är icke bara volym, ej heller bara vikt, utan art. Lifvets volym och vikt äro bara lifvets omslagspapper. För lifvets frakt och befordran äro de oumbärliga. Men de äro icke lifvet självt. Och det är lifvets ödmjukhet, att det gömmer sig så där blygsamt undan all mönstring. Det låter icke mäta sig och väga sig. Det är emellertid ej bara blygsamhet. Det är självmedvetenhet. Det är rikedom. Högmodet skramlar, emedan det har så godt om växel och småmynt. En hundrakronorssedel för icke på länge så mycket väsen som ett dussin ettöringar. Men den köper mer.

Ödmjukhet är det sanna lifvets väsen. Det är rotadt i ett djupt beroende. Ack, lifvet, det sanna lifvet är aldrig högröstadt. Den sunda och friska andningen är så godt som ohörbar. Det är de olika sjukdomarna som igenkännas på det olika bullret vid andningen. Det friska hjärtat slår tyst. Susningarna äro sjukdomssymptom. Majskornet gror och växer och mognar i största tysthet. "Hvad stort sker, det sker tyst", säger Geijer. Och han tillägger: "Och tyst flyter böljan i hafvets grund, Fast regnbäcken skrålande far". Lifvets ödmjukhet har sin grund i lifvets beroende. Det är en kapitalist,

visserligen, men det lefver icke på kapitalet. Det har stora resurser men det kan icke räkna på någon förskottering. Det är barn i huset och njuter det bästa huset förmår. Men det har mindre att skramla med än tiggaren.

Så är det icke med högmodet. Det lefver på egen stat. Det är väsentligen en utansida. Det är tiggaren, som har sin bank alltid med sig. Ingen har så helt och hållet allt sitt i kontanter som tiggaren. Och ingen är en sådan friherre. Han har inga fastigheter och betalar inga skatter. Han tillhör det privilegierade ståndet. Ingen kan så qvickt göra reda för sitt värde. Ingen vet bättre därom. Den, som litet eller intet vet, har litet eller intet besvär med att när som helst aflägga en examen. Ju tanklösare någon är, desto lättare har han för att tala. Rika tankar göra talet betänksamt. "Jag förstår icke, hvarför du skriker så, då du har något att säga", sade en gång en predikant skämtsamt till en annan. Och det var en fin anmärkning. Den, som gjorde den anmärkningen, hade lefnadsvett, hade världskännedom. Han kände ordspråket, som säger: "Tomma tunnor skrälla mest". Att skrika, då man har intet att säga, det är i full öfverensstämmelse med ideen af lifvet såsom ett skådespel. Det är skådespelaretalang. Att skrika, då man har något att säga, är af det skälet en skymf åt sanningen. Evangelium, predikadt i

gathörnen på annonsörernas och droskkuskarnas manér, är ett skymfadt evangelium. Icke därför att det predikas i gathörnen. Där skall det predikas. Men därför att det predikas på annonsörernas och droskkuskarnes manér. Kristus, den störste af alla gatpredikanter, ropade icke och kifvade icke på gatorna. Därtill var han för ödmjuk. Därtill hade han för mycket att säga. Därtill var han för rik. Därtill höll han sig för god. Det konkursmässiga för merendels stor stål. Dåliga affärer annonseras mest. Falska löften äro vackrast. Falska reverser äro noggrannast skrifna. Falska varor prisas högst. Felaktiga hästar hållas grannast uppselade. Misstänk de där "fullblodshästarne", som sparka med fötterna, såsom om de ville flyga, och frusta och låga, som om de vore nya upplagor af Pegasus. De äro sannolikt ömfotade och piskade. De verkliga trafvarna, de verkliga fullblodshästarne äro spaka och lugna. Och misstänk hos dig själf och andra alla sinnesrörelser och andra rörelser, som komma af självbelåtenhet. Att vara glad i Gud och tröstad af hans nåd, så att man också kan springa öfver muren och känna sig stark att spänna kopparbågen och besegra, om det vore, en hel värld, det är en känsla, som alltid är förbunden med ödmjukhet. Att vara modig i farans stund, att vara glad i pröfningen och sorgen och framför allt vara tålig i bedröfvelsen,

det pröfvar lifvets äkthet, det kräfver ett djupt rotadt lif. Att relatera hjältebragder, som man aldrig varit nära, att flina i solskenet och undervisa den hårdt pröfvade nästan i tålamod, därtill behöfs framför allt ytlighet och förmätenhet.

Det rätta lifvet är alltså ödmjukt. Men det är vidare hoppfullt. Hopp är lifvets hälsa. Och äkta är lifvet, endast om det är friskt. Sjukdom är förfalskad hälsa. Och liksom alla förfalskningar imitera en äkta vara, så imitera också sjukdomarna hälsan. Det finnes ingen sjukdom, som icke skenbarligen rättar sig efter lifslagarna. Sjukdomarna äro mycket noga med etiketten. Det är med dem, som med uppkomlingarna i den högre societeten, ingen håller så hårdt på etiketten som de. Hvarje sjukdom är någon imitation af hälsan. Men förfalskningen är icke varaktig. Lungsoten har liksom hälsan sin rodnad, men hälsans rosor vissna ej så qvickt. Hälsans rosor hafva ej bara färg, såsom ju också konstgjorda rosor ha, utan också doft. Endast den mest ovana skall låta sig bedragas af lungsotens rosor och af den glans som febern förlänar åt blicken.

Så förhåller det sig också med lifvets hopp. Det är lifvets hälsa, lifvets fulla pulsar. Utan hopp är lifvet värdelöst, är lifvet en börda, en plåga. Tag hoppet från människan, och alla hennes förmåner blifva hennes marter. Tag

hoppet från den rike, och hans palats blir ett fängelse. Tag hoppet från den muntre, och hans löje stelnar på hans läppar i fasa. Den fattigaste lefver gladare och lyckligare med sitt hopp än den rike, som intet mer har att önska och hoppas. När har man någonsin hört, att tiggaren, som icke vet hvar han skall finna sitt nästa mål, någonsin har i förtviflan blifvit en självspilling? Det är vanligtvis de rika, som taga sitt lif, de blaserade rika, som i öfverflödet icke kunna tänka ut något nytt nöje, någon ny njutning, som de icke redan försökt och vämjts vid.

Det är det rätta lifvet, som mest och bäst hoppas. Men det rätta lifvet är det rätta hoppet. Det finnes ett falskt hopp, eller rättare det finnes falska förhoppningar. Liksom hälsan är en och sjukdomarne oräkneliga. Det rätta lifvet är förhoppningsfullt. Men så är äfven det bedrägliga och förföriska lifvet. Och dess bedräglighet ligger just i dess falska och bedrägliga förhoppningar. Ju rikare på falskt hopp ens lif är, desto fattigare. Ett falskt hopp icke bara plundras utan är en plundrare. Ett falskt hopp är den svekfulla kredit, som lockar den tanklösa att göra skulder och öka dessa skulder, till dess slutligen uppgörelsens dag bringar honom i förtviflan. Förtviflan, hvad är det? Det är de falska förhoppningarnas fruktansvärda konkursmassa. Det är den oundvikliga inventeringen,

som bringar i dagen och upptäcker bedrägeriet af de falska förhoppningarnas löften. Det är förfallotiden för alla de skulder, hvilkas betalning ett falskt hopp uppsköt tills i morgon och beständigt i morgon. "I morgon", det är hoppets tungomål. Det är det sanna och rätta hoppets tungomål. Men det är också det falska hoppets. Ingen skulle hafva mod att lefva i dag, om han icke hoppades på ett i morgon. Det är trösten i lidandet. Det är modet på slagfältet. Det är kraften i arbetet. Men det kan vara en tröst, som förvillar, ett mod, som sjunker, en kraft, som sviktar, och det är så, där hoppet är falskt, där hoppet ljuger.

Ett falskt hopp är det, som är bygdt på en falsk grund. Och en falsk grund är allt, som är ovisst och ovaraktigt. Mycket kan duga till prydnad som icke duger till grund. Till grund för vårt hopp duger intet mer än Gud allena. Rikedom, ära, anseende, snille, gunst äro stora fördelar på sin plats. Men de duga ej att hoppas på, de äro intet att bygga på. Nej, de hafva sitt hela värde under förutsättningen att de icke äro grunden för vårt hopp. De hafva sitt hela värde under förutsättningen att de kunna undvaras. Grunden är det oumbärliga. Grunden är det otvifvelaktiga. Hoppas vi på Gud, så blifva alla våra förhoppningar verkliga och vissa.

Då aga vi allt. Då njuta vi allt. Då kunna vi icke bedragas.

Det är en särskild frestelse för de rika att hoppas på det ovissa. Rikedomen har det med sig att ingifva ett falskt hopp. All rikedom har det med sig. Med penningar på banken, med magasinen fulla, huru viss och sorgfri synes ej framtiden, huru fjärran nöden, huru ringa anledningen att bedja: vårt dagliga bröd gif oss i dag. Och ärans, anseendets, snillets och gunstens rikedomar äro ej mindre hoppingifvande. Huru lätt att trotsa på egen kraft eller trösta på mäktiga vänner eller lita på folkgunsten och inbilla sig kunna reda sig Herrens hjälp förutan. Hvem kan helt och hållet undkomma den frestelsen? Hvem kan köpa såsom behölle han icke, och bruka denna jorden såsom brukade han henne icke? Hvem kan äga rikedomar och mäktiga vänner och folkets gunst och icke sätta sitt hopp till dessa ovissa ting? Ja, hvem? Och dock är det erfarenhetens och historiens vittnesbörd lika mycket som skriftens, att de äro ovissa. Huru oräkneliga äro icke skeppsbrotten på tidens farvatten af dessa, som styrt efter det ena eller andra af dessa falska sjömärken, dessa förvillande fyrbåkssken och strandat på klippor och skär. Hvilken hoppades på guld och silfver och blef icke besviken? Hvad äro förhoppningar om rikedom och ära och makt annat än

hägringar som locka och svika? Ingen har någonsin sökt dessa ting, sökt dem såsom sitt lifs mål och hopp och icke sökt förgäfves. Ingen har öfver hufvudtaget någonsin sökt och funnit mer än den, som sökt Gud. Och ingen har sökt Gud utan att på samma gång hafva funnit allt detta. Det är just saken. Det rätta lifvets rätta hopp är hoppet till Gud. Och det gömmer i sig alla förhoppningar för både tid och evighet.

Det rätta lifvet är vidare duglighet. Att lefva är att tjäna. Att herska och befalla tillhör lifvets omyndighetsålder. Vi födas alla med den förmågan. Det är det enda vi duga till af naturen. Vårt första skri i lifvet var ett kommandoord. Vårt första inträde i lifvet var en konungs, en zars inträde. Ingen är så oinskränkt monark som det späda människobarnet. Det är ensamt herre, alla andra äro drängar och undersåtar. Det är emellertid icke det rätta lifvet. Nej, däruppå går all uppfostran ut att vänja oss af med dessa herskarevanor och göra oss till tjänare. Om vi skulle allra kortast beskrifva ändamålet med skolor och uppfostran, så kunde det icke sannare och kortare sägas än så: att göra drängar af herrar. Det rätta lifvet består icke uti att betjänas utan att tjäna. Allt sant och sundt lif tjänar. Det är lifvets privilegium. Den villfarelsen att det skulle vara någon

förnämhet fästad vid det att slå dank och vara onyttig är så onaturlig, att det är svårt att veta huru den tillkommit och än mer blifvit så allmän. Lyssna bara till folks tal om privilegier och hör, om icke summan af dem alla anses det att slippa att något göra. "Den där karlen har så mycket penningar, att han icke behöfver arbeta". "Den där damen är så rik, att hon har ett tjog pigor". Är det icke ungefär så det låter? Och det är lika förnuftigt som om man skulle skryta med ett öga därför att det icke vidare ser, eller med ett öra därför att det upphört att höra. Det är ögats privilegium att se, liksom örats att höra och lungans att andas. Duglighet är lifvets ära. Att hafva många husbönder är en större förnämhet än att hafva många tjänare, från lifvets synpunkt. Ju odugligare någon är, desto flere tjänare behöfver han. Och här igen påminnas vi om att vår täxt är ställd särskildt till de rika. Den fattige måste hjälpa sig själf. Den rike har råd att hålla sig med betjänter, som frånröfva honom det privilegiet att betjäna sig själf och detta större att tjäna andra. Rikedomen innebär en frestelse till oduglighet. Men detta endast ifall ägaren ej fattat det rätta lifvet. Har han det, så blir själfva rikedomen en tjänareduglighet. Och det är just rikedomens rätta plats och mission: att öka vår förmåga att tjäna.

Det må sedan vara rikedom på guld eller makt eller på kunskap eller på snillegåfvor: de äro alla till för att tjäna. Endast den, som lefver för att tjäna, lefver det rätta lifvet. Endast det är ett lif i Kristi efterföljelse, ty han själf kom icke, säger han, för att tjänas utan för att tjäna och gifva sitt lif till återlösen för många.

Vi hafva således sett, att det rätta lifvets privilegium är att tjäna, är förmågan och dugligheten att tjäna. På detta område finnes emellertid rum för en oändligt växande ambition. Man kan vara nöjd med litet och man kan sträcka sig efter mycket. Ambitionen att tjäna kan begränsas till tillfället att göra någon en tjänst någon gång, och den kan växa till ambitionen att vinna den största tänkbara färdighet och skicklighet uti att tjäna så många som möjligt. Hvar är gränsen för duglighet? Och i all synnerhet för duglighet att tjäna? Ingen äflan har så vida gränser, det är visst. Trång blir världen för den som skall betjänas af alla. Ingen bor så trångt som världsherskaren. Ingen bor så vidt och rymligt som allas tjänare. Det är det rätta lifvets ambition att tjäna så många som möjligt så väl som möjligt. Den ambitionen är en lycksalig girighet, girigheten att blifva rik på goda gerningar. En människas sanna privilegium tager sin början därmed att hon blir i stånd att dela med sig, att gifva. Hon kan vara aktnings-

värd genom att reda sig själf och ingens hjälp påkalla. Det är manligt. Men hennes privilegium är att gifva, att vara i stånd till att gifva. Att vara någons välgörare, att vara en Mecenas på det ena eller andra sättet, det är ett lif värdt att lefva, det är det rätta lifvet. Ingen människa i någon lefnadsställning är utesluten från möjligheten att smaka sötman och värdigheten af detta att vara någons välgörare. Och den, som ej söker och finner ett tillfälle därtill, han har lefvat förgäfves. "Det är saligare att gifva än att taga". Det är ett uppmuntrande tidstecken, ett vittnesbörd om att kristendomen icke förgäfves predikats i världen, att det blir en allt allmännare företeelse att de rike i världen erkänna sin skuld till de sämre lottade och ställa sina millioner till deras tjänst. Det är visserligen långt ifrån att de rika i denna världen insett sitt privilegium att vara allas tjänare. Att låta sina millioner tjäna är icke detsamma som att själf tjäna, än mindre detsamma som att själf blifva tjänare. Millioner äro dåliga tjänare, då de icke personligen tillses. Värre ögontjänare finnas ej. Och sämre vikarier kan ingen finna. Men äfven om de tillses, äfven om gifvaren följer med sin gåfva och själf tjänar, så är det ännu ett stort steg att taga, innan han därmed uppfattar denna tjänst såsom ett privilegium och uppfattar sig själf såsom en tjänare i ordets noblaste mening,

hvars mans tjänare. De finnas som så göra. Och de äro i egentligaste mening mänskligheten välgörare. De äro i kristlig mening historiens stormän. De äro folkens sanna monarker och furstar. Den stora enda varaktiga furstetiteln är denna: "en tjänare med Guds nåde". Det var frälsarens titel. Det var Pauli ära. Det var storheten hos sådana män som Moffat, Livingstone, Moody. De äro i den himmelska börsen kända såsom millionärerna, de verkliga millionärerna, rika kanske ej på silfver och guld, på fastigheter och andra stora arf för arftagarne att tvista om, men rika på goda gerningar. Deras arftagare är mänskligheten.

Det rätta lifvet innebär nämligen känslan af ansvarighet. Ett privilegium utan motsvarande ansvar är en stöld. All sann värdighet är medborgarvärdighet. De rikas privilegium i samhället är en skuld, som det visserligen icke är någons fria val att betala eller ej. Och det är en skuld icke blott i proportion till rikedomarna, utan, säger frälsaren, i stigande proportion i förhållande till rikedomarna. "Den, som har, af honom skall det kräfvas ännu mer", det vill säga i proportion mer, en större procent, desto mer han har. Det är högligen rättvist. Hvarje förmån i den ideela staten, som är Guds rike, hvarje förmån där är ett tjänarebetyg. Endast den, som intet har och intet kan, må betjänas af alla, må

vara fritagen från skatt och utskylder. Den sanna skattelängden, som gäller i det ideela samhället, är sådan att procenten, efter hvilken man beskattas, är i stigande proportion, allt efter personens rikedom och förmåga. Om den fattige betalar tio procent af sin förmögenhet så betalar den rike tjugu eller femtio procent af sin, eller mer. Och detta räknas såsom en ära och ett privilegium. Men ett privilegium, som ingen kan afstå ifrån. Sådana privilegier finnas. Hvad vi vanligtvis nämna rättigheter tillhör det en människas frihet att kunna och få afstå ifrån. Men dit hör ej rättigheten att vara en ansvarig medborgare. Dit hör ej rättigheten att blifva en myndig och ansvarig medlem af samhället. Dit hör ej rättigheten att betala tull och skatt och afgifva sin röst vid valurnan. Dessa äro oafyttergliga rättigheter.

Att afstå från dessa rättigheter är anarki. Det finnes två slags anarki i staten: fattigdomens och rikedomens. För den förra varnas vi i skriften ganska litet, af det skälet förmodligen, att den gör sitt bästa att varna för sig själf. Fattigdomens och missnöjets och trasornas anarki är icke synnerligt förledande. Att det är samhällsvådligt att röfva och plundra, att ödelägga och förstöra, att med dynamit och bloss gå i fejd emot kapital och egendom och regering och allt bestående, det tager icke mycken djupsinnighet

att inse. Att en rasande pöbelhop stör samhällets frid, att ett upplopp kallar på bajonetter för samhällets ro och bestånd, det behöfves intet statsmannaförstånd att inse, därtill fordras bara vanlig polisinstinkt. Och dessa angelägenheter böra trygt kunna lemnas i polisens händer. De äro inga statsmannaangelägenheter. I staten såsom öfver allt eljes är det viktigt att ej göra frågor af sådant som är en självklar sats. Hvad är fördärfligare för våra samhällen än det att göra simpla polisangelägenheter till politiska frågor? Saken är den, att intet blir så oklart som det solklara, ifall man sätter det i fråga.

Annorlunda förhåller det sig med rikedomens anarki? För den behöfva vi varnas, ty han kommer i lagens namn och i hög uniform. På den kan tillämpas frälsarens varning för dem, som komma i fårakläder och invärtes äro glupande ulfvar. Det finnes ett förakt för medborgerliga plikter, ett förakt för rösturnan, ett förakt för skattelängderna, ett förakt för samhällets lif och ordning, som icke är bättre därför att det är så förnämt och åker i droska och bär grefliga vapen. Den, som icke är en tjänare i samhället, är en anarkist. Och ju mer han dugde till att göra, desto större är försummelsen och desto värre anarkismen. Om blodet råkar stelna i en liten åder i mitt finger, det är visserligen ett lokalt upphäfvande

af kroppens samhällslif, det är en anarki i smått. Men värre är det, om blodet vägrar att flyta uti en pulsåder. Om en fattig stackare knyter handen åt samhällsordningen och vägrar att göra sitt lilla beting i staten, det har en mycken liten betydelse i jämförelse därmed att inflytelserika och mäktiga och rika medborgare sätta sig öfver alla sina medborgerliga plikter. Och detta har sin omedelbara tillämpning äfven på det kristliga samhället, på församlingen. Andan i anarkien är laglöshet, är den satsen, att vi äro herrar i stället för tjänare. Hvad är lag? Det är samfundsanda. Lag bygger och binder. Naturlag är den ordningen i naturen, att allt där tjänar allt. Och samhällslag är den ordningen i samhället, att alla där tjäna alla. Upphäfvandet af denna ordning är anarki.

I staten realiseras detta bara i groft, bara i det yttre och under mycket tvång. I den ideela staten, som är Guds rike och som har sitt närmaste uttryck i församlingen, realiseras detta mycket härligare och friare, och dock äfven där allt annat är fullkomligt. Dock där är platsen för fullkomnandet af dessa ideal. Och därifrån måste ock alla reformer i staten utgå. Man kan icke vänta sig någon förbättring af samhället, om man icke i församlingen fattar det rätta lifvet. Att jag fattar min kallelse såsom

en kristen är villkoret för att jag skall blifva ett exempel såsom medborgare.

Det rätta lifvet bygger emellertid icke bara väl utan bygger för framtiden och evigheten. Det rätta lifvet är icke bara medborgerliga plikter och rättigheter i ett jordiskt samhälle utan är redan på jorden ett samfundslif i himmelen. Det rätta lifvet är en förberedelse för det eviga lifvet. Dugligheten att tjäna sammanhänger med dugligheten att regera, att en gång vara konung. Vi börja vårt lif med anspråk på konungslig makt och rätt. Det är visserligen anspråk, som det rätta lifvet tager ifrån oss, men i verkligheten för att gifva oss dem helgade och upphöjda tillbaka. Vi äro födda herskare och monarker. Men för att i sanning blifva det, måste vi afsättas och detroneras och blifva mjukaste tjänare. Men anspråken skola dock förverkligas just på den vägen. Gud uppfyller alla våra önskningar, om de äro stora nog. Gud realiserar all vår ambition, om den bara ej är för låg och simpel. Hvar och en får det verkligen såsom han vill, ehuru mycket emot sin vilja, ja, endast mot sin vilja. Den förmätna tanken, som frestaren ingöt i våra första föräldrars hjärtan, nämligen att genom olydnaden blifva Gud lika och veta hvad ondt och godt är, den tanken förverkligar Gud uti den frälsning, hvars första steg är utdrifvandet

ur paradiset och fråntagandet af alla paradisiska förmåner.

Det rätta lifvet är en grund för det kommande. Saligheten är icke i något lösligt sammanhang med vårt närvarande lif. Om det rätta lifvet är en grund för det kommande, så är det kommande en byggnad, som fulländas på denna grund. Saligheten är betingad i det rätta lifvet. Saligheten är ett resultat och icke en händelse, en skörd och icke ett hittefynd. Frågan är icke denna: får du blifva salig, utan denna: kan du? Saligheten innebär villkoret att vara duglig för de heligas arfslott i ljuset. Duglig för himmelen! Den, som kan vara salig, han får det. Den, som kan åtnjuta himmelens fröjder och förmåner, honom kan ingen utestänga från himmelen. Och den, som icke kan åtnjuta himmelens fröjder och förmåner, honom kan ingen makt hålla där. Vi lefva för att lära lefva. Vi lefva för att öka vårt lifsmått. Liksom i naturligt afseende vi öka vår synvidd och i synnerhet vår synförmåga och vår synrikedom genom att se, vi se allt flere färger, vi se allt längre och allt mer och allt bättre: så öka vi också vår andliga synförmåga och synrikedom genom att se. Vi uppfatta allt flere toner, vi öka vid tonskalan allt mer, ju längre vi höra, vi uppfatta allt finare nyanser af ljud och rikta därigenom både musiken och språken. Och detta är på det området att rätt lefva. Att bara

repetera är icke att lefva. Saligheten mäter Gud lika åt alla. Han gifver alla allt. Men salighetens mått hos de saliga äro icke lika. Saligheten är hvarje mått fullt. Men därmed är det icke sagdt, att hvarje fullt mått är ett lika stort mått. Men däruppå går det rätta lifvet ut att öka och fullkomna våra mått, att vi göras i sanning skickliga för saligheten. Vinna vi ej denna skicklighet, ack, då hafva vi lefvat förgäfves. Fatta vi ej vårt närvarande lif såsom en förberedelse för himmelen, då hafva vi ej fattat hvad det i sanning innebär att rätt lefva.

XII.

Upp eller ned?

"Hvar och en, som upphöjer sig, han skall varda förnedrad, och den som förnedrar sig, han skall varda upphöjd". Luk. 14: 11.

Den sanning, som vår täxt innehåller, är liksom många andra skriftens sanningar skenbarligen en paradox. Paradox kallar man en sats, som låter som en motsägelse, men i verkligheten är ett djupare sammanhang, ett sammanhang, som ligger allt för djupt att ytligt inses. Att många skriftens sanningar äro för vårt förstånd paradoxer, är ett dåligt betyg åt vårt förstånd. Det kommer sig däraf, att vi i bästa fall se så ytligt. Men därom strax. Bland alla paradoxer, som möta oss i skriften, är väl knappt någon skenbarligen så absurd, så orimlig, som den sats, hvilken vi denna gång tagit till täxt. Eller huru kan man väl undvika att taga anstöt af en sådan sats som den, att den som går upp, kommer ned? Vore det icke lika rimligt att säga, att den, som går till höger, kommer till

venster, eller att den som far åt nordpolen, kommer till sydpolen, eller något lika befängdt? Jo, visserligen, ytligt sedt. Jo, visserligen, bedömdt uteslutande af vår erfarenhet. Och det är i allmänhet erfarenheten som är den högste domaren i alla de mål, där skriftens sanningar förklaras orimliga och ogiltiga. Men är herr erfarenhet i verkligheten den högste domaren, det är frågan. Eller uppriktigt sagdt, det är ingen fråga alls. Det är alldeles uppenbart och klart, att erfarenheten icke är den högste domaren. Det finns knappt ett mål så simpelt, att det ej kan hänskjutas till en högre domstol än erfarenhetens. Och verkligt stora och betydelsefulla mål borde knappt någonsin hänskjutas till erfarenhetens domstol. Erfarenhetens domstol är en häradsrätt, hvars nämd för det mesta sofver och sofver så mycket djupare, desto djupare frågan är, som skall afgöras. Ingen nämd i världen kan afgöra vetenskapliga frågor. Ingen nämd i världen kan döma om väderleken och väderstrecken. Ingen nämd i världen kan eller bör stifta lagar. Låt nämden döma öfver brott, ej öfver lagarna. Så kallade kriminella mål äro de enda, som med någon trygghet kunna öfverlemnas åt en nämds afdömande.

Hvad som i denna sats, vår täxt, uttalas är en lag och en grundlag. Med lag mena vi det allra innersta af något, själfva arten, själfva

väsendet. Lagen är sammanhanget, meningen, och icke bokstäfverna. Men meningen kan icke ses med ögonen. Därtill fordras ett inre öga, ett själens öga. Lagen ligger i roten, ja, i fröet. Och därför är lagen oåtkomlig och oföränderlig. Huru en häck eller en granbuske klippes, ändrar mycket dess utseende men ej dess art. Man kan klippa en häck så att han får utseendet af ett djur. Man kan låta blommor och plantor växa i alla slags djurformer. Men de förblifva växter till sin art. Formerna kunna ändras. De lyda saxen. Men arten ej. Denna sats, att den som upphöjer sig, varder förnedrad, och att den som förnedrar sig varder upphöjd, är en lag. Att högfärd leder till ofärd och att ödmjukhet leder till ära och välgång, det är en regel utan undantag. Det ligger i sakens egen natur, såsom alltid är fallet med en lag. Högfärd leder till ofärd, emedan det är ofärd. Ödmjukhet leder till välfärd, emedan det är välfärd. Det är lika oundvikligt som att vildhvete sådt blir vildhvete skördadt, och lika oundvikligt som att hvete sådt blir hvete skördadt.

Men det har också en djupare grund. Gud vill det. En lag är tingets väsen och art. En lag är sakens egen natur. Men detta har sin egentligaste och djupaste grund uti Guds vilja. Det egentligaste väsendet i alla ting är Guds vilja. Guds vilja är alla lagars lag. Och den

sanning, som vi här redogöra för, kan därför utsägas också i dessa ord: "Gud står emot de högmodiga, men de ödmjuka gifver han nåd". Detta är det egentliga skälet, hvarför högfärd intet annat har att vänta utom ofärd och hvarför ödmjukhet ovillkorligen leder till ära. Med Gud för oss, hvem kan vara emot oss? Men å andra sidan, med Gud emot oss, hvem kan med någon framgång vara för oss? Svaret på båda frågorna är detsamma: ingen, alls ingen. All sann framgång är Guds välsignelse. All upphöjelse är Guds nåd.

Men om det förhåller sig så, så må man väl fråga, huru det är möjligt för oss att tänka annorlunda. Huru är det möjligt att så missförstå en lag, som är så oföränderlig? Huru är det möjligt att icke finna en regel, som vet af intet undantag? Ty jag behöfver knappt säga, att vi tänka annorlunda, att vi allmänligen missförstå denna lag. Om intet är man i världen så ense som om det att i tankar och praktik vända upp och ned på denna lag. Att det att sträfva uppåt bär uppåt och att det att sänka sig nedåt bär nedåt, det är lika visst i världen som att två gånger två är fyra. Att det hör framgången och upphöjelsen till att stoltsera och kråma sig och att det hör armodet och förnedringen till att sänka blicken och vara ödmjuk, det är en etikett, som världen gjort till en lag. Men är det så för

det? Har verkligen framgång det med sig att ingifva lust att yfvas? Har verkligen motgång och olycka det med sig att göra sinnet ödmjukt? Nej, och tusen gånger nej. Endast ytligt förstådt blir det så. Och vore än den satsen i världen lika viss som multiplikationstabellen, så är det ingen annan råd än att förklara den oriktig. Och det är i själfva verket anstöten af sanningen. Sanningen icke bara korrigerar våra räkningar utan kasserar våra räknesätt. Det är vår multiplikationstabell, som sättes i fråga. Skriftens sanningar komma inför vår erfarenhet såsom orimligheter. I all vår erfarenhet veta vi, att två gånger två är fyra. Däraf draga vi också den slutsatsen, att det måste vara så både på jorden och i himmelen. Men hvad nu, om andra lagar skulle gälla i himmelen? Hvad mer, om där två gånger två skulle vara fem eller tio eller till och med mer? Nej, säger herr domaren erfarenhet: det är ogiltigt. Men därmed är målet icke afgjordt. Skriftens sanningar äro icke grundade på våra erfarenheter utan på eviga verkligheter. Och herr erfarenhet, då han sätter sig till domare, borde erinra sig gamla mål, i hvilka han dömt jämmerligen felt. För erfarenheten är det otvifvelaktigt solen, som går upp och ned öfver jorden. Men är det så i verkligheten? Ja, fråga astronomien? ' Det vill säga, fråga den grundligare erfarenheten. Hänskjut

målet från häradsrätten och dess sofvande nämd till hofrätten med dess grundligare kompetens att pröfva, och utslaget blir, att det är jorden, som rör sig omkring solen och därigenom ger den ytliga betraktelsen anledning att tro på och tala om solnedgång och soluppgång och andra sådana ovedersägliga synvillor. Det var ett exempel på, huru en grundligare erfarenhet öfverändakastar den ytliga erfarenhetens dom. Men det finnes fall, där målet måste hänskjutas till den högsta domstolen. Det är sådana fall, där förvillelsen icke är bara en synvilla utan en förblindelse, där förvillelsen ligger i ögat, i förståndet och, ännu värre, i viljan. De fläckar i solen, som egentligen äro reflekterade från fläckar i kikarens glas, dem kan man bara verifiera genom att se grundligt. Ju nogare man ser, desto vissare blir man om att de äro där. Vårt förstånds och vår viljas förvillelser rättas aldrig till af erfarenheten. De bara göras obotligare. Och vårt förstånd är mörkt, till dess det upplyses. Det mycket omskrutna mänskliga "lumen internum" är en blindlykta. Den så kallade upplysning, som utgår därifrån, är bara ett sken på lyktan som uppenbarar, att hon är mörk. Vårt förstånd är en lykta, till hvilken Gud måste bestå ljuset. Allt mänskligt ljus, som människan kan berömma sig af såsom sitt eget, är inbillningens sken, och det vägleder

ingen. När man hårdt slår sin knutna hand emot ögat, ser man "tusen stjärnor". Men de slockna lika fort som de tändas, de vägleda icke. Och det är för öfrigt ett ohyggligt sätt att skaffa ljus. Men det är det bästa människan på egen hand kan åstadkomma. Då vi skola förklara, huru våra tankar kunna komma i strid med Guds tankar, huru våra erfarenheter kunna sätta sig till doms öfver Guds ord, då går det ej an att förbigå detta förhållande, att vi af naturen äro blinda, att vårt förstånd är mörkt, och än värre, att vår vilja är förvillad. Värre än synens och hörselns och smakens förvillelser är viljans. Att vilja den orätta vägen, det leder säkrare vilse än att icke se den rätta vägen. Viljan öfverröstar synen och hörseln och smaken hvar enda gång. En förvillad vilja drager all upplysning med sig vilse, lyder ingen varning, huru högljudt den än ropas ut, frågar icke efter, huru bitter drycken är, som hon vill tömma. När man bara vill, är till och med dödens väg ljuf. Att vilja den orätta vägen är lika naturligt för oss som att hafva tyngd. Benägenheten till det som är ondt är vår andliga naturs tyngd. Och tyngd är benägenheten att falla. Att lyfta en sten och lyfta en själ är bådadera en makt som måste öfvervinna naturlagarna.

Men om vi sammanställa hvad vi nu sagt, att vårt förstånd är förmörkadt och vår vilja ond och förvänd, om vi sammanställa detta med att vi bära med oss från födelsen och skapelsen ett storhetssinne, som inga nederlag, inga missräkningar, nej, icke ens förtappelsens eviga missräkning kan helt och hållet utplåna, så blir det tydligt och klart, huru det kommer sig, att vi så dåligt komma öfverens med skriftens sanningar att dessa äfven råka blifva för oss paradoxer, idel orimligheter och den förfärligaste anstöt.

De äro icke desto mindre lagar. Och såsom lagar äro de fjärran från allt godtycke. Det är tillåtet att fråga, hvarför det är så eller så som Herren säger. Sådana frågor tager sanningen aldrig till misstycke. Tvärtom, det är en plikt att fråga. Sanningen tål väl att sättas i fråga. Har jag en verklig grund under mina fötter, så behöfver jag icke vara förskräckt för att sätta ned min fot på densamma och känna efter, om den håller. Vi hafva varnat för experiment med sanningen. Vi hafva varnat för erfarenheten, då den icke är af sanningen. Det förra är tvifvel. Det senare är otro. Ingendera är ett sant frågande. Bäggedera kan hjälpas på intet annat vis än att fråga. Experiment är bara i en mycket ironisk mening erfarenhet. Att experimentera med mat är ej att äta. Tviflet synar maten, men äter den ej. Erfarenheten utan

sanning är ett mål utan födoämnen. Det är en erfarenhet mycket att undanbedja sig. Det är svältens erfarenhet. Att fråga kan emellertid ske i sanningens intresse. Och att erfara sanningen är oumbärligt. Ingendera delen ville vi någonsin varna för.

Då vi talat om att erfarenheten är inkompetent såsom domare, så hafva vi ingalunda därmed nekat, att han kan vara kompetent såsom erfarenhet. Det enda sättet att räkna ut en uppgift är att räkna. Men tänk, om siffrorna äro orätta och multiplikationstabellen vrång, hvad hjälper då min flit? Gör jag då icke bäst uti att gå till mästaren och fråga? Och mästaren är Gud själf. Att i god mening sätta sanningen i fråga är att vara nöjd med intet mindre än att mottaga sanningen från högsta och omedelbaraste auktoritet. Att i god mening sätta sanningen i fråga är att vara nöjd med intet mindre än att i högsta mening upplefva sanningen. Att i god mening sätta sanningen i fråga är att icke vara nöjd med att se sanningen såsom man ser yttre föremål eller såsom man ser skrifttecknen i en bok utan i stället verkligen inse sanningen, hvilket är detsamma som att älska och vilja den.

Hvarför alltså leder högmod till fall? Det uttömmande svaret är: Gud vill det så. Men vi hafva sett, att därmed sammanhänger, att det måste ligga i sakens egen natur. Guds tankar

äro tankelagar. En gång kända återfinnas de i hvarje sant mänskligt tänkande. Guds lagar äro sammanhanget och konsequensen i all verklighet. Högmod leder till fall, emedan det innebär orimligheten att stå på sin egen grund, hvilket är detsamma som att stå utan någon grund. Hvad skulle man säga, om en murare, som arbetar uppe på femte våningen af ett hus, företoge sig att stiga utmed sin ställning i den förhoppningen, att han skulle uppbäras af sin egen tyngd eller uppbäras af den höjd, på hvilken han befinner sig? Vore det förnuftigt? Att inbilla sig att man är för tung för att falla eller för högt uppe för att falla? Men är icke det bokstafligen högmodets inbillning, en inbillning, lika viss som multiplikationstabellen för alla högmodiga? Ja, vissheten därom utgör just själfva högmodet, så att närhelst en människa blir oviss i sitt högmod, så är hon redan på god väg att blifva ödmjuk. Hvarför leder högmod till undergång och ruin? Emedan der lefver på sin egen bekostnad och stat. En flod, afskuren från sin källa, sinar. Och på samma vis går det en människa, som gör sig oberoende af Gud. Att reda sig Gud förutan, det är just högmodets inbillning, och det leder till ruin. Hvarför leder ödmjukhet till upphöjelse och ära och rikedom? Lika lagenligt. Af samma skäl som plantan genom att planteras och vattnas växer. Alla

välsignelser lyda tyngdlagarna också de. De falla såsom regnen falla, och de falla på allt, som är djupt och lågt nog. Regn kan man undvika genom att bo högt nog, ofvan molnen. Men dit lyftes ingen utom af högmodets inbillning.

Den lagen, att högmod leder till fall och ödmjukhet till ära, uppenbarar ej den mänskliga erfarenheten. Den är tvärt om en paradox på all vår s. k. erfarenhet, liksom en anstöt för vårt förmörkade förstånd. Men om vi i Guds ljus insett sanningen, då blir äfven erfarenheten ett vittne därom. Med ett öga att se med blir också den mänskliga hvardagserfarenheten en skola, som lär sanningen. Det är fallet till och med med lägre sanningar, att de kunna vara allt för omfattande för erfarenheten att finna. Men en gång funna kunna de lätt af erfarenheten igenkännas. Så är det till ex. med sanningen att jorden är klotformig. Att bokstafligen se det skulle tarfva en högre utsikt än som kan bestås. Men sedan vetenskapen genom hvarjehanda slutledningar funnit sanningen, kan det lätt af många våra hvardagliga erfarenheter bekräftas. Så också här. Den sanningen, att högmod leder till fall och ödmjukhet till ära, är det icke omöjligt att finna illustrerad i det hvardagliga lifvet. Ja, sedan vi en gång funnit sanningen, blir all vår jordiska erfarenhet mer

eller mindre en påminnelse därom och en bekräftelse därpå. Det blir godt om vittnesbörd därom, att högmod innebär missräkningar och anspråkslöshet många angenäma öfverraskningar af oväntad upphöjelse. Den, som värderar sig själf allt för högt, skall finna det svårt att hålla priset uppe, skall blifva nödgad att låta pruta med sig. Den som sätter ett ringa värde på sig själf, skall finna sina aktier stiga. Ger man bara akt uppå dessa saker, så skall det blifva rent förvånande, huru lagbundet detta sker. I det sammanhang, hvari frälsaren uttalar denna sats, som är vår täxt, varnar han sina åhörare för det misstaget att vid gästabud söka och intaga den främsta platsen. Det leder gerna till förödmjukelse. Tager man däremot den ringaste platsen, så måste naturligtvis hvarje flyttning blifva en uppflyttning.

Dessa förargligheter och dessa hedersbetygelser äro ju emellertid öfvergående. De gälla förödmjukelser, som man kan svälja förtreten af och hoppas på bättre lycka nästa gång. De äro hedersbetygelser, som det icke är värdt att bygga för mycket på. Men de illustrera en lag som till sin natur är evig. Högmod leder redan i detta lifvet till ett snart sagdt beständigt knot och missnöje. Den högmodige går från den ena missräkningen till den andra. Ingenstädes blir

han värderad efter förtjänst. Och hans kroniska tillstånd blir missnöje. Den anspråkslöse på samma vis möter beständigt anledningar till upphöjelse utöfver alla sina beräkningar. Den anspråkslöse blir öfver allt bättre behandlad än han hade väntat. Alla uppskatta honom mer än han själf gör. Hans kroniska tillstånd blir därför tacksamhet. Men häri ligger en evig lag illustrerad. Om någon skulle bedja mig i ett enda ord utsäga hvad som är den eviga förtappelsens djupa mening och innebörd, så kunde jag ej göra det sannare än i detta ord: missnöje, evigt, obotligt missnöje. Och begär man att i ett ord få veta den eviga salighetens innehåll och mening, så se här svaret: tacksamhet, öfversvallande, outsägbar tacksamhet.

Men klarare än i alla våra erfarenheter är lagen illustrerad uti de lefvande exemplen af de stora enda världsherskarna, mörkrets och ljusets. Högmodets väg är Satans. Dess mål är hans dom. Ödmjukhetens väg är Jesu väg. Dess mål är hans seger. Att vandra på högmodets väg är att göra gemensam sak med en allaredan dömd och afsatt konung, att omfatta en i yttersta mening förlorad sak. Däri grunden till det ytterliga armod, som högmodet känner under en lånad stråt. Att vandra ödmjukhetens väg är att göra gemensam sak med en konung, som

allaredan är krönt med ära och härlighet, en konung, hvars slutliga seger är en gifven sak. Däri grunden till den rikedom, som ödmjukheten är medveten om. Om högmodet lånar sin stål, så lånar ödmjukheten sin smälek. Och bådadera skall betalas igen med ränta.

XIII.

Praktisk filosofi.

Ef. 5: 15—21.

"Vandren icke såsom ovisa utan såsom visa", lyder den maning, som möter oss i denna täxt. Det är alltså fråga om praktisk vishet, praktisk filosofi. Och praktisk filosofi är all filosofi, som i sanning förtjänar det namnet. Filosofi betyder kärlek till visheten. Och detta innebär mer än flere eller färre lösa rykten om visheten, som jag råkat få fatt uti. Hvad som är qvar af filosofien, sedan det praktiska uti densamma tagits bort, är bara rubriker och etiketter. Låtom oss alltså draga fördel af att från denna täxt lära oss hvad som ingår i en sant praktisk filosofi, bara noga ihågkommande att det att veta allt detta ingalunda är praktisk filosofi, men väl att göra det.

Till en praktisk vishet hör först och främst att vandra välbetänkt och försiktigt eller med andra ord noggrant, med beräkning och eftertanke. Tanklöshet är förstås raka motsatsen till vishet. Att vandra obetänksamt är fullt ut en

lika svår motsägelse som att vara en tänkare utan tankar. Själfva begreppet "vandra" förutsätter, att det skall vara betänksamt, det vill säga med beräkning, eller med andra ord på en väg till ett mål. Att vandra innefattar det, åtminstone det. Det kan sedermera, såsom vi skola finna, läggas mycket därtill. Man kan vandra sämre eller bättre, ståtligare eller fulare, fortare eller långsammare, mer eller mindre rakt och gent o. s. v. Men man vandrar icke alls, om man ej följer en väg till ett mål. Denna betänksamhet och försiktighet, som är vishetens första märke, kommer sig just af hänsynen till ett mål. Vandringen har sin betydelse däri. Och i synnerhet när det är fråga om vandringen till själens eviga mål, blir denna hänsyn oumbärlig. Vår vandring genom lifvet är ej en lustvandring, som vi företaga bara för att få motion eller som man brukar säga för att få litet luft i lungorna. Lifvets vandring är en vandring för målets skull. Och hvart enda steg måste räknas med. Ett steg taget i en vrång riktning gör hela vandringen i fortsättningen genom konseqvensens makt till en villfarelse. Liksom, om man i en slutledning utgår från en falsk sats, själfva logiken tvingar en att sluta vrångt. Man kan ställa sig så illa, att man nödgas draga en vrång slutsats, så framt man skall rätta sig efter logiken. Sammaledes kan man taga ett felsteg, som rent af

tvingar en att vandra vilse i fortsättningen. Ingen vandrare, som har ett mål för sin vandring, tänker, att det är likgiltigt huru han tager ett steg, bara han icke tager alla steg vilse. I en kedja, som skall uppbära stora tyngder, är hvarje länk lika betydelsefull som hela kedjan. Om en länk brister, så är kedjan brusten. Om man skall addera ett additionstal, så tänker man icke att få det rätt, med mindre man adderar hvarje siffra rätt. Och ett misstag med en liten siffra är ofta svårare att upptäcka än misstaget med en stor siffra, och alltså ett dyrare, ett förargligare misstag. Praktisk vishet är det att akta på hvarje steg. Man behöfver icke slå hela bottnen ur tunnan för att dess innehåll skall rinna bort. En liten springa är nog. Det är beständigt i lifvet små anledningar till stora olyckor. Tanklöshet vållar flere olyckor än elakhet. De flesta järnvägsolyckor, som inträffa, vållas af vårdslöshet. De, som rent af planeras och verkställas af elakhet, äro snart räknade. Det är små fel och många af dem, som göra en person oduglig i sin kallelse. Och det värsta misstag, som någon gerna kan begå är att försumma att bekämpa dessa små fel. Å andra sidan, nyckeln till all framgång och all skicklighet är denna: noggrannhet i allt. Det outhärdliga i somliga människors innanläsning är bara små fel, ett vårdslöst uttal af vissa ljud, en vårdslös betoning. En riktigt

skärande falsk ton är en sådan, som är mycket nära men icke alldeles ren. Alltså, detta är den praktiska vishetens begynnelse: vandren välbetänkt, varen noga med småsakerna, blifven mästare i detaljerna.

Men försigtighet är icke allt. Till praktisk vishet hör vidare energi, viljekraft, den föresatsen att vinna sitt mål, kosta hvad det kosta må. Den sanna försiktigheten består icke däri, att vi beständigt söka oss en väg, där vi finna det minsta motståndet, att vi undvika friktion och motsägelser. Det är flodens metod att söka sin väg till hafvet. Det bestämmer flodens lopp. Och vi hafva alla sett, i hvilka krumbukter floden ofta måste löpa. Nåväl, den metoden är icke alltid att förkasta. Ibland kan en krokväg vara genare än alla genvägar. Ibland kommer man både fortare och bättre genom att gå omkring klippan än genom att envisas att gå igenom henne. Men ibland är den enda vägen rakt genom berget. Och då är det vist att gå den vägen. Ja, det är just där den högre visheten uppenbarar sig, den visheten, i hvilken bor en mänsklig vilja, som trotsar och öfvervinner. Flodens metod att alltid och utan undantag vika för hindret och slingra sig fram till sitt mål, är ej alltid människan värdig. Icke heller är det en metod, som alltid leder till målet. Ja, i den vandring, som vi nu tala om, är det en

metod, som alltid följd aldrig leder till målet. Den själ, som vill vinna målet, måste bestämma sig för att kämpa och öfvervinna. Betecknande är apostelns ord: "köpen tiden, ty dagarne äro onda". Han antyder, att det kan vara olika dyrt olika tider att bekänna och praktisera den himmelska visheten. Ibland äro dagarne jämförelsevis goda, och det afgår för billigt pris. Ibland åter äro dagarne onda, och det är påkostande att komma fram. Alldeles såsom när en järnväg skall byggas öfver en kontinent. Långa sträckor möta intet nämnvärdt hinder. Naturen synes rent af inbjuda till att bara lägga ned rälsen och fara. Men så möta de höga bergen, så lägga sig emellan de djupa dalarne, och då är det som ingeniörssnillet och de byggandes energi och vilja sättas på prof. Och är det ett praktiskt företag, så vore det dåraktigt att gifva upp detsamma på grund af hindren. Är det ett företag, som ovillkorligen kommer att bära sig, så är det väl värdt sina tunnlar och sina broar. Och detta företag, att vandra till himmelen, är väl värdt och mer än värdt all möda och alla kostnader. Ja, det vore en oförlåtlig dårskap att icke betala hvad som helst för hvarje tum, för hvarje minut bara för att komma fram. Det lönar sig väl. Energi alltså, vilja och föresats höra till den praktiska filosofien. Denna vilja och föresats har frälsaren beskrifvit, då han

uppmanar oss att bedja, söka och klappa under den uppmuntrande försäkran, att hvar och en som beder, får, att hvar och en som söker, finner, och att för hvar och en som klappar, varder upplåtet. Där anvisar frälsaren själf den rätta ordningen. Under lätta och vanliga förhållanden, då dagarna äro goda och vägen jämn, gäller det bara att bedja och få. Jag säger, att detta i själfva verket är våra vanliga erfarenheter. Och saken är den, att vi äro så vana vid denna lätta och stundliga bönhörelse, vi äro så vana vid att få våra önskningar under lifvets hvardagliga förhållanden uppfylda, att vi för äfven ett ringa dröjsmål strax blifva ganska förvånade. Att till exempel få besvarad bönen om dagligt bröd, om hem och vård, om frid och ett godt samvete, hvem ger ens akt därpå? Hvem minnes att dagligen tacka Gud för daglig hälsa, för luft och solsken, för vänner och grannar? Men se, där resa sig fjäll i vår väg. Där stänges vår väg och skymmes vårt mål. Hvad skola vi nu taga oss till? Jo, bruka litet energi. Vi skola söka. Se bara, med hvilken ifver och vilja jakthunden söker ett förloradt spår. Se, med hvilken uthållighet och outtröttlighet jägaren följer villebrådet genom skogar och moras, öfver branter och djup. Se, med hvilket oslitligt tålamod fiskaren sitter med sitt spö i ur och skur. Eller se, med hvilken föresats den flitiga spin-

nerskan söker den förlorade tråden i sin härfva. Huru göra vi, då vi förlorat spåren på vår himlaväg? Huru bära vi oss åt, då vi stå vid skiljevägarna i lifvet och icke strax se några vägmärken, som i tydliga ordalag säga oss hvilken väg som är vår? Jo, ofta förnöta vi bara tiden i onyttig klagan och i fåfäng väntan efter uppenbarelser i stället för att söka och finna. Men om vi också funnit vår väg, och se, denna väg leder rakt emot den höga och hårda klippan, leder till en igensluten port? Hvad betyder det? Skola vi då uppgifva vår färd? Skola vi då strax antaga, att vi kommit vilse och måste vända tillbaka? Nej, uppgifva vår färd skola vi aldrig och vända till baka på en väg, som vi i Herrens fruktan sökt och funnit, skola vi aldrig. Hvad skola vi då göra? Vi skola klappa. Och frälsarens ord stå i borgen för att det skall upplåtas förr eller senare.

Till praktisk vishet hör visserligen således att bruka energi och vilja och föresats i att tränga sig fram, kosta hvad det kosta vill. Till praktisk vishet hör oumbärligt att ha en vilja. Men dit hör om möjligt än oumbärligare, att denna vår vilja rättar sig efter Herrens vilja eller med täxtens ord att vi "inse hvad som är Herrens vilja". Det är skillnad på att vara vis och envis. Att vara viljekraftig utan hänsyn till Herrens vilja är att köra hufvudet i väggen. Det finnes knappt

någonting vådligare än att hafva en stark vilja, som icke frågar efter Herrens vilja. En sådan vilja är en självmordskandidat. Det finnes våghalsar, som bara rusa i väg utan att någonsin fråga efter hvart det bär. De behöfva heller icke fråga hvart det bär; det bär alldeles visst i olycka. En öfverdådig människa går det till slut illa, heter det. Han må såsom genom ett under undslippa en gång och två gånger ur sina äfventyr, men slutligen förgås han däri. Däremot är en mänsklig vilja, som är öfverens med Herrens vilja, någonting i sanning allsmäktigt och oemotståndligt. Den allra svagaste mänskliga vilja blir oöfvervinnerlig i förbund med Guds vilja. Och å andra sidan är Guds vilja en människas allra farligaste sällskap, så länge hon har en egen vilja i strid med Guds. Däraf är det uppenbart, huru oumbärlig den visheten är att inse hvad som är Herrens vilja. Huru vi skola förhålla oss till tiden, till den allmänna meningen, hafva vi sett. Den gäller det ofta att sätta sin vilja emot och öfvervinna. Det är vinden, som blåser mot fören af fartyget och blåser så mycket kraftigare, desto större farten blir. Men Guds vilja är vinden i seglen. Guds vilja är ångan, som drifver fartyget framåt. Vår vilja är segeln, i hvilka vi mottaga denna förliga vind. Vår vilja är ångpannan och maskinen, genom hvilka Guds vilja drifver fartyget. Att

ingen vilja hafva, är detsamma som att inga segel hafva. Och det fartyget bara drifver för vinden. En vacklande vilja är en ångpanna som läcker och en maskin som är i olag, så att den knappt går äfven vid det högsta tryck. Men där vår vilja är i alla afseenden färdig och beredd att göra Guds vilja, där är allt visligen sammansatt och hopställdt, och resultatet blir en härlig framgång.

Men täxten går vidare och ådagalägger, att till praktisk vishet hör också hänförelse. Den praktiska visheten icke bara inser Guds vilja och uppfyller densamma såsom en lag, utan är förtjust och hänförd af Guds vilja. Till den praktiska filosofien hör också poesien, eller den borde i alla fall höra dit. En filosofi, som är prosaisk och intresselös och torr och slät och så hårfin, att intet mänskligt öga kan se och följa densamma, förtjänar icke namnet filosofi. En sådan filosofi är ingenting annat än kungens osynliga kläder i sagan. Nej, den sanna filosofien är synlig, påtaglig, lefvande och kort sagdt poetisk. En poesi å andra sidan, som det icke är någon filosofi uti, förtjänar lika litet att kallas poesi. En sådan poesi är rätt och slätt ordsvammel. En poet är under samma förbindelse som hvar och en annan, som känner sig uppfordrad att tala och skrifva, under förbindelsen

nämligen att hafva något att säga. Men det måste erkännas, att om filosofien stundom är tunn och klar ända till osynlighet, så är poesien ofta så grumlig att man intet ser därför. Den praktiska filosofien däremot är poesi, och den sanna poesien är filosofi.

Vår täxt tager sig friheten att illustrera den praktiska vishetens hänförelse medels en jämförelse, som på samma gång innesluter en varning. Vi skola hänföras men icke såsom de druckna, hvilkas hänförelse leder till tygellöshet. Hänföras betyder bokstafligen att föras bort, att fara sin kos. Men det får icke tagas bokstafligt. Då är det den drucknes hänförelse. Det är en hänförelse, som lyfter mig af mina fötter och från mina rötter. Den sanna hänförelsen planterar mig djupare. Den sanna hänförelsen ger mig ej bara vingar utan också tyngd, som motsvarar dessa vingar. Det som är allt för lätt, behöfver inga vingar. Det flyger ändå. All takt förutsätter tyngd. Och takt är ursprunget för all poesi och all musik, det vill säga för all ordentlig hänförelse. All hänförelse, som ej lyder under taktpinnen och stämgaffeln, är tygellöshet och kommer af ett rus af det ena eller andra slaget. Den sanna hänförelsen är en fullhet af Guds ande. Och där anden är, där är frihet. Och där frihet regerar, där befinna vi oss på lagbunden mark, där äro vi inom grän-

serna af ett rike. Där äro vi omgifna af idel furstar och regenter. Och vårt tal blir i öfverensstämmelse därmed. Det finnes sällskap och sällskap. Vi tala om olika slags sällskapston. Och det med rätta. Hvilken ofantlig skillnad mellan sällskapstonen ibland pöbeln och ibland furstarne. Hvilken skillnad att från torget och torgmadamernas sällskap förflyttas in i ett sällskap af poeter och konstnärer. Hvilken skillnad att från skråret af hamnbusar med deras grofva tillmälen och högljudda skrål inkomma uti salongen, där fint folk konverserar. Jo, det är skillnad, så att man kunde undra, om allt detta kan vara ett och samma mänskliga språk. Och dock, huru lätt tager man ej seden dit man kommer och, såsom ordspråket säger, tjuter med vargarna. Vistas man någon längre tid bland folk, som brukar ett vårdslöst och lågt språk, så rätt som det är har man tagit efter. Och å andra sidan, om man föres in i ett fint och vittert sällskap, huru äggas man ej och uppfordras, ja, rent af inspireras af sällskapet att gripa till sina vingar och flyga så högt det bär, och kanske ibland litet högre. Till den rätta praktiska visheten, säger vår täxt, hör att från vårt hvardagslif liksom från vårt söndagslif aflysa allt som är lågt och simpelt ur tal och tankar och sinne, så att vår umgängelse blir i sånger och hymner

och andliga visor, det vill säga rent af en Herrens gudstjänst.

Och vår täxt tillägger, att denna hänförelse för att vara en rätt praktisk vishet skulle upphöra att vara tillfällig och för stunden och om jag så må säga, kronisk, utan skulle i stället blifva permanent. Och permanent hänförelse, det är tacksamhet och tacksägelse. Endast ett tacksamt sinne kan stå ut med att vara hänförd jämt. Liksom endast en verkligt stor poet är poetisk jämt. De flesta poemgörare äro för det mesta prosaiska. Endast någon gång då och då faller poesiens ande öfver dem, och lycklig den, som då är ur vägen. De stora poeterna äro poeter jämt. Och lyckliga de, som få vara i deras närhet. Konstgjord doft är så tillfällig och opålitlig. Den kommer i skurar mellan torka. Den lefvande doften doftar jämt och jämnt. Denna poesi uti den himmelska vishetens lif är tacksamheten. Det är en outtömlig åder. Det är ett poetiskt källsprång, som aldrig fryser igen och aldrig torkar upp.

Och ändtligen, denna praktiska vishet excellerar uti en förmåga, som i första hand kunde tyckas innebära allt annat än en klimax till hvad som förut är nämdt. Finnes det verkligen en examen i praktisk filosofi, som är svårare och ärofullare än till och med det att vara tacksam alltid för allting? Jo, så lär det vara, och den

examen är i konsten att vara undergifna hvarandra i Herrens fruktan. Det är, om uttrycket tillåtes, nettovinsten af våra gåfvor och vårt lif. Nettovinsten är hvad som verkligen blef öfver, sedan alla utgifter blifvit betalda. Nettovinsten i uppeldningen af ett lokomotiv är ej den värme, som förvandlades i ånga, utan bara den, som drifver pistongen. Mycket går åt att hetta upp själfva det kalla maskineriet. Mycket mer går åt för att öfvervinna friktion här och där. Hvad som är qvar, sedan allt detta utgifvits, det är nettovinsten. Och denna nettovinst, i vårt vishetslif, i vår filosofi och vår poesi, är den tjänst vi göra hvarandra, är de bördor vi träda under och bära, är de sorger vi trösta, de synder vi öfverskyla, de förseelser vi förlåta. Nettovinsten af vårt skaldeskap är visst icke alla rader vi få att rimma. Nettovinsten af vår filosofi är visst icke alla slutsatser vi få att gå ihop. Nettovinsten af vår vandring är icke våra personliga framsteg. Utan nettovinsten är den verkliga nytta och tjänst som vi varit till för hvarandra, för andra, ingen nämd och ingen glömd.

XIV.

Mat och kläder.

"Är icke lifvet mer än maten och kroppen mer än kläderna?"

Mat. 6: 25.

Kanske detta ämne skall vid första påseende synas någon af mina läsare tarfligt? Kanske en ursäkt skulle vara på sin plats för valet af ett sådant ämne, då det finns så många högre och skönare? Välan, låt det då vara min ursäkt, att frälsaren har talat om dessa saker. Hvad han icke höll sig för god att tala om, må ingen af oss hålla sig för god att lyssna till. Och kanske vid närmare påseende ämnet är, mer än vi strax trodde, besläktadt med det stora och gemensamma ämnet i alla dessa tal, nämligen Guds rike. Vi skola se.

Min täxt innehåller en fråga, eller rättare två frågor. Och svaret på dessa frågor äro så självklara, att det icke meddelas. Frågorna äro med andra ord snarare påståenden i frågande form.

I.

Den första frågan lyder så här: "Är icke lifvet mer än maten"? Och det självskrifna svaret på den frågan är: jo, naturligtvis är lifvet mer än maten. Det finnes ingen, som skulle kunna och vilja förneka det, att lifvet är mer än maten. Men svaret gömmer ett ansvar, som vi måste taga vara på med detsamma vi svara. Svaret innesluter en hel rad af konseqvenser och slutsatser, som vi måste vara beredda på att draga. Och det är egentligen i dessa slutsatser som frågans tyngd och rikedom framträda.

Är lifvet mer än maten, så följer för det första, att vi böra *äta för att lefva och icke lefva för att äta.* Då är lifvet ändamål och ej medel. Då är maten icke ändamål utan medel, lifsmedel såsom vi så riktigt säga. Att så är, är lätt att inse och erkänna. Våra tänkesätt och talesätt i den delen äro nog riktiga. Men det är icke alldeles lika lätt att alltid praktisera det.

Lif och mat äro oumbärliga för hvarandra. Det är ett inbördes samförstånd mellan dem. Detta samförstånd är en naturens och skapelsens ordning. De äro skapade så. Men detta innebär icke, att de äro skapade för hvarandra. Nej, det är där missförståndet vill smyga sig in. Maten är skapad för lifvet, men ingalunda lifvet för maten. Om vi jämföra detta intima förhål-

lande mellan lifvet och maten med till ex. ögats förhållande till ljuset, så finna vi, att icke i detta senare förhållandet hvad som är ändamål och hvad som är medel äro lika tydligt begränsade. Ljuset är skapadt för ögat helt visst. Men vi kunde också omvändt i en sann och verklig mening säga, att ögat är skapadt för ljuset. Ljuset är icke bara ögats spis utan ögats ändamål. Men maten är intet ändamål. Den lekamliga spisen har hela sin mening och betydelse uti att vara medel. Lifvet däremot är ett ändamål. Det är till för sin egen skull, och dess djupa beroende af mat är ett uttryck för dess rikedom; liksom då en husbonde nödvändigt beror af sin dräng för att taga vara på sina skördar och sitt hus. Ju rikare husbonden är, desto djupare måste han ibland krusa för sina tjänare, ty desto mer står på spel. Detta är lifvets beroende af maten. Det är en ganska förnäm sak att så bero. Maten däremot är född med slafvens natur och kan aldrig emanciperas. Eller rättare han kan verkligen emanciperas, men det betyder den värsta omstörtning. Tala om penningens kalla despotism, tala om arbetarens slafveri under maskiner. Dessa exempel på förtryck äro intet att nämna emot missförhållandena, där maten, den slafven, sättes på tronen för att regera. Där maten blir ändamålet och lifvet medel, där

blir lifvet degraderadt till en hösäck, en mjölsäck.

Är lifvet mer än maten, då följer däraf för det andra, att vi *undanbedja oss brist och äro villiga att arbeta för vår spis.* Är lifvet mer än maten, då blir brist ej bara en matfråga utan en lifsfråga. Det gör bristen mycket kännbarare. Då blir bristen ej bara en rätt mer eller mindre, eller frånvaron af en krydda eller en sås eller en garnering, en sak att förarga sig öfver, utan brist blir brist, en reducering af lifskraft och således alls icke bara en formalitet. Men så blir också å andra sidan lifvets nödtorft alls icke en torftig angelägenhet utan en lifsangelägenhet. Det blir då ingen skam att arbeta för "bara maten", såsom det ofta så försmädligt heter. Nej, i själfva verket blir det omöjligt att arbeta för bara maten, om lifvet är mer än maten. Det blir då för lifvets uppehälle man arbetar, och det är ett stort och ärofullt beting.

Men för det tredje, är lifvet mer än maten, då akta vi oss å andra sidan för *öfverflöd.* Då förstå vi det skamliga uti öfverflöd. Att lida brist kan vara oundvikligt och därför hederligt. Men att lida öfverflöd är alltid ett självförvålladt lidande. Att dö af svält kan vara en aktningsvärd död, att dö af öfverflöd är själfmord. Är lifvet mer än maten, så blir frågan om hvad som är öfverflöd en vädjan till lifvet och lifvet

allena. Det blir då ej en vädjan till ögat, icke ens till magen, och allra minst till portomonäen. Huru mycket som skall ätas, blir då icke en simpel fråga bara om hvad jag har råd till och orkar med, utan en finare sak, rent af en vetenskap. En maskinist vet, hvad hans maskin behöfver i kol och vatten för att uträtta ett visst arbete. Och vi borde göra oss minst lika väl förtrogna med det underbara maskineri, som vi af skaparen fått fritt och för intet att bruka och hålla i bruk, lifvets maskineri. Är lifvet för mer än maten, då får ätandet sitt ändamål uti att hålla lifvet vid makt.

Men för det fjärde, är lifvet mer än maten, då först kan man riktigt *njuta af sin måltid.* Då blir det ej bara en vetenskap utan också en skön konst att äta. Då ger man sig för det första tid därtill. Att äta blir då icke bara att hafsa i sig en smula eller lägga in en hög. Man ger sig tid, god tid, alldeles som man gör, när hälst man föresatt sig att njuta. Att njuta och hafva brådtom äro två oförenliga ting. Då gör man sig en ljuf möda af att äta. Man gör sig det rika besväret att tugga sin spis. Det är det första. Det första villkoret för njutning af en måltid är att man brukar sina tänder och alltså består sig något, som man behöfver bruka sina tänder på. Det hårdaste och gröfsta bröd blir sött, om man tuggar det väl. Men man brukar

ej bara sina tänder, man brukar alla sina sinnen. En måltid, som skall verkligen njutas, måste ätas af alla människans sinnen på en gång. Den måste ätas med ögonen, det vill säga måste se aptitlig ut och vara dukad på ett vis, som gör måltiden till ett innehållsrikt löfte för ögonen, till ett kalas i tankarna. Den måste också tilltala vårt luktsinne och vårt smaksinne och känselsinne. Och all denna hänsyn tager man och bör taga till sin måltid, ifall man rätt insett, att lifvet är för mer än maten. Då säger man ej: det är mat, det är detsamma huru den är framdukad eller huru den är beredd. Är lifvet mer än maten, då har man alltid storfrämmande i huset, och hvarje måltid, huru simpel och tarflig än, blir ett kalas.

Men jag går längre och säger, att om lifvet är mer än maten, så blir för det femte hvarje måltid rent af en helig sak, *ett sakrament.* Att mättas är icke bara att fyllas och tillfredsställas, icke bara att njuta, utan det är ett under. Att njuta sin måltid är bara den ringa introduktionen. Det egentliga ätandet följer och består i matens upptagande och assimilerande med lifvet själft, så att brödet, som förtärdes, blir ej bara muskler och nerver och blod och ben, utan kraft och mod och syn och hörsel och vilja och lust och tankar. Och detta är ingenting mindre än ett under, ett gudomligt ingripande, en gudomlig

närvaro, så att vid hvarje måltid vi hafva icke bara det storfrämmandet, som heter lifvet, utan det större storfrämmandet, som heter den alsmäktige. Och jag undrar, hvem som kan vara så rå att han icke i det sällskapet känner, att ätandet är en helig sak. Det blir då ingen tom ceremoni att bedja sin bordsbön. Bordsbönen blir en bön och mer än en bön. Bordsbönen blir en ödmjuk och tacksam invitation till vår store hedersgäst att hedra vår fäst med sin närvaro. Hvarje måltid blir ett sakrament, i hvilket vi ej bara njuta vår spis men smaka och se, huru ljuflig Herren är.

Är lifvet mer än maten, då blir matfrågan för det sjätte en mycket större angelägenhet och just därför *ett mycket mindre bekymmer*. Det är småsakerna som bekymra oss mest. Det är för öfverflödet och dylika onyttiga ting som vi vanligtvis göra oss den största oron. Det är som om vi äfven vid ätandet bekymrade oss mest om hvad som skall blifva öfver, om de där tolf korgarna fulla af öfverlefvor, med hvilka frälsaren rågade måttet af sin välgerning till de hungrande i öknen och sina rådlösa lärjungar. Jag har ofta undrat, om icke frälsarens öfverraskande frikostighet den gången var en vänlig ironi med lärjungarnas onödiga bekymmer om hvad som skulle bli öfver för deras framtida behof efter det stora kalaset. Är lifvet mer än maten, då blir

matomsorgen en lifsomsorg, och det är en renare omsorg. Det är en omsorg, som är stor och värdig nog att bära sin tröst med sig. Har Herren gifvit oss lifvet, så skulle han också förse oss med den spis, som vårt lif behöfver.

Men slutligen för det sjunde, om vi inse, att lifvet är mer än maten, då blifva vi ock angelägna att *bruka de krafter*, som maten med Guds välsignelse förlänar, *i lifvets intresse*. Vi lefva då för att lära i allt högre mening lefva. Vi bruka då lifskrafterna för att förädla dem och skickliggöra dem. Och detta skall uppenbara för oss, att det lekamliga lifvet är bara ett yttre villkor för ett högre och väsentligare lif. Med ett sant intresse för lifvet följer ökade anspråk på lifvet. Liksom vid en alpvandring hvarje steg ger en ny utsikt, som i sin tur äggar till ett nytt steg, så skall här den ena hungern framkalla den andra. Och vår måltid skall blifva äfven i en högre mening än nyss nämdes ett sakrament. Måltiden blir helig såsom en spis icke bara för det lekamliga lifvet utan medelbart för det högre lifvet, själens, andens, hvars högsta ändamål är att göra Guds vilja.

2.

Vi gå då till den andra frågan i vår täxt, lydande så här: "Är icke kroppen mer än kläderna"? Och vi anmärka, att svaret på den

frågan är lika litet ifrågasatt. Det är en gifven sak, att kroppen är mer än kläderna. Det erkänner den värsta snobb. Men det hindrar icke, att han handlar helt annorlunda. Att veta och erkänna denna sanning kan mycket väl stå tillsammans med en praktik, som strider däremot. Här som i den förra frågan är det tillämpningen som gömmer frågans egentliga värde och innehåll.

Låt oss se. Är kroppen mer än kläderna, så följer för det första, att klädseln aldrig kan blifva rätteligen *en hufvudsak*. Då måste tvärtom kroppen vara hufvudsaken. Att göra klädseln till hufvudsak vore att degradera kroppen till kallelsen af en klädhängare. En klädhängare är en krok eller en ställning att hänga kläder på för klädernas skull. En sådan tillställning kan till resultat lemna en snobb eller en kråkskrämma, det beror på i hvilken speciell afsikt kläderna uthängdes. Uthängas de för att väcka förvåning och beundran, så kallar man tillställningen en snobb. Uthängas de för att ingifva förfäran och skrämsel, så kallas tillställningen en kråkskrämma. Det är den enda väsentliga skillnad jag är i stånd att finna mellan en snobb och en kråkskrämma. Hvem eller hvad som uppbär klädseln är i båda fallen en ren bagatell. Kroppen är en bisak. Klädseln är hufvudsaken. Finnes det något skamligare än att, såsom vi

nyss nämde, göra lifvet till bisak och maten till hufvudsak, så är det detta att göra kroppen till bisak och klädseln till hufvudsak. Det senare är om möjligt skamligare. Det är åtminstone oursäktligare.

Men för det andra, är kroppen mer än kläderna, så följer, att klädseln icke heller är någon *bisak*. Klädseln är hvarken en hufvudsak eller en bisak, utan en mycket viktig sak. Med en sann aktning för kroppen blir man hvarken en snobb eller en trashank. Att vara vårdslös och likgiltig i sin klädsel kan ursäktas hos någon gammal distraherad professor, som läst mer än han bort göra, eller det kan ursäktas hos någon profet sådan som Johannes Döparen, som i den allt uppslukande nitälskan och ifvern uti sin stora mission förlorat all hänsyn till sig själf, ja, det kan till och med vara en berömmelse vid vissa tillfällen, då högre och brådskande intressen stå på spel och då det skulle vara rent at brottsligt att fästa någon hänsyn vid någonting annat än det ögonblicket fordrar. Om t. ex. någon håller på att innebrännas eller håller på att drunkna, är det ingen tid att tänka på toaletten eller etiketten utan bara rusa till räddningsarbetet, just som man är. Men annat är det i hvardagslag. Att komma hvarje dag med klädseln lika vårdslöst tillsedd, som om det gält att rusa ur bädden för att rädda en drunknande,

det har ingen som hälst ursäkt för sig. Allra minst väntar man en sådan vårdslöshet hos de unga. För dem är klädseln en mycket viktig sak. För en ung man, som har någon aktning för sig själf, för sin kropp åtminstone, är det icke angeläget bara att få på sig en rock, utan det är angeläget, hvilken rock. Han bör hafva en hvardagsrock och en söndagsrock och vara tillräckligt fallen för prål att kunna skilja mellan dem. En ung människa bör göra sin toalett, innan hon visar sig för sin omgifning. Toaletten är visserligen icke lifvets hufvudsak men den är heller ingen bisak. Aktningen för andra kräfver den och, som jag sagt, aktningen för ens egen kropp. Att akta sin kropp är att akta en trotjänare. Man anser det alldeles i sin ordning att taga vara på dyrbara vapen och redskap. Man unnar knifven ett fodral och svärdet en skida. Och man borde åtminstone taga lika god omvårdnad om sin kropp som om dessa verktyg.

Men vidare, för det tredje, är kroppen mer än kläderna, så följer, att klädseln har icke blott ett allmänt syfte utan ett specielt. Detta speciella syfte är först och främst detta: att *skydda och värma*. Vår sanna hänsyn till klädseln gäller först godset, därnäst snittet. Det förra är viktigare än det senare. Aktningen för kroppen fordrar af mig att jag kläder mig först och främst med all möjlig hänsyn till ändamåls-

enligheten af min klädsel, först och främst med hänsyn till att min klädsel är hälsosam. Aktningen för kroppen förbjuder mig att äfventyra min kropps välfärd i vintertid med hög hatt och låga skor. Aktningen för kroppen fordrar, att jag låter sätta ordentliga sulor under skorna. Aktningen för kroppen förbjuder mig att antaga ett sådant mod som det att bruka en pälsrock, som har allt pälsverket kring halsen, där jag intet borde ha, och lemnar den öfriga delen af kroppen oskyddad. Aktningen för kroppen borde förmå damerna till att förkasta moder, som förlägga snart sagdt hela bördan af klädseln på axlarne, med förbiseende af de anspråk på värme och skydd som andra delar af kroppen kunna rättmätigt göra gällande. Aktningen för kroppen borde förmå damerna till att hitta på en hufvudbonad, som skyddar hufvudets ädla organ från köld och storm, i stället för de där kråknästena och stormsignalerna, som kallas hattar. Det vore ett stort bevis på aktning för kroppens bästa intressen, om de unga damerna sparade in en del af den klädsel, som består i band och bjäfs, och lade värdet däraf uti en bättre qvalitet af tyget och en våd till, där en sådan behöfves. Att modet ändtligen kommit till den förnuftigheten att tillåta och påbjuda skosulor under männens fötter, är värdt den

allra största tacksamhet. Ack, om också snart modet påbjöde en reduktion till en skaplig volym af deras kragar! Kort sagdt, en aktningsvärd hänsyn till kroppen är den, som först och främst med klädseln afser att värma och skydda kroppen. Det är icke skamligt att draga ned en vintermössa öfver öronen, då temperaturen så fordrar, eller att anlägga tjockare underkläder, äfven med förlusten af en smula af sommarens grace och behag i rörelserna, men det är skamligt att riskera att frysa öronen af sig och inbjuda lungsoten genom de öppnade dörrarna af kalla fötter, af en falsk hänsyn till modejournalen.

Men klädseln har också, för det fjärde, till syfte att utgöra *en prydnad*. Godset först, snittet sedan. Af aktning för kroppen pryda vi oss. Och vi göra detta med ett godt samvete, sedan vi tillsett hälsans fordringar. Kroppen är icke bara ett under af användbarhet utan ett under af symmetri och skönhet. Däri ligger det rättmätiga i modernas anspråk att göra klädseln till en skön konst. Det är också rättmätigt, för så vidt moderna sträfva efter ett ideal, som förenar det ändamålsenliga med det sköna. Med ett så beskaffadt mod vore det en rätt kristlig sträfvan att söka vara på modet. Och att förena det ändamålsenliga med det sköna är så mycket lättare som det sant sköna är ändamålsenligt och det sant ändamålsenliga är skönhetens högsta

hänsyn. En kristen ungdom bör kläda sig med smak. Men därtill fordras att hafva smak och frimodigheten att göra sin smak gällande. En kristen ung dam bör bruka sitt privilegium att vara sin egen modist, det vill säga smakdomaren när det gäller hennes klädsel. Det finnes godt om martyrer för den fegheten att låta tyrannisera sig af modejournalen. Det är ju möjligt, att en och annan verkligen saknar all personlig förmåga i den delen, allt skönhetssinne. Men det är sällsynt. Tusende kläda sig fult, vedervärdigt fult emot bättre vetande. Och det kan aldrig ske utan ett ondt samvete och med uppgifvandet af en mycket viktig frihet. Jag känner en djup sympati med dessa, som af brist på frimodighet följa moder, som de i djupet af sitt hjärta hata och förakta. Och jag ville åtminstone tillropa dem ett uppmuntrande ord och säga dem, att tyranniet är en inbillning. Må de göra bruk af sin frihet. Och som jag vet, att dessa förvända moder följas i de flesta fall, emedan de anses för att vara den allmänna meningen om hvad som är vackert, så vet jag också, att intet i världen skall kunna bryta detta välde utom öfvertygelsen om att de äro fula. Och denna insikt kommer med insikten om hvad som är vackert. Modernas oomtvistade och rent af trolska makt kommer sig af den allmänna tron, att icke hvem som hälst kan bedöma hvad som är vackert utan att

det måste bedömas af särskilda smakdomare. Visst är det sant, att hvad som är vackert är en smakfråga och att smak kan odlas. Men det är icke uteslutande det. Det finnes vissa allmängiltiga fordringar på det sköna, som aldrig få fattas. Och med kännedom om dessa allmängiltiga fordringar blir hvar och en väsentligen sin egen smakdomare och lyder icke under modernas tyranni. Det är med den saken som med de så kallade "lathundarna", som författas för okunniga att räkna med. De kunna vara mycket beqväma att använda äfven för den som kan räkna. Men han använder dem utan att låta sig tyranniseras af dem. Han kan, om det gäller, räkna själf. Så böra vi stå till moderna. Vi följa dem, men fritt och självständigt. Och bjuda de oss något, som icke är vackert utan fult, så räkna vi det såsom vår ära att bryta mot deras bud och regler.

Hvilka äro då de där allmängiltiga fordringarna på allt, som skall kallas vackert? Ja, det kan icke vara ur vägen att i detta sammanhang gifva en liten lektion i estetik, det vill säga i läran om det sköna. Och jag gör det med så mycket större beredvillighet som jag hoppas att det kan få vara ett ord i sinom tid, ja, ett ord, som gifver en fånge lös vid högtiden. Skönhetens element äro i hufvudsak följande tre. Först och främst *renhet*. Intet är vackert, som

icke är rent. Det gäller förstås oberoende af klädseln. Ingen klädsel pryder en person, som icke är kroppsligen ren. Rena händer, rena öron, rena tänder och rena kläder, det är en oafvislig fordran på den, som vill vara prydd. Det är omöjligt att kunna hafva en riktigt djup respekt för den, som icke håller sig ren, äfven om det vore bevisadt att han är ett helgon. Att vara borstad eller oborstad äro talesätt, som peka på detta sammanhang mellan det yttre och det inre. Låt den sköna ungdomen först och främst pryda sig med renhet, kroppslig renhet och framför allt själens. Skurborsten först, parfymen och blommorna sedan.

Det andra elementet i allt skönt är *enkelhet*. Granna färger och många färger och all grannlåt för resten förhålla sig till det sköna på samma sätt som öfverdrifter förhålla sig till det sanna. En färg eller två på sin höjd. En ring är nog, ifall någon. Ett rum kan fyllas med taflor och möbler, så att det blir en salubod i stället för ett skönt inredt rum. För mycket skämmer afgjordt mer än för litet. Ett tomt rum kan synas fattigt och i all sin fattigdom äga såsom man brukar säga någonting i själfva atmosfären rikt och skönt. Ett fullpackadt rum har ingen atmosfär alls. Ack, hvad jag önskade att våra kristna unga damer ville tillämpa denna sats på sina hattar. En hatt skall icke vara en liten världs-

del med kuriositeter från naturens alla riken. Det är så tröttsamt att beskåda all denna mångfald. En verkligt fin klädsel är enkel.

Det tredje elementet i det sköna är *harmoni*. Detta pröfvar skönhetssinnet en smula mer än de förra. Med harmoni mena vi kort sagdt det att det ena passar till det andra. En person kan kläda sig i idel vackra saker och effekten blir horribel. Vackra toner kunna vara falska toner. Om en ton är falsk eller ej beror icke på honom allena utan på huru pass han stämmer med en annan ton, som samtidigt ljuder. Om man skall vara klädd i mer än en färg, så gör sig denna fordran gällande, att de skola harmoniera med hvarandra. Men harmonien sträcker sig ej bara till de olika delarne af klädseln utan till omgifningen. Hvad som tager sig bra ut i salongen, tager sig hafsigt ut i köket, och tvärtom. Hvad som kläder den ena, misskläder den andra. Ja, harmonien sträcker sig till tillfället. Vid glada tillfällen kläda vi oss i hvitt och ljust, vid sorgtillfällen i svart. Och eftersom det högtidliga alltid har en hufvudton af allvar i sig, så hör den svarta kostymen också dit. Och som detta lifvet är öfver hufvud taget allvarligt, så passar svart vid de allra flesta tillfällen. Skälet därtill är också det, att svart ställer personen mer i skuggan. Och det kunde utgöra en särskild fordran på hvad som är verkligt vackert, den fordran

nämligen, att det skall vara blygsamt. Men jag har icke tid för många detaljer.

Den sista och högsta allmängiltiga fordran på det sköna är att det skall vara *ändamålsenligt*. Det är egentligen en högre harmoni, harmonien nämligen mellan medel och ändamål. Intet är vackert som är på orätt plats, intet, som icke finnes i sitt rätta sammanhang. Allt godt är vackert, om det är på sin plats. Arbetsdräkten är vacker i arbetslaget. Och köksförklädet är vackert i köket. Disharmonien af detta slag har ett ordspråk sant och kort uttalat med att säga, att det som är hvardagsgrant är helgdagstrasigt.

Men jag har ännu en punkt af mitt ämne qvar. Om kroppen är mer än kläderna, så följer däraf slutligen, för det femte, att klädseln är en *bekännelse*. Klädseln är en uniform. En uniform bör vara en klädsel, som tager all möjlig hänsyn till kroppens sanitära fordringar. En uniform bör också vara prydlig. Men en uniform är framför allt en bekännelse. Däri har den sin stora mening och betydelse. Den är en bekännelse lika mycket och af samma slag som min flagg. Det är bekännelsen, hvilket fosterland jag tillhör. Om min kropp är den helige andens tempel, så bör klädseln vara ett uttryck för den aktning jag känner för min kropp för den höge hyresgästens skull. Jag pryder mig

då med hans färger och enligt hans smak, ej bara efter min personliga smak. Är kroppen den helige andens tempel, då blir han i sanning mer än kläderna. Och på samma gång, då blir klädseln en helig sak. Och liksom måltiden blir för lifvets skull och för Herrens skull ett sakrament, så blir klädseln för andens skull ingenting mindre än min konungs uniform, i hvilken jag bekänner min tro och lydnad för honom såsom mitt lifs herre. Och toaletten blir en daglig förnyelse af denna bekännelse, en trohetsed frivilligt gifven och upprepad.

XV.

Hellre tacksägelse.

Ef. 5: 4.

Denna korta täxt är samtidigt en varning och en maning. Varningen ligger i ordet "hellre", som tillbakavisar lägre och sämre anspråk på oss genom att hänvisa på högre och bättre. Det är skriftens vanliga sätt att varna. Vi varnas bäst för synd genom att ingifvas håg och lust för rättfärdighet. Ljuset är självt den kraftigaste varningen för mörkret, för att icke säga den enda. Skrämsel är icke varning. För det fula kan ingen varnas på annat sätt än att han erhåller öga och sinne för det vackra. Och på samma sätt finnes för världslig äflan, för sökandet af de ting, som äro förgängliga, ingen annan verksam varning än den, som ligger uti maningen att söka Guds rike. Kan världsmänniskan ej få sin blick på den högre härligheten af Guds rike, så skall ingen skrämsel, nej, icke ens om den komme i allt mörker från afgrunden, kunna vända hennes sinne och hjärta från härligheten i världen. Hon skall förgås med ögat

fortfarande fäst på världens härlighet. Förfäran för helvetet gör ingen till en ny människa. Hat till synden kommer af kärlek till rättfärdigheten. Och denna kärlek är i grund och botten kärlek till Kristus och till hans intressen, kort sagdt till Guds rike. Det nya lifvet tager sin ansats från denna erfarenhet: "Kristi kärlek tvingar mig så".

Tacksägelse alltså! Det är det stora universalmedlet mot allt ondt. Det är det stora alternativet i lifvets många val, vid lifvets många skiljevägar. Varnande och uppmuntrande heter det till de sökande vid hvarje val, där ett misstag för lifvet kan göras, vid hvarje skiljeväg, där förvillelsen hotar: "Hellre tacksägelse!"

Hellre tacksägelse alltså än glädje i synden. Hellre tacksägelse än de usla nöjena i världen, sinnlighetens fröjder, ja, tusen gånger hellre tacksägelse. Intet kan rätteligen kallas nöje och fröjd, som medför ett ondt samvete och självfanklagelse. Ofvanifrån kommer all god gåfva. All sann fröjd är en fröjd i Herren. All sann glädje är en tacksamhetsskuld till Herren. Intet nöje är rent som icke är solbelyst. I mörkret trifvas mörkrets gerningar och de nöjen, "som äro skamliga till och med att omnämna". Sann fröjd tål dagsljuset. Glädje i synden är en stulen fröjd och är själf en tjuf, som stjäl både glädjen och förmågan att glädjas. Med hvarje syndig

glädje blir man odugligare för sann fröjd. Glädje i synden är en självmotsägelse, en förvillelse. Att glädjas i synden är liksom att applådera sitt nederlag. Att skjuta nödskott öfver sitt vrak, det kan man förstå. Men att skjuta glädjeskott öfver sitt eget vrak, hvem gör det? Endast den vanvettige. Hvem ler och flinar åt sin egen olycka? Endast den vanvettige. Glädje i synden är vanvett. Det är liksom att sätta sitt hus i brand och springa omkring i lågorna och klappa händerna af förtjusning. Att glädjas i synden kan vara det "lindrigare" vanvett som vi kalla dröm. I drömmen kan man le midt i sin ofärd, emedan man ej känner den. Det kan vara det vanvett, som kommer af berusning. Den opiumberusade är synbarligen lycksalig. I båda fallen kommer ett uppvaknande med förskräckelse och möjligen det värre, det obotliga vanvettet, som heter förtviflan. Hellre då tacksägelse! Tacksägelsen öfver syndernas förlåtelse! Där börjar all sann fröjd. All verklig fröjd är hälsa. Och syndernas förlåtelse är själens hälsa. All verklig fröjd är hoppfull. Och själens första djupa andedrag af hopp är vissheten om syndernas förlåtelse. Syndernas förlåtelse ger åt själens blick dess första verkliga utsikt. Den första strimman af solljus kom ned i själens bo med syndernas förlåtelse. Allt ljus, som tillförne lyst där, var konstgjordt. Var det icke redan ned-

brunnet, så höll det på att brinna ned. All verklig fröjd är evigt lif. Och syndernas förlåtelse heter den solvärme, som väcker de frusna lifsrötterna. Syndernas förlåtelse frammanar själens vår. Ned i själens grafkamrar tränger syndernas förlåtelse med en temperatur, som framdrifver ett nytt lif, en uppståndelse. Hellre, tusen gånger hellre tacksägelse för syndernas förlåtelse och den glädje och fröjd, som därmed följa, än ett lif i sus och dus i syndanöjena och så ett uppvaknande med förskräckelse.

Men vidare. *Hellre tacksägelse än girighet.* "Hellre en rätt kål med kärlek än en gödd oxe med hat", säger Salomo. Den sanna rikedomen är den som gör förnöjd. Den rikaste man i världen är den tacksammaste. Att tacka Gud för ett tarfligt dagligt bröd är ett rikare lif än att knota i sitt öfverflöd. Men egentligen äro Guds gåfvor icke någonsin tarfliga. Eller om Guds gåfvor må så synas och kallas, så äro de i själfva verket bara konvoluten, i hvilka Gud erbjuder oss den stora gåfvan, som är evigt lif. Tacksamhet för allting alltid är intet annat än den kredit, som den har råd att äga, som har mottagit "Guds outsägliga gåfva". Tacksamhet är af all god råd den största. Att ha råd att vara tacksam alla dagar och alla timmar på dagen och därtill alla nätter och alla årstider är det säkraste betyget som kan gifvas på furstliga

tillgångar. Därtill har ingen råd, som beror på en ostadig inkomst för dagen. Därtill har den ensam råd, som är genom mottagandet af Guds outsägliga gåfva bottenrik. Hellre tacksägelse än girighet? Det vill säga: hellre rikedom än trasor.

Men vidare. *Hellre tacksägelse än skamligt tal.* Hellre tacksägelse än det skamliga och ärelösa öfvermod, som yfves öfver att vara en hjälte i synden. Om det finnes något skamligare än allt annat skamligt, så är det att göra sig en ära och berömmelse af skammen. Sådant förekommer. Vore det ej för inbillningen att det är karlavulet att synda, så skulle icke många unga personer beträda lastens väg. Lastens första bekantskap är ej uppmuntrande. Gud har med flit gjort alla laster fula. De visa sina tänder och de skrämma. Lasten har en giftig gadd och en bitter drägg. Liksom Gud har i hälsans intresse varnat för sjukdomarne genom att gifva hvarje sjukdom sin värk, så har han ock i den sedliga hälsans intresse varnat för lasterna genom att gifva åt hvarje last dess agg och ve. Att komma på förtrolig fot med lasten, det går ej i första tag. Därtill fordras uthållighet och mod. Och intet uppmuntrar och äggar till detta förskräckliga och hänsynslösa mod såsom den inbillningen att den lastbare verkligen är en hjälte. Låt den billiga förgyllningen tvättas bort från denna

trasa, och ingen har mod att höja den som sin flagg. Hellre än denna usla ära tacksägelse! Den sanna äran är lofvet och hyllningen, egnade åt Hjälten öfver alla hjältar, Guds rena lam oskyldig, segraren på Golgata, segraren i renhet och rättfärdighet, i hvilken de, "som rikligen undfå nåd och rättfärdighetens gåfva, blifva konungar i lif". Frälsningen är ock en äresak. "Evigt lif åt dem, som i tålamod i god gerning sökt härlighet och ära och oförgänglighet". Hellre än berömmelsen att vara en ledare och hjälte i det onda en ödmjuk tacksägelse dagligen och stundligen, att Herren afbrutit dessa hjältebragder och vändt hjältens håg och sinne in på andra och högre bedrifter.

Men vidare. *Hellre tacksägelse än dåraktigt tal och gyckel.* Hellre tacksägelse än den dårskap i tal och sinnelag, som så ofta i världen utgifves icke blott för vishet utan för höjden af vishet, rent af för snillrikhet. "Då de höllo sig för visa, hafva de blifvit dårar", heter det. Huru ofta appläderas ej så kallade qvickheter, hvilka vid en närmare eftertanke befinnas sakna allt innehåll. Hur prisas ej en talförhet, som är idel munvighet och tomt munväder. Huru ofta är det ej fallet, att så kallade roligheter och qvicka vändningar i talet hafva för sin effect att tacka intet utom åhörarnes tanklöshet och ytlighet eller kanske tråkighet och tomhet eller ännu

sämre en lycklig vädjan, en hänsyftning, förklädd men tydlig, till deras råhet. Det är i sanning mycket gyckel i det offentliga talet, i det utsökta offentliga talet, icke en bit innehållsrikare än det som förekommer så ymnigt på dårhusen. Tala om skämtare. Tala om humorister. Dårhusen äro fulla af dem. Skämt och gyckel höra där till ordningen för dagen, ehuru de underligt nog där räknas såsom oordningar. De, som äro för pliktens skull tvungna att lyssna till dårarnes skämt och gyckel, kunde intyga att mycket däraf är ganska "lyckadt", ett skämt, som skulle vinna stormande applåder, om det ej komme från dårar. Professionella gycklare hade mycket att lära på dårhusen i det som hör till deras yrke. Där förspilles mycken qvickhet, som i den professionelle gycklarens mun skulle taga publiken med storm. Ack, hvilka djärfva häntydningar, hvilka meningsrika meningslösheter, hvilken lycklig förmåga att säga mycket och dock alls intet! Är det icke precis som i romanerna? Är det icke precis som vid aftonunderhållningarna från den snillrike talaren för qvällen? Är det icke just samma djärfhet, samma dunkla och ändå så klara hänsyftningar, samma otvetydiga förtäckthet, samma förmåga att säga intet och ändå säga något, som egentligen för sitt osedliga innehåll icke kan sägas, är det icke allt detta, som på teatrarna skaffar applåder och

världsrykte åt skådespelare och sångerskor, hvilka, om de skulle tagas på allvar, ögonblickligen af den anständiga allmänna meningen skulle anvisas sin plats bland mänskligheten afskum? Och detta kallas ej bara nöje utan ett högre nöje, en literär njutning. Att så kunna njuta är ett kriterion på ens bildning. Att förstå sig på och värdera sådana snillrikheter är hyfsning och förråder beläsenhet och fint vett. Nej, låt det fara. Det, som öfversatt till ren svenska eller engelska är så beskaffadt, att det skulle förbjudas i posten, är ej förtjänt att kallas skönliteratur. Det gyckel och skämt, som kan göras i alla afseenden bättre och skickligare på dårhusen, har inga anspråk på att kallas snillrikhet.

Hellre då tacksägelse. Det finnes en kristlig munterhet. Det finnes en snillrikhet, som är innehållsrik och ren. Det finnes ett tal, som bubblar öfver ifrån ett verkligen öfverfullt hjärta. Det finnes ett tal, som roar, emedan det sant riktar. Det finnes en skämtfullhet, som är uppbygglig. Frälsarens tal äro öfverfulla, så att de rinna öfver alla bräddar, af en sann, helig humor. Hans liknelser och bilder äro ofta i originellaste mening ett godt skämt. Till svar på Petri underbara och trosrika bekännelse inviger han honom i de högtidligaste ordalag till en rabbi och består honom med nycklar och allt,

som hör till det ämbetet. När han utdrifver en ond ande vid ett tillfälle befaller han den onde anden bokstafligen att sätta nosgrimma på sig. Han ger sina lärjungar öknamn. Ja, hans humor kan blifva en bitande satir. Hans tal är ej sällan ironiskt. Men ack, huru rent! Huru renande! Och Paulus, ack Paulus, hvem har väl någonsin öfverträffat honom i alla dessa språkvändningar, som äro det oemotståndliga utflödet, det öfver alla bräddar strömmande öfverflödet af snille? Men huru uppbygd blir man ej i sällskapet med detta snille. Hvad är snillrikhet? Det är en öfverraskning. Och därför i en alldeles särskild mening tacksägelse. Riktigt öfvermåttan tacksam blir man aldrig i hvardagslag. Tacksägelsen i sin finaste form är söndagsklädd. Det finnes verkligen en högre och en finare njutning, som endast den bildade kan njuta. Det finnes verkligen en skönliteratur, som förhåller sig till det enkla hvardagliga sanningstalet såsom den slipade ädelstenen till den oslipade. Det finnes en kristlig munterhet, oändligt skild från allt, som är orent, men också upphöjd öfver alldagligheten. Och till denna munterhet, till detta söndagslif manar aposteln oss, då han tillropar oss: "Hellre tacksägelse!"

XVI.

Förblif vid ordet.

2 Tim. 3: 14—17.

Denna maning är ställd till en privilegierad ung man, en ung man som haft det största af alla företräden i lifvet, företrädet nämligen att ända ifrån sin späda barndom hafva känt de heliga skrifterna. Och det är en maning, som således med lika god rätt kan ställas till hvarje ung man och qvinna, som haft samma företräde. Muhammedanerna bruka gifva det gemensamma namnet af bokmänniskor åt kristna, judar och muhammedaner, emedan dessa folk äro bibelfolk. De hafva vuxit upp i kännedomen af bibeln eller boken framför alla böcker. Det är sant, det har funnits andra folkslag, hvilka också i en viss mening hafva varit bibelfolk. Perserna hade sina heliga skrifter, de så kallade Zend Avesta. Hinduerna hade sina heliga skrifter, de många Vedas. Kineserna hafva sina heliga skrifter, de vördade gamla "klassikerna". Och dessa skrifter förtjäna verkligen i en viss mening också att

kallas heliga. De innehålla mycket, som är upphöjdt och rent. Men utom det att detta upphöjda och rena är för att tala med Max Müller så sällsynt att det att leta därefter i dessa digra volymer skulle vara liksom att leta efter en enda pärla i en sophög, utom det äro dessa heliga skrifter hos perserna, hos hinduerna, hos kineserna och vi kunde tillägga hos de gamla egyptierna en literatur uteslutande till för de lärde, de äro böcker för ett fåtal, böcker, hvilkas innehåll är ett monopol för ett visst stånd eller vissa stånd. Och de tåla i båda dessa fall alls ingen jämförelse med bibeln. Bibeln är redan såsom en bok, alldeles oafsedt alla anspråk på gudomlig inspiration, pärlan af böcker, själfva boken. Och det måhända allra mest egendomliga och storartade med den boken är det, att den med sitt ojämförligt höga, sublimt höga innehåll har en oemotståndlig fordran att blifva en folkets bok. All annan literatur, som gör anspråk på mästerskap, måste göra det på bekostnad af popularitet. De literära storverken äro utgifna i små upplagor. Bibeln ensam är ett undantag från denna regel. I denna bok är det högsta fattbara innehåll framställdt i en form så populär, att dess innehåll blifvit hvars mans egendom och dess form hvars mans talesätt. Öfver allt där bibeln är känd har han blifvit icke blott folkens stora lagbok, deras filosofi och religion, utan också

deras språklära. Bokfolk kan man därför i sanning kalla endast de folk, som haft förmånen att uppväxa med bibeln, af det skälet att inga andra så kallade heliga skrifter någonsin utöfvat ett sådant omedelbart inflytande på folken i världen. Ingen annan så kallad helig bok har någonsin utan tolk och mellanhand kunnat tala folkets eget språk.

Omkring bibeln har därför alltid och utan undantag uppvuxit en kultur, som varit i bästa mening populär. Endast den grekiska och romerska kulturen kan ens jämföras med denna af bibeln framkallade kultur, från synpunkten af popularitet. Och det behöfves ej mer än en ytlig jämförelse för att den djupa eller rättare himmelsvida skillnaden skall framträda. Den grekiska och romerska bildningen var visserligen under vissa korta perioder populär, verkligen folklig. Och dock, huru begränsad och förnäm var icke denna popularitet, huru nationell, huru mån om att draga och försvara dessa nationella gränser. Och vidare, den grekiska och romerska bildningen vardt populär för det största och dyraste pris, som någonsin kan betalas för popularitet, priset af religionen, priset af bibeln, skulle jag velat säga, ifall grekerna och romarne verkligen någonsin haft någonting som motsvarat en bibel. Men det var deras oändliga fattigdom, att de med hela sin glänsande litera-

tur, sin oöfverträffade poesi och sin filosofi, icke någonsin ägt en bibel ens i samma mening som perserna och hinduerna och egyptierna. Jag säger att det var deras olycka. Ja, jag kunde säga, att denna deras fattigdom var både deras fattigdom och deras rikedom. Den grekiska bildningens frihet hade nog frånvaron af en stark religiös organisation, frånvaron af presterligt stånd, frånvaron af en presternas bibel att tacka för sin tillvaro. Den grekiska kulturen blef en allmän kultur just därför. Hade i Grekland liksom i Egypten öfver religionen och de religiösa urkunderna vakat ett privilegieradt presterstånd, så hade nog kulturen i Grekland som i Egypten inskränkt sig till en de få utkorades trädgårdstäppa. Någon allmänning hade icke odlingen blifvit. Men denna frihet från en presternas bibel kunde icke uppväga skadan af saknaden af en folkets bibel. Och den grekiska kulturens historia är från början och till slut liksom en snyftning i drömmen öfver denna saknad, en oförstådd, en okänd längtan. Den grekiska bildningen är därför idel granna trasor. Snittet är förnämt, men godset håller icke.

Det är å andra sidan ett faktum, som ingen kan neka, att bibelns inflytande utmärker gränserna för den enda bildning i världen i sannaste och rikaste mening populär. Det är icke behöfligt att tro på bibelns inspiration för att erkänna

det, ehuru det visserligen är oumbärligt att erkänna det för att förklara bibelns enastående inflytelse i världen. Allt nog, min täxt innehåller en maning till dessa lyckliga unga, hvilka fått uppväxa med bibeln. Och maningen gäller, att de måtte förblifva vid detta ord, vid Herrens ord. Endast på det villkoret blir deras företräde ett företräde. Ett obrukadt eller missbrukadt företräde är intet företräde. I tredje kapitlet af romarebrefvet framställer Paulus tre frågor med hänsyn till judafolket, hvilka tre frågor på samma gång besvaras och utgöra en oundviklig slutledning, och det just i detta ämne. Hans första fråga är: har judafolket några företräden? Och svaret blir: många på allt sätt, i synnerhet det att Gud har anförtrott dem sina utsagor. Hans nästa fråga blir: har judafolket väl brukat dessa sina företräden, och svaret blir ett fruktansvärdt nej. Judafolket har tvärtom missbrukat dessa företräden på ett sätt, som gjort just detta största af alla företräden, ägandet af sanningen, till ett vittne emot det, ett vittne, som öfverbevisar det om synd och skuld och fördärf, fullt motsvarande men i själfva verket oursäktligare än hedningarnes alla laster. Jag beder eder noga genomläsa skildringen af hedningarnas laster i första kapitlet och listan på judarnes moraliska tillstånd i tredje kapitlet och säga, hvilken teckning som är svartast. Ur svaren på dessa två

frågor kommer svaret på den tredje såsom en alldeles oundviklig slutsats. Han frågar: hvar är då berömmelsen? Svaret blir, svaret måste blifva: den är utelyckt. Jag har så omständligt anfört detta exempel, emedan det till punkt och pricka kan tillämpas på oss. Att äga bibeln är vårt största företräde. Att försumma att göra oss ett rätt bruk af bibeln blir vårt dyraste ansvar och vår djupaste skuld.

Maningen att förblifva vid Herrens ord innebär en maning, att vi i tro och bekännelse och framför allt i lif erkänna vår skuld till denna bok, erkänna vår lojalitet till denna bok. Icke för bokens skull utan därför, att boken är så oändligt mycket mer än bara en bok. Det är ingen skam att älska en bok. Det är ingen skam att vörda och akta en bok. De, som vilja göra det så oförnuftigt och så förnedrande, nästan till ett afguderi, de begära för sina böcker en större och djupare hyllning än de förneka denna boken. Huru skall man kunna skilja bokens innehåll från boken själf? Huru skall man kunna bevisa innehållet sin aktning, medan man försummar boken och låter den höljas af dam, oläst, eller falla sönder under hånets och tviflets hvassa ägg? Älskaren kysser brefvet från den älskade och gömmer det vid sitt hjärta. Den minsta relik från en vördad vän aktas och bevaras trognare än alla rikedomar. Ack, jag

säger eder, I unga, att edert förhållande till bibelns heliga innehåll tydligt och klart framträder uti edert förhållande till boken. Låten icke förvilla eder af varningar för inskränkthet och bokträldom och bibeldyrkan. Hvarför skulle bibeln ensam ej få göra anspråk på den hälgd och hänsyn, som kommer hvarje skattkammar till del? Hvarför skulle en beundrare af Shakespear och Homer hafva rättighet att med någonting liknande hyllning och tillbedjan öppna sina volymer, medan bibelläsaren måste bevisa sin rationalism genom vårdslöshet och likgiltighet, ja, hänsynslöshet och förakt i handskandet med bibeln? Är icke detta en underlig självmotsägelse, att just de, som högljuddast varna oss för bibeldyrkan äro själfva bokdyrkare i ordets mest trångbröstade mening?

Förblif alltså vid Herrens ord, först och främst därför *att du lärt det och lärt det från barndomen.* Hvad vi tidigast lärt, komma vi sist ifrån. Hvad vi lärt ofrivilligt innebär ett ansvar i en särskild mening. Det är ingen ringa ting att bära med oss i vårt förstånd och minne outplånliga läxor af den högsta sanningen. Lika stor som olyckan är af ett lif i mörker och okunnighet från barndomen, lika stor är lyckan af en uppfostran i ljuset. Ett lif, som börjat i mörkret, kan genom Guds nåd och sanning blifva vändt uti en vandring i ljuset. Men förlusten af de år,

som förgått i mörkret, är oersättlig. Det, som sås senare än i såningstiden, kan brådmogna för ladan, men brådmogen skörd blir aldrig en full skörd. Gud har inräknat vår barndom uti vår nådatid. Och i vår nådatid är barndomen den rika såningstiden. Många senare intryck i lifvet äro en ytlig skrift i dammet, som täcker våra barndomsintryck. De skrifvas och förgå för andra lika ytliga inskrifter. Under dem alla ligger outplånlig en skrift, som hvarken lifvet eller döden kan utplåna. I, mina unga vänner, kännen de heliga skrifterna från eder tidiga barndom. Det är en kunskap mycket att värdera, en kunskap på samma gång mycket att förfäras för. Det är en last, som förd i hamn skall inbringa en vinst oräknelig, men sänkt i hafvet skall draga alla andra skatter med sig i djupet. Denna kunskap är, låt mig betona det, ett oåterkalleligt privilegium, ett oåterkalleligt ansvar. Denna kunskap är icke en last, som kan kastas öfver bord. Sjunker den, så sjunker den med fartyg och allt. Det är somliga ting, hvilka man icke har glömt, ens då man glömmer dem. Det finnes minnen under glömskan också. Det finnes en kunskap under okunnigheten. Paulus talar i det senare tessalonikerbrefvet om en okunnighet, som Gud skall hämnas på. Det är en okunnighet, som man ej har rättighet att hafva. Det finnes en brottslig okunnighet och

en brottslig glömska. Det är fallet med all okunnighet, som är egentligen bara damhöljd kunskap. Det är fallet med glömska, som är egentligen bara ett skrinlagdt minne.

Men vidare. Förblif vid Herrens ord, *emedan du blifvit förvissad därom.* Att äga sanningens kunskap från de tidigaste åren är stort och ansvarsfullt, men större och ansvarsfullare är det att äga sanningens förvissning. Och dessa två förmåner, dessa två ansvar följas åt. Att dela på dem är alltid sökt och konstgjordt. Att dela på dem är bara en "senare tanke", en tom ursäkt, liknande de där konventionella ursäkterna att "icke vara hemma", då man känner sig opasslig att taga emot. Sanningens kunskap har det omedelbart med sig att ingifva förvissning. Hvem kan blicka åt ljuset utan att se? Ingenting är så myndigt och så fullt af auktoritet som sanningen. Att lära sanningen är omedelbart att tro sanningen. Att icke tro sanningen är ej brist på tro utan är otro, liksom det att icke se ljuset är icke brist på synsinne utan blindhet. Huru mycket någon ser, huru långt och huru väl, det blir en annan sak. Trons styrka och rikedom beror på öfning och förmåga. Men tron har sitt ja, liksom otron sitt nej. Och dessa ja och nej äro identiska med tron och otron själf. Jag går så långt, att jag säger, att det är knappt en frivillig sak att tro sanningen, det är snart

sagdt ett tvång. Ett barn, undervisadt i de heliga skrifterna, tror de heliga skrifterna. Ja, hvem vet icke, att man kan undervisa och uppfostra barn icke bara till tro på skriften utan på hvilken speciell trosbekännelse som hälst. Barn, uppfostrade i lutherdom, blifva lutheraner. Barn, uppfostrade i baptism, blifva baptister. Vid mognare ålder kunna de ju förstås läras om. Men det har visat sig vara så svårt, att det rent af genom en slags tyst öfverenskommelse mellan de olika kyrkliga sekterna för det mesta uppgifvits. Under tider af starkt proselytintresse gör det sig ju gällande. Och somliga kyrkliga sekter, mer än andra fallna för proselytverksamhet, praktisera ju denna sensommarsådd mer än andra. Men i det stora hela är det barnens undervisning och uppfostran som utlägga råmärkena för de olika kyrkliga bekännelserna. Jämförelsevis ganska sällan inträffar det, att någon någonsin tviflar på hvad han i sin barndom verkligen trott. Den romerska kyrkans bestånd midt i det tjugonde århundradets liberalism och rationalism och all öfrig upplysning bevisar detta kraftigast. Men för öfrigt också den sega tillvaron af judendomen och muhammedanismen i världen till trots af allt missionsarbete bland dem.

Detta borde utgöra en varning för att inså i barnahjärtat förvissning om det som i bästa fall

är tvifvelaktigt. En religionsuppfostran för sekteriska ändamål och med trånga sekteriska medel är lika afskyvärd som ödesdiger. En sant kristlig uppfostran bör vara om de allra vissaste ting. Och det just därför, att villfarelsen såsom sanningen, sådd i den åldern i hjärtat, utgör ett snart sagdt oupprotligt utsäde. Men för att nu icke längre tala om dessa enskildheter, hvilket ansvar att hafva gjort en sådan bekantskap med de heliga skrifterna, att vi om dem också blifvit förvissade! Hvilket ansvar att bära med sig icke bara en rik last af sanningskunskap i sitt minne och sitt förstånd utan också äga denna kunskap såsom en erfarenhet, en hjärtats egendom, ett samvetets egendom! Hvilket ansvar att djupt i sitt innersta medvetande tusen gånger hafva underskrifvit på sanningen, känt sig kallad och rörd, förmanad och tuktad, tröstad och uppmuntrad! Hvilket ansvar att hafva sagt dessa många tysta ja till sanningens ande! Huru omöjligt för någon senare erfarenhet i lifvet att utstryka denna själens egenhändiga namnteckning under sanningen! Huru omöjligt för alla nej i världen att fullständigt nedtysta detta ja i själen! O, mina unga vänner, akten på privilegiet af förvissningen om sanningen. Däri gömmer sig en himmel. Men däri lurar också ett helvete. Lyckliga ungdom, som har andliga erfarenheter, lyckliga ungdom, som har minnets

album till trängsel fyldt med Kristus! Men ve, ve, ve, om denna ungdom ej blir dessa erfarenheter trogen! Det finnes ingen börda tyngre att bära med sig till sin ofärd. Att förgås med hufvudet fullt af kristlig kunskap är förfärligt. Att förgås med hjärtat fullt af heliga minnen är förfärligare.

Men vidare. Förblif vid Herrens ord, *eftersom du vet, af hvem, ja, af hvilka du lärt det.* Tänken därpå, I unga, att I hafven lärt den heliga skrifts sanningar af edra bästa vänner. Timoteus hade lärt af sin mormor och sin moder. Så hafven I. Kanske I också hafven lärt dem af eder fader. Då ären I ännu lyckligare lottade än Timoteus. I såsom han hafven någon kristlig lärare, hvilken har undervisat eder i sanningen och ingen möda sparat att ingifva eder kärlek till sanningen. Tänken på dessa edra uppfostrare och lärare. I veten, att de älskat eder och varit måna om eder välfärd. I veten, att de varit trogna vägvisare, pålitliga rådgifvare. I veten, att de velat gifva sitt lif för edert bästa. Kanske hafven I sedan dess fått andra lärare, andra vägvisare. Kanske hafven I råkat i deras sällskap, hvilka icke hafva försyn för att bele och håna eder moders och faders råd, edra kristliga lärares varningar och böner. Ären I säkra på, att dessa nya lärare äro lika måna om eder välfärd? Äro de lika villiga att gifva sitt lif för edert bästa? I

veten, att icke så är. I djupet af edert hjärta veten I, att deras råd är en förförelse. I djupet af edert hjärta veten I, att på eder olycksdag skola alla dessa rådgifvare och vägvisare lemna eder åt edert öde. Och om I icke veten det, så bören I få veta det. Dessa, som vilja beröfva eder eder barnatro, dessa, som vilja rifva ifrån eder bibeln, äro inga sanna vänner. De må själfva vara förförda snarare än förförare, men de gå den store förförarens ärenden. Hvad är krigaren värd, sedan han förlorat sitt svärd? Hvad skall seglaren taga sig till, sedan han mist sin kompass? Tänken bara ett ögonblick. Äro de edra välgörare, som plundra eder på edert silfver och guld? Skullen I vilja umgås såsom med aktade vänner med dessa, som i nattens mörker röfvat eder på eder börs med pistolen för eder panna? Är det någon vänskap möjlig med dessa fiender, som hota vår hälsa? Antag, att de säga, att hälsan är en obegriplig ting. Skulle det innebära, att vi borde utan motstånd låta beröfva oss hälsan? Men är det icke just hvad dessa plundrare af tro och frid förebära? De ursäkta sitt röfveri därmed, att i alla fall tron och friden äro ganska obegripliga saker. Och med samma ursäkt taga de bibeln ifrån eder. Det vore ungefär detsamma som om någon plundrade dig på en dyrbar ädelsten med den ursäkten, att du i alla fall icke förstår dig på

hvad det är som ger ljus och härlighet åt densamma. Det är sant, mina vänner, att bibeln är en större hemlighet än ädelstenen och gömmer tusen frågor och spörsmål. Men att det är trons största och dyraste ädelsten, det är visst. Därför, behållen hvad I hafven. Försvaren det emot alla röfvare och plundrare. Försvaren det, om det behöfves, med edert lif. Ty denna skatt förlorad, farväl med lifvets hela värde. I den meningen är det tusen gånger bättre att dö rik än att lefva en tiggare.

Men vidare. Förblif vid Herrens ord, *emedan det kan göra dig vis till frälsning.* All sann kunskap är ett kunskapsmedel. Vi lära för att lära. Alla studier syfta på en mogenhetsexamen. Den heliga skrift hafva vi lärt för att ytterligare lära. Ingen är där, allra minst där, fullärd. Hvad vi veta, är endast några få läxor. Djupen äro qvar att utforska. Höjderna äro qvar att mäta. Endast ytligheten kan inbilla sig på några år inhämta hela bibeln. Försvarlig kristendomskunskap är nätt och jämt så mycken kunskap i kristendom att vi på denna kunskap kunna igenkännas såsom lärjungar. Men icke bara i den meningen lära vi den heliga skrift för att ytterligare lära, utan, i täxtens ord, för att blifva vis till frälsning. Den heliga skrift är såsom hvarje bok en vägvisare, en vägledning. Kunskapen är i boken men icke om boken. Den

heliga skrift är en kunskap om Gud. Att kunna bibeln utantill är icke detsamma som att vara vis till frälsning. Den heliga skrift visar oss till Kristus, och det är vägen till himmelen. Att känna Gud och den han sändt är evigt lif. Men således å andra sidan, frälsningen är i alla fall vishet. Vägen till förtappelse är dårskapens stråt. Där vandra de, som icke känna Gud, där vandra de, som gå bort i sitt mörker. Vägen till saligheten är ljusets stig. Där vandra de upplysta. Och de äro själfva ljus, världens ljus. Att vara salig måste vi läras, men läras af Gud. Frälsaren är också mästaren. Frälsningen är vishet, men icke all vishet är frälsning. Nej, det finnes en vishet, som är raka motsatsen till frälsning. Det finnes en vishet, som fördömer. Och det finnes mycken vishet, som hvarken fördömer eller saliggör. Det finnes en djäfvulsk vishet, en vishet, som förhärdar och uppblåser och gör en människa till en fiende till Gud. Äfven hatet kan vara hvässadt och skoladt. Af denna art är mycken vishet i världen, en vishet, som har förklarat krig emot Gud och hans Kristus och hans sanning. Och det finnes en världslig vishet, en vishet om världen, hvilken vishet i och för sig hvarken vägleder eller förvillar helt enkelt emedan den handlar om tingen uteslutande. Den heliga skrift har sin specialitet i detta att göra oss visa till frälsning. Den

heliga skrift handlar om våra evighetsintressen. Den heliga skrift är därför en sanning, som är adresserad till oss personligen. Hvad där står, angår oss såsom ingenting annat. Det är en stor skillnad mellan apoteket med dess mångfaldiga och intressanta samling af medikamenter, och å andra sidan doktorns preskription för mig. Bibeln är intet apotek så där i allmänhet utan är min preskription. Bibeln innehåller ej sanningar bara att betrakta utan sanningar att beakta. Det är just det stora missbruket af bibeln att göra af dess innehåll en neutral vetenskap. Bibeln är en partibok. Bibeln uppfordrar oss till att välja, att taga parti för eller emot. Och det är knappt möjligt att värre skymfa denna bok än att binda en munkafle på dessa kraf och anspråk. Bibeln är en bok, som talar till samvetet, eller eljes har just intet att säga. Bibelns lärdom innebär sorg öfver synden, tröst öfver förlåtelsen, glädje i nåden och korteligen, såsom jag nyss sade, erfarenheten af preskriptioner noga följda och allesamman verksamma. Bibeln lefves, bibeln upplefves.

Men vidare. Förblif vid Herrens ord, *emedan det är af Gud ingifvet.* Bibeln är poesi. När du håller i din hand bibeln, så vet, att du har där mänskligheten största literära verk. Vet, att du äger inom dessa permar en dikt, som ingen

dikt är, en saga, som är sann, eller rättare tusen dikter och sagor af det slaget. Du kan gerna medgifva, att bibeln är en dikt, bara du kommer ihåg, att denna dikt är diktad af Gud. Ack, hela skapelsen är ju en dikt, diktad af Gud. Du kan gerna medgifva, att bibeln är en sagobok. Den bringar nya världar och nya verkligheter in i vår värld och inom vår synkrets, världar och verkligheter, som intet öga sett och intet öra hört och uti ingen människas hjärta uppstigit. Och det är ju allt sagolikt. Men berättaren af dessa sagor är Gud. Och det gör sagan till verklighet. Hvad Gud diktar, det står där skapadt. Hvad Gud berättar, det händer. Skapelsen är en dikt. Och det finnes ingen säkrare garanti för någon verklighet än att Gud sade: varde, och det vardt. Det verkliga i all händelse är rösten af den store sagotäljaren, är rösten från "andra sidan", från den högre världen. Bibeln är i ett band de samlade skrifterna af urskalden, af urdiktaren själf. Där hafva vi ej blott poesien utan poesiens rötter och källor. Ingen kan blifva en poet utan att dricka ur denna poesiens källa. För en dryck ur Mimers brunn pantsatte Odin sitt ena öga och vandrade enögd genom lifvet hellre än att sakna inspirationen af denna enda dryck. För en dryck ur den heliga skrifts urkälla borde vi vara villiga att pantsätta båda våra ögon och hellre intet mer se i världen än gå

miste om dessa himlasyner. De äro de renaste verkligheterna. Hvad vi med våra naturliga ögon se, äro drömbilder, äro nattgestalter, äro skuggor och dimmor. Men en blick in i den eviga världen, sagovärlden, såsom vi kallade den från vår synpunkt, är en blick på själfva tingen. O, hvilken förlust att ej hafva sett detta. Och det värsta är, att det är en förlust så grundlig, att den är utan all ömkan och sorg öfver sin fattigdom. Ingen sörjer öfver att han ej är en skald. Tvärtom, han tackar Gud, att han är fri från det lytet åtminstone. Ingen går där och suckar öfver att han icke är kär. Tvärtom, han ömkar sig öfver dem, som äro det. Att sörja däröfver att man ingen skald är, det är att vara en skald. Att sucka är att älska. Men hvilken skulle väl för kärlekens suckar vilja afstå från sin kärlek! Och hvilken skulle för längtan efter mästerskap vilja afstå därifrån! Ack, läsen bibeln, I unga, så blifven I poeter. Bibeln är vägvisaren till underlanden, till sagolanden. Bibeln är vägvisaren ut ur Egyptens prosa, hvars högsta poesi är en sång om kött och lök, med den refrängen: hvad skola vi äta, hvad skola vi dricka och hvad skola vi kläda oss med? Gån till skriften och från större omsorger. Gån till skriften, och I skolen gripas af ambitionen att dikta och sjunga till mästarens ära.

Men vidare. Förblif vid Herrens ord, emedan all dess poesi *också är så nyttig*. Bibeln är en vägvisare till himmelen, men också just därför en vägvisare genom lifvet. Vägen till himmelen går genom detta lifvet. Bibelns poesi hänför krigaren på slagfältet. Bibelns poesi är icke bara en stjärna på fästet utan en lykta för vår fot. Bibeln är ett "vade mecum", ett "fråga mig om allting", så långt det gäller villkoren för ett rättfärdigt lif. Och ett rättfärdigt lif är det enda nyttiga lifvet. Bibeln lär den rätta vägen, inga genvägar. Men låt någon bara hafva den önskan framför allt att komma rätt, och han kan anförtro sig med odeladt förtroende åt skriften. Och skriften skall undervisa honom om den rätta vägen. Skriften skall bestraffa honom, då han afviker. Skriften skall föra honom till rätta, då han erkänner. Och skriften skall kort sagdt åtaga sig hans uppfostran och troget fullborda sitt värf. Ingen har vandrat vilse, som låtit sig vägledas af Herrens ord. Det är gammalt och sant det ordet: "Huru skall en yngling bevara sin väg obesmittad? Jo, när han håller sig efter ditt ord". Bibelns poesi är ej ett guld bara på molnens kant, utan ett guld, som gäller i handeln. Bibelns poesi är icke en vetenskaplig fantasi om guldgrufvorna i solen, utan är solens verkliga guld i de vajande skördarna. Bibelns poesi har både rim och reson. En mer praktisk uppfostran

kan ej tänkas än en bibeluppfostran. Mer eller mindre matematik i vår uppfostran har långt mindre praktisk betydelse än bibelns nndervisning i rättfärdighet. Att kunna räkna fermt kommer händigt lika mycket för skurken som för den rättrådige. Att *kunna* skilja mellan debet och kredit i bokföring är icke på långt när så viktigt som att *vilja* det. Den mest praktiska uppfostran för lifvet är den, som rör sinnelaget.

Men vidare, förblif vid Herrens ord, emedan det är en *uppfostrare* ej bara till nyttighet utan *till fullkomlighet*. Skriften gör en Guds människa fullbordad. Skriften uppfostrar till ett förverkligande af den fromma önskan, som Jakob uttalar i orden: "Att I mån vara fullkomlige och hele". Eljes är det ett vanligt fel med uppfostran att stycka och dela. All blott mänsklig bildning är ett styckeverk. De lärde äro ofta mycket hjälplösa i de många ting, som de icke veta. Ju högre lärdomen går, desto mer blir specialiteten framträdande. Ju lägre ner vi befinna oss i klasserna, desto flere ämnen studera vi. Ju högre upp vi komma i klasserna, desto färre blifva ämnena. I småskolan lära vi hela alfabetet. Vid universitetet studeras en enda bokstaf. Att blifva vetenskapsman innebär krafvet af själfuppoffring. Det är visserligen sant om all sann uppfostran. Endast den, som är villig att dö, kan lefva. Den, som mister sitt lif, skall vinna det. Men bristen

i all bara mänsklig bildning är, att den utgör blott en självuppoffring. Mänsklig bildning är bara en förberedelse, en analys. Syntesen läres af blott *en* mästare. Syntesen tillhör uteslutande en vetenskap, den himmelska. Den största af alla erfarenheter är denna: jag är funnen. Och det är en erfarenhet i Kristus. Att finna är stort, att vara funnen är större. Och verkligheten är den, att det är litet eller intet man kan finna, innan man är funnen. Att söka och finna, innan man är funnen, är en blindbocklek. Den begriper litet eller intet, som icke är gripen. En skrifts mening måste finna mig, innan jag finner den. Och här är dörren till fullkomlighet. Att blifva en hel och fullkommen man är det ideal, som skriften håller för vår längtan. Det är den enda bildning och uppfostran, som förtjänar namnet liberal. Och måttet derpå är Guds mått. Att blifva det högsta och bästa som jag vet och vill är ännu något vida under måttet att blifva hvad Gud vet och vill. Detta mått anger Paulus, då han säger: "Att finna såsom jag är funnen". Gud finner mig; det är måttet, efter hvilket han låter sig finnas af mig.

Men slutligen. Förblif vid Herrens ord, *emedan det gör dig skicklig till allt godt verk.* Och i detta goda verk är inneslutet allt, som angår vår aktualitet i tiden och i evigheten. Det är fullkomligheten i sin tillämpning. Skicklig att

lefva, skicklig att dö. Skicklig att glädjas, skicklig att sörja. Skicklig i fattigdom och rikedom. Skicklig att tjäna och herska. Skicklig för jorden och för himmelen. I allt öfvervinna vi. I allt äro vi öfvade. Och i denna öfning ligger också en öfning för salighet. Det finnes ingen, absolut ingen bok, som håller för vår ambition ett så stort program, ingen enda utom bibeln. Kinesernas så kallade heliga skrifter äro fulla af praktiska lärdomar för lifvet. Hinduernas och egyptiernas så kallade heliga skrifter äro fulla af anvisningar, huru en människa skall komma ut ur detta lifvet. Men lärdomen att lefva, rätt lefva, lefva i tiden för evigheten, är bibelns specialitet.

XVII.

Stora reqvisitioner.

Kol. 1: 9—12.

En apostel antecknar i denna täxt innehållet af sin förbön för en kristen församling. Och det första vi lägga märke till är, att han kallar denna sin förbön för en begäran. Bedjaren är en aktieägare. Han icke bara beder, han begär, han reqvirerar. Han har råd därtill. Egentligen kan ingen bedja om mer än han har. Att bedja innebär såsom sin förutsättning äganderätt. Men vidare, den bedjande i denna vår täxt begär väldiga ting. Hans reqvisitioner gå löst på ofattbara rikedomar. Och vi fästa oss vid, att han reqvirerar dessa stora rikedomar för sådana, som hafva råd att mottaga dem. Om aposteln, som begär stora ting, måste hafva god råd, så måste i sanning också de, som skulle mottaga dessa stora rikedomar, hafva god råd. Det finnes rikedomar, som den fattige under ingen omständighet har råd att mottaga. Det finnes hus i Chicago, som om de erbjödes mig, jag måste

undanbedja mig, emedan jag icke har råd att äga dem.

Denna tanke utgör en mycket viktig del af vår täxt. De kristna, som aposteln begär så stora ting för, ägde allaredan förutsättningarna för att mottaga dem. Och hvilka dessa förutsättningar voro, antydes i de orden: "från den dag vi fingo höra det", hvilket syftar tillbaka på det föregående, där aposteln talar om deras tro i Kristus Jesus, deras kärlek till alla heliga och det hopp, som var förvaradt åt dem i himmelen. Tro, kärlek och hopp utgjorde de rikedomar, som satte dessa kristna i stånd att mottaga ännu större. Det är ett engelskt ordspråk, som säger, att det lönar icke att pinna på en pojke, värd bara femtio cents, en uppfostran, värd hundra dollars. Med andra ord, det lönar icke att skicka till skolan den, som inga anlag har. Det lönar icke att gå till guldsmeden med andra än ädla metaller. Vill man ha något gjordt af järn, så duger klensmeden. Tro, hopp och kärlek är det kristliga lifvets hälsa och anlag. Där de finnas, där lönar det att önska mer.

Låtom oss då notera, hvilka stora reqvisitioner aposteln gör för dessa kristna, som ägde tro, hopp och kärlek. Vi lägga märke till, att hvarje reqvisition är märkt med denna stora siffra: *allt*. Aposteln begär icke en del af något, utan han har den förmätenheten, kunde man vara frestad

att säga, att reqvirera allt af hvarje sak han begär. Det är som om någon ginge ned till en af de stora butikerna här i Chicago och reqvirerade i hvarje departement af dessa butiker hela förlaget. Nej, det är förstås oändligt mycket mer, eftersom det här ej är fråga bara om en jätteaffär i Chicago utan om Guds obegränsade förråd.

Den första reqvisitionen lyder så här: "att I måtten vara uppfylda med kunskap om hans vilja, i all andlig vishet och insikt". Han begär, att Gud skall ställa till deras förfogande hela kunskapen om sin vilja. Det är väl, om något, en fullständig universitetskurs. Först och främst gäller det Guds vilja. Och Guds vilja är den verklighet, som ligger lefvande och oförgänglig under alla ting. Det är att komma till tingens väsen och kärna att lära känna Guds vilja. Det är att lägga sin hand på själfva pulsen i all verklighet. I jämförelse därmed äro alla studier ytliga, bara en samling af skärfvor och flisor och bitar och tomma skal. Vi veta, huru tarflig den döda naturen förefaller i jämförelse med den lefvande naturen. Studiet af den döda naturen är liksom ett fragment, liksom en roman, hvars första och sista kapitel äro urrifna ur boken och dessutom många kapitel däremellan. Sammanhanget måste öfver allt gissas. Och dessa gissningar utgöra också i dessa naturstudier det

allra intressantaste. Tag däremot det allra minsta lefvande kryp, och lägg märke till, huru komplett dess historia är. Det minsta lefvande väsen är ett system, är någonting inom sig fullbordadt. Och dock, äfven där fattas djupare sedt sammanhanget. Maskineriet se vi, och det går. Men kraften? Och i stort sedt är hela naturen ett sådant fulländadt helt, ett maskineri af väldiga dimensioner och fulländade detaljer. Men kraften? Ack, ja, det är den stora hemligheten. Det förblir den stora hemligheten, ända tills studiet af Guds vilja upptages. Och här begär aposteln, att Gud skulle kosta på dessa, vi må väl säga nybörjare, en hel och fullständig kurs i detta högsta af alla universitetsämnen. Och han begär uttryckligen för deras räkning, att denna kunskap meddelas i all andlig vishet och all andlig insikt. Han begär, att Gud för det första gör dem visa nog att fatta, att Gud ger dem själsförmögenheter, som kunna mottaga en sådan hög kunskap. Och han begär, att han fyller dessa mått, som han själf gifvit dem, ända till brädden. Han reqvirerar, kan man i sanning säga, en liberal uppfostran för dem. Och de voro värda en sådan uppfostran, fulla som de voro af hälsa och anlag.

Men vidare. Han reqvirerar denna höga och liberala uppfostran för dem för de härligaste praktiska ändamål. De skola uppfostras för en

samhällsställning, som fullt motsvarar deras uppfostran. De skola uppfostras för höga och lönande sysslor. De skola uppfostras för äreplatser och förtroendeplatser. Detta ingår tydligen i apostelns reqvisitioner. Detta ingår uttryckligen i apostelns program för dem. De skola vandra värdigt Herren. De skola sättas i stånd att behaga honom i allt. Och de skola bära frukt i all god gerning. Sådana höga ämbeten kräfva en omsorgfull och vårdad uppfostran. Och endast en uppfostran, som är utan luckor och brister, endast en uppfostran, som innebär rent af att uppfyllas af kunskapen om Guds vilja, gör någon skicklig att fylla sådana poster af ära och ansvar på ett sätt, som i alla afseenden behagar Gud och bär frukt i all god gerning. I allmänhet är det endast en fullständig uppfostran, som lönar sig. Det är med uppfostran ganska mycket som med annonsering: allt eller intet. En half uppfostran är sämre än ingen. Därmed är ingalunda sagdt, att det är bättre att veta intet än litet. Nej, med en half uppfostran mena vi ej en uppfostran, som icke hunnit längre än dit, utan vi mena en uppfostran, som ger sig ut för att vara fullständig, ehuru den är endast half. En half uppfostran i den mening vi nu taga ordet är en half kurs tillsammans med ett fullt betyg. Och en sådan är oändligt mycket sämre än ingen alls. Okunnigare

är ingen än den, som af höga betyg hindras att inse sin okunnighet. Det är således i allmänhet sant, att endast en hel uppfostran lönar sig. De, som klaga öfver missräkningar i den delen, gjorde bäst uti att undersöka halten och graden af sin uppfostran. Att vara en dålig stenograf betalar sig dåligt. Att gå ut i lifvet på vinst och förlust med halfva kunskaper i allting, det betalar sig dåligt. Ja, det betalar sig sämre och sämre. Den allmänna tendensen i lifvet är att betala mycket eller intet. I den tendensen ligger en varning för alla, som hafva anlag att börja sin skolgång sent och sluta den tidigt och skolka frikostigt under tiden. Ja, däri ligger också en varning för en allt för hastig skolgång. Det kan gå för examens skull att hoppa öfver klasserna. Men det är för lifvet bättre att genomgå dem. Grundlighet är sällan väl förenad med snabbhet. Undantag i detta fall äro inga exempel att efterfölja. Betecknande för de växande anspråken på grundlighet i studierna är den opinion, som uttalas i de vanliga talesätten, att man *går* i skolan, *sitter* i gymnasium och *ligger* vid universitetet. Det är icke den växande makligheten, som i dessa talesätt velat uttryckas, utan såsom jag sade de växande anspråken på att icke brådska.

Men tillämpadt på vårt ämne blir detta så mycket oundvikligare. Det enda, som bär sig

och betalar sig ifråga om bekantskapen med Guds vilja, är att känna den fullkomligt. En ytlig bekantskap med Gud och hans vilja är en grundlig förvillelse, det vill säga, om denna ytlighet misstages för grundlighet. Eljes, ack, huru litet vi alla veta. Men därom gäller, att ingen må förakta den ringa begynnelsens dag. I det ödmjuka erkännandet af att vi ännu litet eller intet veta ligger själfva betyget till detta universitet.

Men vi fortgå till den andra stora reqvisitionen. Aposteln begär för det andra, att Gud skulle ställa till deras förfogande "all sin härlighets makt". Hvad vill det säga? Ja, svårigheten att fatta det ligger i sakens utomordentliga storhet. Guds härlighets makt är den makt, med hvilken Gud uppbär hela sin härlighet. Det tager makt att uppbära härlighet. Ifall härligheten skall vara annat än tomma titlar och falska rykten, så kräfver den makt. Jag minnes i Upsala en gammal grefve, som lifnärde sig med att forsla varor i en liten kärra, som han själf drog. Det var en blygsam tillvaro för en, som dock var en grefve. Han hade, tycktes det mig alltid, dålig råd att bära en sådan titel. Välan, det är rena sanningen, att all mänsklig härlighet lider af det felet att vara vanmäktig. Alla mänskliga äretitlar äro för stora. De sitta illa, de misskläda, emedan de äro för stora, på tok för

stora. Mänsklig ryktbarhet är en skylt, som kan läsas på långt håll, emedan bokstäfverna äro så höga. Men den lilla människan, som skulle vara att finna någonstädes bakom denna stora skylt, är det oftast fåfängt att söka efter äfven med lykta och bloss på nära håll. Ja, i de flesta fall stör det bara en vacker effekt att alls leta efter personen. Den mänskliga ryktbarheten och äran taga sig liksom hägringarna bäst ut på långt håll.

Men att Gud skulle ställa hela sin härlighets makt till dessa kristnas förfogande är öfvermåttan mycket begärdt. Och vi lägga märke till, att den djärfve reqvirenten verkligen begär allt. Och det blir om möjligt än mer öfverraskande och underligt, då vi i fortsättningen lägga märke till, huru denna stora reqvisition detaljeras. Här reqvireras nämligen all Guds härlighets makt "till allt tålamod och all långmodighet". Äro således tålamod och långmodighet, när allt kommer omkring, den furstliga ståt och prakt, som kräfver all Guds makt att uppbära? Ja, det vill synas så. Det kan låta litet underligt för oss, eftersom vi äro vana vid att betrakta dessa dygder såsom framför allt tjänareegenskaper, dagakarlens dygder. Men att öfverraskas af skriften är vanligt. Skriften följer ej våra trampade vägar. Men i sanning, vid närmare eftertanke skola vi inse, att tålamod

och långmodighet äro verkligt furstliga dygder. I dessa två dygder ligger villkoret för att öfvervinna och segra. Och det är kungligt. Hvem kan icke vara amiral och general på segerdagen? Att sitta i en vagn och hyllas af allt folket, det kan hvem som hälst. Men på stridens dag? Det blir en annan sak. Hvem kan icke vara kung, om därtill hör bara att bära kronan och sceptern och hermelinmanteln och låta alla buga sig för en? Hvem som hälst kan det. Nuväl, det är barnens föreställningar om hvad det vill säga att vara general och kung. En käpphäst att springa grensle öfver, och strax äro de generaler. En grannlåt på hufvudet, och strax äro de kungar. Men i lifvet och verkligheten tager det sig helt annorlunda ut. Och äfven den yttre verkligheten är i det fallet icke nog verklig. I det rätta lifvet och verkligheten finnas inga andra furstetitlar än dessa, som innebära dugligheten att öfvervinna. Där är den en konung, som segrar, alltid segrar.

Och makten att öfvervinna är tålamodets makt, och därtill långmodighetens. De representera defensiven och offensiven i detta krig, där den rätta konungsligheten öfvervinner. Tålamod är defensiven. Långmodigheten är offensiven. Tålamodet är makten att fördraga, att ignorera, att behålla sin ställning ointaglig. Långmodigheten är makten att anfalla, att in-

taga, att eröfra fiendens befästa platser. Vi hafva fiender, som endast kunna öfvervinnas med tålamod. De förtjäna icke något annat krigssätt, emedan de i själfva verket icke erbjuda något värdt att intaga, att eröfra. Det finnes fiender, som man af hänsyn till sin värdighet bör helt simpelt ignorera. Att gå till fejd med dem skulle vara löjligt. Eller, om icke löjligt, så lönlöst. Men det finnes också fiender, som förtjäna att vi anfalla dem. Och det sker med långmodighet. Det sker med den makt, som gör dem till vänner. Det sker genom en storsinthet, som alldeles bringar dem på obestånd i deras befästade ondska. Det sker genom en barmhärtighet, som samlar glödande kol på deras hufvud. Så krigas det, där Herrens hela härlighets makt ställes till ens förfogande. Och hvem skall neka till, att det är en reqvisition, som heter duga. Det är ett uppbåd, som räcker till att eröfra alla världar. Det är en utskrifning, som utgör blomman af alla vapenföra trupper i Guds tjänst. Kan någon för att befästa sin tron begära mer än denna hjälpsändning, detta uppbåd, denna utskrifning?

Men vi måste kasta om än bara ett flyktigt ögonkast äfven på den tredje stora reqvisitionen. Den är så stor och tillika så viss, att den redan i förväg aflockar aposteln ett gladt tack. Han

säger: "med glädje tackande fadren, som gjort oss skickliga till att vara delaktiga i de heligas arfslott i ljuset". Vi märka, att äfven här gäller det allt. Det är så gifvet i denna order, att det icke behöfver nämnas. Det är fråga om arfslott, och det är fråga om de heligas arfslott. Och om något är ett helt tal, så är det detta. Aposteln begär, att Gud skulle göra dessa kristna skickliga att göra sig till godo alla de heligas arfslott i ljuset. Skickliga för himmelen, alltså. Den tredje stora reqvisitionen är mästerskap uti att vara salig. Därom har jag förr många gånger haft tillfälle att tala. Det är kulminationspunkten i vårt lifs alla djärfva förhoppningar. Det är en reqvisition, som gäller allt löst och fast i himmelen. Det är en reqvisition, som det tager alla evigheter att mottaga och bruka.

Jag kunde säga, att vår täxt handlar om fyra stora M. Aposteln begär för sina vänner i Kolosse de fyra privilegierna: att förklaras myndiga, att blifva millionärer, att regera såsom monarker, att blifva mästare. Äfven oss gälla emellertid dessa storartade donationer och reqvisitioner. Och ingen af oss borde försumma att tillegna oss rättigheten att efter vårt namn kunna skrifva dessa fyra stora M. De betyda "med mera", "med mera". Det vill säga, där det finnes tro och kärlek och hopp, där lägger Gud till oändligt mycket mera. Äfven denna täxt illustrerar alltså

det ordet, som frälsaren vid så många tillfällen använde: "Den, som har, honom skall det varda gifvet". Ja, i sanning, ett rikt mått, skakadt och rågadt skall det gifvas i hans sköte. Han skall blifva myndig och mogen förklarad, han skall blifva en millionär, han skall blifva en monark, han skall blifva en mästare.

XVIII.

Intresseräkning.

Fil. 4: 8.

Denna täxt framställer för oss hvad som egentligast angår oss, våra verkliga intressen. Och det är en stor förmån att veta, bland annat därför, att vi då också däraf kunna draga den slutsatsen, hvad som icke angår oss. Och det är nära nog lika viktigt att veta som hvad som angår oss, ja, det är i grunden samma sak. Vi kunna icke såsom sig bör egna vår uppmärksamhet åt det, som bör hafva vår uppmärksamhet, utan att vi göra det odeladt. Hvarje lärare vet, att den stora svårigheten med all undervisning är att kunna verkligen fånga lärjungens uppmärksamhet eller med andra ord vinna hans sinne öfver från det myckna, som icke angår honom, till det enda, som angår honom. Vi skola nämligen i detta sammanhang finna, att det som icke angår oss alltid är i majoriteten. Om det som verkligen angår oss kunde man i sanning säga med det latinska ordspråket: "non multa, sed multum" det vill säga: icke många saker men mycket

alla fall. Det är förunderligt, huru litet egentligen det är, som angår oss, i jämförelse med det myckna, som vill taga vår uppmärksamhet. Och å andra sidan, det är förunderligt, huru stort och rikt detta enda, som verkligen angår oss, blir, då vi bara egna det vår odelade uppmärksamhet. Det skall alltså blifva vår uppgift att med ledning af denna täxt finna, hvad det är som verkligen och oumbärligt angår oss.

Först alltså, i täxtens ord: "*allt som är sant*". Därmed är så mycket sagdt som det, att ingen lögn angår oss. Och det är en utomordentligt viktig sak att få veta. Att intet som är lögn angår oss, vill med andra ord säga, att vårt enda rätta förhållande till lögnen är att helt simpelt förakta den, att totalt ignorera den. Lögn skall icke bekämpas. Det är bara Don Quixots gamla kamp mot väderqvarnarna. Eller det är såsom att slåss med skuggorna. Lögn skall ignoreras. Och lögnen blir ignorerad, då man bara gifver sin uppmärksamhet odelad åt sanningen. Det är ju rakt omöjligt att se mörkret i ljuset. Men å andra sidan, allt som är sant angår oss. Hela sanningens rike gör anspråk på vårt intresse. Och såsom vi på ett annat ställe sagt, det är i själfva verket omöjligt att intressera sig för någon sanning utan att intressera sig för all sanning, just af det skälet att alla sanningar höra tillsammans i ett enda rike. Alla sanningar

äro släkt. Och det är en underlig släktkärlek mellan den släktens alla medlemmar. Föraktas en enda, den allra minsta i släkten, så förnärmas de alla. Vinner man en, så är man på god väg att vinna dem alla. Kommer man bara in i laget, så har man hela släkten där. Den, som verkligen funnit en sanning, skall veta, att de öfriga icke äro långt undan.

Men sanning, hvad är det? Jo, först och främst allt som är verkligt, eller med andra ord allt som verkligen är. Detta är den första fordran på sanningen. Såsom Luther så snillrikt säger om Guds ord, att det visst icke är bara bokstäfver och grammatiska skriftecken utan rena verkligheter. Paulus och Petrus, solen och månen och stjärnorna, du och jag, vi äro Guds ord, säger han. En sanning är aldrig bara en bild eller ett tecken, utan just den verklighet, som därmed afbildas och betecknas. All verklighet är sanning. Och allt som är verkligt angår oss. Men naturligtvis icke allt lika mycket. Det finnes billigare och dyrare verkligheter. Och det finnes af samma skäl också billigare och dyrare sanningar. Det finnes, om jag så må säga, järnsanningar och kopparsanningar och silfversanningar och guldsanningar. Och ehuru alla dessa angå oss, så angå oss guldsanningarna mest. Ja, det finnes ju äfven papperssanningar, ehuru som nyss sades dessa egentligen bara beteckna san-

ningar och hafva sitt hela värde i den kredit vi gifva dem. Det är mycket praktiskt att hafva sådana papperssanningar, så länge krediten är god och otvifvelaktig. Och krediten är otvifvelaktig, om vi veta, att i säkerhet för dessa papperssanningar ligga på banken guldsanningarna. Ja, det är i själfva verket på samma vis äfven med kopparsanningarna och silfversanningarna. De cirkulera i marknaden och hafva sitt bestämda värde, på hvilket man aldrig behöfver bli besviken, så länge de utgifvas i en sann proportion till guldsanningarna. Här är nämligen guldmyntfot gällande. Kopparsanningar och silfversanningar äro endast växel. Och denna växel har sin egentliga värdemätare i guldet. Hvad vill det säga? Jo, det vill säga, såsom frälsaren, den store bankören och finansieren, själf har sagt: "Söken först Guds rike och hans rättfärdighet, så faller eder allt det öfriga därjämte till". De himmelska, de eviga sanningarna angå oss djupast. Allt öfrigt som är sant, det vill säga verkligt, angår oss, så långt vi hafva tid och tillfälle. Men de eviga sanningarna angå oss såsom det enda nödvändiga. En dåre är den, som i äflandet efter de små tingen försummar de stora.

Men sant är icke bara allt, som är verkligt, utan en fordran till gäller på sanningen, nämligen denna: allt, som är äkta. Sanningen är icke lödbar. Sanningen är enfaldig. Sanning är

intet, som icke är hvad det är tvärs igenom. Det finnes kopparsanningar, och de äro koppar tvärs igenom. Det finnes guldsanningar, och då äro de guld tvärs igenom. Bronsering är ingen kopparsanning utan en kopparlögn. Förgyllning är ingen guldsanning utan en guldlögn. Och detta är lika ovedersägligt som då vi säga, att verklighet icke är sken. Sanning är själfva halten, icke ytan. Sanning är själfva saken, icke formen. Och allt som är äkta gör anspråk på vårt intresse. Hafva vi det rätta sinnet, så sätta vi värde på allt som är äkta och afsky allt som är förfalskadt, äfven om, ja, isynnerhet om förfalskningen är en förgyllning. Ingenting i världen angår oss så nära som allt det, som är ärligt och oförfalskadt. Ärlighet framför allt. Vi värdera ej en tesked efter skedens storlek och fasoner utan efter hennes äkthet. En stor sked kan vara till större delen järn. En liten sked kan vara äkta. Detta blir vår första pröfning på allt i lifvet, i fall vi rätt förstå hvad som angår oss: är det värkligt, är det äkta vara?

Men vidare. För det andra angår oss "*allt, som är värdigt*". I vår håg ligger ej bara att samla rikedomar utan att vinna ett namn. Och denna ambition är oumbärlig. Men liksom i samlandet af rikedomar det gäller att veta hvad som angår oss och hvad som icke angår oss, så här. När det gälde att samla rikedomar, så var

det viktigt att besinna, att de enda verkliga rikedomarna äro sanning. Man blir ej rik bara därför att man samlar. Det beror på hvad man samlar. Och det enda som lönar sig att samla är sanning, men i synnerhet de högsta, de eviga sanningarna. Ingen är rik, därför att han har sina magasin fulla af inbillningar. Men å andra sidan, det är icke ens på myckenheten af sanningar det beror utan därpå, att hvad vi äga är äkta vara, om aldrig så liten, och framför allt därpå, att vi äga *sanningen*, hvari alla sanningar hafva sitt värde. Så också här. Vi sträfva efter rykte och namn, och det är rätt, bara vi i denna sträfvan veta hvad som angår oss och hvad som icke angår oss.

Vår mänskliga värdighet är betecknad i vårt namn. Namnet är för människan hvad myntningen och prägeln är för myntet. Det individualiserar. När prägeln är satt på myntet, så blir det ett mynt för sig. Det får en individuell tillvaro. Det kanske icke blir mer än en ettöring. Men det är i alla fall något. Jag har ett namn. Du har ett namn. Och i detta namn är uttryckt vår individualitet. Hvarje människa kan i en sann och stor mening säga efter hvad Gud säger om sig: "Jag är den jag är; detta är mitt namn". Skulle det ej angå oss? Jo, visserligen, om något angår oss, så är det vårt namn och rykte. När vi tala om människovärdet, så mena

vi just detta den enskildes värde, för så vidt som vi mena något alls. Att hafva aktning för människan innebär just detta att hafva aktning för denna människa och denna andra och hvarje enskild. I annat fall är det bara ett talesätt. Om vårt namn och människovärde angå oss så nära, så innebär det, att det är viktigt och oumbärligt att vi vinna självkännedom, att vi tänka om oss hvarken för högt eller för lågt, utan sundt och sansadt. Vårt namn och anseende är först och främst hvad vi tänka om oss själfva. Ingen annan lär hedra oss, om vi skämma ut oss. En förlorad penning kan möjligen någon hitta och bringa dig tillbaka. Men ett förloradt namn? En förlorad heder?

Men vidare, vårt namn är icke bara ett personnamn i strängaste mening. Vi bära namn, som vi kalla släktnamn. Dessa namn äro personnamn i en vidsträcktare mening. De äro namn på personer i en högre mening. En släkt är också en person. En släkt är icke bara många personer utan också i verkligheten en enda person. Och hvarje person i släkten är hela släkten i en mycket intim mening. I vårt släktnamn kunna vi icke hedra oss själfva utan att hedra de öfriga. Vi kunna icke vanhedra oss själfva utan att vanhedra de öfriga. Att göra mitt släktnamn hedradt är att hedra fader och moder. Att vanhedra det, är att vanhedra fader och moder.

Tänk, huru ofta det inträffat, att det vanligaste släktnamn genom en enda medlem i släkten blifvit så upphöjdt, att det liksom från den stunden fått en ny och högre mening. Namnet bestämmer icke värdet, utan det betecknar värdet. Att heta Anderson och Peterson kan vara en mycket alldaglig affär. Men det kan också blifva en mycket stor utmärkelse. Namnet är hvad du gör det till. Och vet, att gör du ditt namn stort och hedradt, så har du hedrat icke bara dig själf utan alla, som bära ditt namn.

På samma sätt kunde jag fortsätta och säga, att vi bära namn, som binda oss icke bara vid en släkt utan vid en nation. Och nationen är verkligen också en person, hvars ära och anseende förvaltas såsom en gemensam egendom af hvarje medlem af den nationen. Och vi bära ett namn, som identifierar oss med hela kristenheten, ja, med Kristus, så att vi bringa ära eller vanära öfver hela kristenheten och öfver Kristus själf och hans sak och intressen i världen. I sanning, allt detta angår oss på det allra djupaste. Att taga vara på sin värdighet, är en helig plikt.

"Allt, som är värdigt", säger täxten. Till våra sanna intressen hör således icke bara allt, som är verkligt och äkta utan därtill verkligen också anseendet, utseendet, formen. Då vi för en stund sedan syntes tala ringaktande om dessa ting, var det uteslutande såsom en jämförelse

med saken, verkligheten och äktheten. Att i första hand sätta ifråga, huru något ser ut, är vrångt. Den första frågan är, hvad det är. Lögnen kunde ju också se vacker ut. Men sedan den frågan blifvit besvarad, hvad det är, så blir det en stor och viktig hänsyn att också intressera sig för, hurudant det är. Sanningen bör vara vacker, är värd att vara vacker. Vet jag, hvad jag skall säga, så skall jag därnäst lära mig att säga det väl. Sedan man valt mellan ondt och godt, gäller i fortsättningen att alltjämt välja mellan det goda och det bättre. Det första valet är snart gjordt, är afgjordt en gång för alla. Det senare är allt jämt fortgående. Hvad som är värdigt är icke bara en enkel intresseräkning utan är en räkning med intresse på intresse, ränta på ränta. Hvad som är sant, är sant och kan icke vara mer än sant. Sant kan ej kompareras. Men värdigt kan. Och om sanningen kompareras, så är det egentligen dess värdighet det då gäller, ej dess verklighet och dess äkthet. Mer än verkligt, mer än äkta kan ju intet vara. En stor bokstaf är ju en stor bokstaf, vare sig han skrifves i litet eller stort format. Värdet af bokstafven är alltid densamma. Värdigheten är tusen möjligheter för. Alfabetet består, fastän stilen förgår. Och ehuru förstås vårt första och största intresse är i själfva alfabetet, så äro vi icke blott berättigade till utan rent af inbjudna

att äfven intressera oss i stilen. Alfabetet är vårt allmänna och folkliga intresse. Stilen är vårt enskilda, vårt skolintresse. Eller närmare täxtens ord: sanningen är mitt intresse, emedan det är allas; värdigheten är mitt personliga intresse.

För det tredje angår oss "*allt, som är rätt*". Och rätt är makt. Myntet har sin prägel, men också sitt marknadsvärde. Och vi hafva likaledes vårt. Att sträfva efter makt, är rätt, är bokstafligen rätt. Att vara rättfärdig är vår andliga hälsa. Och all sund makt är hälsa först och främst. Det finnes också en osund makt, den febersjukes, den vanvettiges. Men det är en självförstörande makt. Den fysiska styrkan ensam är ingen makt, utan bara tyngd. Huru mycket man väger på viktualievågen, är en ringa ting. Hvad som är betydelsefullt är, huru mycket man väger i vågskålen, där ens inflytande för rätt och rättfärdighet väges. Detta är vår sanna makt. Det är vår politik. Och en sund och normal människa bör vara en politiker. Hon bör göra sig gällande, och hon gör sig gällande med hela sin makt och inflytelse. Och denna makt och inflytelse är icke ett stående tal. Penningens köpvärde är icke en numerär. Det är ett värde, som kan stiga och falla. Penningens vikt på vågen är alltid densamma. Penningens nominella värde är alltid detsamma. Men pen-

ningens marknadsvärde kan stiga och falla. Och för alla köpare (och de äro i majoriteten) är det af intresse, att hans marknadsvärde stiger. De få, som äro köpmän, hafva förstås ett motsatt intresse. De vilja hafva billiga penningar och dyra varor. Men folket i allmänhet, köparne, önskar dyra penningar och billiga varor. Den, som säljer, önskar förstås hafva en liten aln. Men flertalet önskar hafva en stor aln. Det sanna intresset i oss är deras intresse, som önska oss ett allt jämt växande inflytande för det, som är godt och rätt. Det sanna intresset i oss är deras, som gerna se vår makt växa. De finnas ju också, som icke gerna se det. Men deras intresse är själfviskt och oheligt. Älskar jag verkligen rätt och rättfärdighet i världen, så är jag glad åt alla bundsförvandter. Mitt valspråk är: den, som icke är emot, är med. Älskar jag Kristi sak i världen, så hälsar jag med glädje hvarje ny befordrare af denna sak. Älskar jag statens bästa högre än mitt parti, så glädes jag åt det goda inom hvarje parti, glädes däråt och erkänner det. Den sanna makten är aldrig att frukta. Och sann makt fruktar aldrig. Det är tyrannerna, som frukta och fruktas. Allt nog, oss angår allt, som är rätt. Utöfver alla personliga intressen går intresset i det rättfärdiga, som är samhällets välfärd. Och den personliga värdigheten, om hvilken vi nyss talat, kan på intet

annat sätt realiseras än just däri att tjäna denna statens och församlingens värdighet. Kunna några dygder försona förräderi mot fosterlandet? Hvilken ära återstår för den, som skymfat sin flagg? Men ännu mer, hvad skall jag då väl säga om den Judas, som förråder icke bara sin kung och sitt land utan sin frälsare och hans rike? Hvilka briljanta egenskaper kunde väl tjäna att ursäkta ett sådant brott? Ack, ett sådant brott blir större, ju större förbrytaren var. Det var många med i den nesliga handeln om frälsaren den natt då han förråddes, men en enda bär namnet förrädare, och det var han, som varit en apostel. Om man faller, så faller man med allt som man är och har. Om man tjänar djäfvulen, så är det ingen ursäkt att förebära, att man gör det förvånande skickligt. Om det än är sant ibland att verkligen ändamålet helgar medlen, så blir det dock aldrig sant, att medlen någonsin helga ändamålet. Ett dåligt ändamål blir aldrig en smula bättre därför att medlen voro fina och väl valda. Det blir bara så mycket mer djäfvulskt. Det är användningen, som bestämmer verktygets värde. Ett verktyg kan vara ett mycket godt verktyg, illa användt. Och hvem skall neka, att det är ett sämre sammanhang än ett dåligt verktyg, väl användt? Må vi aldrig brösta oss öfver gåfvor och talanger, som brukas för tvifvelaktiga ändamål. Om vi räkna oss

sådana talanger till godo, så räkna vi i kapp med djäfvulen. Sådan är hans intresseräkning. Öfver ingenting fröjdas han högre än öfver stora gåfvor och talanger, illa använda. Den satsen, att i staten och politiken man måste ljuga, och den satsen, att i handel och vandel man måste bedraga, måste vara inspirerad af djäfvulen själf. Så mycket förfärligare är det att finna, huru populär den satsen är.

Men vidare för det fjärde, oss angår "*allt, som är rent*". Endast det som är rent och allt det som är rent. Till vår ambition om makt ansluter sig helt naturligt ambitionen om stånt och prakt. Det ligger i vårt skönhetssinnes intresse. Vi kläda oss i fina kläder, så långt vi ha råd. Men såsom vi hafva sagt annorstädes: det första villkoret för sann skönhet är renhet. Och detta icke bara en yttre utan en inre renhet. En ny kostym, som i helgdagens sus och dus hamnar i rännstenen, är utan tvifvel en sorglig syn. Men en fin och prålig ung man, med all möjlig hänsyn till ett borstadt yttre, ja, fulländad i etikettens alla fordringar, men, af tal och åtbörder att döma, med hela den inre människan i en smutsigare rännsten än gatans, det är dock en sorgligare syn. Och sådant kan man få se. Det är möjligt att hålla sina händer och naglar och tänder bländande hvita och rena, det är möjligt att vara mycket noga med kragen och manschet-

terna och halsduken och sina kläder i öfrigt, och invärtes vara en stinkande dypöl. I det engelska språket skiljer man mellan "clean" och "pure". Det förra rör i regeln det yttre, det senare själfva halten. Vi hålla våra händer rena i den förstnämda meningen. Vi tala om rent, om oblandadt guld i den senare meningen. Det är i synnerhet den senare betydelsen, som kommer våra renhetsintressen så nära. Men båda betydelserna höra egentligen tillsammans. Ren invärtes och så ren utvärtes. Vi kunde uttrycka det sålunda: renhet och renlighet. Ett rent djur, säga vi, är också renligt. Ett rent djur, det vill säga ett djur med instinkt för renhet. En ren människa håller sig, om möjligt, renlig. Hennes kallelse må nödga henne att nedsmutsa sig. Men hon tvår sig. En ren husmoder håller det rent. Hennes rena sinne yttrar sig i den oförsonliga kamp hon för med dam och smuts. Ja, just uti det oförsonliga i denna kamp. Där renheten regerar, är det aldrig rent. Där städas det jämt. Där smutsen har kommit till välde, är det rent och städadt beständigt.

Till våra stora och nära intressen i lifvet hör allt, som är rent. Att vi själfva äro rena först och främst. Rena sinnen, rena tankar, rena ord rena handlingar, och så hela vårt yttre lif rent. Vår första fordran på den spis vi äta, är att

den skall vara ren. Vår första fordran på det nöje vi skola njuta är att det skall vara rent. Vår första fordran på allt, som gör anspråk på att vara vackert, är att det är rent. Hellre ett nyskuradt träbord att duka vår måltid på än en duk, dyr och nedsölad! Hellre det tarfligaste hem, bara väggar och golf, men allt skuradt och rent, än mattor och tapeter af kostbaraste material, men fläckade! Hellre en ren trätallrik eller ett rent stenfat att äta ur än en guldtaffel, som ej blifvit diskad och kanske ej kan diskas! Och i vårt omdöme om andra gäller samma fordran. Är han ren? Det väger mer än allt annat. Den fordran ställa vi såsom villkor för vänskap och kärlek. Icke denna: är han rik, är han snillrik, är han vacker?

Hvad värde har rikedom, där renhet saknas? Är icke också en gödselhög rik? Hvad värde har snillrikhet, som luktar så illa, att den måste parfymeras för att kunna fördragas? Och hvem kan vara vacker och gemen på samma gång? Nej, med de orena finnes ingen vänskap möjlig annat än för priset af allt vårt sanna värde. Den finaste frukt är ej fin längre, då han är rutten. Och den finaste frukt kan ruttna. Ja, den finaste frukt ruttnar lätt. Gud vet, huru mycket af vårt lifs allra ädlaste frukter gå till förruttnelse. Och förruttnelsen börjar invärtes ofta nog.

Äpplen kunna vara friska på ytan och ruttna närmast kärnan. Och så kan vårt lif.

Men för det femte, oss angår *"allt, som är älskligt"*. Älskligt, det vill säga älskvärdt, är ett intresse, som sammanfaller med hvad vi kunde kalla etiketten eller sann höflighet. Det är skenbarligen ett ganska litet intresse i jämförelse med dem vi redan betraktat. Och vi medgifva, att under rubriken höflighet och etikett komma mestadels bara småsaker. Men det är dessa småsaker, som göra någon älsklig. Ingen blir älskvärd bara för sina hjältebragder. Han må beundras såsom hjälte. Älskvärd blir han genom en hel del små egenskaper, som det är lättare att sakna än att finna. Det är samma skillnad mellan det beundransvärda och det älskliga som mellan det storartade och det behagliga. En person kan vara en skönhet i en viss storartad och kall mening och långt ifrån behaglig. En annan kan vara i saknad af all regelbunden skönhet, ja, inför en sådan fordran vara ful och dock så obeskrifligt behaglig. På samma vis kan en person vara all möjlig aktning värd, ja, ingifva respekt och vördnad, och dock sakna alla egenskaper, som kunde kallas vinnande eller älskvärda. Paulus gör i femte kapitlet af romarebrefvet en skillnad mellan den rättfärdige, för hvilken svårligen någon skulle vilja gå i döden, och den gode, för hvilken verkligen det kunde

vara fallet att någon sålunda uppoffrar sig. Den rättfärdige är med andra ord icke alltid älskvärd. Och ingen uppoffrar sig gerna för den han beundrar utan att älska.

Älsklig kan ingen vara utan att älska, liksom ingenting värmer utan att vara varmt. Man kan visserligen vara varm i någon mån och ändå icke värma. Och på samma sätt kan man visserligen äfven älska i någon mån och dock icke så, att det blir älskvärdhet. Eller, om jag så må säga, man kan möjligen bära sin kärlek så sluten och innestängd, att den icke lätt upptäckes. Älskvärdhet är kärlek meddelad. Och det är fullkomligt sant, att det kan finnas en naturlig fallenhet att meddela, hvilken visst icke kommer sig af någon rikedom utan tvärtom. Man kan vara liberal, om jag får så säga, med den sista slanten. Och å andra sidan finnes det en viss slutenhet, som den skenbara kölden och likgiltigheten till trots är en rik varmhjärtad kärlek. Att vara belefvad kan vara en ytlighet. Men då är det ytligheten och icke belefvenheten som utgjorde bristen. Att vara butter och obelefvad å andra sidan är en förlust, äfven om, dess bättre, sinnelaget är bättre än uppförandet. Vårt uppförande liksom vår handskrift afser icke att dölja utan att uppenbara vår välmening. Ofta skyller man på välmening, där man icke kan finna någon annan mening. Ingen skulle vilja

neka till att det ju är allra viktigast att verkligen hafva en mening, då man skrifver. Men ingen kan vilja ursäkta skriftens otydlighet därmed, att det dock är en mening där, om man bara kunde läsa den. Skriftens liksom talets och hela vårt uppförandes mission är att rätt klart och omisskännligt säga vår mening. Det är grundlagen i all etikett och belefvenhet. Ett skönt uppförande, en sann belefvenhet är det att mena väl och gifva ett troget och enkelt uttryck åt denna välmening. Och jag säger igen, ingen är belefvad, som icke älskar. Allt, som står qvar af belefvenhet, där ingen kärlek och välmening finnes, är ett skådespel, som är lika förnedrande för den, som spelar det, som för den, med hvilken det spelas. Att säga artigheter, att buga sig och le och vara mjukaste tjänare, medan man i själfva verket icke menar ett tecken därmed utan bara spelar sin lilla rol och gör som man råkat blifva van att göra vid alla sådana tillfällen, det är icke belefvenhet af det simpla skälet, att det är hjärtlöst och liflöst. Belefvenhet är detsamma som en viss intensitet af lif. Att vara belefvad är att lefva i en viss högre och anspråksfullare mening. Men där intet lif är, där kan man visserligen ej tala om ett anspråksfullare lif.

Belefvenhet är en instinkt. Den kan visserligen läras och behöfver läras, men den måste på

samma gång bibehålla sin instinktiva natur. All tveksamhet är utesluten. En artighetsbetygelse, i hvilken jag det allra minsta tvekar, är ögonblickligen förvandlad till en skymf. Den råaste ohöflighet är icke så skymflig, som en tveksam höflighet. Höflighet måste vara fullkomligt tvifvelfri. Ett aldrig så litet dröjsmål, förorsakadt af tvekan, är ödesdigert. Skall jag erbjuda min plats i spårvagnen åt en dam, så måste det ske "nu eller aldrig". Att först undra och sedan hälsa är värre än att draga ned mössan öfver öronen. Att erbjuda någon sin hand såsom om man beslutat sig för att våga det äfventyret, det må gå som det kan, är ingen höflighet. Ja, i allmänhet är det lättare att säga hvad höflighet icke är än hvad det är. Och det sammanhänger därmed, att det är kort sagdt älskvärdhet, ett barn af kärleken alltså, och såsom kärleken själf under inga regler och bud.

Nära detta står emellertid vårt sjätte stora intresse: "*allt, som ljuder väl*". Däri ligger, om jag så må säga, vår lokala ryktbarhet, vårt anseende i hembygden. Vi skulle intressera oss för att uppbygga åt oss ett sådant godt rykte där hemma. Hvad våra närmaste verkligen tänka om oss, är ingen ringa hänsyn. Liksom en sträng ljuder, där han anslås, så gifver också vårt lif ifrån sig en ton, ren eller falsk, en ton, som ljuder hemma. De noter, som vi skrifva,

äro icke alltid dessa, som vi spela. De läror, som vi predika, äro icke alltid dessa, som vi praktisera. Och all praktik innebär dessutom en öronpina för dem, som måste dagligen lyssna. Det berättas om Carlyle, att han i sitt hem var en verklig plågoande. Och dock har knappt någon skrifvit vackrare om fördragsamhet och mildhet och ett jämnmod, som allt öfvervinner. Det är att noga skilja emellan ryktbarhet och rykte. Det förra är vanligen en importerad vara. En profet är sällan eller aldrig aktad i sin fädernestad. Och det har understundom sina goda skäl. En persons rykte skall sökas där han är hemma. Beryktade personer hafva tyvärr ganska sällan ett godt rykte. De ideella hemmen, där frid och paradisisk lycka herska, äro för det mesta befolkade med mycket vanligt folk, om hvilka denna världen vet rakt ingenting. Man skilde förr i världen hemma i Sverge emellan den medborgerliga titeln "välaktade" och den adliga titeln "välborna". Att vara väl född utgjorde ett adelsmärke. Att vara väl aktad däremot var en simpel och vanlig hvardagsegenskap Men vårt närmaste intresse här är just detta simpla och hvardagliga att vara "välaktad". Och alla adelstitlar i största respekt är det dock detta, att vara välaktad, som ger lifvet dess soliditet. Huru det ljuder om oss i andra världsdelar är icke så viktigt som detta, huru det ljuder

af oss hemma. Ungdomen är fallen för att öfverskatta värdet af ryktbarhet och sträfva därefter på bekostnad af ett godt rykte. Det är en misshushållning liknande den att tända eld på sitt hus för att värma sig.

Ändtligen bjuder oss vår täxt att intressera oss uti hvad hälst som är en *dygd* och hvad hälst som är ett *lof*. Vårt intresse ligger just i sammanhanget mellan dessa: dygd och lof. Dygd i och för sig utan lof är liksom musik utan melodi. Dygd betyder duglighet, duglighet nämligen att lefva. Men att lefva utan lof är ett jämmerligt begränsadt lif. Det är djurets lif. Det är dårens lif. Det är hedningens lif. Hvad som ger åt lifvet dess egentliga inkomster, dess egentliga förnämhet, dess mening och fulländning är lof. Lof är lifvets doft. Dygd är hvad man duger till. Det är måttet på människan. Men denna duglighet vinner sitt ändamål och sin oförgänglighet uti Guds lof. "Hedningarnas dygder äro glänsande laster", utropade Augustinus. Och det ligger den sanningen i detta omdöme, att äfven det skönaste och bästa i människan, ja, i synnerhet det skönaste och bästa utan Guds lof är en förförelse. Utan Guds lof blifva lifvets alla dygder idel afgudar. Den mänskliga kraften utan Guds lof vändes in på självförstörelse. Måttet af en civilisation, i hvilken icke andas Guds

lof, är måttet på en död. Ju större måttet är, desto större är förgängelsen, det är allt.

Lof är vårt lifs stämning. Lifvet är bara falska toner, tills det stämmes i Guds lof. Och här i sanning möta oss alla våra intressen uti ett enda intresse. Lifvets mångahanda intressen sammanknippas uti detta, som är Guds lof. Guds lof ställer det stora, det största krafvet på vårt lifs äkthet. Inför alla andra kraf kan en eller annan falsk ton smyga sig med. Pröfva halten af guldet, och någon karat koppar tåles. Pröfva värdigheten och värdet i vår handel och vandel, och vi kunna räkna på fördragsamhet med mycket, som icke är upp till högsta måttet men ganska nära. Men inför krafvet att vara till Guds lof kasseras det underhaltiga, som kommit med dittills. Ack, kunde vi väl hafva anledning att fråga: hvad blir väl qvar af vårt lif inför denna pröfning? Hvar finnas de där dygderna, i hvilka Guds lof rent och fulltonigt uppstiger? Ett sådant lif är en sådd, som bär hundrafaldig skörd. Ett sådant lif innesluter eviga intressen.

XIX.

Kristlig pessimism.

1 Kor. 7: 29—31.

Ofvanstående rubrik må väl vid första ögonkastet synas vara en svår självmotsägelse. En kristen är nämligen helt visst i ordets bästa mening en optimist. Det vill säga, han är hoppfull, han ser allt i ljust. Detta att se allt i ljus är dock, när allt kommer omkring, ej detsamma som att se allt ljust. Att en kristen ser allt i ljust kommer sig icke däraf att allt han ser är ljust utan däraf att hans blick är ljus, hans sinne ljust. Han upplyser hvad han ser. Detta är en kristens hoppfullhet. Den hindrar honom emellertid icke att på samma gång se det mörkt som är mörkt. En kristens hoppfullhet är icke ett lån af tiden utan är hans aktier i evigheten. En kristens hoppfullhet är icke ett eko utan en protest. En kristens hoppfullhet är icke ett ja utan ett nej. En kristen "räknar det för all glädje att råka i mångahanda frestelser". Det är en glädje af samma slag som den känsla af värme, som genomströmmar en frisk människa i vinter-

kylan. En frisk och ung människa är varmare en vinterdag än en sommardag. Hon har en värmekälla inom sig. Och ju hvassare kölden biter i kinden desto högre glöda rosorna där af hälsans värme. En kristens hoppfullhet triumferar bland de rykande ruinerna af en fallen kultur med blicken på en ny tingens ordning. En kristens hoppfullhet bygger och bor på trons höjder. När solen går ned öfver slättbygden vid bergets fot, så går hon allaredan upp för trons och hoppets blick, som spejar mot öster där uppe på bergets topp. En kristens hoppfullhet ljuder genom bruset af hopplösheten och förtviflan i världen liksom herdens valdthorn genom natten af storm och åska. Och så här lyder sången: "Nu är den behagliga tiden, nu är en salighetens dag".

Att en kristen är i högsta mening hoppfull hindrar således icke att han på samma gång är i djupaste mening en pessimist. Det sammanhänger med hans hoppfullhet, med arten af hans hoppfullhet. Han förtviflar för det första om allt ondt i världen. Han icke bara undrar hvad öde det skall få. Han vet det. Men han förtviflar också om allt bara tillfälligt och skenbart godt i världen. Framför den falska storhetens tempel står han med profetiskt vemod i blicken och läser allaredan dess dom. Och hans vemod uttalar sig i dessa ord af frälsaren: "Sen I icke

allt detta? Här skall icke lemnas sten på sten, som icke nedbrytes''. Men framför allt, en kristens pessimism är hoppfull, är en högre art af hopp, är en ljusbärare. Han beror icke af dessa ting, som han förtviflar om. Tvärtom, deras undergång betyda för honom signalen till en ny och bättre tingens ordning. Och genom allt hans vemod, genom alla hans olycksprofetior ljuder klar och ren denna hoppets ton: ''När allt detta begynner ske, lyften upp edra hufvud, ty då nalkas eder förlossning.''

En kristens pessimism yttrar sig för det första uti denna klagan: *''tiden är kort''*. En kristen har aldrig god tid. Det sammanhänger därmed att han har så mycket angeläget för sig. Han har alltid brådtom. Och han är en resenär. För honom är ej tiden bara kort utan också besvärlig. Och det ligger i betydelsen af kort i detta sammanhang. Tiden är ond, tiden är svår, tiden är otjänlig. För en resenär, som måste färdas i allt slags väder är väderleken sällan gynsam. Den, som icke har värre brådtom än att han kan uppskjuta sin resa till nästa solklara dag, har förstås ingen anledning att klaga öfver dålig väderlek. Men annorlunda förhåller det sig med dem, hvilka hafva en kallelse, som alls icke räknar med väderleken, ja, en kallelse, som i synnerhet blir trängande i oväder. En sådan resenär är till exempel en lots. Hans tjänst på-

kallas framför allt i storm och oväder. Dessa lifräddare vid kusterna, de äro sällan ute i fagert väder. När solen ler från blå himmel och hafvet är lugnt, då ligger deras båt förtöjd i hamn. Men låt det mulna, låt solen gömma sig i natt och stormens furier släppas lösa öfver hafvet, då är det att vänta, att något nödskott skall kalla dem ut till en seglats, där det gäller död och lif. Och detta allvar ligger i en kristens klagan: "tiden är kort". Det är alltid brådtom, då ett vrak skall undsättas.

En kristen kan mycket väl igenkännas på sitt suckande. Paulus säger, att han igenkännes därpå. Vi sucka, säger han, i denna boning och längta att öfverklädas med vår boning från himmelen. I detta suckande ligger således verkligen en hoppfullhet. En resande, som har ett godt hem, trifves aldrig rätt väl på hotellen. Den stackaren, som reser jämt, yrkesresaren, trifves öfver allt. Men resenären, som är vänd åt hemhållet, har icke öga för utsikterna, icke sinne för det välkommen, som möter honom på värdshusets tröskel. Han ser allaredan utsikten af det kära hemmet och hör allaredan ett saligare välkommen än det främlingar kunna bestå. Men är det icke en stor rikedom att så sucka och längta? Jo, helt visst. En kristens pessimism är bara afvigsidan af hans hopp.

En kristens pessimism yttrar sig för det andra i det sätt, hvarpå han njuter af *sin husliga lycka, hemmets fröjder.* Om någon har anledning att vara en lycklig familjefader, en lycklig familjemoder, en lycklig familjemedlem, så är det en kristen. Och om någon är det, så är det en kristen. Ingen är så lycklig i maka och barn som en kristen. Och dock sätter kristendomen, desto djupare den är, en så mycket djupare prägel af allvar på denna lycka. Det finnes en ytlighet, som ler jämt, emedan den ej är djup nog för en suck. Ett vatten kan vara så grundt, att det icke har råd till en våg. En kristen glädes såsom ingen annan. Men han oroas också såsom ingen annan. Familjelyckan innebär för honom mer än ett sorglöst lif för dagen. Kristendomen ger honom högre anspråk, djupare omsorger. Hustrun är för en kristen icke bara en trogen kamrat i dagens beting, en pålitlig kompanjon i lifvets bolag, utan en medintressent i det eviga lifvet. Det äktenskapliga löftet innebär icke bara att älska i nöd och lust utan i en djupare mening att vinna för tid och evighet. Mannen är sin hustrus frälsare liksom Kristus är församlingens, säger Paulus. Och det sätt, hvarpå han där talar om äktenskapet har gifvit anledning till den djupa uppfattningen af äktenskapet såsom ett sakrament. Och om det är, såsom visserligen är fallet, en djup pessimism i

en sådan uppfattning af äktenskapet, en pessimism för kött och blod, så är det dock på samma gång i ersättning en hög och rik hoppfullhet för anden. En kristens pessimism i hemmet gäller barnen. De blifva nya glädjeämnen och nya sorgeämnen. En kristen fader fäster vid barnen himmelshöga förhoppningar. Men han genombäfvas också för deras skull af en fruktan, som den likgiltiga världsmänniskan icke förstår. Det ena sammanhänger med det andra. Ju större förhoppningar, desto mer står på spel.

Hemlifvets lycka kan vara ytlig och självvisk. Och den är så, när hälst den betraktas såsom lifvets högsta ändamål. Det finnes en jovialitet, en sorglös lefnadsglädje, som under små och hvardagliga förhållanden riktigt synes möta alla lifvets fordringar och anspråk. Men en dag kommer det oväntade. Såsom en åsknall från klar himmel kommer ett högre kraf på lifvet. Hemmets anspråk måste ställas i skuggan. Fosterlandet kallar till fanorna, till striden. Och för denna kallelse måste familjebanden slitas. Husfadren är icke längre husfader utan medborgare. Det var i går hans kära plikt att lefva för sitt hem. Det är i dag hans bittra plikt att försumma sitt hem, att lemna sina kära vind för våg och gå med blödande hjärta till striden. Jag säger hans bittra plikt. Ja, om han icke äfven i sin familjelycka råkade vara en

patriot. Då blir den bittra plikten en kär plikt. Detta är en kristens pessimism. "Han har hustru såsom hade han ingen". Han är färdig för uppbådet, då hans tur kommer. Han är redo att för de högre intressena, som äro missionens, Guds rikes, om Herren kallar, försumma hemlifvets, familjelyckans. Det sker i tusende exempel årligen på missionsfälten. Missionärer måste bjuda de sina farväl för att ensamma gå en missionärs ovissa öden till mötes. Missionärernas familjelif är en tragedi, hvars djupa sorger Gud allena känner. Ty den tragedien spelas ej. Den tiges. Där försakas utan klagan. Och denna tysta försakelse gäller för världen, för den ytliga betraktaren, såsom en lefnadströtthet, en glädjefiendtlighet hos missionärerna. De skyllas för att vara pessimister, som sakna den rätta ljusa blicken på lifvet. Huru skulle de annars kunna gå in på att slita dessa ömma familjeband? Ack, huru orättvist! Huru ytligt! Hvad som i fosterlandets intresse är heroism, det måste gälla såsom lefnadströtthet och glädjefiendtlighet, då det gäller Guds rikes intressen. Men i själfva verket, för dem som så döma är all heroism anstötlig. Det vill säga, all heroism på nära håll. De, som så ytligt bedöma missionärernas heroism, skulle lika djupt taga anstöt vid hjältarna på slagfältet, om de nödgades följa dem i spåren. Och skälet till anstöten är den

dom, som ett lif i försakelse af lifvets käraste intressen för Guds rikes intresse afkunnar öfver vår egen självviskhet. Den, som lefver uteslutande för sina egna intressen, önskar att finna detta självviska lif godkändt genom andras exempel. Allt nog, en kristen är i förhållande till hemlifvets lycka och anspråk en pessimist. Men denna pessimism är ett rikare och verkligare hopp. Det finnes en försakelse, som rikligen betalar sig. Det finnes ett afsked, som är i en högre mening ett välkommen, ett "vi råkas snart igen". Frälsaren säger, att det är de, hvilka hafva för hans skull försakat moder och fader och hustru och barn och skola redan i denna tidsåldern få denna försakelse hundrafaldigt betald. Det finnes de, som för en högre lifskallelses skull nekat sig familjelifvets lycka. Och de hafva vunnit i en högre mening denna lycka hundrafaldig. De hafva blifvit fäder och mödrar, de hafva blifvit systrar och bröder åt tusenden. De hafva blifvit de faderlösas fader. De hafva blifvit de värnlösas beskyddare. Själfva hemlösa hafva de bygt åt de hemlösa ett hem. Till denna pessimism står mänskligheten i skuld för en stor procent af sin lycka. Det var frälsarens saliggörande pessimism. Han vandrade en främling i världen. Han hade ej såsom räfvarna en kula, ej såsom fåglarna ett näste. Men denna

hans hemlöshet har kommit mänskligheten hemlösa olycksbarn till godo. "Genom hans fattigdom hafva vi blifvit rika".

En kristens pessimism går så långt, att han för det tredje icke ens lemnas i fred i sin sorg. *Han gråter såsom om han ej gräte.* Eljes brukar åtminstone sorgen få vara en människas ensak. Den, som har liten eller ingen aktning för något annat, brukar dock respektera sorgen. Kristendomen däremot är grym nog att störa sorgen. Man får icke såsom en kristen sörja i fred. Kristendomen tröstar genom att protestera. Men att afstå från sin sorg är måhända den djupaste uppoffring någon kan lida. Att afstå från sitt privilegium att gråta är det grymmaste kraf som väl kan ställas på någon. Att begrafva sitt enda kära barn med egen hand skulle vara en mildare begäran än att därtill på samma gång begrafva sin sorg. Att "gräfva ned sitt bekymmer" är en dödgräfvarebefattning, som tager sig värre ut i prosa än i vers. Det kan sjungas galant. Men det kan icke ske utan jämmer och gråt; och med jämmer och gråt kan det ju icke ske heller. Ty huru kan man begrafva de tårar, som man behöfver för att begrafva med? Är det alltså denna grymhet kristendomen fordrar? Ja, helt visst. Men icke i sorgens intresse utan i glädjens. Det finnes en grymhet, som är barmhärtig. Det finnes en barmhärtighet, som är grym. Det finnes

en tröst, som ej tröstar. All sann tröst är i lifvets intresse; ej i dödens. Evangelium är icke en suck vid grafven utan uppståndelse från de döda. Kristi ord till den sörjande enkan och modren i Nain voro: "Gråt icke". Det var ju grymt. Ja, det hade varit grymt, om det icke hade yttrats af dödens betvingare. Det var icke Kristi tårar vid Lasari graf, som tröstade Marta och Maria. Det var detta rop: "Lasarus, kom ut". Och i den kallelsen låg ett sorgeförbud. Vi äro förbjudna att sörja såsom de där intet hopp hafva. Men ack, huru kär sorgen är. Ack, huru väl vi befästa oss i våra sorger. Och därför, huru väldig, huru nedbrytande och stark måste ej trösten vara. Det tager murbräckor att trösta en befästad sorg.

Nåväl, en kristen är en pessimist i förhållande till lifvets sorger. Och han är missförstådd däri såsom i allt annat. Att tacka Gud för förlusten af hustru och barn är en trons och hoppets triumf. Men huru anstötligt! Att le igenom tårarna huru motsägande? Och dock målar denna motsägelse på trons himmel regnbågen af hopp. Hvem kan tälja alla de välsignelser, som flödat från den rika källan af betvingad sorg, af torkade tårar? Hvilka äro de stora hugsvalarne i världen? Det är dessa, som försakat att sörja för att i stället trösta. Det är dessa, som beskyllas för att vara så halfhjärtade,

så kalla, så likgiltiga, att de icke såsom vanliga människor förstå sig ens på att känna smärta. Det är dessa, som försakat lifvets oumbärligaste lyx: att få gråta ut. De äro pessimister. Men de äro också något mer. De äro källgräfvare. De vandra genom tåredalen och göra den full med källor.

Efter hvad som nyss sades kan det icke mycket förundra oss att en kristens pessimism för det fjärde yttrar sig däri att han *fröjdar sig såsom om han icke fröjdade sig*. Hvad då? Är han alltså en skådespelare! Nej, just raka motsatsen. Skådespel är det att fröjda sig såsom om lifvets hela verklighet låge i detta ögonblickets leende, att fröjda sig utan hänsyn till huru detta leende stämmer till andra verkligheter i lifvet. Skådespel är det att gifva sig stundens löje i våld. Skådespel är det att vara yr och glad i ett sorgehus. Skådespel är det att le såsom om leendet aldrig toge slut. Det är å andra sidan en sann och kristlig pessimism att i all sin fröjd tänka på änden och i all sin fröjd tänka på dem som sörja. Men det stör ju fröjden? Ja, helt visst. Och det är just fröjdens beting att störas. En ostörd fröjd är liksom ett obrutet bref: ingen vet hvad det innehåller. En störd fröjd är ett brutet bref. Det läses. Det brukas. Fröjden är en revers som skall inlösas. Och dess äkthet pröfvas just i inlösningen. Då endast fröjdas jag såsom en

kristen, då jag fröjdas för att blifva störd i min fröjd. Kalla det gerna pessimism. Kalla det glädjefiendtlighet. Kalla det hvad som hälst. Hvad det kallas, betyder föga. Det är en lefnadsfröjd så ren och så rik, att den själfviske saknar till och med ord därför i sitt språk. Och värre främmande kan man ju icke vara för en sak än då man icke ens vet hvad den heter. Allt nog, detta är en kristens pessimism i förhållande till fröjden. Och denna pessimism är riktad mot hans egna fröjder, ej mot andras. En kristen har icke svårt att fördraga att andra äro glada. Han plågas ej af andras fröjd. Tvärtom, han är glad med de glada, liksom han gråter med dem som gråta. Men han känner alltid och utan undantag en underlig känsla af plåga och anklagelse i förhållande till sina egna fröjder och företräden. Han går icke omkring i världen och förargar sig på glädjen som råder där. Men han betraktar med misstroende hvarje egen glädje, af hvilken han icke aflockat någon tröst och tjänst för nästan. Sådan är en kristens pessimism i förhållande till glädjen. Men rätt förstådt, det är kärlekens lynne upp i dagen. Den, som är kär, kan ju omöjligen njuta något godt utan den älskade. En härlig vy är ingen vy, ifall icke betraktad också af den älskade. En härlig måltid får hela sin smak från sällskapet med den älskade. Besvären ensamma önskar han odelade för sig-

Är icke det en pessimism, som utgör ett bevis på att man är kär? Hvem är det i sällskapet, som hänger hufvudet och suckar bara, ju högre de öfriga loforda och beundra? Det är älskaren, som vid hvarje sådan erfarenhet bara sörjer öfver, att den älskade icke är med och delar fröjden. Men suckar han också regnvädersdagen? Suckar han också vid missräkningarna? Nej, då ler han, ty han glädes öfver att den älskade icke var med den gången. Sådan är, menar jag, en ädel och löftesrik pessimism.

Men för det femte, en kristens pessimism yttrar sig däri att *han köper såsom om han icke behölle.* Det är ett ganska vanligt ordspråk, att en kristen är en dålig affärsman. Och det torde ligga någon sanning däri. Men det är en berömmelse, så långt det är sant. Det finnes en viss frimodighet och hoppfullhet, som kommer sig däraf att man icke är så nogräknad med medlen. Det är utan tvifvel lättvindigt många gånger att icke vara samvetsöm. En kristens pessimism i affärer kommer sig däraf att han räknar nogare med samvetet än med vinsten. Nu beror det på, om verkligen vinsten eller ett godt samvete är den bästa affären. Hvad är egentligen idealet af ett framgångsrikt affärslif? Är det att köpa för att behålla? Eller är det att köpa för att icke behålla? Är det att samla? Eller är det att sprida? Är idealet för en köpman

myran och hennes stack, biet och dess kupa? Eller är det såningsmannen och hans skäppa? I förra fallet måste det medgifvas, att kristendomen ligger i vägen och besvärar. Men i senare fallet måste det medgifvas, att ju bättre kristen någon är, desto bättre affärsman är han också. Kristendomens första instinkt är det att icke behålla, att dela med sig. Kristendomen är en spridare. På hvarje fördel i lifvet har kristendomen märkt: för vidare befordran. Det må synas vara en befängd pessimism att icke erkänna sin äganderätt, att icke godkänna sin egen namnteckning under fordringarna, att icke sätta utom allt tvifvel att hvad som är mitt är mitt. Det må synas en tarflig och förvänd pessimism att så och skörda bara för att distribuera skörden. Då hade, synes det, den rike kornbonden i evangeliet en gladare åskådning af lifvet. Då han fann, att hans skörd skulle blifva för stor för de gamla ladorna, lät han icke förleda sig till att dela med sig af sitt öfverflöd åt dessa många, hvilkas lador voro tomma, utan han bygde nya lador. Och då han samlat in sin gröda, sade han till sig själf: "Själ, du har mycket godt förvarat för en lång tid. Gör dig goda dagar. Ät, drick och var glad". Men den lefnadsglädjen, säger frälsaren, tog en ände med förskräckelse. En mörk natt kräfde de hans lif af honom. Hvilka de? Ja, hvad vet

jag? Dessa möjligen, hvilka han hade undvikit att hjälpa med sitt öfverflöd. Den rike mannen, som lät Lasarus dö af svält och sår utanför sitt palats, ohulpen, är ett annat exempel på en lefnadsglädje, som visst icke låter störa sig af den pessimismen att i sitt öfverflöd tänka på den lidande nästan. Och frälsaren har låtit oss följa den lefnadsglädjen till dess yttersta och eviga konseqvenser. En sådan lefnadsglädje kommer sig af en falsk blick på lifvet. Den kommer sig däraf att det är så svårt att verkligen skilja mellan mitt och ditt. Däri ligger för hvarje kristligt sinne ett djupt bekymmer. Ack, och det är dock den allra klaraste och lättaste sak i världen för den tanklöse. Mitt, det är ju kort sagdt allt som jag har och allt som jag kan skaffa mig. Hvad som är mitt? En så simpel fråga. Naturligtvis allt, som jag har laga rätt att äga och njuta. Ja, så simpelt är det, till dess man genom evangelium blifvit en gäldenär till hvar man. Det är en mycket munter syssla att vara hvars mans fordringsägare. Men det blir icke så muntert att blifva hvars mans gäldenär. Och dock, hvad säger jag? I verkligheten finnes intet olyckligare lif, intet tarfligare, intet, som betalar sig så uselt, som att vara hvars mans fordringsägare. Och i verkligheten finnes intet rikare lif än att vara hvars mans gäldenär. Här såsom alltid eljes gömmer sig uti en kristens

pessimism en riktig guldgrufva af lefnadsglädje och lefnadsmod. Ja, äfven girigbuken måste medgifva, att hans största bekymmer äro icke huru han skall finna sina rikedomar utan huru han skall kunna bevara dem. Tänk, hvilka bekymmer han sluppe, om han köpte såsom behölle han icke, om han samlade för att sprida i stället för att lägga i hög.

Men slutligen för det sjätte, en kristen är en pessimist däri att *han brukar denna världen såsom brukade han den icke.* Det måste erkännas, att den ädlaste och vackraste hoppfullheten i världen är den flit och energi, hvarmed världen brukas. Att röja och plöja och dika och bryta ny mark och förbättra och upptäcka och uppfinna och oaflåtligen vara i rörelse för att aftvinga denna världen dess yttersta skärf af användbarhet, det är något riktigt imponerande, det är något storartadt och vackert. Att tveka i detta ädla beting, att stå der halfhjärtad, att sätta sin hand till plogen och så se sig om, det skulle väl lända kristendomen till föga heder. Det skulle väl ändtligen vara en pessimism rent att fördöma eller hvad värre är att förakta. Det vore ju lättjans pessimism? Eller tviflets? Är icke flit alltid och utan undantag kristendomens bud? Är icke tron på skörden, som manar till odling och sådd, rent af en tro på Gud? Att bruka denna världen, att uppleta dess resurser, att

förädla dem, att mångfaldiga dem, att sprida dem, är det icke det första bud af välsignelse, som människan erhöll af Gud, sedan den fasansfulla förbannelsen jagade henne ur paradiset? Och gömmer sig icke i denna maning, i denna välsignelse en arbetets och flitens väg tillbaka till det förlorade paradiset?

Ingalunda. Arbetet i all ära. Fliten i all ära. De äro dock icke vägen tillbaka till det förlorade paradiset. De äro en välsignelse, det är sant. De äro den fallna mänsklighetens första och största timliga välsignelse, det medgifves. Men de äro icke mänsklighetens frälsning. Arbete kan vara en fri mans ära och är det. Men det kan också utan tvifvel vara en slafsyssla. Flit kan vara en mycket lönande och berömlig dygd, men det kan också vara rätt och slätt träldom. En kristen är ingen lätting, långt ifrån. Han gör helhjärtadt hvad han gör. Han sår och hoppas på skörden, ja, han sår emot alla förhoppningar om skörd. Men han står där dock betänksam och tvehågsen inför en viss flit och arbetsamhet, en flit och arbetsamhet, som råkat under slafpiskan. En kristen är ingen drönare. Men han är dock, om man så vill, en drömmare. Han drömmer vakna drömmar. Han tänker. Hvad tänker han på? Jo, på detta: "*Denna världens väsende förgås*". Den tanken vållar en paus i hans flit. Och borde den icke det? Om

man planterar och skördar på sluttningen af ett eldsprutande berg, bör man icke egna åtminstone en tankfull uppmärksamhet åt det buller man hör från kratern, bebådande det snara utbrottet? Jo, helt visst. Det är en pessimism, som är förnuftig och frälsande.

Denna pessimism inför fliten och mödan i världen är en söndagspessimism. En kristen är en högtidsmänniska. En högtid är en hög tid, en paus, en längtan till gudstjänst. En kristen är icke så upptagen af sin flit, att han icke längtar efter sabbatsron. Han är icke så upptagen af sitt hvardagsstök att han icke hör sabbatsklämtningen och sammanringningen. För att erkänna hela sanningen, en kristen vantrifves i arbetskläderna. Han är glad att få kasta dem undan på lördagsqvällen och kläda sig i högtidskläder. Visserligen måste han finna dem igen måndagsmorgonen. Men han hoppas på en lördagsqväll, då de skola afkastas för alltid. Han hoppas på en söndagsmorgon, då högtidsskruden skall påklädas för att aldrig utbytas mot någon arbetsdräkt. Är detta en så svår och dyster pessimism? Långt ifrån, det är en ädel och hoppfull pessimism. I detta missnöje med paltorna och släpet ligger medvetandet om det sanna människovärdet. Människan är egentligen en söndagsvarelse. Hon är allra mest mänsklig, då hon är allra mest söndagslik. När

hälst vi vilja uppträda värdigt och på ett sätt som motsvarar våra sanna anor, så kläda vi oss i högtidskläder. Faller det någon in att kalla det skrymteri att vi äro högtidsklädda och hålla vårt hus prydt och städadt, då vi mottaga? Skulle man beundra den husmoder, som mottager sitt främmande i köket eller mottager dem i skurkostym? Skulle man prisa det såsom sann enkelhet att komma till kyrkan och till nattvardsbordet i förskinn och arbetsblus? Nej, man skulle kalla det ovärdigt. Ovärdigt hvad? Ovärdigt, hvarför? Jo, ovärdigt människans egen värdighet. Ty endast den värdige kan man förebrå ett ovärdigt uppförande. Endast en värdig nattvardsgäst kan begå nattvarden ovärdigt. Där ingen värdighet finnes, där kan det aldrig sättas ifråga, att något skall ske värdigt, och där kan det aldrig sättas ifråga, att något sker ovärdigt.

Det finnes människor, arma trälar, hvilka hafva satt ett så trälaktigt hopp till jord och värld, att de i detta arma hopp slita ut sin kropp och själ i en flit, som vet af ingen söndag, ingen paus, knappt någon skillnad mellan natt och dag. De flesta trälar i världen äro gäfträlar. Och den mest vanärande träldomen är gäfträlens. Hvem kan emancipera den, som gifver sig till träl frivilligt? Det är fåfängt att frigöra den, som ingen söndag har. Han förblir en träl alla frihetsproklamationer till trots. O, denna förnedrande

hoppfullhet till tingens förblifvande värde! Det är den som binder mänskligheten i den hårdaste träldom. Men å andra sidan, lyckliga pessimism, som vänder en människas blick från gruset upp mot ljuset! Lyckliga pessimism, som distraherar den i mullen sökande tillräckligt att låta honom få en glimt af kronan, som en ängel håller vinkande öfver hans hufvud! Lyckliga pessimism, för hvilken alla vägar äro stängda utom en enda: till himmelen! Lyckliga pessimism, att förtvifla om allt i världen utom Guds löften! Lyckliga pessimism, som är blind och döf för tjusningarna och förförelserna i världen och tjusas och hänföres af ett enda: Herrens snara ankomst.

XX.

Korsets kultur.

Men vi predika den korsfäste Kristus, för judarne en förargelse och för grekerna en galenskap. 1 Kor. 1: 23.

Paulus i Aten! Evangelium på Areopagen! Ett underbart sammanträffande. Ett ödesdigert möte. Ett kritiskt ögonblick. En vändpunkt i mänskligheteńs kulturhistoria. Där möttes det gamla och det nya. Och anstöten var ömsesidig. Evangelium har företräde hos klassikerna. Och klassikerna lyssna med illa dold otålighet. Det nya behagar icke det gamla. Evangelium lät allt annat än klassiskt. Pauli predikan var en öronpina för atenarnes öfvade hörsel. Men anstöten var af en djupare art. Den nya förkunnelsen var korsets predikan. Det var ej bara talarens grofva organ, hans "kraxande som en kråka", på hvilket de hörandes musiksinne stötte sig. Innehållet i hans predikan var grufsamt. En korfäst Kristus! Hvilken självmotsägelse för visheten. Hvilket ömkligt majestät

för världsherskare. Hvilken spöklik uppenbarelse för skönhetssinnet. Korset en tron. Långfredagen en kröningsfest. En dödsrossling ett segerrop. Nej, anstöten var oundviklig. Denna predikan måste utdömas eller också fördöma. En sådan predikan är antingen dödsdömd eller en dödsdom. Och den var en dödsdom.

Paulus i Aten! Föremålet för ett ögonblicks uppmärksamhet af en sysslolös hop. Hörd med nedlåtande tålamod, med öfverlägsen likgiltighet. Afbruten med ett föraktligt leende. Och ändå en domare, afkunnande den högtidliga dödsdomen öfver mänskligheten kultur och det i dess egen smyckade hufvudstad och från dess egen högsta domstol. Hvad var det som dömdes? Den mänskliga kulturen i dess yppigaste utveckling, i dess rikaste mognad. En kultur, som med stolt självmedvetande bördade sin arfsrätt till allt, som i mänskligheten tänkts högst och gjorts mäktigast och målats härligast. En filosofi, som utgjorde den vissa slutledningen af alla tidsåldrars premisser. En skola, på hvilken alla tiders och folks vise bygt. Och ett världsvälde, som var den legitima arftagaren till alla världsvälden. Och en konst, som aldrig haft en medtäflare till sin tron af envälde i världen. Allt detta gick under klubban. Och auktionisten en jude, främling i staden, en förkunnare af nyheter, en talare, som efter atenarnes anspråk på

en talare icke lärt de första grunderna. Huru anstötligt! Här om någonsin har dårskapen satt sig till domare öfver visheten. Här om någonsin reser sig vanmakten uti en ojämn strid med makten, med allmakten. Här om någonsin uppträder armodet naket, eller klädt i trasor, vanställdt midt i glansen af denna världens härlighet. Anstöten är så stor, att den föraktas. Anstöten är för stor att begripas. Och atenarne affärda talaren med en missräkning, som dock icke är djupare än att den får rum i några alldagliga fraser af artighet. Korsets predikant blef icke korsfäst i Aten. Han slapp undan med ett medlidsamt leende från sina åhörare.

Och dock, Paulus i Aten! Härolden för en ny tingens ordning. Korsets predikan en vishet från himmelen, "en vishet, som intet öga sett och intet öra hört och i ingen människas hjärta någonsin uppstigit". Paulus, en ambasadör från hans majestät alla konungars konung. Paulus i en beskickning, i en mission, för hvilken det gamla egyptiska världsväldet och det babyloniska och det persiska och det romerska varit blott förberedelser. Paulus, odlaren, såningsmannen, åt hvilken Alexander den store varit den ödmjuke rödjaren och plöjaren! Huru outsägligt anstötligt. Men huru sant icke destomindre. Det anstötliga har Paulus själf gifvit svaret på, då han utbrister: "Det i världen dåraktiga har

Gud utvalt, på det han skulle komma de visa på skam. Och det i världen svaga har Gud utvalt, på det han skulle komma det starka på skam. Och det i världen oädla har Gud utvalt och det som intet var, på det att han skulle göra det om intet, som något var''.

Paulus i Aten! Det sammanträffandet var bara en skärmytsling. Bataljen skulle komma. Bataljen kom. Bataljen har pågått i tusen år. Bataljen pågår. I den första skärmytslingen var det ej lätt att se, hvilka dimensioner denna kamp skulle antaga. Men nu veta vi det. Då kunde en lättsinnig skara af atenare förbehålla sig en skenbar rätt till neutralitet i en sak, som icke djupare syntes angå dem. Men nu är neutralitet i denna strid, i denna kulturkamp omöjlig. Då kunde de nyfikne atenarne, sedan de tillfredsstält sin nyfikenhet, le åt hela saken och sopa det hela såsom en oviktig episod ur sitt minne. Men nu förstå vi genom erfarenheten af en tusenårig kulturkamp, som upprört mänskligheten, hvad frälsaren mente med den eld, som han skulle tända på jorden, och det svärd, som han skulle sända i världen. Det finnes intet schackt af mänskliga intressen, dit denna eld icke trängt i luttringens eller förstörelsens oemotståndliga mission. Det finnes i mänskligheten långa historia icke en natt, som icke upplysts af denna vådeld,

flammande mot himmelens sky, en vägledning och dock en dom. Kunde ens Paulus själf, då han i Aten predikade denna korsets predikan, förutse verkningarna? Om han hade förutsett dem, hade han vågat? Ja, frågan är bara naturlig. Det tager mer än mänskligt mod att bära tyngden och ansvaret af korsets mission i världen. Det pröfvade Kristi mod såsom intet annat. Han förutsåg. Han längtade efter detta sanningens och lifvets martyrskap. Men hvem har så djupt och innerligt förstått korsets mening och härlighet? Hvilken har varit så förtrogen med korset som den korsfäste? Hvem har såsom han vetat, hvad frälsningen kostar, hvad frälsningen är värd?

Paulus i Aten en segervinnare. Korsets predikan segersäll. Greklands tempel och skolor ligga i ruiner. Roms palatser och legioner äro ej mer. Och upp ur ruinerna af de grusade templen och skolorna en kristen kyrka, en kristen kultur, och ur askan af Roms makt kristendomens världsvälde. Klassikerna hafva såsom ödmjuka emigranter landstigit på den kristna odlingens kuster och begära intet bättre än att få tjäna. Hvilken förvandling. Och dock, denna kamp är ej därmed afslutad. Korset vinner ej genom yttre landvinningar. Korsets makt befästes ej genom gränsfästningar. Denna lysande seger kan vara en förvillelse. Det finnes fiender,

som äro farligast, sedan de blifvit besegrade. Det har händt förr att "de besegrade skrifvit lagar åt segrarne", för att låna en romares ord. Detta ord kan hafva sin tillämpning också på ett besegradt Rom. Segern är nog verklig. Men en verklig seger kan vändas i nederlag. Ingen må inbilla sig, att han undkommer sin andel i denna strid. "Gränsstenarne i historien äro uppsatta på allmän bekostnad", säger Geijer. Och det är framför allt en sanning om gränsstenarne, som ingärda korsets odling. Ingen kan där undandraga sig att betala sin gärd. Korsets kulturkamp varar till tidens slut.

För det första. Korsets predikan mötte i Aten och möter än i världen *en hednisk filosofi*. Och hednisk är all den vishet, som icke känner Gud. En sådan vishet är icke bara ofullkomlig och bristfällig utan falsk. "Gudsfruktan är vishetens begynnelse", heter det i bibeln. Och därmed förstås icke bara det, att gudsfruktan är själfva de simplaste första grunderna i ett vetande, som från denna simpla och enkla början kan oändligt utvecklas, utan det menas att gudsfruktan är själfva principen, icke de första grunderna utan den första och yttersta grunden och därför det genom hela visheten allt jämt förblifvande, själfva enheten och meningen och ändamålet. Detta är gudsfruktan. En vishet, som

icke känner Gud, är alltså en självmotsägelse, och för den skull ingen vishet. Det ligger en förnäm förtviflan uti Platos bekanta yttrande, att "Gud är svår att finna, och en gång funnen omöjlig att göra känd". Mot denna förtviflan, denna blodfattiga och märglösa förnämhet protesterar kristendomen. "Söken, och I skolen finna", heter det där icke bara till några privilegierade få utan till alla. "I honom lefva vi och röras och hafva vår varelse", heter det där. Och vidare: "Gud bor i höjden och i helgedomen och hos hvar och en som har en förkrossad och ödmjuk ande". Ja, frälsaren jublar och prisar Gud, som har "uppenbarat detta för de enfaldiga".

Men den falska, den hedniska visheten är ej bara okunnig om Gud, den är gudsfiendtlig. Denna världens vise anklagas af Paulus för att hafva korsfäst härlighetens herre. Kristi korsfästelse var ej en ögonblickets förvillelse. Det var den oundvikliga konseqvensen af politiken i världen, af världsklokheten. Pilatus var i den affären bara ett simpelt redskap. Hans andel i detta brott väcker frälsarens medömkan snarare än hans vrede. Kristi dödsdom afkunnades af den äldsta och ärevördigaste domstol i världen och stadfästes af en rätt näst den förra i ålder och värdighet. När det heter att Kristus *måste* lida, så har det afseende på denna oundvikliga

konflikt mellan Guds planer och en världslig vishet, som icke kan fatta Gud i hans vishet. Öfver denna gudsfiendtlighet dömer korsets predikan. Och den dömer genom att förvandla till dårskap världens vishet och genom att med en dåraktig predikan frälsa de enfaldiga.

Den falska, den hedniska visheten var okunnig om Gud, emedan hon var bunden vid naturen. Hedendomens filosofi är materialism, materialism grof och odestillerad eller materialism destillerad till den finaste eter, men materialism alltid och allestädes. Den hedniska visheten gömmer Gud i tingen eller i naturlagarna. Och det senare gömstället är bara ett bättre gömställe. Den hedniska visheten räknar bort Gud i siffror och tal eller drömmer bort honom i sferernas musik och harmoni. Men resultatet blir det samma. Och materialismen, genom hvilken detta konstgrepp lyckas, är den samma. Till grund för all hednisk filosofi ligger tro på tingen. All hednisk filosofi är naturvetenskap. All hednisk filosofi lyder under tyngdlagarna. Hon jordfäster. Och denna frivilliga jordfästning beseglas af korsets predikan. Öfver denna jordvända vishet förkunnar korsets predikan den högtidliga sanningen: "Af jord är du kommen, till jord skall du åter varda". Den hedniska vishetens dom är en upptäckt. Materialismen behöfver bara upptäckas för att dömas.

"Allt, som uppenbaras, är ljus", utropar Paulus. Korsets vishet däremot är teologi, är kännedom om Gud. Kristendomen är en idealism från himmelen, ej från jorden. Kristendomens idealism är ej en dröm utan en verklighet. Kristendomens idealism är denna realism: "*Gud är uppenbar vorden i kött*". Kristendomens idealism är Kristus. Det är korsets vishet. Kristendomen är också en naturvetenskap, en metafysik, den enda metafysik, som gör skäl för sitt namn. Hvad är tillvarons hemlighet? Kristendomen svarar: Guds vilja. Tron på tingen får en högre mening eller rättare får en mening på denna grund. I metafysiken om någorstädes gäller den satsen: gräf djupt, eller gräf icke alls. Paulus var också en naturvetenskapsman. För honom var ej naturen död och stum. Han hörde naturens suckar. Och han hörde hvarifrån dessa suckar frambröto, nämligen från förgängelsens och fåfänglighetens träldom och från längtan efter Guds barns härliga frihet. Hvem har väl i en så kort och diger sats skrifvit naturens historia? Hvem har väl någonsin djupsinnigare besvarat tillvarons gåta? Hvad mänsklighetens största tänkare knappt känt såsom en aning nämligen om naturens enhet och lif och mål, det uttalar aposteln med trons enfaldiga språk såsom en omedelbar visshet.

Hednisk och falsk är vidare all vishet, som skiljer mellan kunskap och handling. Vishet är sinnelaget. Hednisk och falsk är den vishet, som proklamerar, att kunskapen frälsar. Det är den falska visheten i sin högsta förmätenhet, himlastormande. Men det är också den falska visheten i sin djupaste förtappelse. Är kunskapen frälsande? Ja, huru var det frestarens förföriska maning ljöd på fallets dag? Hvarmed var det han frestade? Var det icke med kunskapens träd på godt och ondt? Var det icke så här han sade: "På den dagen du däraf äter, skall du varda lik Gud och veta hvad godt och ondt är?" Bibeln förlägger kunskapens träd på godt och ondt visserligen inom paradiset men såsom en frestelse. Den gamla nordiska mytologien, påverkad eller ej af bibeln, har ganska djupsinnigt förlagt vishetens urkälla i jättarnes värld, i den vilda outforskade naturen. Kunskapen i och för sig frälsar icke. Det är lagen, som kommer vrede åstad. Det är spegeln, inför hvilken man som flyktigast ser sitt naturliga ansiktes orenhet och går bort och glömmer strax huru man såg ut. Korsets vishet är kunskapen tillämpad. Korsets vishet är syndaerkänsla och syndasorg. "*Sanningen i Kristus* är att hafva bortlagt den gamla människan och hafva iklädt sig den nya". Korsets vishet är ej bara ljus utan värme.

Hednisk och falsk är den vishet som blommar i självförgudning. Den djupaste maning, som någon mänsklig vishet stält till människan är det grekiska oraklets språk: "Känn dig själf". Rätt förstådd är denna maning icke bara en mänsklig vishet. Men utan den gudomliga sanningens auktoritet blir äfven denna penning ett nödmynt, gällande endast sitt halfva värde. Att känna sig själf skulle innebära att känna sin synd och sin skuld och, i evangelii ljus, sin frälsare. Men tolkadt af det förmätna sinnet, som förgäter Gud och yfves öfver sig själf, leder det till människodyrkan. Där heter det: känn din kraft, känn ditt värde, känn ditt snille. Men till denna inbillade stat förhåller sig korsets predikan i högsta grad anstötligt. Ingen förmätenhet är att likna vid den falska vishetens. Ingen förödmjukelse att likna vid den att blifva en dåre för att varda vis.

Den falska visheten är ändtligen ett gyckel, en ordlek. Det var så på Pauli tid. Och är det i alla tider. Hedendomen i sin okunnighet kan vara djupt allvarlig. Hedendomen i sin vishet är icke allvarlig. Den hedniska visheten är talets vishet, det vill säga bokstafligen visheten huru man skall lägga sina ord. Den hedniska visheten är retorik, talekonst, och för denna blir det ofta af underordnad betydelse hvad som säges. Men korsets predikan är aldrig någon-

ting mindre än rena allvaret. Korsets predikan är visheten, att den, som vill undvika att förtvifla, måste förtvifla, att den, som ej vågar dö, icke kan lefva. Korsets predikan är om den korsfäste Kristus. Och där sanningen korsfästes, där inbryter det regemente, som heter sanningens martyrskap. Men däri ligger en oundviklig anstöt för all den vishet, som är bara barnjoller och gyckel och ordlek. Sanningens martyrskap är ingen barnlek. Det är en myndighetsförklaring.

För det andra. Korsets predikan har mött och möter i världen *en hednisk maktlystnad.* Det mötte Rom, och det möter ännu romarandan. Det är en urgammal hedendom och det är en modern. Vi äro alla födda med lusten att eröfra och underkufva. Vi äro alla Napoleoner i mån af råd och lägenhet. Underlägga vi oss inga kejsardömen, så beror det af bristande makt, ej af bristande lust. Hedendomen är beskrifven i denna betecknande sats: kampen för tillvaron. Hedendomen är den starkares rätt, är näfrätten. Hedendomen är därför kastväsen. Och näfrätten är än i dag den enda mänskliga rätt, som återstår, där människan på tumannahand möter med människan. Då blir äfven den bildade en kanibal. Civilisationens välsignelser liksom fredens äro en Guds gåfva. Det mest civiliserade samhälle kan, när hälst lidelserna få spelrum, dege-

nerera till ett samhälle af vildar. Människan är, lemnad åt sina passioner, ett blodtörstigt djur. Öfverheten, säger Paulus, är en Guds skickelse, en Guds förordning. Lagbundenhet och ordning äro inga mänskliga stabila inrättningar. Den enda borgen för säkerhet till lif och egendom och lycka i ett samhälle är, att Gud lefver och regerar. Det är knappt mer än ett steg ifrån den högsta civilisation till barbari och förvildning. Villkoren för en sådan förvildning äro för handen i hvarje samhälle uti maktlystnaden, i självviskheten. Med denna självviskhet och maktlystnad till hands är samhället ganska likt ett krutmagasin. Det fattas bara en gnista för att spränga det i luften. Romarandan är icke utdöd i mänskligheten. Vi äro alla af naturen romare. Romarandan är denna: *makt är rätt.* Och den satsen är bara en bakvänd läsning af den enda rätta statsläran, som lyder så här: *rätt är makt.* Från romarandans synpunkt är det senare en bakläxa af det föregående. Och det är så. Men en bakläxa är det omedelbaraste uttrycket af en lärares auktoritet. Endast en lärare med auktoritet ger bakläxor. Romarandan i världen undgår ej denna auktoritet, undkommer ej sina bakläxor. Och däri ligger samhällets välfärd och bestånd. Gud lemnar sig ej utan vittnesbörd i staten. Hvarje regering är ett sådant vittnesbörd. Att rätt fortfarande är makt i världen,

till trots af alla försök att göra makt till rätt, det beror på att Gud fortfarande styr och råder.

Men romarandan finner en ännu bittrare bakläxa i korsets predikan. Det finnes en grundlag till och med högre och allmängiltigare än den att rätt är makt, och den lyder så här: *nåd är makt.* Äfven den söker romarandan i världen läsa baklänges, så att den skulle lyda: *makt är nåd.* Och därur härledas denna världens aristokratier, kort sagdt alla deras nåder. Men bitter för alla deras nåder är den satsen, att nåd är makt. Den hänvisar till ett törnekrönt majestät, sargadt för våra synder. Den hänvisar till en kröningsfest, som är långfredagens. Att nåd är makt är självviskhetens dom och skam. Det är kärlekens välde. Det är lidandets värde och hemlighet. Det är tjänandets ära, den enda äran med Guds nåde. Och därför att det är allt detta är det korsets förargelse och korsets makt. Makt är icke nåd, långt därifrån, men nåd är makt. Det stora kungliga prerogativet i världen är att förlåta. Det enda privilegiet är svaghetens och hjälplöshetens. I den stat, där denna härliga grundlag upplefves, där nåd är makt, där gäller också denna andra: "när jag är svag, då är jag stark". I det samhälle, där nåd är makt, där är svagheten det yppersta skyddet. På den platformen har kristendomen inröstat qvinnan till hennes närvarande ställning af inflytelse och

frihet. På den platformen har kristendomen inröstat barnen till en makt i samhället. I denna regeringsform, proklamerad från korset, utsträckas de stora privilegierna till en ny adel, hjälplöshetens. Regeringsformen är denna: "den broder, som är ringa, berömme sig af sin höghet, men den rike af sin ringhet".

För det tredje. Korsets predikan mötte och möter i världen *en hednisk konst*. Här befinna vi oss egentligast på klassisk grund. Här visar sig egentligen hedendomen till sin fördel. Här visar sig, ytligt betraktadt, korset i hela sin afskräckande tarflighet. Här är om någonstädes möjligheten till hands för en oförsonlig och ouppllöslig anstöt. Korset, hvad är det, om icke sammanfattningen af allt fult, om icke döden i dess hemskaste och mest vanhedrande gestalt? Korset och den klassiska bildningen, hvilket möte! Hellre än korset allt barbariskt. Med barbari och vildhet hade konsten mött förut och icke tagit en alltför djup anstöt. Barbari och vildhet kan konsten fördraga, ja, finna intresse uti, ungefär såsom konstnären finner icke bara någonting afskräckande utan också någonting imponerande och tilltalande uti den vilda naturen. Där möta möjligheter. Men här är kontrasten djupare, fiendtligare. Korset kommer icke såsom en vilde, tveksam och intressant. Korset kommer och protesterar. Korset kommer

ej till den grekiska konstens atelier såsom en ny åskådare, bara litet mer okammad än de öfriga. Korset kommer med en krigsförklaring. Korsets predikan sänder in i konserten en ton, som ljuder falskt och skärande och förvandlar allt i missljud. Korsets predikan fördömer såsom idel afgudar de härliga monumenten af konstens firade triumfer. Korsets predikan dömer målningarna af de stora mästarne under skurborsten. Detta är icke bara barbari utan vandalism. I ingen punkt har hedendomen blifvit så djupt sårad och kränkt af korsets lära. Om hedendomen kunde med en suck uppgifva sin filosofi, så skedde det med den tysta trösten, att denna filosofi i själfva verket aldrig varit så allvarligt menad. Om hedendomen kunde beqväma sig till att lemna ifrån sig sceptern af sitt världsvälde, så kunde det ske med den trösten, att detta välde i alla fall var bara ett skådespel. Men här gälde det mer. Konsten är hedendomens ögonsten och hjärta. Konsten är hedendomens religion. I intet var och är hedendomen så hednisk som i konsten.

Låt oss se därpå litet närmare. Den hedniska konsten identifierar formen med innehållet, det vill säga nöjer sig med formen. Straffet blir, att konsten blir innehållslös, andelös, liflös. Den hedniska konsten är en fulländad skicklighet, som dock icke sträcker sig djupare än till konturerna. Den hedniska konsten är i än djupare

mening än dess filosofi bunden vid naturen, en naturdyrkan. Den hedniska konsten är i fruktansvärdaste konseqvens sinnlig. Ja, i en så fruktansvärd konseqvens sinnlig, att den endast sinnligt kan förstås, att en djupare tolkning är missförstånd. Och en djupare tolkning är ofta försökt. Rena sanningen är dock den, att den hedniska konsten är rätt och slätt lasternas förhärligande, lidelsernas förgudande. Och det var en rätt tolkning af denna konstens karaktär, som förmådde aposteln att med fasa kalla hedendomen för en djäfvulsdyrkan. Omdömet skall synas omildt och rent af anstötligt, ja, inskränkt och skönhetsfiendtligt för den, som antingen själf är en hedning och en naturdyrkare i konsten eller låter sig förvillas af den vackra plägseden att under en mer eller mindre lyckad symbolik tyda hedendomens af konsten förhärligade nakenhet till det allra bästa. I den hedniska konsten firar materialismen sina härligaste och därför också sina mest ödesdigra triumfer. Allt skönt, heter det, är natur. Och huru lätt att vända den satsen om och säga, att all natur, att allt naturligt också är vackert. Sådant har man hört förkunnas såsom estetik. Allt skönt, heter det, är naket. Och här igen, huru lättvindigt att vända den satsen om och proklamera, att allt naket är vackert. Misstaget ligger däri att begreppet natur kan fattas i en dubbel betydelse.

Det finnes med andra ord också en fallen natur. Det finnes en skändad nakenhet. Och den är fjärran från den legitimerade sköna konsten. Jag behöfver icke säga mer för att hafva tillräckligt antydt, att den hedniska konsten i sin naturdyrkan, i sin ödesdigra sinnlighet visserligen icke är en öfvervunnen ståndpunkt. Det finnes en så kallad skön konst, som släpper vilddjuret i människan löst under den farliga leken att binda det med blomsterkedjor.

För all skön konst af det slaget är korsets predikan störande. Och huru kunde det undvikas? Ett varningsrop är i sakens natur alltid störande. Värdet af ett varningsord ligger i dess förmåga att störa. Ropet "elden är lös" sjunges icke till noter, är ingen vaggvisa. Korsets predikan rycker människan från fantasiens och drömmarnas värld till verklighetens. Hvad mer, om vaknandet blir yrvakenhet? Hvad mer om verkligheten i första hand blir den hårda nöden, ja, marter och självmarteringar? Ingen skall neka till att korsets predikan i världen understundom ledt till självmarter. Men till och med dessa öfverdrifter, till hvilka korsets predikan ledt utan att rå därför, äro dock ädla öfverdrifter i jämförelse med dödens lugn. Självmarter och späkningar kunna dock vara i lifvets intresse och från den synpunkten innehålla mer verklig lefnadsglädje än ett lif i sus och dus, i nöjen och flärd.

Det finnes lefnadsglada, öfver hvilka skriften ropar: "Ve eder, ty I hafven gödt edra hjärtan på en slaktedag".

Men i sanning. Korsets predikan är icke konstfiendtlig utan är tvärtom en ny estetik. Dess skenbara konstfiendtlighet var ett missförstånd af dess beslutsamhet att flytta konsten på säker grund och mark. Omplantering begynner med ett uppryckande och är alltid mer eller mindre våldsam. All hednisk konst är planterad i vulkanisk grund. Själfva yppigheten predikar ödeläggelse. För öfrigt är icke yppighet det högsta idealet för en plantering. Äfven skönheten skall vara fruktbärande och icke bara växa i blad och blom. Äfven skönheten behöfver därför icke bara drifbänkens äggelser utan tuktens knif. Och denna knif är korset. I korsets skugga och vid korsets stöd växer en kristlig konst. Korset, så anstötligt det må synas, predikar en skönhet, som är sublim, kärlekens, heroismens, själfuppoffringens. Korsets estetik är lifvets. I den konsten är Kristus mästaren och hans exempel det tongifvande. Hans lif är en harmoni utan en enda falsk ton. Från honom kunde icke hatet locka någon värre ton än kärlekens, än förbönens, än välsignelsens. Hans karaktär var ett instrument, så fulländadt stämdt, att det aldrig kunde komma ur stämning. Kristi bild lefver än i dag

i hvarje troendes hjärta såsom ett lefvande ideal, såsom en lifsinflytelse som förvandlar och omskapar. Kristus är målad i evangelium med trons och hoppets och kärlekens och tacksamhetens färger. Och de äro äkta färger. Och denna sköna konst, denna lifvets konst har sitt tempel, sitt lefvande tempel. Den kristna församlingen är en arkitektur, som tillhör den nya skapelsen.

Allt sant skönt i tiden bär lidandets drag. I moll går all musik, som icke är rent af meningslös, bara ett skrål. Endast ytligheten ler beständigt. Humorn, den sanna och djupa, är sympati, och sympati är vemod. Den, som icke kan gråta, kan icke sant och meningsrikt le. Lifvets bakgrund är sorg. "Och se det vemodsdraget öfver pannan, ett leende i tårar, en sorg i rosenrödt". Men dess himmel är hopp. Den kristna konsten ensam af all konst i världen har en himmel på duken.

XXI.

Eder kropp den helige andens tempel.

Den helige andens hyresvärd.

Är vår kropp den helige andens tempel, så böra vi för vår kropp hafva den största aktning såsom en så hög och förnäm gästs bostad. Äfven en ringa koja betrakta vi med vördnad, om hon hyser under sitt låga tak en hög furste. Det gamla rucklet är ett kungligt palats, om kungen bor där. På samma sätt meddelar den helige anden sitt majestät åt äfven den ringaste troendes kroppshydda. Att förakta henne är att förakta hennes höge innebyggare. Det är majestätsbrott.

Är den troendes kropp den helige andens tempel, så kan han sägas vara den helige andens hyresvärd. Och det innebär vissa förpliktelser. En hyresvärd måste se till, att hvad på honom beror lägenheten är i godt skick, så att hyresgästen har det bruk af henne som han afsett. Den helige anden är därtill en hyresgäst som

är flitigt och alltid sysselsatt. Hans bostad är på samma gång hans verkstad. Vår kropps olika organ äro hans redskap. Han ser med våra ögon, hör med våra öron, tager med våra händer, går med våra fötter. Och han gör allt detta mycket bättre, om dessa organ äro i godt skick. Han kan oss till godo se bättre och mer med goda, friska ögon än med sjuka. Han kan utföra mer och bättre arbete med friska muskler och sunda nerver än med fördärfvade organ.

Må således ej vår kropp genom vårt förvållande för den flitige verkmästaren blifva såsom ett bofälligt hus, där alla dörrar glappa, alla gångjärn knarra och alla elektriska ringledningar äro obrukbara. Må vi hvarken genom vanskötsel eller öfverdåd ruinera den kropp, som den helige anden vill bebo och bruka. Må vi unna oss mat och dryck och hvila och öfver hufvud taget taga en sådan vård om vår kropp, som en hyresvärd egnar sin våning, hvars hyresgäst han är angelägen att behålla.

Vi pryda [illegible] efter hans smak.

För en riktigt kär och värderad gäst inreder man sin våning ej blott så ändamålsenligt som möjligt, utan man pryder henne också efter förmåga. Det är ej bara de rika som pryda sina palats för sina hedersgäster. Äfven den fattige

pryder, så godt han kan, sin låga stuga med blommor och grönt, då en kär vän skall anlända. Rikedom är lyckligtvis icke detsamma som smak, men smak är i och för sig en rikedom. Den fattige, som har skönhetssinne, kan med några gröna ruskor och blommor hemtade från fältet åstadkomma bättre resultat i fråga om prydnad än millionären, som har outtömliga resurser på guld men ingen smak.

Den första och oumbärligaste prydnaden är emellertid renhet. Skurtvagan och damtrasan gå före blomsterkransarna genom rummen. Aldrig doftar blombuketten så behagligt som då allt är nyskuradt. Må också vi först och främst hålla oss rena. Må vi hålla vår blick ren. Den helige anden tycker om att blicka ut genom klara fönster. Men skall vår blick vara ren, så få vi ej se på allt. Och skall vårt öra vara rent, få vi ej höra på allt. Och skall vår hand vara ren, få vi ej låna henne åt hvarje handtering. Och skall vår fot vara ren, få vi ej gå alla vägar. Det finnes i denna förförelsens värld skamliga bilder, skamligt tal, skamlig handtering, som vi måste sky för att hålla oss rena. Och det finnes godt om dypölar, i hvilka vi ej kunna sänka vår fot utan att orenas.

Men vidare, man pryder, så långt man kan, i öfverensstämmelse med den värderade gästens smak. Hans älsklingsblommor intaga heders-

platsen i kransarna och buketterna. Hans färger äro de tongifvande och ledande i dekoreringen. På allt sätt har hans smak satt sin stämpel. Det är ej svårt att se hvem man önskar hedra med sin prydnad. Hans namn är inväfdt allestädes. Det är skillnad på att pryda sin kropp för att behaga världen eller för att behaga den helige anden. Det är icke omöjligt att se redan på de kläder och de smycken vi bära, om vi vilja med dem ära köttet eller ära den helige anden. Bära vi hans färger, smycka vi oss efter hans rena, upphöjda smak?

Vi bestå vår gäst med ensamt rum.

En så förnäm gäst gifva vi också ensamt rum. Man brukar ej låta en värderad gäst trängas med kreti och pleti. Man brukar, så långt man kan, skydda honom för allt oangenämt, bråkigt och stojande sällskap. Icke för det att vår gäst är en eremit, för hvilken en munks cell är idealet af bostad. Sanningen är att den helige anden tycker om sällskap, men han tycker om ett utvaldt sällskap. Han trifves icke i hvad sällskap som hälst. Då vore han icke den höge och förnäme gäst som han är. Han tycker om att umgås med sådant högt och förnämt sällskap som himmelska tankar, rena syften, kärleksfulla planer, flit, oegennytta, ödmjukhet och tjänst-

villighet. Men han afskyr sällskapet med lömskhet, förslagenhet, falskhet, lidelser, vällust, håglöshet och lättja. Dessa herrar och damer måste vi alltså visa bort från våra dörrar, om vi vilja att den helige anden skall trifvas.

För att kunna erbjuda vår förnäme hyresgäst ensamt rum måste vi hafva säkra lås för våra dörrar och gifva nycklarna till dem åt honom. Gud har skapat våra ögon med ögonlock, som kunna stängas när vi vilja. Ingen behöfver se hvad han icke vill se. Och om vi än sakna motsvarande lock för våra öron, så har Gud dock gifvit oss fingrar, som just passa att sticka i öronen och stänga dem med då vi såsom Kristen och Trofast nödgas vandra genom Fåfängans marknad. Ingen behöfver höra hvad han icke vill höra. Och det är lika betydelsefullt att bruka sina ögonlock som sina öron. Det är lika viktigt att icke höra som att höra. Om det för den helige andens trefnad är nödvändigt att alla dörrar till hans bostad lätt och villigt öppnas på hans bud, så är det icke mindre nödvändigt att de låta sig säkert stängas. En dörr, som icke kan låsas, är en skylt på ett obebodt hus eller ett hus, som är bebodt af alla nattvandrare. Ingen anständig kan nöja sig med en sådan bostad, minst af alla den helige anden.

Och alla dessa dörrar måste kunna låsas från insidan. En lada stänger man från utsidan,

hemmets dörr från insidan. Det är förnämligast däri en lada skiljer sig från ett hem. Den helige anden önskar genom våra lås stängas inne och icke ute. Han är långt angelägnare att hafva sin hemtrefnad inne än ute. Så huslig är den helige anden. Hemfrid, hjärtefrid, med alla bullermakare af onödiga bekymmer och falsk äflan och råa lidelser bortvisade från hemmets härd, det är ensamt rum för den helige anden.

Vår kropp ett tempel.

Men vi erinra oss, att vår kropp är ej allenast den helige andens bostad utan hans tempel. Tempel är ett hus, afsedt för gudstjänstliga ändamål. Det är sant, att redan stilen af en sådan byggnad brukar på långt håll förråda templet. Och stil är därvid ingalunda detsamma som väldiga dimensioner. Äfven om en bostad är ett palats, och till och med en ladugård kan vara ett palats, så ser man dock vanligen på stilen, att detta palats är någonting helt annat än ett tempel. Tempelstilen är anlagd på höjden, medan all annan stil har sin storhet på bredden. Och det är det olika ändamålet som gifvit åt hvarje stil dess karaktär. Och det är, när allt kommer omkring, det gudstjänstliga ändamålet, som gör ett hus till ett tempel, oberoende af stil

och storlek. Hvarje hus, invigdt för gudstjänstliga ändamål, är ett tempel.

I detta fall måste det vara en mer än vanligt högtidlig gudstjänst, eftersom hon förrättas af den helige anden i egen hög person. Då en biskop eller ärkebiskop eller påfve i egen hög person behagar förrätta gudstjänsten, så strömmar folk till i stora skaror för att se högtidligheten, och äfven furstar och prinsar trängas med för att bevittna ett sådant skådespel. Och skulle templet vara bara en oansenlig landtkyrka, så är det i själfva verket så mycket märkvärdigare. Hvilken heder vederfares ej den ringa kyrkan, säger man.

Ack, besinna vi, att vår kropp är ett tempel, som den helige anden hedrar med sin närvaro? Icke bara då och då! Nej, ett tempel, som på samma gång är hans hus och hem, ett tempel, där han utan afbrott förrättar gudstjänst. Huru andaktsfullt och söndagslikt borde ej då hela vårt uppträdande vara! Hvilken sammanringning af den renaste klang borde ej vårt tal vara! Huru upplyftande borde det ej vara för andra att se oss och vara i vårt sällskap, om vår umgängelse i allt utvisar att vår kropp är ett tempel där högmässa just pågår, förrättad af den helige anden! Hvilken sabbatsfrid i blicken och i hela väsendet till trots af den yttre hvardagligheten! Hvilket orgelbrus af himmelsk andakt midt i världslarmet! Och denna gudstjänst skall ej

upphöra. Templet må falla i ruiner, ja, det skall ske. Men blott för att återuppbyggas oförgängligt skönt för en evig gudstjänst af samma art som den anden nu förrättar i vår kropps förgängliga tempel.

Ett frö till oförgänglighet.

Den sista tanken under föregående rubrik må återljuda såsom en refräng under denna. Vår kropp såsom den helige andens tempel innesluter ett frö till oförgänglighet. Vår kropps förlossning bida vi såsom en lefvandegörelse, en förvandling för andens skull som bor i oss. Såsom Paulus har sagt: "Om dens ande, som uppväckte Jesus från de döda, bor i eder, så skall den, som uppväckte Jesus från de döda, äfven göra edra dödliga kroppar lefvande för sin andes skull, som bor i eder." Och detta härliga mysterium jämför Paulus i korintierbrefvet med det motsvarande på naturens område i kornet, som dör och får en kropp af Gud, "såsom han velat", "hvart och ett frö sin egen kropp".

Hvilken aktning har ej Gud bevisat vår kropp! Han gör dagligen under och tecken för att lifnära oss. Att sädeskornet, som multnar i jorden, gror och växer till en skörd för ladan, är idel under. Att brödet, som vi förtära, i vår kropp förvandlas till lefvande muskler, nerver,

blod och ben, ja, till håg och lust och mod och sång och tankar, det är idel underverk. Och alla dessa under gör Gud för en förgänglig kropp. Huru underbart har han ej utrustat denna förgängliga natur med lefvande maskinerier och stora förmögenheter! Tänk då huru han skall inrätta den oförgängliga, som han genom uppståndelsens under skall gifva oss!

Det är ej förspildt hvad vi uträtta i kroppen. Redskapet utslites, men lifsgerningen är qvar. Det är ej sådt förgäfves det som är utsådt i kroppen. Utsädet må förmultna med den grund, hvari det utsåddes. Men skörden är qvar. Ty vi måste, säger Paulus, alla uppenbaras inför Kristi domstol för att få ut det som skett genom kroppen.

XXII.

En fånge, en konung.

"Så är du då en konung? Jesus svarade: Du säger det. Jag är en konung. Därtill är jag född och därtill har jag kommit i världen, att jag skall vittna för sanningen". Joh. 18: 37.

Jag kan icke välja såsom ämne för ett kort tal till eder något större eller förnämare än detta. Det är i sanning ett kungligt ämne. Jag måste dock börja med att säga, att det icke är någon vanlig konung jag skall beskrifva för eder. Då I tänken på en konung, fästen I därvid föreställningen af ståt och prakt. I tänken då på svärd och hjälm, på en gyllene krona, på ordnar och äretecken, på hermelinmantel och sammet och siden. I tänken då på slott och praktfulla salar, hvilka äfven i mörka natten upplysas såsom om dagen. I tänken på en lysande rad af guldgalonnerade tjänare och härar väpnade till tänderna, redo att lyda herskarens minsta vink. Så brukar en konung se ut, och i det sällskapet brukar han träffas.

Men ack, min konung ser ej sådan ut. Han kunde, fruktar jag, ej presenteras vid hofvet ens såsom den simplaste lakej. Ja, för att säga sanningen, han ser alls icke ut såsom en konung. Och kände vi honom bara efter utseendet, så skulle vi blygas att kalla honom en konung. Men nu känna vi honom icke bara efter utseendet. Och hellre skulle vi tänka på att blygas för alla majestät under solen än för honom, konungarnes konung och herrarnes herre!

Men huru ser han ut? Ack jo, min konung är denna stund en fånge. Han står med bakbundna armar och en allaredan beseglad dödsdom inför sina domare. Hela hans synliga konungadöme är en fånges, en lifdömds trånga värld. Han är omgifven af en svart leïvande fängelsemur af en rasande pöbelhop, som skränar efter hans blod. I denna skara är han som ett lam bland vargar.

Han är en misshandlad fånge. Han är blek af nattvak och själssmärtor. Hans ansikte är uppsvälldt och visar färska spår af de knytnäfslag och käpprapp han under natten lidit af de råa tjänare, som grepo honom, af Hannas drängar och af rådsherrarne själfva. Köttet på hans rygg är uppslitet af de romerska soldaternas knutpiskor, och det skälfver i det lefrade blodet. Bokstafligen är det sant att man kan tälja alla hans ben.

Han är en rättslös fånge. Hans domare äro hans bödlar. Vittnen köpas emot honom. Med rättegången hastas det. Hans arrestering, rättegång och dödsdom, allt medhinnes på några få timmar af en enda natt.

Han är en vänlös fånge. Eller om han har vänner, så har han dock ej den trösten att se och höra dem. Ingen tager hans part i rådet, ingen höjer sin röst till hans försvar inför Pilatus. De få som icke samtycka till hans död uttrycka sitt missnöje med tystnad. Den ogudaktige landshöfdingen själf, med en romares alla laster, väckes genom denna tystnad till en romares instinkt för rättvisa och gör sig till den anklagades advokat.

Och dock är han en konung. Därtill är han född. Hans konungslighet är hans väsen. Han är en konung i sanning, en oafsättlig konung. Törnekronan må man rycka af hans blödande hufvud, men aldrig det kungliga diademet af oskuld, som strålar från hans bleka panna. Röet, som hånet satt i hans hand, må tagas ifrån honom, men icke konungasceptern af barmhärtighet, som han välsignande räcker ut mot sina bödlar. Han bär ej vid sin sida något blixtrande svärd, men från hans läppar ljungar det tveäggade svärdet nåd och sanning, världserörande, aldrig öfvervunnet. Han har ingen hermelinmantel och inga smycken. Men äro icke hans

blodsstrimmor lysande rubiner, kungliga ordnar, dyrbarare för vår återlösning än det rödaste guld! Han är född monark. Hans konungslighet kan icke döljas under trasorna af hans djupaste förnedring och fattigdom, och han kan icke förblifva inkognito under vanställdheten af de hemskaste lidanden.

Han är en *skön* konung. Hans skönhet är af det oförvissneliga slaget. All annan prakt tröttnar man att se på. Men hans skönhet bara vinner på att beskådas. Hans skönhet är icke sådan att den kan målas. Eller försök att sammanfatta i en fullkomlig harmoni allt rent, mildt, starkt, väldigt och ljufligt, och det skall påminna om hans skönhet ungefär såsom solen i vattendroppen påminner om solen på firmamentet. Förena, om du är en sådan konstnär, Alpernas majestät med blygheten af den anspråkslösa alprosen i en vy. Förena i en enda karaktär hjältens okufliga mod och den älskande modrens tålamod. Förena lejonets rytande trots med lammets tysta offervillighet. Bind tillsammans alla världskrafterna i ett knippe, och sätt dem såsom en bukett i ett oskyldigt litet barns hand. Jämför, om det är möjligt, Niagaras dånande vattenfall, som förfärar med sin sublima kraft och krossar klippan med sin tyngd, jämför det med daggdroppen, som stilla och vederqvickande faller på den törstande kalken. Allt detta oför-

likneliga är ett i honom. Han förfärar och han lockar. Han krossar helvetets portar och läker de i hjärtat förkrossade. Hans ögon ljunga blixtar, som kasta fienderna till marken, och dock äro de två brunnar af frid och två källsprång af nåd. Men ack, jag kan icke måla honom. Färgerna hafva tagit slut, och dock är hans bild icke till hälften färdig. Men det behöfs icke heller. I ditt eget hjärta har du ett sant miniatyrfotografi af honom, taget af den helige anden. Och spridda drag af hans skönhet möta dig i hvarje kristens blick och ord och lif.

Han är en *mäktig* konung. Hans rikes gränser äro lika vida som sanningens. Och sanningen är allestädes närvarande. Det finnes intet välde så långt och bredt, så djupt och högt som sanningens. Lögnens välde är stort, men det har dock sina gränser. Lögnen själf är mäktig, men endast om han slipper jämföra sig med sanningen. Vid den jämförelsen sjunker han ihop och blir liten, tarflig, ömklig. Kan du kanske säga, hvart mörkret tog vägen, då ljuset sken? Då kan du också säga hvad det blifver af lögnen, då sanningen lyser på honom. Huru svagt och försagdt är icke mörkret inför ljuset! En hel natt af mörker bugar sig i stoftet för den första bleka strimman af dag. Tusen nätter af mörker kunna icke släcka ut en tändstickas

svaga ljus. Min konung är sanningens konung. Han är en mäktig konung.

Han är en *segrande* konung. Det följer däraf att han är en mäktig konung. Ja, äfven i denna stund af qval och förakt är han en segrande konung, för att icke säga att detta är hans stora och stolta segerdag framför alla segerdagar. Han är hatad, men han kan icke förmås att hata. Han kan förrådas, men han ömkar sig öfver sin förrädare och hade gerna slutit honom i sin famn på nytt. Han kan öfvergifvas af alla de sina men kan ingen öfvergifva. Han kan förnekas af sin främste man, men han kan icke förneka honom. Han segrar i kärlek öfver en värld af hat. Han segrar i trofasthet öfver en värld af trolöshet. Han segrar i lif öfver en värld af död.

Men han är framför allt en *nådefull* konung. Det är sagdt i allt det föregående, men det måste upprepas. Hvarje hans lidande menar det, hvarje hans sorg, hvarje hans andedrag predikar det. Han är en nådefull konung. Han är slagen för våra synder och sargad för våra missgerningar. Och genom hans sår blefvo vi helade.

XXIII.

På skolans tröskel.

Tal vid afslutningen af ett skolår.

För några månader sedan stodo vi såsom nu på skolans tröskel. Men våra anleten voro då vända inåt dessa salar. Och dörrarna slogo i lås bakom oss för världen utanför. Ja, jag kunde säga, de slogo i baklås. Ty det afsked vi togo af världen då, var ett afsked för alltid. Den värld, vi då lemnade, få vi aldrig se igen, af det skäl att vi själfva under tiden förändras och få andra ögon att se med, och därmed blir äfven världen en annan.

Det är alltså en splitter ny värld vi nu se framför oss, då vi åter stå på skolans tröskel, denna gång med våra anleten vända utåt, bort från skolans salar. Och dessa dörrar skola om några ögonblick åter slå i baklås bakom oss, med det beskedet att den skolans värld vi just lemnat aldrig ses igen.

Vår färd genom lifvet lyder nämligen ett beständigt kommando: framåt marsch! Och en sådan stund som denna, en afskedets stund, kommer oss ovilkorligt att tänka på apostelns ord: "Jag förgäter allt, som är tillryggalagdt", såsom en sats, som vi alla mer eller mindre frivilligt måste tillämpa på våra egna, våra hvardagliga lifserfarenheter.

Här på skolans tröskel tränga sig på oss åtskilliga jämförelser, i hvilka, kunde jag säga, uti ett varmt mönster för dagen, i detta nu, sammanväfvas både gammalt och nytt, både det flydda och det kommande, både minnen och förhoppningar.

Närmast inställer sig en jämförelse mellan hvad vi voro, då vi sist stodo på skolans tröskel, med handen på dörrlåset och en ansökan om tillträde på läpparna in i denna skolans värld, som vi nu lemna, och hvad vi nu äro, då vi åter stå här med handen på dörrlåset och ett afskedsord på läpparna. Jag misstänker, att den jämförelsen för de flesta af oss utfaller ganska litet till vår belåtenhet och kanske bäst uttryckes med Naemis ord, en smula förändrade för att motsvara våra förhållanden: "Med fullt hus drog jag hitin, tomhänd har Herren låtit mig komma ut igen". Det har varit dyra månader, dessa terminer. De hafva tömt vår kassa och

minskat vår vikt, så att både på banken och på viktualievågen äro vi betydligt lättare nu än då vi kommo hit.

Men den förlusten är dock icke den smärtsammaste. Äfven i andra afseenden är det en bitter sanning, att den förflutna tiden varit ett räkneexempel snarare i subtraktion än addition. Och det en subtraktion, tyngre att verkställa än hvarje annan, nämligen den, i hvilken man räknar med lefvande tal, kort sagdt subtraherar med sig själf. Det är ledsamt att minska i kapital. Än ledsammare är det att minska i kroppsvikt, såsom det heter om Job (mycket sant, ehuru sagdt af satan själf): "Allt det en man har ger han för sitt lif". Men allra ledsammast är det att minska i själsvikt, i mod och självförtroende. Och det skall icke nekas, att de flesta af oss under det gångna läsåret minskat i alla dessa afseenden.

De flesta af oss, säger jag. Och då menar jag alla, som lyckats väl i sin skolgång, alla som gjort framsteg. Ty huru underligt det än låter, äro dessa erfarenheter en nödvändig del af vår framgång. Dessa förluster äro, så att säga, vår terminsafgift. Och ingen student har rättighet att beklaga sig öfver utlägget af sin terminsafgift såsom vore det en förlust. Om det är en förlust, så är det en förlust som mer än väl upp-

väges af hvad vi vunnit. Förlusten är endast skenbar. Hafva vi blifvit små, så har det väsentligen sin grund däri att vår värld blifvit stor. Med andra ord, vår förminskning är en synvilla beroende därpå att all storhet här i världen är relativ. Det lilla barnet är ofantligt mycket större i sin värld än den fullvuxne mannen i sin. Medan barnet växer, växer dess värld, ehuru i långt väldigare proportioner, så att resultatet blir, att barnet blir mindre och mindre, ju högre det växer. Och det är just hvad som händt oss under dessa månader, vill jag hoppas.

Vi kommo till skolan hela tal och upptäckte här, att vi voro bara en liten täljare i ett bråk, hvars nämnare till vår förfäran och vår förminskning växer allt jämt. Det var egentligen den där nämnaren som vi upptäckte i skolan, en oundviklig upptäckt, ehuru i första hand ingenting mindre än en konkurs. Dock är denna upptäckt, rätt förstådt, början och villkoret för alla värderika upptäckter. Den är för vår självkännedom och vår uppfostran hvad perspektivet är för en rätt uppfattning af taflan eller hvad synvinkeln är för bedömandet af afstånd. Alla stora upptäckter äro nya upptäckter i nämnaren, hvarför också alla upptäckter innebära en förödmjukelse och reflektera i alltjämt nytt ljus den bekännelsen: jag måste aftaga, du måste tillväxa.

Jämförelsen mellan hvad vi voro och hvad vi äro, hvilken syntes i början ingenting mindre än ruin, utföll således ej till sist så illa som vi fruktade. Vi liknade en affärsman, som vid ett hastigt bokslut finner sig ruinerad, men vid en noggrannare undersökning hittar ett konto af vinst, som undgått hans uppmärksamhet vid första ögonkastet men som en gång funnet är stort nog att bringa balansen med öfvervältigande tyngd öfver åt andra sidan, till hans glada öfverraskning.

En annan jämförelse inställer sig emellertid, jämförelsen mellan hvad vi nu äro och hvad vi kunna blifva eller med andra ord hvad vi veta och hvad som står till att veta. Det är en jämförelse, som att börja med är af en långt mer uppmuntrande natur än den förra. Vi hafva ju somliga af oss blifvit af fakulteten förklarade mogna och färdiga, och vi gå alla ut med betyg på fickan, i de flesta fall mycket goda betyg. Hvad skall man tänka annat än stort om en ung mans kunskap, då hans betyg krediterar honom 80 till 95 eller till och med 100 procent i så och så många vetenskaper? Det synes ej gerna kunna återstå mycket för ett sådant lefvande bibliotek af lärdom att ytterligare tillegna sig. Den, som redan vid en 20 års ålder mästrat 95 procent af matematik, fysik, historia, filosofi och språk, för

honom synes det vara bara en lek att tillegna sig det obetydliga, som återstår af dessa vetenskaper och alla vetenskaper.

Och utan tvifvel är det mer än en ung vetenskapsman här i dag som ser saken ungefär så. Detta glada räknesätt beror emellertid, sorgligt att säga, äfven det på en förblandning af hela tal och bråk. Och det är ty värr i lifvets alla förhållanden en mycket svår sak att fasthålla åtskillnaden mellan hela tal och bråk. De flesta af våra misstag bestå däri att vi togo för ett helt tal hvad som egentligen bara var ett bråk. I detta fall var det förväxlingen mellan det hela talet vetenskap och det lilla, mycket obetydliga bråk, som vi eljes mer populärt kalla läxor, eller rättare det bråk, hvars täljare äro våra små läxor och hvars nämnare är vetenskapen. Från den synpunkten blifva de stora siffrorna i våra betyg märkvärdigt små. Ty de angifva ej den eller den höga procenten af inhemtad vetenskap utan den eller den procenten af inhemtade läxor, eller med andra ord, de angifva en viss procent af en i sig själf försvinnande liten täljare i ett bråk med en obegränsadt stor nämnare.

Våra betyg angifva, om de äro sant och rättvist satta, huru stor del vi tillegnat oss af våra skolböcker. Och skolböcker, ehuru en respektabel storhet för oss såsom nybörjare, äro

märkvärdigt små böcker, jämförda med andra böcker. Och alla böcker i världen, om de kunde bindas tillsammans i ett enda band, blefve en mycket liten bok, en bok i västficksformat, i jämförelse med de än oskrifna volymerna i naturens och andens värld. Och dessa måste dock räknas med, om vi skola tala om vetenskapens samlade skrifter. Våra betyg, långt ifrån att innehålla något smicker, tälja oss, att det är fortfarande olästa eller åtminstone ofattade sidor i våra skolböcker. Dessa som vi först tyckte granna tal antaga vid närmare betraktande gestalten och dräkten af botpredikanter, som förkunna för oss våra försummelser. De kanske rent af peka på ouppskurna blad i våra skolböcker. De peka på hela fält af blommor, hvilkas honung vi ej sugit. De peka på sidor, inför hvilkas jungfruliga hvithet vårt samvete kommer oss att rodna. De annotera det faktum, att vår flit varit begränsad.

Men skulle vi gå fria från den anklagelsen, så återstår ett domsutslag, som ingen kan undandraga sig, och det är detta, att vår förmåga är begränsad. Sant säger ordspråket: konsten är lång och lifvet är kort. Och det gäller om kunskapens källa icke mindre än om Jakobs, att brunnen är djup och vi hafva intet öskärl, eller åtminstone för korta öslinor.

En bok är icke samma bok för alla. Hon är större eller mindre allt efter vår olika synvidd. En bok är en rock, som passar allas mått, en rock, som icke sitter trångt på den voluminösaste och ändock passar väl äfven för den minste, om någon sådan rock kunde tänkas. Från den synpunkten kunde man säga, att betygen angifva vårt personliga mått, numret på den hatt vi bära, att jag så må säga.

Därmed är också sagdt, att visst icke alltid den, som har ett högre betyg, gjort ett trognare och flitigare bruk af sin bok eller sin tid eller sin förmåga. Det är allt för vanligt, att en studerande, som fått ett grant betyg i vett, fått eller åtminstone förtjänt ett klent betyg i flit. Och om en sådan äfven fått hundra procent i ett visst ämne, innebär det ej, att han hemtat allt som fanns att hemta ens ur hans bok, utan det innebär, att han hemtat så mycket därur, som fanns i en medelmåttigt begåfvad kamrats bok. Hans egen bok var som sagdt en större bok, som han delvis lemnat oläst.

Dessa och många andra jämförelser inställa sig i en sådan afskedsstund som denna, somliga uppmuntrande, andra nedslående men alla hälsosamma och nyttiga, om vi taga dem på rätta sättet. Dessa jämförelser äro att likna vid ett bokslut. De bjuda likt detta på många öfver-

raskningar, glada eller ledsamma. Men om det ena eller det andra, måste vi taga dess utslag såsom afgörande och oåterkalleligt och rätta våra affärer därefter. De äro en facit till våra räknetal, en facit som vi dåligt undkomma genom den förtviflade metoden att räkna fel. Ty de tal, som vi räkna fel, dem räknar vår bokhållare, det omutliga samvetet, rätt. Och då blir det i alla fall som det stod i vår facit.

XXIV.

Det största räkneexempel i världen.

Allt är det edert.
1 Kor. 3: 21—23.

Aposteln använder denna väldiga sats såsom ett skäl emot allt skryt med människor. Att "berömma sig af människor", huru orimligt, då "allt är edert". Det är såsom om millionären ville skramla med kopparslantar. Att skryta och yfvas är tecken till svaghet. Det innebär alltid en jämförelse. Och jämförelse är svaghet. Rikast och förnämast är man, då man är upphöjd öfver alla jämförelser. Hvem vet ej, att baronens dräng brukar vara sturskare än baronen själf? Stolthet och skryt äro oftast intet annat än de tomma kanongluggarna, bakom hvilka inga kanoner finnas, intet annat än de blanka knapparne af mässing i fattighjonets uniform, intet annat än den lilles kryckor. Det finnes öfvermod, som icke är mod, liksom det finnes ett prål, som icke är rikedom. Skryt är ett fattigdomsbevis. Men å andra sidan, man kan

vara så rik, att det icke bär sig att skryta. Och man kan vara så förnäm, att det icke kan komma ifråga att yfvas. Och det är med en sådan rikedom och förnämhet aposteln räknar, då han säger till Guds församling: "allt är det edert".

Det lönar i sanning att räkna, då man har sådana tal att räkna med. Det är idel hela tal och stora runda tal. Inga bråk förekomma i denna addition. Bråk äro alltid krångliga tal att addera och lemna alltid en ringa behållning i förhållande till besväret. Och det är icke alltid till fördel för summan, om de äro mångsiffriga. Det beror förstås på, om de många siffrorna äro öfver eller under strecket. Men i vanliga bråk äro de största siffrorna under strecket, och då gäller det, att ju större bråk, desto mindre värde. Allt detta osäkra är man ifrån, då man adderar med hela tal. Och det gör aposteln, då han räknar ut, att allt är det edert. Allt är ett helt tal och en stor rund siffra.

Aposteln räknar med *många* hela tal. Eljes blefve det ju ingen addition. Låt oss se! Först skrifver han ned ett helt tal, sammansatt af de stora siffrorna: Paulus, Apollos och Kefas. Det är, om vi uttyda det, *de lefvande andliga gåfvorna.* Det är tre väldiga nior, om jag så må säga, med ett långt släp af de där små runda siffrorna, som

hafva intet värde eller stort värde, allt efter som de komma före eller efter. Hvem kan väl korrekt utsäga värdet af detta väldiga tal? Det är icke fråga om en del, det är fråga om allt. Det lönar då icke att räkna bara med en etta, än mindre bara med en nolla, då det hela är allt. Det vore nog intressant att närmare få skärskåda talet i fråga, detta härliga klöfverblad på Guds församlings äng. Men det får bestå till en annan gång.

Vi måste skynda till nästa siffra i vårt stora additionstal. "*Värld*" är allt hvad Gud har skapat, allt godt och värdefullt i himmelen och på jorden, solen och alla solar, månen och alla månar, stjärnorna utan undantag, guldet och silfret, luften, vattnen, skördarna, hela sanningen, hela Guds nåd och alla andra "nåder", de sköna konsterna och alla vetenskaperna, allt är edert. Det är ett rundt tal och mycket lätt att addera. Det är *delningen* af världen som skapar bråk. Och med bråk bekymmer att addera rätt. Men alla dessa bekymmer äro borta för oss, och alla dessa strider. Ett barn kan addera, då siffran är allt.

Fram med nästa tal. "*Lif*". Åter ett rundt tal. Ett tal, hvars rötter gå djupt och hvars krona lyfter sig öfver tiden. Att lefva vill säga något mycket djupare än alla våra mätlod kunna mäta, och något mycket högre än alla kikare

låta oss ana. Att fullt lefva är att fullkomligt lefva. Allt dåligt lif är ett slappt och tynande lif. Vi lefva nu, och vi skola lefva. Lifvet är vårt. Icke allmosetagandets ömkliga lif. Icke ett lif, som nätt och jämt existerar. Utan ett lif på alla sätt *värdt* att lefva. Hvad det är att lefva, det beror på huru stora anspråk lifvet har. Ett högt lif är ett kostsamt lif. Kungen lefver dyrare än tiggaren. Men vårt är ej blott ett kungligt lif med dess bord och rätter och fröjder och sång, vårt är Guds eget lif, från hvilkens bord allt kungligt guld i världen ej kan köpa ens en smakrätt. Lifvet är vårt med alla sina resurser, uppståndelselifvets hela ovanskliga fullhet.

Förskräcks ej öfver nästa siffra. "*Död!*" Det är ett svart tal, en mörk gåta, ett hjärtslitande problem. Men svarta siffror äro hvita bud i Guds hand. En besvarad gåta är icke vidare mörk, och ett löst problem är ej längre ett problem. Det lönar sig alltid att räkna med en *besegrad* fiende. Och ju större fiende, desto bättre lönar det sig. Det gör aposteln här. När räknades det någonsin i världen med ett så stort tal? Hvilket tal! Hvilket mångsiffrigt tal! Med döden, hvilket släptåg af sorger, förluster och qval och bekymmer! Allt är vårt. Döden är uppsvulgen i seger. Ur bedröfvelsens törnehäckar uppväxa rosorna af himmelsk glädje med sin doft. Denna tidens lidanden äro en förunder-

ligt bördig och lucker jordmån för det kommande lifvets lycksalighet. Skrif ned det: döden är vår.

Nu är det tid att draga streck och addera. Hvad blir då summan? Jo, hör: allt det närvarande och allt det kommande är vårt. Redan det närvarande, såsom det heter: "Allt tjänar till det bästa för dem, som älska Gud." Och allt det kommande, ty vi äro Guds arfvingar, och Guds arf är allt godt utan undantag.

Därmed är adderingen slut af det största additionstal i världen. Men därmed är icke räkningen slut. Kan man addera, så gäller det lära sig subtrahera. Och vi skola se ett exempel därpå af en mästare. I ett kort drag subtraherar aposteln bort icke vårt utan *oss* till Kristus: "I ären Kristi." Och innan vi hunnit draga andan, subtraherar han igen och subtraherar Kristus till Gud: "Men Kristus är Guds."

Några andra räknesätt använder aposteln icke denna gång. Men detta kallar jag, såsom exempel i addition och subtraktion, det väldigaste räknetal i världen.

THEOLOGY LIBRARY
CLAREMONT, CALIF.
441354

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

KAP.		SID.
I.	Söken Guds rike	9
II.	Godt är saltet	33
III.	Växen	46
IV.	Törstig igen	64
V.	En äresak	84
VI.	På vädjobanan	106
VII.	Kallade till frihet	124
VIII.	Ärans väg	150
IX.	Ljusets barn	165
X.	Akten eder för afgudarna	181
XI.	Det rätta lifvet	199
XII.	Upp eller ned	219
XIII.	Praktisk filosofi	233
XIV.	Mat och kläder	246
XV.	Hellre tacksägelse	265
XVI.	Förblif vid ordet	274
XVII.	Stora reqvisitioner	296
XVIII.	Intresseräkning	308
XIX.	Kristlig pessimism	330
XX.	Korsets kultur	350
XXI.	Eder kropp den helige andens tempel	370
XXII.	En fånge, en konung	379
XXIII.	På skolans tröskel	385
XXIV.	Det största räkneexempel i världen	394

BR
85
N9
1903

Nyvall, David, 1863-1946.
Söken Guds rike; ungdomstal. 3. uppl. Minneapolis, Veckoblad, 1903.
398p. 20cm.

24 essays.
From the library of Leland H. Carlson.

1. Christianity--Addresses, essays, lectures. 2. Theology--Addresses, essays, lectures. I. Title.

441354

CCSC/mmb